

Г.А.Педченко

*Все про річку Рось
і Надросся*

м.Корсунь-Шевченківський. 2006 р.

ББК 20.1 УКР.

К 92

Педченко Г.А.

Все про річку Рось і Надросся. Художньо – природниче, інформаційно -енциклопедичне видання. Укр. мова.

У книзі автор подає широку інформацію про метрично-гідрологічні дані та стан річки Рось і її приток, природу, водні ресурси, населення та соціально-економічну інфраструктуру надроссянських районів і міст, через які протікає річка. Також висвітлюється їх екологічний стан та забезпечення жителів населених пунктів питною водою. Подано багато довідкових відомостей з історії міст і сіл, про історико-культурні та природоохоронні об'єкти, рибництво Надроссянського краю, а також про водні ресурси України та їх використання.

Інформація і відомості, в основному подані за 2005-2006 роки, отримані з достовірних документальних джерел.

Книга може бути цікавою як для широкого кола читачів, так і для туристів, учнів шкіл, студентів спеціальних навчальних закладів, працівників природоохоронних органів, комунальних служб та органів управління.

Щоб більш глибоко вникнути в суть головних проблем, що мають місце в регіоні, доцільно прочитати всю книгу, а не лише окремі її розділи.

© - Педченко Григорій Адамович. 2006 р.

ISBN 978 – 966-7036-72-0

Передмова

*Якщо не знаєш і не шануєш свій край,
його природу – значить, ти не патріот
свої Батьківщини.*

Проживши понад 40 років у місті Корсуні-Шевченківському, до якого закинула мене доля 9 грудня 1963 року, я зрозумів, що це мій рідний край, моя друга батьківщина. Того року була надзвичайно холодною багатосніжна зима. Тож відразу всіх принадностей цього краю не міг пізнати. Та з часом, коли став мисливцем, а ще більше - рибалкою-любителем, переконався, яка чудова тут місцевість, особливо ріка Рось, надросянські береги, кручі та ліси. Тим більше, що в 1965 р. оселився на другому поверсі старовинного будиночку, що за першим містком через Рось, на острові Коцюбинського. Це напроти старовинної вежі – в'їзної брами (її зображення на гербі району) до колишнього замку князів Лопухіних-Демидових, в якому нині розташований Корсунь-Шевченківський державний історико-культурний заповідник (музей історії Корсунь-Шевченківської битви, картинна галерея, краєзнавчий музей). Безумовно, ця місцина, шумки Росі, островки, природно утворені заводи надто вразили мене. Не раз доводилося мені на цих кам'янистих берегах не лише загоряти, вудити рибу, а й сидіти з мольбертом у руках, змальовуючи чудові краєвиди Надросся.

Довелося відвідати майже всі ліси, ставки району, всі куточки річки Росі. І чим частіше я скрізь бував, тим більше подобався цей край, особливо наша, без перебільшень, моя рідна українська Рось. Мав змогу переїхати до Черкас, Києва – на роботу, були пропозиції. Та полишити Корсунь - Шевченківський, чарівну річку Рось? Ніяк. Не зміг. Де ж є ще така краса, де може бути такою чудовою риболовля?

З роками, маючи цікаві матеріали про природні ресурси Корсунь-Шевченківщини (працював понад 18 років на посаді голови райплану та начальника районного управління економіки), вирішив про них та свою прихильність – риболовлю

написати книжку. Щоб і корсунці більше знали про свій край. У 1999 р. видав збірку під назвою “Аби не був рибалкою, не повірив би”. В ній уперше в краєзнавчій літературі подав характеристику природи району, водних ресурсів та річки Рось.

Здавалося б, усе ясно. Маємо чудову річку, повне уявлення про природу району, про їх красу. Що ж іще потрібно? Живіть і радійте ! Та не все так. З роками чомусь усе більше й більше бачимо різні негаразди, які починають турбувати всіх нас. Насамперед це пов'язано з матінкою – природою та її використанням. В останні роки гостроти набувають проблеми річки Рось, передусім якість води в ній, особливо в Корсуні-Шевченківському, адже переважна частина жителів та підприємств міста використовують воду з річки, практично єдиного на сьогодні централізованого джерела постачання питної води.

Останнім містом на Росі, яке використовує її води, є Корсунь-Шевченківський. Зрозуміло, що всі стоки з усіх річок, річечок та струмків, які в неї впадають, її наповнюють. А якщо вище сталися якісь забруднення, скиди нечистот чи шкідливих відходів, то, стікаючи, все більше накопичуються в нижніх частинах річки. Безумовно, шкідливі речовини частково осідають, розбавляються і нейтралізуються у верхній течії річки. Все ж у нижній – їх рівень найвищий.

Щоб мати більшу уяву про природу Надросся та річку Рось – нашу напувальницю, нашого доброго друга, який завжди додає нам сил, вгамовує біль і піднімає настрій, вирішив провести невеличке дослідження, побувавши в районах, якими течуть її води. Першим завданням моєї затії було – природничо-пізнавальне знайомство з усім, що пов'язано з річкою, її станом, бідами, майбутнім, зокрема з перспективами розв'язання проблеми постачання питною водою нашого міста.

Друге завдання, – порівняти сучасний стан Росі та надроссянського краю з тим, який був у минулому. Ця тема виникла тоді, коли до моїх рук потрапила цікава книжечка Олени Юденіч з назвою “По річках України”, видана в 1938р. В ній подається широкий опис стану річок України, населених пунктів на них, відомості з географії і ботаніки того періоду, окремі історичні довідки (деякі відомості будуть наведені в моїй книжці). Зокрема, цікавою є характеристика річки Рось, по якій у 1937р. від її початку до Дніпра човном здійснювався сплав (чого зараз зробити практично

неможливо, оскільки Рось надзвичайно перегороджена дамбами, особливо у своїй верхній течії).

То, напевне, було перше дослідження річок за часів радянської влади. Тоді ставилось завдання якомога швидшого комплексного розв'язання головних проблем – розвиток промисловості, транспорту, сільгоспвиробництва і в першу чергу, енергетики, з максимальним використанням водних ресурсів Дніпра, спорудження на ньому потужних електростанцій. Адже його середній річний стік - 53 куб.км (70% ресурсів республіки). Уже тоді було зрозуміло, що розвиток сучасної енергетики неможливий без спорудження водосховищ. Планувалося також більш ефективно задіяти малі річки для електрифікації сільських населених пунктів та розвитку колгоспів.

Тож у книжці Олени Юденіч подається чимало конкретних рекомендацій щодо використання річок, обґрунтованим є висновок доцільності будівництва ГЕС на Росі, зокрема в смт. Стеблеві Корсунь – Шевченківського району: *“Тут, у Стеб-леві, є сприятливі умови для спорудження гідроелектростанції. Безліч водопадів створюють тут всі умови для використання гідроенергетичних ресурсів”* [1].

Завдання, які тоді ставилися, були виконані : на Дніпрі вслід за Дніпрогесом збудовано цілий каскад потужних гідроелектростанцій: Каховську, Київську, Канівську, Кременчуцьку, інші. Багато електростанцій зведено на інших великих і малих річках, зокрема на Росі: Дибинецьку, Богуславську, Стеб-лівську. Вони відіграли і відіграють велику роль у забезпеченні електроенергією надросянських міст і сіл.

А потім у мене виникла думка: якщо вийде, побачене і почуте узагальнити в книжці, щоб жителі й інших регіонів мали змогу краще пізнати свій рідний край і улюблену Рось.

Заздегедь перед поїздкою за телефонним довідником дізнався номери телефонів деяких служб і організацій, котрі яось причетні до природних та водних ресурсів, історії тих райцентрів, через які протікає річка. Переговорив, проінформував, що мене цікавить, попросив, по можливості, прий-няти мене і допомогти в збиранні матеріалів тощо. Після першої поїздки, завдяки якій багато чого довелося переосмислити та уточнювати, довелось здійснити ще кілька поїздок і додаткових запитів до керівників служб та

фахівців, зокрема з питань екології, які самі собою вийшли на передній план у процесі дослідження.

Забігаючи наперед, скажу, що скрізь, з ким доводилося зустрічатись, усі мене прийняли доброзичливо, з розумінням питань, які вивчав, чим могли – допомагали. Всі дуже схвально відгукувалися про свій край, район, річку, їх історичне минуле. Але бентежить те, що офіційні особи з окремих служб, зокрема, з деяких санепідемстанцій, з якими довелося спілкуватися, чомусь ухилялися від розкриття проблем Росі, особливо стримано висловлювалися про забруднювачів. На прохання, звернене до працівників місцевих газет надати матеріали про згадані проблеми, інколи отримував відповідь: “Останнім часом на цю тематику майже нічого не друкуємо, бо реагування практично ніякого.” Місцеві ж жителі більш відкрито говорять про біди природи, але в загальних формах, бо конкретно нічого не відають, адже, напевне, у місцевій пресі ці проблеми висвітлюються недостатньо і не досить прозоро.

Надросянський край неабияк приваблює з природничої та історико – пізнавальної точки зору істориків, краєзнавців, мандрівників, учнівську молодь.., у кожному районі, місті є щось цікаве, неповторне своє. Діють краєзнавчі музеї. Особливо велике історико-культурне надбання в містах Білій Церкві, Корсуні – Шевченківському, Каневі. В Білоцерківському, Рокитнянському, Богуславському районах Київської області, Корсунь-Шевченківському, Канівському Черкаській є значні можливості для розвитку річкового туризму на Росі. Тож, говорячи про природу Надросся, не можна не згадати про його історико-культурні цінності.

Нещодавно в Україні почав набувати поширення такий цікавий вид відпочинку – як сільський зелений туризм, запозичений у європейських країнах. Його перспектива в тому, що він не потребує великих фінансових витрат на створення готельно-кемпінгових комплексів для приїжджих, а базується в основному на використанні приватних садиб місцевих жителів, здебільшого сільських.

Активно розпочав поширюватися сільський зелений туризм у Карпатському регіоні, зокрема у Волинській області, на Шацьких озерах. У Івано–Франківській області навіть видається газета “Прикарпатський туризм”. За участі місцевих органів влади останнім часом набуває популярності така цікава форма організації туризму, як “Золота підкова” в Криму та на Черкащині.

Ось як бачить перспективи проекту “Золота підкова” голова Черкаської облдержадміністрації Олександр Черевко :

“ Сумнівів немає, бо коли “Золота підкова” почне працювати, то вона стане тією тягловою силою, що потягне на своїх плечах і соціальний, і економічний, і культурний розвиток краю. Виконання цієї програми у повному обсязі забезпечить області великі досягнення у майбутньому. Адже Черкащина зможе гідно представляти Україну : її історію, державність, незалежність і духовність. Зрештою Черкащину буде знати весь світ. Це виведе “Золоту підкову “ на міжнародний рівень, і тоді у справу відродження нашої історичної спадщини ми матимемо змогу залучити кошти із різних міжнародних фондів та іноземні інвестиції. Одним із своїх завдань на цей рік я бачу відновлення вказаних у програмі об`єктів “ [2].

На жаль, не скрізь у районах, які довелось відвідати, навіть наявний природничий та культурно-історичний потенціал достатньо пропагується і використовується для пізнавально - виховних цілей, поповнення місцевих бюджетів за рахунок туризму. Безумовно, слід багато чого зробити з очищення місцевості, поновлення втраченого, покращення під`їзних шляхів, відкриття нових сучасних місць відпочинку тощо.

Дещо про воду, річки і їх проблеми

“ Вода , в тебе немає смаку, ні кольору, ні запаху. Тебе неможливо описати, тобою насолоджуються, не відаючи, що ти таке. Не можна сказати, що ти необхідна для життя : ти – саме життя. Ти наповнюєш радістю, яку не пояснити нашими почуттями. З тобою повертаються до нас сили, з якими ми уже розпрощались. Ти найбільше багатство в світі...”

Антуан де Сент - Екзюпері

Вода – це друге диво після Землі. Воду називають колискою всього живого. Не випадково наші далекі предки вважали її началом усіх начал. Люди думали, що світ утворений водою.

І це дійсно так, бо вода – невіддільний компонент усіх біохімічних процесів. Вона зрошує і запліднює землю, сприяє

примноженню біомаси рослинного покриву, забезпечує протікання всіх хімічних реакцій у товщі земної кори і на її поверхні. Вода становить 80-90 % маси рослин і майже 75 % маси тварин. Організм людини на 65 % складається з води. Без води не мислимо життя на Землі.

Води на земній кулі багато. Із 510 млн.км² поверхні 361 млн.км² припадає на океани і моря, що становить 71 %. На сушу припадає 149 млн.км² або 29%. Загальний об'єм води на планеті приблизно 1428 млн.км³. Проте прісної (без льодовиків) надзвичайно мало – трохи більше 0,5%. А води річок становлять лише 0,0001% від загального об'єму гідросфери.

Значний водний потенціал має Україна. Об'єм водної маси Чорного моря 555 тис.км³, Азовського – 320 км³. “Сумарний ресурс прісної води складає 216,8км³. З них річкового стоку становить 209,8км³ і 7 – підземних прісних вод, що беруться до уваги в ресурсній частині водогосподарського балансу. Додатково ще використовується 1 км³ морської води.

На кінець XX - початок XXI ст. в Україні налічувалось (або ще залишилось): понад 63 000 рік і річок, сумарна довжина яких 206 000 км; близько 20 тисяч озер, серед яких 43 мають площу понад 10 км²; 27 ліманів, з яких 10 мають площу понад 50 км²; 28 тисяч великих ставків; 1160 водосховищ; 7 великих каналів; 10 великих водоводів” [3].

Важливе місце в економічному і соціальному житті країни відіграють річки. За даними 1979р. [42] на території України всього протікає 71 тисяча рік, річок і струмків загальною довжиною понад 248 тис.км, в тому числі річок довжиною понад 10 км – 4011. В 2003р. знаходимо дані про наявність в Україні 63119 річок, у тому числі великих (площа забору понад 50 тис.км²) – 9, середніх (від 2 до 50 тис.км²) – 81, малих (менше як 2 тис.км²) – 63029 .

“ За межами України, у водозаборах, розташованих на території Румунії, Білорусії та Росії, формується три чверті або 157,4км³ потенційних ресурсів річкових вод і лише чверть (52,4 км³) – в Україні.

Крім цього, на початок 2001р. ще залишилось 65000 км² зрошувальних систем та 2300 насосних станцій, половина з яких перебувають в аварійному стані ” [3].

Найбільшими річками країни є : [4]

Назва річки	Куди	Загальна	в т.ч. на	Річний стік
-------------	------	----------	-----------	-------------

	впадає	довжина (км)	території України	(км.куб)
Дунай	Чорне море	2850	174	123,00
Дніпро	Чорне море	2201	981	53,50
Дністер	Чорне море	1362	705	8,66
Десна	Дніпро	1130	591	11,40
Сіверський				
Донець	Дон	1053	672	5,00
Прут	Дунай	967	272	2,40
Тиса	Дунай	966	233	6,26
Буг	Вісла	831	404	1,80
Півд. Буг	Чорне море	806		3,39
Прип'ять	Дніпро	761	261	13,20
Сейм	Десна	748		3,35
Псел	Дніпро	717		1,88
Горинь	Прип'ять	659		2,86
Інгулець	Дніпро	549		0,36
Стир	Прип'ять	483		1,27
Ворскла	Дніпро	464		1,15
Случ	Горинь	451		1,55
Тетерів	Дніпро	365		1,29
Сула	Дніпро	363		1,39
Інгул	Півд.Буг	354		0,39
Рось	Дніпро	346		0,86
Самара	Дніпро	320		0,68
Збруч	Дністер	244		0,27
Серет	Дністер	242		0,51
Стрий	Дністер	232		1,57

Найважливішу роль у водопостачанні відіграють малі річки. Вони становлять 60 % водних ресурсів країни. Як судини кров'ю наповнюють живий організм, так вони з джерел і струмочків дають життя великим річкам. Без струмків і малих річок не було б у нас Росі, Бугу, Дніпра... Проте, як виявляється, їх доля і стан незавидні. Свого часу, коли в нас спостерігалася гонитва за "великим хлібом", багато водоносних боліт і струмків було осушено. Все далі замулюються джерела, висихають або взагалі зникають річки.

Часто буває, що є назва річки, а самої річки уже й немає. Це довелось спостерігати і в нашому районі, коли вивчав, скільки в нас тих річок та яка їх довжина. Сучасники не пам'ятали, хіба що старожили ще могли згадати

невеличку річку або показати місце, де починала вона свій шлях.

Прикро те, що останнім часом і облік їх загубився. Практично ніхто не веде його та обстежень, переписуються дані про них із старих джерел. Приміром, у довіднику “Малі річки України” (Видавництво “Урожай”. 1991 р.) вказується, що малих річок в Україні 63029, із них довжиною менше 10 кілометрів – 59817. Ця цифра наводиться і в 2003р. в доповіді України на 5-й Всеєвропейській конференції міністрів навколишнього середовища “Довкілля для Європи” [13]. Невже всі вони збереглися ?

Порівнюючи дані за 1979р. і вищенаведені, можна зробити висновок, що за минулі роки в Україні зникло 799 малих річок - 42тис.км (довжина кожної менша 10 км). Безперечно, ці дані не відображають повної картини того, скільки ж насправді їх є, а скільки не стало. Адже, як уже про це говорив, ніхто глибокої ревізії наявності стану річок не робить. Але і ці цифри вражаючі.

Не зважаючи на чисельну кількість річок та водойм, країна відчуває велику нестачу водних ресурсів. Особливо відчутний дефіцит прісної, питної води не лише в окремих містах, а й у цілих регіонах тому, що по країні неоднакова концен-трація промисловості та густота проживання населення, а водні ресурси розміщені нерівномірно. Їх більше там, де більше опадів та де розгалуджена мережа річок – у Карпатському регіоні та Поліссі. Так, у Прикарпатті на кожний кілометр території припадає по 1 кілометру річок, в Поліссі - від 0,15 до 0,5 км на квадратний кілометр. В центральних областях цей показник нижчий, а в південно – східних – набагато менший .

За оцінками експертів, подібний розклад запасів і підземних вод . У північній частині України добові прогнозні ресурси оцінюються як 100 000 – 150 000 м³ на 1 км², у південних регіонах – не сягає : 50 000 м³.

“Україна віднесена до держав з обмеженими водними запасами. За запасами води на одного жителя Україна посідає одне з найостаніших місць в Європі і передостаннє серед країн СНД “ [3].

** Президент Української Водної Асоціації Л.А. Добрянський.*

Нині витрати води досягли такого рівня, при якому збереження її запасів стає важливішою економічною і соціальною проблемою. Упродовж ХХ ст. попит на прісну воду в світі зріс у 6-7 разів. Ще років п`ятдесят – сорок тому вчені

вважали, що в Україні водних ресурсів достатньо і навряд чи в недалекому майбутньому слід очікувати дефіцитних ситуацій. Та науково-технічна революція викликала корінні зміни як в економіці, так і в оточуючому середовищі. Ці зміни вплинули й на водні ресурси. Як виявилось, водні ресурси України обмежені і на перспективу не задовольняють потреб розвитку продуктивних сил. Про це свідчить той факт, що за останніх двадцять – двадцять п'ять років споживання води народним господарством збільшилося вдвічі.

А річки стали не лише джерелом водопостачання, а й місцем скиду забруднених стоків, кількість яких невпинно зростає, що надзвичайно турбує. **Проблема чистої води стала для України першочерговою.**

Має місце забрудненість навколишнього середовища різними органічними і хімічними речовинами, викидами в повітря та водойми відходів виробництв тощо. Найнебезпечніше отруєння річок – радіактивні відходи, відходи важких металів, сірки, вуглецю, азоту; стоки шахт, підприємств хімічної, металургійної, целюлозо-паперової та нафтопереробної промисловості. Тонна нафтопродуктів, наприклад, поширюючись по поверхні води, утворює тонку плівку на площі до 12 квад-ратних кілометрів, яка заважає проникненню кисню, необхідного для процесу самоочищення. Це призводить до загибелі живих організмів, зокрема мальків риби, які після народження тримаються біля поверхні води, постійно потребуючи свіжого по-вітря.

Велика загроза для річок – хімічні засоби захисту рослин (отрутохімікати, пестициди тощо), особливо ті, які непридатні або заборонені для використання: гинуть не лише шкідники, але й птахи, тварини, риби. Як свідчить Природоохоронна карта [5], в районах, де протікають Рось та її притоки, є по декілька пунктів зберігання хімікатів, пестицидів, сміттєзвалища, полігони твердих або промислових відходів. До того ж , деякі з них розташовані неподалік річок.

Ось що з цього приводу пише газета "Сільські вісті " за 15 вересня 2005 р.: " *За словами в.о. міністра охорони навколишнього середовища П. Ігнатенка, який виступив на сесії Верховної Ради, чого у нас неміряно, в буквальному значенні цього слова, то це всіляких відходів – промислових, побутових, хімічних, твердих і рідких... - усіх і не перелічити. Під цим "добрим" в Україні зайнято близько 160 тисяч гектарів земель. А ось щодо їх кількості, тут є сумніви : 20 мільярдів тонн чи 30 ?*

За габаритами цього отруйного смітника на душу населення ми, певне, обігнали всі країни Європи. Одним із принципових і нагальних завдань П.Ігнатенко назвав інвентаризацію та чіткий облік цього “набутку цивілізації”.

Найбільше відходів накопичилось у промислових регіонах – Дніпропетровській, Донецькій, Запоржзькій областях. Технологічні відходи нагромаджувалися десятиріччями, тепер у нас є шанс бути “перекваліфікованими” на “техногенні родовища”, які з часом через тендери будуть передаватися для переробки й утилізації з обов’язковою вимогою рекультивациі земель, котрі нині під відходами.

Окремо мова про токсичний “подарунок” аграрної хімії селу. Це засоби захисту рослин, отрутохімікати... Вчасно невикористані, десятиріччями безграмотно складовані, розсипані по господарських дворах, полях і просто неба – такого “запасу” нараховують близько 20 тисяч тонн. Однак П.Ігнатенко не схильний довіряти і цій цифрі. Скільки? Де? В якому стані? Все це потребує чіткого обліку, “буквально до кілограма”, і грамотної утилізації. Для знищення цієї небезпечної спадщини потрібно близько 50 мільйонів євро.

Не менш гостра проблема зберігання відходів у сховищах та полігонах, часто перевантажених, екологічно ненадійних. Додаймо ще відходи токсичні, ракетні, вибухонебезпечні... Проблема відходів вийшла за відомчі програми на загальнонаціональний рівень. Сьогодні потрібна загальнонаціональна ідея їх використання та способу переробки, потрібний довготерміновий план дій із залученням до його розробки РНБО [6].

Висока концентрація у воді миючих синтетичних засобів і пральних порошків, кількість і різноманітність яких надзвичайно зросла, може призводити до замору риби.

В кожному районі діють промислові підприємства, в тому числі цукрові заводи, які, як правило, розташовані неподалік ставків чи струмків, забруднені води з яких рано чи пізно обов’язково потрапляють у річку. Безумовно, їх не перенесеш, але в якому стані там очисні споруди?

До 40-х років минулого століття не стояло так гостро питання нестачі води та боротьби із забрудненням навколишнього середовища, як нині. В книжці “По річках України”, виданої в той період, про це майже не ведеться мова, хіба що згадуються цукрові заводи, з сумом наводяться

приклади про активізацію вирізування лісів по берегах річок, замулення джерел та заболоченість долин.

На жаль, нині засобів забруднення довкілля так багато, що назвати всі неможливо. А чи потрібно? Кожному зрозуміло, яке важливе значення має раціональне використання водних ресурсів і захист від забруднення земель, річок, озер, став-ків.

Місцеві жителі, лікарі, працівники природоохоронних органів, різних установ надзвичайно стурбовані станом нашого довкілля. В останні роки вони почали все голосніше вимагати від органів влади і правопорядку вжиття радикальних заходів щодо припинення подальшого знуцання над природою та вжиття невідкладних заходів з ліквідації вогнищ забруднення. Дещо робиться в цій справі. Але—це лише дещо. Головні ж джерела забруднень залишаються. Все частіше підприємства, підприємці (в країні понад 80 % підприємств не є державними), зарубіжні співвласники, аби пошвидше отримати прибутки, максимально використовують виробничий потенціал і природні ресурси, майже не вкладаючи кошти у природоохоронні об'єкти. Або на берегах водойм зводять різні приватні споруди без належних водоохоронних засобів.

Нині немає змоги за рахунок державного бюджету загасити всі екологічні вогнища та розв'язати хоча б першочергові природо- та водоохоронні проблеми, які накопичились. Тож людям (від державних керівників до рядового громадянина) це потрібно робити, а не волати про безвихідь або чекати, як кажуть, з моря погоди.

Порядні люди, ентузіасти, екологічні служби, місцеві органи влади в багатьох районах у складній обстановці безгрошів'я намагаються хоч щось зробити для покращення еколого-гічного стану на своїх територіях. У районах продовжується робота з паспортизації сховищ отрутохімікатів, перенесення їх у більш надійні, навіть вивезення в окремі спеціально відведені місця, хоча це лише проміжний тимчасовий захід; винесення з природоохоронних зон сховищ паливо-мастильних матеріалів та тваринницьких приміщень. Проводиться деяка робота з утилізації твердих відходів, ліквідації стихійних сміттєзвалищ, діагностування транспортних засобів тощо.

В деяких районах Київської області практикується прибирання берегів водойм від різного сміття. Як приклад, у Білоцерківському районі в квітні – травні 2004р. до Дня

довкілля проводилась акція “Чистий берег” з прибирання водоохоронної зони річки Рось. У ній узяли участь 22 міських школи, 4 профтехучилища та аграрний університет. Проводяться акції “До чистих джерел” – з упорядкування природних джерел води. Активно цей захід здійснювався в Рокитнянському районі з ініціативи колишнього начальника районної інспекції екології та природних ресурсів П.М. Зелінського. За підсумками обласної акції очолювану ним Рокитнянську екологічну інспекцію неодноразово відзначено нагородами.

На превеликий жаль, такі заходи проводяться не у всіх районах і несистематично. Та все ж це – крапля в морі в порівнянні з тими заходами, які потрібно здійснити в майбутньому для розв'язання більш глобальних проблем.

Але турбус інше. Останнім часом місцеві органи влади, власники підприємств та організацій все частіше посилаються на нестачу коштів для проведення захисних заходів чи для реконструкції природоохоронних об'єктів. Це зрозуміло. Але чи можна зрозуміти те, що в останні 10-15 років господарники, нехтуючи природоохоронним законодавством, бездумно допускають забруднення річок; все частіше розорюють береги до самої води: тут масово будуються вілли, дачі, лазні та інші споруди і ніяких заборон з боку природоохоронних органів, санепідемслужб та органів нагляду за дотриманням законодавства... По берегах все частіше вирізаються ліси – хранителі вологи та берегів від розмивання, руйнуються захисні дамби та інші природоохоронні об'єкти. Знищуються джерела. Туристи, а найбільше місцеві жителі, забруднюють береги водойм, знищують у них рибу і все живе, особливо таким знаряддям як “електровудка”! Хіба до такого варварства могли додуматись наші діди і прадіди? Здавалося б, не потріб-но ніяких коштів, а лише всім дотримуватись водоохоронного законодавства та Водного кодексу, бережно ставитись до природи, а контролюючим органам сумлінно виконувати свої службові обов'язки, як це робиться у цивілізованих країнах.

Про це влучно й образно сказав російський поет Є.Євтушенко :

*“ Берегите эти земли, эти воды,
Даже малую былиночку любя.
Берегите всех зверей внутри природы,*

Убивайте лише звірей всередині себе!

Загальні відомості про річку Рось

Як би люди не були відмінними один від іншого, проблеми навколишнього середовища пред'являють їм категоричні вимоги – зберегти придатним для життя і благополучний стан їх загального дому – планети Земля.

Б. Уорд, П. Дюбо.

Походження назви річки Рось поки що не доведене, як і час, з якого вона носить таку назву. Тож питання про назви “Рось”, “Русь” є дискусійним.

Одні джерела стверджують, що назва річки походить від назви слов'янських племен росів, чи русів (рудний, русявий, русий), які в давнину проживали на берегах річок Рось, Роська, Роставиця.

Інші дотримуються думки про автохтонні корені назви “Русь” – від назв згаданих річок, що лягло в основу назв Київська Русь, Росія, Біларусь.

Прихильники норманської теорії виводять назву “Русь” зі Скандинавії (“руотсі” – це фінська назва шведів – норманів). Ще інші вважають, що слово “Русь” має південно-східне, іранське походження [7].

Така відмінність тверджень зрозуміла, адже древньоруська держава пройшла довгий і складний шлях свого становлення та розвитку. Територію завойовували і заселяли різні племена.

Назва “Русь” вважається місцевого, дуже давнього походження. Переконливі підтвердження південного походження етноніма “Русь”, який згодом поширився на всіх східних слов'ян і їхню державу, знаходимо в літописних матеріалах XII – XIII ст. Дослідники вже давно зауважили, що поняття “Русь”, або “Руська земля”, виступає в літописах у двох значеннях – широкому, яке відносилось до всіх східнослов'янських земель, і вузькому, яке вживалось тільки щодо їх південної частини – Київщини, Чернігівщини і Переяславщини.

Щоб переконатися в цьому, досить навести лише кілька прикладів. Юрій Долгорукий, намагаючись оволодіти Київським столом, виступив із Ростово – Суздальської землі “в Русь”. Його постійний соратник Ізяслав Мстиславович, який змушений залишити Київ, пішов з “Руської землі” на Волинь, а потім знову повернувся на “Руськую землю”.

У 1148р. Ізяслав Мстиславович, передаючи місто Божський сину Юрія Долгорукого Ростиславу, наставляв його : “А ти постережи землю Руском опітоль”. Вигнаний за недотримання цієї умови, Ростислав їде до Суздаля і каже батькові: “...слышаль есмь оже хочеть тебе вся Руская земля” .

Юрій Долгорукий, ображений за сина вигукнув: “Тако ли мнь части нету в Руской земли, и моим детям”.

Після вбивства Андрія Боголюбського володимирські бояри говорили: “...князь наш убьен, а детей у него нет, сынок его в Новгороде, а братва в Руси”. Новгородці також розуміли під “Русью” Київську землю. В літописній статті 1135р. говориться : “...иде в Русь архиепископ Нифонт” .

Наведених цитат досить, щоб переконатись, що всі вони локалізують Русь в її вузькому значенні в районі Середнього Подніпров'я : між Десною на півночі, Россю і Тясмином – на півдні, Сеймом і Сулою – на сході, Горинню – на заході, тобто там, де мешкали колись поляни, сіверяни, і древліяни. Саме ці племенні об'єднання склали основу ранньо – державного утворення “Русь”. Характерно, що саме на землях полян збереглось найбільше гідронімів, пов'язаних з назвою “Русь” – Рось, Роська, Росава, Роставиця, Росавка тощо.[8]

Мальовнича річка Рось (Русь, Рьсь, Рсь) відома ще з стародавніх часів. За літописом вона була південною межею Київського князівства. Початок річки лежить у вододілі Південного Бугу і Тетерева. Деякі дослідники припускають, що наші предки використовували природний волок для сполучення між басейнами Південного Бугу та Дніпра. І цей волок проходив між містом Липовцем на річці Собі (притока Південного Бугу) та Погребищем на річці Рось (притока Дніпра) відстанню близько 16 кілометрів. Це зовсім невелика віддаль для старовинного пересування по “волоках”. До речі, ще не так давно Рось була судноплавною, по ній транспортувались різні товари, крам, будівельні матеріали, сільгосппродукти тощо. Після перекрыття річок гідростанціями та чисельними дамбами ця можливість відпала.

Річка Рось і її басейн розміщені на правобережній Придніпровській височині, середня висота якої 200-240 метрів. Максимальна ж висота гірського масиву у Погребищенському районі Вінницької області, з якого беруть початок річка Рось і її притоки Роська та Роставиця в Житомирській області –321-322м над рівнем моря. Придніпровська височина займає межиріччя середньої течії Дніпра і Південного Бугу. Вона знаходиться в основному в межах Житомирської, Вінницької, Київської, Черкаської, Кіровоградської і Дніпропетровської областей. На Півночі невисоким уступом переходить у Полісську низовину. Гірський масив складається переважно з гранітів, магматитів, гнейсів тощо. Придніпровська височина представляє собою горбкувату рівнину, порізану густою сіткою ярів і балок. Височина постійно знижується в південно – схід-ному напрямках.

У своїй середній і нижній течія Рось протікає по Придніпровській низовині, яка розташована частково в Київській, Черкаській областях. Тут переважають висоти 100-150 м, територія пересічена ярами, балками, розмежована широкими долинами річок, де – не – де залісненими берегами та луками.

Долина річки в основному трапецевидна, шириною 0,5 – 2,6 км, в місцях оголеності кристалевих порід – V образна, вузька (0,1–0,5км). Схили у верхів'ї 20-50м висотою, нижче міста Біла Церква місцями до 60–70 м.

Заплава двостороння, шириною від 50 м до 1,5км, інколи розширюється до 2,3 – 3км. Заплава суха, лугова, здебільшого розорана, місцями заросла вербовими та вільховими кущами. Поверхня в основному рівна, нижче Білої Церкви пересічена улоговинами. Щорічно весною і влітку при повенях заплава затоплюється шаром води від 0,5 до 2– 4,5 метра.

Русло Росі звивисте. Середня ширина річки від 1–4м у верхоріччі до 20–50м, інколи до 85–90м в середній і нижній частинах течії. Глибина на перекатах змінюється від 0,1 до 1,5м, на плесах 2,0–5,0м, в окремих ямах 5,0– 8,0м. Швидкість течії на плесах 0,1– 0,2м/сек., на перекатах 0,5 – 0,7 м/сек. [9]

Русло річки деформується, заростає водною рослинністю. Дно нерівне, здебільшого мулистопіщане, на перекатах кам'яне. Болота становлять 0,7– 0,9%. Лісів у басейні збереглося приблизно 6%. Ось що з цього приводу згадує один дослідник : *“До XIX століття долина Росі була одним з найпривабливіших куточків України. Вздовж обох берегів простягались луки, позад них росли густі соснові*

бори. У 50–х роках почалось хижацьке винищення лісів поміщиками та підприємцями”. На превеликий жаль, зменшення лісів на берегах річок та велике розорювання берегової захисної смуги набуло в наш час нового “забарвлення”. Яри помережили оголений ґрунт. Їх площа в басейні Росі сягає 9400 тис.га. Землі почало зносити дощем та весняними водами в річище Росі. Щороку намул збільшується, береги Росі або руйнуються, або являють собою грузьке болото.

Рось протікає по землях трьох областей – Вінницької, Київської, Черкаської, через районні центри Погребище, Володарку, Білу Церкву, Рокитне, Богуслав, Корсунь - Шевченківський. Загальна довжина річки 346км, а площа водоскиду 12600 км². Вона входять в двадцятку найбільших рік України. Все ж вона відноситься до річок 3-го порядку (з басейном від 10 до 25 тис.км²). Має середній уклін водної поверхні 0,5 – 0,6 ‰. Найбільшими її притоками є річки Роставиця–116км, Кам`янка -105 км. Крім цих ще понад 30 річок: це Росава (90км), Роська (73 км), Протока (59км), Гороховатка (53км), Березянка (44 км), Сквірка (42км)...

Перелік найбільших річок басейну р.Рось

Назва річки	Куди впадає	Довжина (км)	Площа водоскиду (кв. км)	Права чи ліва притока
Рось	Дніпро	346	12600	пр.
Самець	Рось	29	245	л
Білуга	Самець	24	128	л
Горіхова	Рось	34	332	л
Роська	Рось	73	1100	пр.
Жива	Роська	23	196	пр.
Гнила	Роська	22	187	пр.
Молочна	Рось	36	359	пр.
Рогодзянка	Рось	30	83	л
Торц	Рось	28	144	пр.
Тарган	Рось	34	245	пр.
Березянка	Рось	44	293	л
Сквірка	Рось	42	344	л
Роставиця	Рось	116	1460	л
Мурованка	Роставиця	23	146	л

Постіл	Роста́виця	31	158	л
Паволочка	Роста́виця	23	73	л
Кам`янка	Рось	105	750	л
Суботь(Нетеч)	Кам`янка	21	151	пр.
Протока (Роток)	Рось	59	580	л
Узин (Гудзінь)	Рось	22	239	л
Насташка *	Рось	32	432	пр.
Рокита	Рось	23	116	л
Гороховатка	Рось	53	489	л
Безимянна	Гороховатка	32	238	пр.
Котлуга	Рось	23	136	пр.
Нехворощ	Рось	23	138	л
Хоробра	Рось	29	287	пр.
Росава	Рось	90	1720	л
Росавка	Росава	40	332	пр.
Поточка	Росава	30	174	л
Шевелиха	Росава	22	98	л
Козарка	Росава	24	101	л
Боровиця **	Рось	21	132	пр.

* (На картах чомусь * - Поправка, ** - Порозовиця)

Об`єм річного стоку Росі (при 50% забезпеченості) становить 810млн.м³, загальний об`єм зарегульованого стоку сягає 126960тис.м³. Всі притоки Росі, протяжність яких 705 км, і сама Рось зарегульовані ставками. Всього ставків в басейні річки близько 1280, загальною площею дзеркала 62км². На Росі збудовано кілька водосховищ (Див.таблицю).

Морфологічні характеристики водосховищ на р. Рось

Назва водосховища	Рік введ. в експл.	Віддаль до гирла км	Площа водоски-ду кв.км	Відмітки гори-зонтів, м АБС	
				Макси-мально форсир.	Норма підпір. НПГ
1.Щербаківське	1955	250	3895	165,50	164,0
2. Верхнє Білоцерківське (Глибочанське)	1977-79	234	616	157,5	150,0
3. Нижнє Білоцер-ківське	1953	220	6660	149,3	144,4
4.Пруси-Бушівське	1950	155	8780	136,4	133,8
5.Дибинецьке	1951	134	9220	134,25	132,0
6.Богуславське	1955	125	9340	127,5	127,4
7.Стеблівське	1952	91	9990	112,8	112,8

8. Корсунь-Шевчен-1934- 72 10200 99,0 98,7
 ківське 1947

продовження

Розміри водосховища при НПП

	Повний об'єм млн. куб.м	Мертв. об'єм млн. куб.м	Довжина км	Середня ширина м	Найбільша глибина біля греблі м	Середня глибина м	Площа дзер- кала га
1.	1,53	0,83	3,6	60	2,5	1,1	219
2.		1,50	19,3	320	20,5	2,8	616
3.	2,42	1,90	12,5	130	4,5	1,5-2,0	165
4.	0,30	0,07	5,0	30	2,0	1,0-1,5	15
5.	6,00	1,85	26,0	125	7,0	2,0	326
6.	1,75	0,65	9,0	100	2,5	1,0	70
7.	15,70	11,50	37,0	173	20,0	7,0-8,0	638
8.	3,75	0,51	17,0	100	8,0	2,5	170

У селі Дибинцях Богуславського району, місті Богуславі Київської області, селищі міського типу Стеблеві Корсунь-Шевченківського району та місті Корсуні-Шевченківському Черкаської області на річці діють гідроелектростанції, утворені водосховища.

Рось і її притоки знаходяться в двох ландшафтних зонах. Перша – це так зване Житомирське Полісся, яке відмінне від інших поліських районів виходами кристалічних порід Українського щита, більш високим гіпсометричним положенням, глибоко врізаними річковими долинами і меншою заболоченістю. В ландшафтній структурі значні площі займають моренно-зондрові рівнини на кристалічній основі з перевагою дерново-слабопідзолистих ґрунтів і лісів типу дубових та соснових і суборей. Поширені горбисті рівнини на кристалічних породах з дерново-слабопідзолистими ґрунтами.

Друга зона – це Лісостепова зона, в межах якої розташовані Вінницька, Черкаська області, південні частини Житомирської та Київської областей. Тут здебільшого чорноземи опідзолені та типові, дерново-підзолисті та лучно-чорноземні ґрунти, подекуди ясно-сірі лісові. Природна рослинність представлена залишками луків степу та луків дубових і дубово-грабових масивів. Ліси здебільшого мішані, місцями соснові. Середня розорюваність земель становить 75-85 %, залісненість зони – 12,5 %.

Майже на всій протяжності річки зустрічаються виходи порід і розмиті ґрунти. Річка поповнює свої водні ресурси за рахунок дощових та підземних ґрунтових вод. Накопичення, якісний склад і поширення підземних вод обумовлені геологічною будовою, орогідрографією і кліматичними умовами. Підземні води залягають на двох рівнях – поверхх. Верхній поверх – це безнапірні ґрунтові води, нижній – напірні, артезіанські води.

Поширення ґрунтових вод носить зональний характер. Великі ресурси ґрунтових вод є в межах Полісся, і в центральних лісостепових районах, зокрема в межах Придніпровської низовини. Тут ґрунтові води пов'язані головним чином з алювіальними і водно-льодовиковими піщано-глинистими відкладами. Вони залягають на невеликих глибинах, характеризуються значною потужністю, слабо мінералізовані, тому мають велике практичне значення.

Артезіанські води залягають на значно більших глибинах і утворюють в межах платформової частини території країни кілька артезіанських басейнів.

Своєрідною є зона тріщинних і пластово-порових вод. В цій зоні поширюються порові води у водоносних горизонтах осадових горних порід крейдового, палеогенового і неогенового віку, і води в кристалічних та метаморфічних гірських породах декембрію і продуктах їх руйнування. В останніх прісні підземні води пов'язані головним чином з тріщинами вивітряння, які досягають глибини 50-60 м. Циркулювання по системах тріщин в різних за віком і складом гірських породах, тріщинні води утворюють єдиний водоносний горизонт.

Райони, якими протікають Рось та її притоки і правобережжя Дніпра в основному знаходяться в цій зоні. [10]

Кліматичні умови Надросся, як і всієї України, визначаються їх географічним положенням і взаємодією основних кліматоутворюючих факторів – сонячною радіацією, циркулюванням атмосфери і підстилаючою земною поверхнею. Територія країни лежить між 44-52° північної широти, що зумовлює співвідношення дня і ночі впродовж року (відповідно 16-8 год. влітку і 8-16 год. взимку), а також полуденну висоту Сонця (літом 69-61°, взимку 23-15°). Україна розташована переважно в помірному поясі, тож клімат у надросянських краях помірно континентальний. Зима м'яка, з частими відлигами, літо тепле. Середня температура січня – 6,4 - 7,5°, липня +18+19°. В окремі роки в тих чи інших

районах середня температура повітря дещо змінюється то в одну, то в іншу сторону [11].

	Температура повітря в градуса С.			Тривалість безморозного періоду на рік, днів	Опади (мм)
	Січень	Липень	Річна		
Черкаси	-5,8	20,0	7,3	171	494
Вінниця	-6,0	18,7	7,0	163	544
Київ	- 6,1	19,0	6,7	180	600

Річна кількість опадів у середньому становить 450 - 650 мм. Загальною закономірністю розподілу річних сум опадів є деяке зменшення їх із заходу і північного заходу на південний схід і південь. На півдні Полісся їх близько 800 мм. Більше всього днів з опадами буває в грудні, січні, червні - липні, менше всього – у вересні-жовтні. Сніговий покрив устанавлюється здебільшого в кінці листопада–початку грудня. Максимальна висота снігового покриву досягає в лютому, 20-30 см. Найбільш повноводною Рось буває у верхів'ї в квітні - початку травня, в нижній своїй частині – в другій половині квітня – на початку травня.

Вологість повітря, яка залежить від температури повітря і ґрунту, вологості ґрунту, опадів, умов випаровування та місцевих факторів, взимку досягає 90 %, влітку – 35-40 %. Відповідно до агрокліматичного районування України більша частина Вінницької, південна частина Київської, а також Черкаська область відносяться до недостатньо вологої, теплої зони. [10]

В дорогу!

Туди , де вона бере свій початок

Не один цікавиться, де ж бере свій початок Рось? Мене це питання турбувало здавна. Адже в літературі пишеться просто : "Бере початок у Погребищенському районі Вінницької області". Коли ж розглядаєш карту, то не все зрозуміло. Тож, прихопивши з собою географічну карту, диктофона, фотоапарат, бінокль, намет...і – чудової днини 15 серпня 2005р. – в дорогу. До джерел Росі !

До Погребища дістатись можна швидко різними шляхами, адже в сучасний період вони в основному хороші – асфальтові. Та, як довелось спостерігати, чим далі від Києва, тим вони в гіршому стані. Або між віддаленими селами, як Погреби, Кошів (Київської області), Борщагівка, Збаржівка, Обозівка (Вінницької області), це невідремнтована бруківка, якою автобусом здійснювати подорож надросянськими селами не зовсім приємна затія. Але хто забажає здійснити таку екскурсію, то це невелика перепона. А хто вирушить у подорож на легковому автомобілі (адже шляхи проходять неподалік Росі), той отримає масу приємних задовольств від побаченого і відчутого. Чудова надросянська природа, лісові шляхи, привал на березі річки та ще й у наметі біля нічного багаття – яке то відчуття! А познайомитись та поспілкуватись з новими людьми, отримати гору невідомої інформації, – то взагалі небачена радість для творчої, закоханої в природу і свою справу людини.

Мій шлях проліг по найкоротшому маршруту (так поспішав до своєї цілі) : Корсунь- Шевченківський – смт. Лисянка – селище Ставище – містечко Тетіїв – село Погреби. А від цього села уже далі – надросянськими селами Кошів – Борщагівка – Збаржівка – Обозівка – Дзюньків – Погребище.

Тут Рось бере свій початок

Вінничина

Вінницька область розташована в лісостеповій смузі правобережної частини України, площа якої становить 26,5 тис.км². В складі республіки утворена 27 лютого 1932 р.

4 березня 1958р. нагороджена орденом Леніна за розвиток сільського господарства.

Клімат області помірно-континентальний з м'якою зимою і теплим, вологим літом. Пересічна температура січня – 4 - 6° нижче нуля, липня + 18,6 + 20,5°. Період з температурою

понад + 10° становить близько 200 днів. Опадів у північно-західній частині 550 - 590 мм, у південній і південно-східній – 480- 590 мм .

Поверхня області – хвиляста рівнина, полого нахилена в південному і південно – східному напрямках. Північно – східна частина області зайнята Придніпровською височиною (висоти до 322 м), південно – західна – Подільською височиною (висоти до 362 м). Поверхня розчленована глибокими річковими долинами, часто ярами і балками. Значна глибина розчленування у Придністров'ї.

Третина території області (32,6%) еродована, а в центральних і південних районах еродованість перевищує 50%.

Серед зональних типів ґрунтів переважають сірі лісові (50,5%) та типові малогумусні чорноземи (42,1%), поширені дерново-підзолисті ґрунти. Близько 70 % території області розорано. Природна рослинність займає близько 17% території. Площа лісів близько 360 тис. га. Головні лісоутворюючі породи: дуб звичайний, граб, ясен, клен гостролистий, липа, в'яз, а також сосна .

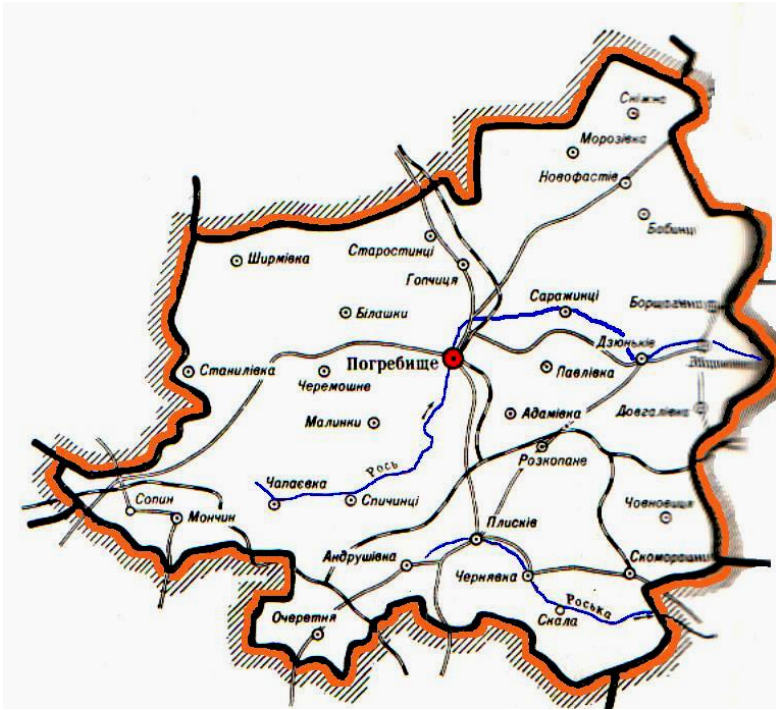
Вінничина багата різними нерудними корисними копалинами: каолінами (15% загальнодержавних), будівельним каменем (майже 50 родовищ), фосфоритами, вапняками, мергелями, трепелами, опоками, крейдою, гіпсом, піском, глинами, незначними запасами кам'яного і бурого вугілля, торфу.

В області густа мережа річок, всього – 204 річки завдовжки понад 10 км кожна та безліч їх дрібних приток. Пересічна густина річок становить 0,38 км/км² (від 0,53 в басейні Рова до 0,23 км/км² у басейні Дохни). У зв'язку з тим, що з північного заходу на південний схід області проходять підвищення Придніпровської височини, які розділяють мережу річок, вони в основному належать до басейнів Південного Бугу (*Згар, Рів, Краснянка, Шпиківка, Сільниця, Дохна, Соб, Снувода, Удич*) та Дністра (*Мурафа, Лядова, Немія, Русава, Марківка, Жван*). До Дніпра лише – Рось, Гнилоп'ять, Гуйва. Внаслідок нього південно–західна частина Вінничини належить до вологої, помірно – теплої кліматичної зони, решта – до недостатньо вологої, теплої.

На Вінничині – близько 320 територій та об'єктів природно-заповідного фонду, 45 заказників, в т.ч. 18 республіканського значення. Понад 70 відомих історико – культурних пам'яток – об'єктів для туризму. Зокрема, місце народження

українського поета С.В. Руданського, учасника французького Руху Опору Героя Радянського Союзу і національного героя Франції В.В.Порика, українського народного героя У.Я.Кармелюка. Встановлені пам'ятники українському письменнику М.М.Коцюбинському, російському хірургу М.І.Пирогову, українському письменнику Марку Вовчку, російському поету М.О.Некрасову, а також полководцю О.В.Суворову та іншим визначним людям. Діють музеї: М.М. Коцюбинського, декоративно – ужиткового мистецтва, музей – садиба М.І.Пирогова, краєзнавчий музей, музей історії авіації та космонавтики. У Вінниці діє цікавий музей, створений у 1919 році, який розміщений в одній з будівель старовинного архітектурного ансамблю 17ст., з назвою “Мури”. Пам'ятки архітектури: замок – 1538р., синагога – 1589р., комплекс – споруда Покровського монастиря–XVIII-XX ст. та ряд інших пам'яток архітектури і культури.[12]

Погребищенський район

Погребисщенський район розташований у північно-східній частині Вінницької області. На півночі межує з Ружинським районом Житомирської області, на сході – з Сквирським, Володарським та Тетіївським районами Київської області, на півдні з Оратівським та Липовецьким, на заході з Козятинським та Калинівським районами Вінницької області. Утворений у 1924р. Площа 1,2 тис.км², або 4,5% території Вінницької області. На 1.01. 2006р. в районі проживало 34908 чоловік, в тому числі сільського населення–24,6 тис.чол. (70,5 %), міського –10,3 тис.чол. (29,5%).

На території району розташовані 1 місто та 62 села. Функціонують міська рада і 26 сільських рад.

Через район проходить автомобільна дорога Біла-Церква – Сквиря – Погребище – Вінниця.

Погребисщенський район знаходиться у лісостеповій зоні, відноситься до сільськогосподарського району. Територія з високим рівнем розораності земель – 64,8%. Площа

сільгоспугідь становить 97892га. Грунти переважно опідзолені та чорноземні.

Економіку району в основному формують агропромисловий комплекс, промисловість переробних підприємств та будіндустрії.

Провідною ж галуззю є сільське господарство. Із 7,3 тис.працівників, зайнятих у всіх галузях економіки, в сільському господарстві працює 3,4 тис.чоловік (46,5 %), в промисловості – 0,6 тис.чоловік (8%). Діє 66 сільгоспструктур, з них 18 товариств з обмеженою відповідальністю (ТОВ), 11 – приватних підприємств, 2 агрофірми та 35 фермерських господарств.

Основними напрямками галузі є виробництво зернових культур та цукрових буряків, вирощування худоби на м'ясо і отримання молока. В 2005р. в сільгоспідприємств було в обробітку 62335 га ріллі, ними зібано 86241т зернових, 41849 т цукрового буряка.Обсяги виробництва зерна зросли в порівнянні з попереднім роком на 7,5%, цукрових буряків - зменшились. Але за рахунок підвищення урожайності коренів збільшено виробництво цукру на 2,9 тис.тонн.

Тваринництво характеризується такими даними :

	На 1.01.2006 р.	До 2004 р.	
		+,-	%
Поголів`я (голів)			
Великої рогатої худоби	10880	-1280	- 10,5
в т.ч.корів	3019	- 488	- 13,9
Свиней	4627	+ 817	+ 21,4
Птиці	91210	+ майже в 2 рази	
Виробництво			
М`яса худоби і птиці в живій вазі (т)	1407,5	+ 56,1	+ 4,2
в т.ч. ВРХ (т)			+ 2,7
Молока (т)	7670,6		- 2,3
Яйця (тис.шт.)	8666		+ 8,7

За 2005р.17сільгоспідприємств спрацювали прибутково. В них сума прибутків становить 3898 тис.грн., 7 – спрацювали збитково , збитки склали 325 тис.грн. У цілому фінансовий результат – 3572,7 тис.грн. прибутку. Рентабельність становить 7,1%.

В районі незначна промисловість.

Основних промислових підприємств - 3 (тих, що звітуються в районі). Ними в 2005р. реалізовано товарів і послуг на суму 65,0 млн.грн., що становить 111,3% до попереднього року. Питома вага їх продукції в загальному обсязі становить : ДП “Новофастівське “ 55,9%, ВАТ “Погребищенський маслосирзавод” 36,1%, Ржевуське ДП ВАТ “Вінницяхлібопродукт“ 8,0 %.

Виробництво основних видів продукції характеризується такими даними :

	Одиниця виміру	2005 р.	% до попереднього року
Масло тваринне	Тонн	689	100,7
Сир твердий	- “ -	222	120,7
Сухе молоко	- “ -	1150	99,6
Борошно	- “ -	6601	80,9
Хліб	- “ -	27	17,0
Цукор-пісок	- “ -	18399	119,0

Крім них здійснюють також виробничу діяльність щебзавод РПЗ-9 ДГТО “Південно-Західної залізниці“, ТОВ “Птахівничий комплекс “Веремій“, Плисківський цегельний завод, ВАТ “Вінницяоблпаливо“, ПП “Спецбетон“, ТОВ “Спец-деревоконструкція“, ДП “Нафком-Агро“, ЗАТ “Погребищенський комбікормовий завод“, ДП “Новофастівське“, ТОВ “Юнашківський гранкар`ер“, асфальтний завод райавтодору та ряд інших невеликих виробництв та організацій, які обслуговують агропромисловий комплекс та жителів міста і району. Зареєстро-вано ТОВ “Погребищенський цегельний завод“.

Функціонує 5 будівельних організацій : ЗАТ “Погребищерайагробуд“, ТОВ “Погребищенська рембуддільниця“, ТОВ “Райсількомунгосп,“ філія “Погребищенський райавтодор“, ППА “Агрошляхбуд“. В 2005р. всього виконано будівельно-монтажних робіт на суму 2,3 млн.грн., введено в експлуатацію 30 км газопроводу.

Маючи значні поклади копалин: торфу (на території Морозівської сільради – 65 га та Ново - Фастівської – 45 га), 6 родовищ пісків, великі запаси гранітів та каменю “Опал“, глин, розвіданої природної столової води біля витoku річки Рось на території Левківської сільради та потенціал будіндустрії, в

органів місцевої влади є орієнтири на подальший розвиток промислового виробництва і покращення розв'язання проблем району. Інвесторам пропонується: будівництво підприємств з виробництва силікатної та керамічної будівельної цегли, щебеню та бутового каменю, пінобетону, дорожнього бітуму; з розробки родовищ добування дорогоцінного каменю "Опал", торфу, з розливу столової води. Поряд з цим вишукуються можливості спорудження перспективного магістрального нафтопродуктопроводу довжиною 105 км Біла Церква – Рось та реконструкції очисних каналізаційних споруд у Погребищі.

Чільне місце в економіці району займає приватний бізнес. У ньому зайнято понад 2000 осіб, що становить близько третини від загальної чисельності працюючих. Зареєстровано 105 малих підприємств та понад 700 суб'єктів підприємницької діяльності – фізичних осіб. Чисельність підприємницьких структур зростає, малий бізнес поступово змінює напрямок діяльності – із торгівельної сфери переміщується в обслуговуючу і виробничу.

Доходи зведеного бюджету за 2005р. становлять 10247,7 тис.грн. (на 16,9% більше від попереднього року). Власні і закріплені надходження склали 6352,9 тис.грн., що на 1261 тис.грн. більше від запланованого. В район надійшло 16,6 млн.грн. дотації та 7,7млн.грн. субвенцій.

Станом на 1. 01. 2006р. зареєстровано 1314 безробітних, чисельність яких зростає. Проживало 13542 пенсіонери. Їм виплачено 10,4млн.грн. пенсій. Середній розмір пенсії в розрахунку на 1-го пенсіонера склав 300,25 грн. у місяць.

На обліку в управлінні праці та соціального захисту населення перебуває 2327 малозабезпечених сімей – одержувачів допомог, яким виплачено за 2005р. 3,6 млн.грн. Призначено субсидій 4309 сім'ям на суму 907,5 тис.грн. На комунальні послуги 85 сім'ям виплачено 2,5 тис.грн., електроенергію 1046 сім'ям – 14,8 тис.грн., природний газ 638 сім'ям – 79,2 тис.грн.

*

Ліси займають незначну площу – 11,6 тис.га або 8,3% території району, розкидані по всьому району. Вони підпорядковані двом державним лісовим господарствам: Погребищенському, яке займає площу 2441 га (найбільші ліси: урочище Ширмівське – 644 га, урочище Подерте – 476 га, урочище Слав-не – 474 га) та Плисківському – 2647 га (найбільші ліси : урочище Плисківське – 1013 га, урочище

Велично – 523 га. Останній – єдиний лісовий масив, який знаходиться в сусідньому Оратівському районі і входить до складу Плисківського лісництва).

Всі ліси сільгоспдприємств (колишніх колгоспів) нині знаходяться у віданні райагролісу, їх площа 5581га, а разом з лісосмугами – 6003га. Передані лісові масиви мають незначні площі, найбільші 150-200 га.

На території району знаходиться близько 50 пам'яток археології, історії та мистецтва. Виявлені поселення діб енеоліту та бронзи, залізного віку і більш пізніх часів, зокрема біля Погребища, сіл Педоси, Круподеринці, Сарожинці та інших населених пунктів Надросся.

В районі є кілька заказників та пам'яток природи місцевого значення, зокрема :

Назва	Площа, га	Що собою представляє	Місце знаходження
Заказники місцевого значення			
“ Гопчиця “	780	Каскад ставків пл.80 га, цінні лікарські рослини, водоплавна дичина	с. Гопчиця
“Зелені криниці”	26	Група цінних джерел, які дають початок р.Рось	Левківська сільрада
Пам'ятки природи місцевого значення (ботанічні)			
Плисківські каштани	1	Цінні породи дерев- каштани їстівні, дуб, ясен, клен	Плисківське лісництво Кв.19 діл.11,17
Віковий дуб	0,01	Дуб черешчатий віком понад 200 років	Плисківське лісництво Кв.19 діл. 23
Вікові модрина	0,02	Два дерева модрини європейської віком понад 100років, діаметр стовбурів 72 см	Плисківське лісництво Кв.19 діл. 6
Високопродуктивні модрина	0,5	Ділянка модрини сибірської віком 70 років	Погребищенське лісництво Кв.29 діл.12

**Пам'ятки садо-паркового мистецтва
місцевого значення**

Васильків- ський	1,6	Рідкісні породи дерев на базі 30-ти річного парку	с.Васильківці
Спичин - ський парк	9,7	Рідкісні породи різноманітної степ.рослинності	с.Спичинці

Район порівняно багатий на водні ресурси. По його території протікає 32 річки, річечки та струмки загальною довжиною близько 490км. Річок довжиною понад 10 кілометрів – 17, загальною довжиною 302км. Переважна більшість їх відноситься до басейну річки Дніпро, лише кілька – до басейнів річок Десна та Південного Бугу (на захід і схід від сіл Станілівки, Ординців, Чапаївки, Довжка, Паріївки проходить вододіл з висотами 315 - 322 метри).

Найбільшими річками, які відносяться до басейну Дніпра, є :

Назва річки	Куди впадає	Дов- жина км	Площа басейну кв.км	В т.ч. в межах району	
				Довжина	Площа
Рось	Дніпро	346	12600	58	1075
Смотруха	Рось	20	109	20	109
Котлярка	Смотруха	11	38	11	38
Самець	Рось	31	245	29	155
Білуга	Самець	24	128	5	38
Коза	Рось	18	124	18	124
Безіменна	Коза	11	31	11	31
Ципрунка	Рось	13	49	13	48
Горіхова	Рось	34	332	24	230
Безіменна	Горіхова	14	78	8	58
Безіменна	Горіхова	12	44	12	43
Бистрик	Горіхова	12	23	12	23
Роська	Рось	73	1100	15	85

Крім річок, у районі налічується понад 220 ставків загальною площею водного дзеркала близько 2 тис.гектарів, більшість із них здаються в оренду. В основному ставки утворені на річках Рось, Самець, Горіхова та їх притоках. А в басейні Росі їх близько 200.

Рось – найбільше водоймище району. В ній та притоках водяться здебільшого такі риби : карась, короп, товстолоб, білий амур, червоноперка, синька, верховод , окунь, щука, судак, плітка, оклень. Зустрічаються минь, білизна .

На жаль, нечесні на руку люди не гемблюють ні забороненими засобами лову, ні навіть тим, що ставки хтось орендує та прикладає зусилля для розведення риби. Такий факт довелося спостерігати біля села Дзюньків. Два молодики сіткою бовтались у мутній воді вузької річки, а потім перебрались на ставочок.

Річка Рось починається у крутих лісових ярах, багатих на джерела, за 2 кілометри на північний захід від села Ординці у заповідному місці з цікавою назвою “Зелені криниці“. Щоб потрапити до цього місця, слід від Погребища по трасі проїхати в напрямку Вінниці близько 25 кілометрів, зліва від траси на узбіччі встановлений знак “Рось. Початок річки. 700 м “.

Місцеві жителі і влада Погребищенського району бережно охороняють місце початку Росі. Це чи не одне з найвизначніших місць цього району. Мешканці району з гордістю відгукуються про те, що саме в них бере свій початок ця історична чудова річка. До її початку від дороги веде алея з берез та лип, насаджена комсомольцями у 80-х роках ХХ ст. (як розповіли супроводжуючі мене). Кілька джерел розташовані в цікавому мальовничому куточку – у лісовому вибалку, обсад-женому ялинами, а неподалік – ще й невеличкий ставочок. Тут і в спеку зберігається прохолода та свіже повітря. Місцина окультурена, без якихось надмірностей. Одне з джерел витікає з облаштованого бювету – закритої криниці у бетонному вбранні. Поряд – альтанка зі столом – вертушкою, де можуть відпочити заїжджі гості та вгамувати спрагу холодною водою з дже-рела.

Про історію облаштування витoku Росі довелось довідатися значно пізніше – в жовтні 2006р., коли до мене потрапила книжечка журналіста Миколи Пуговиці “Сповідь біля млинового колеса“, яку переслав головний лісничий Білоцерків-ського ДП “Лісгоспзаг“ Валентин Голик. Автор уперше в 1981р. пройшов пішки 346 кілометрів уздовж річки Рось – від витoku до гирла. Видрукував того року серію статей у різних журналах, у газеті «Сільські вісті», де й розповідав про негаразди Росі, чекав реагування. З часом любителі природи, органи місцевої влади чимало зробили для

впорядкування витоків річки. Виявляється : якщо захотіти – можна скрізь навести елементарний порядок. Відвідавши цю місцину ще раз, уже в 2005р., автор був радо здивований тим позитивним змінам, які відбулися:“...приємно, що від того канцелярського “розроблено“ на місцях справді перейшли до дії. Удвічі приємніше побачити добрий результат та знати: він став можливим і завдяки твоєму небайдужому слову в пресі “ [13].

Непосидючий природолюб Микола Пуговиця знову в подорожі, досліджує малі річки. Цього разу він уже почав екологічну експедицію (так змінились обставини на річках), розпочавши її з найменших річок : Роськи , Роставиці, інших.

Рось течє спочатку із заходу на схід, а від села Васильківці – на північ, перетинаючи весь район навіпіл. Починає свій шлях вузьким річищем завширшки 1-4 метри серед пересічних берегів і впродовж 25 кілометрів повільно несе свої води поміж пологих берегів (переважно крутіший правий) через села Чапаївку, Спиченці , Васильківці, Педоси, аж до Погребища. В кожному населеному пункті на річці влаштовано по кілька ставків.

У селі Спиченцях, на березі Росі, на території “Спиченецького парку“ збереглися старовинні споруди панського маєтку, які до цього часу використовуються для школи та лікарні.

Погребище – місто з 1984р., райцентр – з 1924р.

Населення станом на 1. 01. 2006р. становить 10279 чоловік. Відстань до ближчої залізничної станції Ржевуської 2 км, до обласного центру шосейною дорогою – 70 км.

У XII ст. на місці сучасного міста було давнє містечко Рокитня (перші згадки датуються 1148р.). Після монголо–татарської навали від нього залишилися самі пагорби, тому поселення, що знову виникло тут, стали називати Погребищем.

Населення міста брало участь у Косинському повстанні 1591-93 роках. На початку народно-визвольної війни 1648-54 роках Погребище визволили від польської шляхти повстанські загони під проводом М.Кривоноса. За Андрусівським перемир'ям 1667р. Погребище відійшло до шляхетської Польщі. Після 2-го поділу Польщі (1793р.) Погребище у складі Правобережної України воз'єднано з Росією [14].

Історичною пам'яткою Погребища є костюл, збудований у XVIIIст., який належав графу Ржевуському. Переданий католицькій громаді. Нині недіючий, знаходиться на реконструкції.

Діють вище профтехучилище (ВПУ-42), яке готує механізаторів, бухгалтерів, лісників, кулінарів; медичний коледж, музична та спортивна школи. Місто газифіковане.

В районі всього за рік всіма водокористувачами (підприємствами і організаціями) споживається близько 1,5 млн.куб.метрів поверхневих і підземних вод.

Основними споживачами води є :

Назва споживача	Забрано води в 2005 р. (млн.м ³)		
	всього	в тому числі :	
		підземних вод	поверхневих вод
1. С.Г.підприємства та організації (управління сіль.г-ва і продовольства)	0,444	0,444	-
2. ДП "Новофастіське "	0,362	0,006	0,356
3. КПП	0,069	0,069	-
4. РТМО	0,038	0,038	-
5. ВАТ " Маслосирзавод"	0,029	0,020	0,009
6. Залізнична станція Погребище (ВОДЧ-2, Козятин)	0,018	0,004	0,014

Крім цих користувачів, значну кількість води споживають райлікарня, ВПУ – 42 та інші організації.

Погребище та деякі села району, які мають централізоване водопостачання, забезпечуються повністю питною водою лише із артезіанських свердловин, інші населені пункти – з криниць. Комунальне господарство районного центру на своєму балансі має 10 артсвердловин, з яких 6 – постійнодіючі. З них щороку в середньому забирається до 100 тис.м³ води , при ліміті 200 тис.м³ . Однією з проблем – є зношеність водогону, часті його пориви тощо.

Зі спадом обсягів виробництва, зменшенням застосування добрив і пестицидів, переведенням великої кількості котелень на газ екологічне навантаження на довкілля в районі знизилось. Незважаючи на це, накопичилось чимало проблем.

Жителів району турбує стан зберігання невідомих та невикористаних непридатних або заборонених для застосування хімікатів. На території району поблизу населених пунктів знаходиться 21 сховище, в кожному з яких зберігається від 0,2 до 8,0 тонн різних хімічних речовин (всього 69,1т). Та чи не найбільше занепокоєння викликає те, що здебільшого ці сховища в незадовільному стані, зруйновані, навіть без господаря.

Останнім часом це питання взято на контроль відповідними органами району. Рішенням комісії з питань надзвичайних ситуацій Погребищенської райдержадміністрації від 20 грудня 2005р. №14 затверджений план-графік конкретних заходів на 2006р. щодо забезпечення безпечного зберігання наявних у районі небезпечних речовин та непридатних для використання хімікатів. Зокрема, передбачено звезення їх від усіх безгосподарних і зруйнованих сховищ у два базові (після їх ремонту). Вартість робіт складатиме приблизно 160 тис.гривнів. Безперечно, при бажанні є реальна можливість виконати ці заходи та унеможливити даліше забруднення значної території району та водних ресурсів.

Однією з найбільших проблем смт.Погребища є відсутність очисних споруд каналізаційних стоків та використаних вод. В райцентрі лише найбільші водоспоживачі ДП "Новофастівське" та ВАТ "Маслосирзавод" разом скидають близько 3400 м³ стоків за добу на свої поля фільтрації, які працюють на третину від проектних потужностей.

Особливу небезпеку становлять так звані очисні споруди райлікарні та ВПУ-42, до яких під'єднаний і житловий масив. Вони давно вийшли з ладу, виконують функцію відстійників, практично забруднюючи прилеглі території селища та води річки Рось. Це може призвести до техногенної катастрофи не лише в Погребищенському районі, а й у нижчих районах Поросся.

Поряд із цими потенційними забруднювачами докільця є вигрібні ями багатоквартирних житлових будинків, з яких нечистоти разом з талими та дощовими водами часто потрапляють у річку. Тож у Погребищі гостро назріло питання спорудження очисних споруд каналізаційних стоків з повним біологічним очищенням. Районні і міські органи влади в силу своїх можливостей прагнуть розв'язати цю проблему. Виготовлено проектну документацію на спорудження споруд з

очищення стічних вод за технологією “ Біотал “. Проте самотужки, без державного фінансування здійснити будівництво надзвичайно важко .

На території району чимало річок, деякі тут беруть початок, 6 несуть свої води в Рось. Та, на жаль, вони все далі замулюються, потерпають від недбайливого господарювання людей. А, що та річка, хай собі буде, а нам своє робити. *“Потрібна була Скоморошківському цукровому заводу вода на сезон переробки буряків – нагортали у вербівському ставку перед заставками земляну підкову заввишки до 10 метрів і завдовжки до 60-ти. Весною знову загачували – і знову повинь вигрїбала все в Роську”* [13].

*

Від Погребища річка Рось упродовж 25 кілометрів протікає через села Круподеринці, Саражинці, Дзюньків, Збаржівку, Борщагівку. На цій ділянці річка має значно привабливіші краєвиди, дещо швидшу течію і більшу повноводність. Ширина русла 5–20 метрів. Місцями береги скелясті, вкриті лісом, а русло перегороджують пороги. Ці місця були дуже зручними для спорудження водяних млинів. Вони ще й до цього часу використовуються у селах Круподеринці, Дзюньків, Збаржівка, але вже на електродвигунах.

Село Круподеринці відоме тим, що тут знаходиться храм –усипальниця громадського діяча, дипломата царської Росії графа Миколи Павловича Ігнат'єва, засновника Владивостока. В Цусімському бою 14-15 травня 1905р. загинули син вдови лейтенант Володимир Ігнат'єв та племінник капітан 2-го рангу Олексій Зуров. На території храму–усипальниці у 1914р. встановлено пам'ятник – хрест на їх честь та всіх наших славних моряків.

За 13 кілометрів від Погребища на схід знаходиться село Дзюньків (раніше містечко). Тут знайдено кам'яні фундаменти, підземні ходи, стародавні монети. Очевидно, Дзюньків був колись чималим селищем.

Біля гирла річки Орїховатки на лівому березі Росі стоїть село Борщагівка. На початку XVIII ст. це село було містом. Борщагівка відома тим, що тут у липні 1708р. за наказом гетьмана І.Мазепи було страчено генерального суддю Лівобережної України Василя Леонтійовича Кочубея (1640 – 25.07.1708 . Похований у Києво – Печерській лаврі) та полтавського полковника І.І.Іскру, які надіслали листа Петру І, в якому викривали таємні зносини І.Мазепи з польським і

шведським королями (УРЕС.1987). Тут встановлено пам'ятник В.Кочубею та І.Іскрі.

Тетіївський район Київської області

Оскільки річка Рось протікає по межі з Тетіївським районом уздовж понад 12 км та в неї впадає четверта по довжині права притока – Роська, про Тетіївщину доцільно згадати.

Район знаходиться на південно-західній окраїні Київської області, на межі з Вінницькою областю. Розташований на Українському кристалічному щиті на висоті 250-265м над рівнем моря. Ґрунти в основному чорноземні опідзолені, зустрічаються дерново підзолисті, лучно-чорноземні, ясно-сірі лісові. Площа району 750 км², населення 37,5 тис.чол. (на 1.01. 2002 р.).

Заліснення незначне, ліси розкидані по всій території невеликими масивами. На території району знаходяться пам'ятки природи: загальнодержавного значення –“Круглик“ та заповідники місцевого значення “Теліженський діл“ (177га), “Бабині лози“, “Попів хутір“, “Стадницький став “.

Район має чималий водний потенціал. Лише річки та струмки загалом сягають довжини 257 км. Річки належать до басейнів Дніпра та Південного Бугу. Річка Роська по території району протікає впродовж 25 км, приймаючи дві притоки – Розсішку та Дібровку. Роська бере свій початок на захід від села Андрушівки Погребищенського району десть із зарослих травою джерел у балці з назвою Довжанський Яр. Тече річка через весь Тетіївський район поміж малозаліснених берегів. Дно Роськи переважно грузьке, береги в основному пологі, зарослі очеретами та верболозом. Де-не-де є виходи кристалічних порід , в основному по правому березі, зокрема в Тетіїві біля Порхунового млина, селах Теліженці, Кашперівка, Погреби. На річці утворено багато ставків.

Тече Роська через село Теліженці, батьківщину поета Івана Драча. Протікає через Тетіїв. У цьому місці Роська особливо чудова своїми широтами і видами з пагорбів та

мосту. Ось як місцевий поет Іван Стогнійчук характеризує річку:

*Найголубіша Роська восени,
Коли на небі – жодної хмаринки,
І ясени ховаються за тином,
Соромлячись своєї голизни.
Найголубіша Роська восени...
У вишині бринять ключі лелечі.
А на скупому сонці гріють плечі
На зиму перевернуті човни...[15]*

Дійсно неповторна краса. І риба тут водиться. Довелось спостерігати з мосту, біля якого стоїть руїна великої споруди ("історична пам`ятка" минулого – колишній млин з назвою "Порхун"), як один рибалка -"любитель" у самісінькому центрі міста в жарку днину на човні вільно возився з сіткою, не соромлячись.

Тетіїв – місто, районний центр. Дослідники стверджують, що на місці сучасного міста в сиву давнину жили люди, в X – XII ст., за часів Київської Русі, ніби було слов`янське поселення з назвою Тимошня, яке розташовувалося на лівому березі Роськи біля урочища "Скала". Проте, офіційні перші згадки про Тетіїв відносяться до 1514р., тож саме ця дата вважається часом заснування міста. Воно, як і багато інших міст Поросся, переходило від одних власників до інших, часто піддавалося спустошенню завойовниками, відроджувалося. Розвиток промислових виробництв починається в другій половині XIX ст. Саме в цей час були збудовані перші цукроварні – на Росьці в селі Кашперівці та її притоці Дібровці в селі Денихівці, які діють і в нинішній час.

Нині це невелике культурне містечко. В ньому небагато підприємств, деякі перестали працювати, зате в центрі міста на великій площі збудовано красивий храм – Успенську церкву (відкрито 30 вересня 2004р.). Поряд знаходиться красназавчий музей та інші установи.

Райцентр централізовано забезпечується якісною питною водою лише із артезіанських свердловин (наявних 7). Обсяг споживання води в середньому в рік становить 142,6 тис.м³. На околиці м.Тетієва за урочищем "Чагарі" знаходяться очисні споруди з повною біоочисткою. Їх проектна потужність – 4,2 тис.м³ за добу. Після проходження забруднених вод через них стоки скидаються в річку Роську.

Забруднення довкілля та Роськи хоч дещо знизилосся внаслідок зменшення виробничих потужностей у промисловості, сільському господарстві та інших галузях, але міліють річки, забруднюються вони виробничими та дощовими стоками з території міста та підприємств. Про все це дуже лаконічно описує в своїй книжечці “Сповідь біля млинового колеса” Микола Пуговиця.

Володарський район Київської області

Район утворено у 1923р., з 27 лютого 1932р. він перебуває в складі Київської області. Площа району 64626 га (2,3% території області). Межує на заході з Погребищенським районом Вінницької області, на північному заході зі Сквирським, на північному сході з Білоцерківським, на південному заході – з Тетіївським та на південному сході – зі Ставищенським Київської області. Район з півночі на південь перетинає автодорога (р.8) республіканського значення Біла Церква – Володарка –Тетіїв – Оратів – Вінниця. Через територію району проходить автотраса республіканського значення Київ – Одеса (автобан). Найближчі залізничні станції від райцентру Володарка – Біла Церква (40 км),Тетіїв (26 км).

В районі: 1 селище міського типу і 37 сільських населених пунктів, що знаходяться на території селищної ради і 21 сільської ради.

Станом на 1.01.2006р. на території району проживало 21,2 тис. жителів (33 особи на 1км²). Міського населення – 7 тис.чоловік (33%), в сільській місцевості мешкає– 14,2 тис.чоловік (67%). Чоловіки складають 45%, жінки – 55%. Дітей у віці до 14 років – 3 тисячі, жителів віком 15-59 років – 10,8 тисяч, віком 59 і більше років – 7,4 тис.осіб.

Зайнято в різних сферах економіки 10,6 тис.осіб, у тому числі : в промисловості – 0,8, у сільському господарстві – 2,0 , в інших галузях – 7,5, в органах державного управління – 0,3 тис. осіб.

Трудові ресурси характеризуються такими даними. Працездатного населення у працездатному віці налічується 9,4тис.чоловік, що становить 44,3% до всієї чисельності населення. Поряд з цим 1,2 тис.пенсіонерів зайнято в економіці, за рахунок чого рівень зайнятості сягає понад 50 %. Рівень безробіття становить – 11,7 %.

Демографічні тенденції невтішні. За минулий рік в районі народилось 166 дітей, померло 467 громадян. Природний приріст складає мінус 301 особа.

Сільськогосподарські угіддя займають 52,9 тис.га (3,1 % від с.г. угідь області), із них: рілля – 48,7тис.га, ліси та інші лісовкриті площі – 6,5, забудовані землі – 1,8, землі водного фонду – 1,2, інші землі – 2,1 тис.га.

Володарщина історично сформувалась як сільськогосподарський район в основному з зерново – буряковим напрямком

у рослинництві та виробництвом м'яса і молока в тваринницькій галузі.

В сільському господарстві зайнято 100 різних господарських структур: 16 господарських товариств, 16 приватних підприємств, 1 сільгоспкооператив, 30 фермерських господарств, 37 інших суб'єктів господарювання.

В загальному обсязі виробництва валової продукції сільського господарства в 2005 р. продукція рослинництва складала 76,1% , тваринництва – 23,9%.

Виробництво основних видів сільськогосподарської продукції характеризується такими даними (з усіх категорій господарств):

	Один. виміру	Виробництво	Середня урожайн. цнт.га
Зерно та зернові культури	Тис.т	107,9	44,5
Цукровий буряк	- " -	116,8	376,0
Соняшник	- " -	5,9	20,6
Картопля	- " -	32,2	124,0
Овочі	- " -	3,5	73,0
М'ясо	- " -	1,5	
Молоко	- " -	15,8	
Риба	Тонн	100,0	

Обсяги промислового виробництв незначні, їх питома вага в обласному показнику становить лише 0,4%. Темпи росту промислового виробництва до попереднього року такі: в 2004р. – 141%, в у 2005р. – 24,7%. Харчова і переробна промисловість займають 97,6% загального обсягу виробництва. Підприємств, що на самостійному балансі – 5. Основні промислові підприємства – ВАТ “Гор. – Пустоварівський цук-розавод” , ТОВ “Сіко“, МКП “ Спецпромбуд“, ТОВ “Керамік “.

Діють інші підприємства, які, зокрема, мають перспективи на інвестиційні проекти: ТОВ “Євросвинка” (виробництво свинини), ТОВ “Лазуріт” (виробництво пластмасових виробів), ТОВ “Білоцерківхолод” (випуск напівфабрикатів) ,ТОВ “ Сквертекс“ (швейна фабрика).

Зареєстровано 46 малих підприємств та 466 підприємств – фізичних осіб. Малими підприємствами вироблено продукції на суму 14,3 млн.грн, що становить 22,6% від загального

обсягу виробництва в районі. А питома вага надходжень від малого бізнесу до районного бюджету склала 21,9% .

У 2005 р. підприємствами всього отримано 18,8 млн.грн. прибутків, збитків – 2,2 млн.грн. Фінансове сальдо становить + 16,6 млн.грн.

Середньомісячна зарплата по району складає 539 грн., виплата пенсій – 2,8 млн.грн. (у районі 7411 пенсіонерів, в т.ч. за віком – 7041, за інвалідністю – 43, за вислугою років – 46, тих, які отримують соціальні пенсії –186, міноборони – 54, МВС – 48). Середня пенсія в місяць на одного пенсіонера складає 379 грн.

На території району – близько 80 пам'яток археології, історії, архітектури та природи.

*

Рельєф району – це підвищена слабо хвиляста рівнина, розчленована долинами і балками (середня висота над рівнем моря 180 – 220 м), частково покрита здебільшого мішаними, а також хвойними лісами. В багатьох місцях долин річки Рось та її приток зустрічаються виходи на поверхню докембрійських геологічних утворень Українського щита у вигляді порід – гранітів, гнейсів, магматитів тощо, зокрема в районі сіл Косівка, Руде Село, Лобачів, Володарка, Городище – Пустоварівське.

Клімат помірно – континентальний. Вітри переважно південно - східні. Середня їх швидкість 3-4 метри за секунду.

Середня температура червня+17,8^о, січня – 5,9^о. Середня кількість опадів 550-570 мм, вологість повітря влітку – 70,3%, взимку – 87,3%.

На всій території району зустрічаються корисні копалини: граніт, пісок, глина (у Володарці, Завадівці, Рубчинках – цегельні заводи) . Виявлені поклади титану, цирконію, урану. Каоліни – в селах Зрайки, Біліївка.[16]

Володарщина, як і інші центральні райони, відноситься до найбільш освоєних у землеробському відношенні, розораність становить 70% її території.

Ґрунти на більшій території району (північній і центральній частинах) – чорноземи опідзолені та типові, подекуди – в перемішку з дерново – підзолистими, дерново – опідзоленими та дерново – глейовими. В південній частині в межах населених пунктів Городище-Косівське – Володарка – Надросівка – Ожегівка до межі з Тетіївським та Ставищенським районами переважають ясно-сірі лісові ґрунти, сірі та темно –

сірі лісові. В долинах річок та струмків зустрічаються лучно-чорноземні, дерново-підзолисті, лучно-болотні ґрунти.

По берегах річок у зниженнях рельєфу є невеликі болота, загальна площа яких становить приблизно 80 га .

Лісів та лісовкритих площ небагато, вони займають лише 10% загальної площі району (6,5 тис.га). Лісовий фонд підпорядкований ДП “Білоцерківський лісгосп” , до складу якого згідно з розпорядженням Володарської райдержадміністрації від 10.09.2004р.були прийняті земельні ділянки лісового фонду реформованих сільгосп підприємств, всього – 2100га. Ліси розташовані в основному в південно-східній частині району в долині річки Рось, представлені окремими лісовими масивами: “Володарська дача”, “Лобачівський ліс “, “Пихнівський ліс “, “ Пархомівська дача “.

Найбільший масив змішаного лісу – “ Володарська дача “ (понад 1тис.га), розміщений на терасі річки Торц – притоки річки Рось та частково в її заплаві.

На території району - кілька об'єктів природно-заповідного фонду, це – заказники місцевого значення :

Назва території	Категорія	Площа, га	Місцезнаходження об'єкту
“Володарська дача “ (Дуб віком 90 років,лікарські росл.)	лісовий	213,0	Володарське л-во Кв.47,48,49,50. Вид.всі.
“Лобачівський ліс“	ботанічний	82,0	Володарське л-во, Кв.64.виділ 1,3-12
“Михайлівська дача “ (Дуб,сосна віком 50-100 років)	лісовий	197,0	Володарське л-во, Кв. 23,24,25,26,27
“Високопродуктивні соснові насадження”	ботанічний	7,3	Володарське л-во, Кв. 17,18, 22

У лісовому масиві “Володарська дача“ наукову цінність мають липово-дубові ліси, рідкісні для Київської області.

В Лобачівському лісі збереглося кілька вікових дубів та лип. Найбільший науковий інтерес являє масове місцезаростання підсніжника білосніжного (центрально-європейський вид), занесеного до “Червоної книги України”.

Цікавими за своїми природничо-ботанічними даними є також лісовий масив “Пихнівський ліс“, розташований

західніше села Матвіїха ; ділянка “Заплава Росі” , що знаходиться на правому березі річки Рось у західній частині лісового масиву; “Пархомівська дача” – південніше села Щербаки ; урочище “Гайдамацький яр”.

Велику природничо-дослідницьку роботу в районі свого часу провів учитель географії, методист методкабінету Володарського райвно О.О. Купріячук. Він один з перших запропонував створення в згаданих місцях проєктованих заказ-ників .

Володарський район має значний водний потенціал . По його території протікає 8 річок. Це – Рось та її ліві притоки – Коса, Злодіївка, Рогізянка, Березянка, праві – Молочна, Торц, Тарган, загальною протяжністю 147,5 км.

Назва річки	Куди впадає	Довжина (км)		Права чи ліва притока
		Всього	На території району	
Рось	Дніпро	346	50,5	пр.
Рогізянка	Рось	21	20	л
Коса	Рось	20	18	л
Молочна	Рось	36	15	пр.
Березянка	Рось	44	12	л
Тарган	Рось	34	16	пр.
Торц	Рось	28	8	пр.
Злодіївка	Рось	8	8	л

Крім них ще близько 30 струмків -71км. На річках - кілька водосховищ та близько 50 ставків, загальною площею водного дзеркала 1397 га. Найбільші водосховища: Косівське на річці Коса (318 га), Щербаківське (220)та Володарське (120) на річці Рось, Лобачівське – на річці Молочній (64 га).

У річках та ставках водяться карась, короп, окунь, щука, судак, товстолобик, лящ, чевонперка, плітка, лин та деякі інші риби .

*

В районі річка Рось починає свій шлях від села Мармуліївки . По всій протяжності по берегах та в руслі річки зустрічаються виходи порід, каміння, цікаві місця для відпочинку та унікальні краєвиди. Від населеного пункту Шевченково до села Щербаки, на правому березі Росі зустрічаються невеликі лісові масиви. На лівому березі ліси майже відсутні.

Спочатку річка тече по межі з Тетіївським районом впродовж 12 км по рівнині із широкою долиною і пологими схилами. Течія повільна, береги місцями зарослі очеретами, верболозом, вільхами. Від села Мармуліївки до села Косівки середня ширина річки 7-10 метрів. Не доходячи села Погреби, місцями має дещо більшу ширину.

У селі Косівка в Рось впадає ліва притока – річка Коса, на якій утворено близько 10 ставків. На річці Косій розташоване Руде Село, відоме пам'яткою архітектури XIX ст. – Свято-Троїцькою церквою, де знаходиться чудотворна ікона Рудосільської Божої Матері.

За селом Косівкою Рось робить поворот на північний схід, тече звивисто між похилих берегів, розділяючи район навпіл.

У Рось впадають: біля села Зрайок права притока річка Молочна, біля села Завадівки – ліва притока річка Рогізянка, на якій влаштовано понад 15 ставків, біля Володарки – права притока річка Торц.

Володарка – селище міського типу (раніше містечко) за 120 км від Києва. Райцентр з 1923 р. Відоме з 1150 р. У 1240 р. монголо-татари спустошили це поселення, тож упродовж тривалого часу Володарка в історичних документах не згадується. В селищі проживає 7 тис. жителів.

Селище стоїть дуже зручно на лівому березі Росі. Тут річка тече по широкій рівнині. Лівий берег – родючі чорноземи, правий – піщаний та лісистий.

Підприємств небагато. В основному це невеликі переробні та обслуговуючі виробництва. У Володарці 5 філій банків. Діють аграрний ліцей, школа – інтернат, ліцей, дитячо-юнацька спортивна школа, дитяча школа мистецтв, музей. Красою селища є повноводне Володарське водосховище, води якого інколи завдають чимало клопотів мешканцям його узбережжя.

Починаючи від Володарки, Рось спокійно тече по добре промитій долині. Біля села Логвин у неї впадає права притока – річка Тарган. У селі Пархомівці (12 км від Володарки), яке знаходиться на цій річці, в 1903 – 1906 роках збудована Покровська церква за проектом відомого академіка архітектури В. Покровського. В ній 1994 р. відкритий історико – художній музей М. Періха, ескізами якого розписана церква.

Біля села Березна в Рось впадає ліва притока – річка Березянка (в селі народився доктор фізико – математичних наук, академік А.П. Комар).

За 12 км від Володарки, на лівому березі Росі розташоване село Городище – Пустоварівське, відоме з початку XVII ст. У 1844р. з села Пустоварівки (колишнього Сквірського повіту) сюди був переведений винокурний завод, на базі якого побудовано Городище – Пустоварівський цукровий завод. З ним і пов'язана нова назва села.

Тут на Росі зустрічаються виходи порід, зручні береги для спорудження ГЕС. Тож у 30-х роках минулого століття біля села вирішено було спорудити невелику гідроелектро-станцію. Але цей задум не здійснився, оскільки замовлена на уральському заводі (Росія) турбіна для електростанції виявилася більшої потужності, ніж водоносні можливості річки.

У селі Городище – Пустоварівське народився письменник М.Я.Зарудний.

*

Район і смт. Володарка в основному забезпечені технічною і відповідної якості питною водою. Постачання здійснюється з внутрішніх водойм та підземних вод. За різних даних для господарських потреб з усіх джерел щорічно забирається близько 2млн.м³ води. В районі зареєстровано 65 артсвердловин, з яких 57 належать сільгосп підприємствам та іншим господарствам району. Основний водоспоживач – Горо-дище - Пустоварівський цукрозавод, з річки Росі ним в 2004р. на виробничі потреби забрано 365 тис.м³ води, що більше, ніж в 2003 р.

Смт. Володарка повністю забезпечується питною водою із 7 свердловин, які розташовані на відстанні 1,5км від населеного пункту на березі Росі. Їх експлуатує КП “Водо-канал”. На 2004р. ліміт забору води встановлений 477тис.м³, забрано 238,8тис.м³, що на 57,9тис.м³ менше, ніж у 2003 році. В 2005р. спожито 234,9тис.м³ води. Споживання води по селищу зменшується в основному завдяки встановленим лічильникам.

Селищні очисні споруди (з повною біоочисткою)–в робочому стані, потужністю 915 тис.м³ в рік. На них у 2004р.фактично поступило 238,8тис.м³ стоків. Скид стоків після очистки здійснюється не в Рось, а на біоставки, загальна площа яких 1500 м³ (відстань до річки близько 2 км). Для покращення роботи очисних споруд потрібна заміна старого обладнання на нове.

У зв'язку з тим, що промисловий потенціал району невеликий, фонове забруднення атмосфери від промислових викидів, порівняно з іншими районами, незначне.

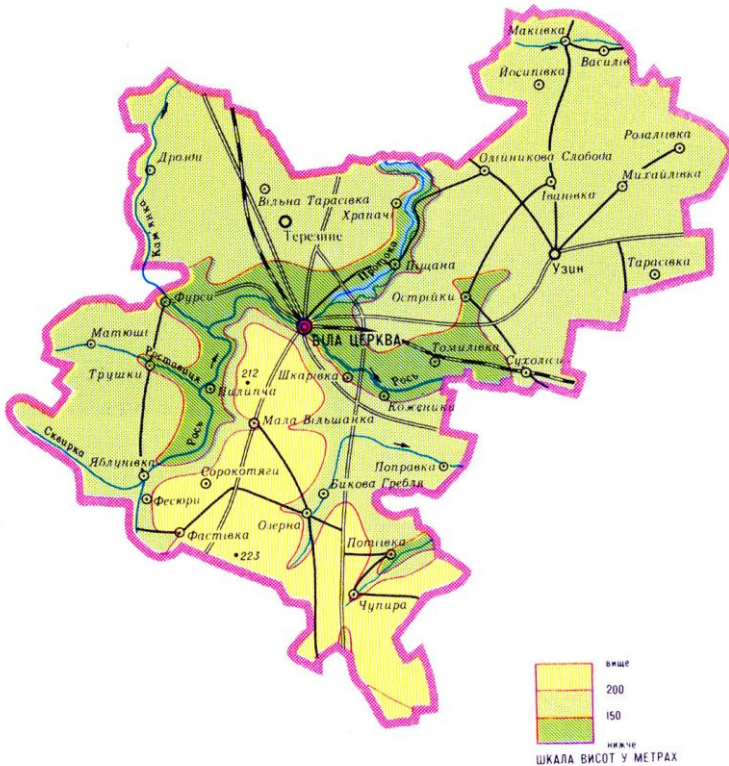
Екологічний стан довкілля характеризується як задовільний. Разом з тим деякі підприємства мають стаціонарні джерела забруднення атмосфери, а сільгосппідприємства – сховища отрутохімікатів та пестицидів, які не скрізь відповідають необхідним вимогам для зберігання. Так, у 18 сховищах сільгосппідприємств зберігається всього 24354 кг таких, від 0,2 до 2,5 т в кожному.

З багатьох сіл не вивозяться сміття та різні тверді відходи на спеціальні сміттєзвалища, зокрема на Володарське сміттєзвалище, яке розташоване на землях Рачківської селищної ради. Сміттєзвалище комбінату комунальних підприємств знаходиться на незначній відстані від річки Рось, куди щороку вивозиться до 1,3 тис. тонн твердих господарсько-побутових відходів, не відповідає санітарним вимогам. Спостережливі свердловини необладнані. Назріло питання спорудження нового сміттєзвалища, яке планується на землях Матвіївської сільради.

Річки міліють, їх береги та ставки заростають болотною рослинністю. Значна кількість спожитої води і дощових забруднених стічних вод не проходять очищення, потрапляють у водойми. Деякі об'єкти знаходяться у санітарно-захисних зонах. На Городище-Пустоварівському цукрозаводі, ТОВ "Темп", філія "Сир", які розташовані в прибережній водоохоронній смузі, відсутні очисні споруди дощових вод.

Найактуальнішими завданнями, які потребують вирішення, в районі вважають такі: проведення реконструкції мереж теплопостачання та водопостачання, будівництва КНС по вулиці Коцюбинського у Володарці, **розчистка русла річки Рось**, будівництво газопроводів до 8 сіл. Для їх розв'язання потрібні значні суми коштів.

Білоцерківщина
Київської області

Білоцерківський район знаходиться у південно – західній частині Київської області. Утворений у 1930р. Площа 1,3 тис.км². Населення 51,8 тис.чоловік . Районний центр – місто Біла Церква. У районі є м. Узин, смт. Терезине, 58 сіл.

Білоцерківщина розташована в межах Придніпровської височини, у Придніпровсько-Придністровському лісостеповому фізико-географічному регіоні. Поверхня розчленована густою мережею річкових долин і балок.

Пересічна температура січня – 5,9°, липня + 19,6°. Період з температурою понад + 10° становить 155–160 днів. Опадів середньому 562 мм на рік, у т.ч. 73% випадає в теплий період року. Середня літня вологість повітря – 71%, зимова – 90%. Середня висота сніжного покриву 17 – 20 см. Напрямок вітру здебільшого південно-західний.

У районі ґрунти в основному чорноземні типові (88,6 % площі району), є сірі лісові, які чергуються з дерновими підзолистими, дерново - глейовими. В північній частині зустрічаються лучно - чорноземні, в заплавах річок – лучні та з четвертичними алювіальними відкладами.

Валова продукція сільського господарства Білоцерківського району за 2005р. склала 268,5 млн.грн. (у 2004 р.–230 млн.грн.). Зібрано зернових культур 208 тис.т, цукрового буряка – 258,3тис.т,овочів –13,3 тис.т. Реалізовано худоби і птиці 6583 т, молока – 63771 т, яєць – 65630 тис.шт.

В районі діє 18 промислових підприємств. У 2005р. реалізовано промислової продукції на суму 207,6 млн.грн.(на 38,2% більше, ніж у 2004р.). Найбільшими підприємствами є ТОВ “Укрюг” (виробляє меблі), ЗВП “Хутровик” (м’ясо, ковбаси), ТОВ “Завод пакувального обладнання “Термо ПАК”, ВАТ “Білоцерківський консервний завод” (плодоовочева продукція).

Зареєстровано 795 малих підприємств та 3,6 тис. фізичних осіб – підприємців.

На території району відкриті поклади графіту, бутового каменю, цегельно-черепичної глини, торфу, піску.

Загальна площа лісів становить 13,6 тис.га. Заліснення району незначне – 10,5% від загальної території району. Воно бідне в північно-східній частині. Здебільшого лісові масиви збереглися біля річок.

У районі знаходиться ДП “Білоцерківське лісове господарство”. Це велике підприємство з розгалуженою сіткою лісництв та виробничою інфраструктурою. У своєму віданні воно має всього 35211га лісу – лісництва у 8 районах (Васильківському – 333га, Фастівському – 437, Володарському– 5518, Сквирському – 5212, Ставищенському – 5367, Тетіївському – 3369, Рокитнянському – 4795га, та Білоцерківському). Працює 2 цехи переробки низькосортової деревини в Білій Церкві та Ставищі. Заготівлі деревини у рік становлять 93,7тис.куб.м, виготовлення пиляних заготівок – 2,8, пиломатеріалів –1,3 куб.метрів. На експорт у 2005р. відправлено лісу кругляка та пиляних заготівель на суму 5,3 млн.грн. (89,4% до 2004 р.).

В Білоцерківському районі ДП займає 10, 6 тис.га лісу. В 2004-2005 роках до його складу на основі розпорядження Білоцерківської райдержадміністрації від 7.06.2004р. №196 увійшло 1835 га лісів реформованих сільгосппідприємств.

Найбільшим лісництвом є Білоцерківське (в Білоцерківському районі – 5287га лісової площі) та Томилівське (5293га). Найбільші лісові масиви знаходяться між населеними пунктами: Біла Церква – Дрозди, Томилівка – Роток, дещо менші – в межах сіл Трушки – Глибочка, Яблунівка – Бакали, Ленінське – Яблунівка.

Найбільш поширеними породами дерев є дуб звичайний, ясен, граб, сосна, вільха, липа. Посадка лісу характеризується такими даними (га) :

	2004 р.	2005 р.
Всього по лісгоспу	359	327
в т.ч.в Білоцерківському районі	87	80

Площа захисних лісів становить 1,5 тис.га. Найбільш пожежонебезпечні лісові масиви знаходяться біля сіл Дрозди – Безугляки, Мазепинці. [5]

На Білоцерківщині є 15 природо - заповідних територій , у тому числі по ДП “Білоцерківський лісгосп “13 – місцевого значення: 7 заказників загальною площею 1026 га, пам`яток природи – 1, парків – пам`яток садово-паркового мистецтва – 2, заповідних урочищ – 3. Зокрема, такі :

Назва територій, об`єктів	Категорія	Площа га	Місцезнаходження
Загально-державний дендропарк“Олександрія” НАН України	дендро - логічний	297	міськрада
Парк-пам`ятка садово-паркового мистецтва “Томиловське “	місцевого значення	2,8	Томилівське л-во Кв.77 вид . 20, Кв. 79 вид . 4
Геологічна пам`ятка природи “ Щербаки “	місцевого значення	2,0	Білоцерків район, СВК “ Перемога “
Заповідне урочище “ Малишки “	місцевого значення	142,0	Томилівське л-во Кв.102 - 106

Район багатий на водні ресурси. По його території протікає річка Рось, кілька річок та багато струмків, які в основному впадають у головну артерію – річку Рось. Їх загальна протяжність на території району сягає понад 200 км. На них утворено понад 150 ставків загальною площею 1,8 тис.га. Найбільші водосховища – Верхнє Білоцерківське (Глибочанське, на річці Рось) – 757,7га, Нижнє Білоцерківське (на річці Рось) – 165, Блощинське (на річці Узин) – 90,

Матюшанське (на річці Роставиці) – 78, Шкарівське (на річці Рось)– 71га

Найбільшими річками є :

Назва річки	Куди впадає	Загальна протяжність км	в т .ч. по території району
Рось	Дніпро	346	54,8
Роставиця	Рось	116	13,0
Кам`янка	Рось	105	20,2
Протока (Роток)	Рось	59	23,2
Сквірка	Рось	42	7, 8
Поправка(Фоса)	Рось	32	22,0
Узин (Гудзинь)	Рось	22	16,5
Красна	Узин	15	8,9
Насташка	Жигалка	13	9,3
Суботь (Нетеч)	Кам`янка	21	6,0

По території Білоцерківщини Рось протікає упродовж майже 55 кілометрів. У верхній частині шлях її пролягає по здебільшого пологих берегах. Нижче Білої Церкви береги дещо вищі. Лівий берег має менші підвищення, висоти їх в середньому становлять 10-20 метрів. Правий берег значно крутіший, перепади висот сягають 40-50 метрів.

Долини Росі та інших річок мають різну ширину і морфологічну будову. У верхів`ях річок вони дещо менші – 0,5-2 км, в нижніх частинах сягають 4–5 км. Особливістю долин перелічених річок є те, що в них та руслі річок повсюдно зустрічаються виходи гранітів. На території району їх налічується не менше 30, зокрема на Росі до 20 місць.

*

Від свого початку до Білої Церкви протяжність Росі близько 143 км, а площа водоскиду дорівнює 6600 км². Свій початок у Білоцерківському районі річка бере від села Щербакі і тече до самої Білої Церкви поміж мальовничими звивистими берегами, місцями покритих лісами. Щоб простежити річку, її береги та населені пункти, від Володарки до Білої Церкви можна практично проїхати автомашиною, оскільки шляхи пролягають неподалік русла.

В селі Яблунівці в Рось впадає ліва притока річка Сквірка, яка свій початок бере за селом Кривошіїнці Житомирської області з височин, які сягають 240-250м над

рівнем моря . Сквирка тече через місто Сквиру, а далі від села Нова Пустоварівка її шлях майже до Росі пролягає між берегами, зарослими чудовим - зрілим лісовим масивом. Річка неширока – 2 -6 м, середня глибина 1-1,5м, течія повільна. В своїй верхній і середній частинах зарегульована невеликими ставками.

Далі – село Пилипча, за яким Рось робить крутий поворот на схід, приймаючи зліва води найбільшої своєї притоки – річки Роставиці, де на північ від злиття двох річок, – гарний ліс. Роставиця бере свій початок за 30 км на південний захід від селища Ружин Житомирської області з висот 315-321 мет-рів. У Білоцерківському районі починає свій шлях від села Матюші. Місцями по берегах спостерігаються виходи кристалічних порід. Середня ширина русла річки у верхів`ях 3-6м, у середній частині 7-15м, у нижній – 12-30м. Середня глибина річки 0,8-3 м, швидкість течії 0,1- 0,2 м /сек.

Колись на Роставиці було багато млинів. Зараз уся річка надзвичайно зарегульована ставками.

По річках Роставиці та Росі в часи Київської Русі жили берендичі – народ тюркського походження. Згадки про цей народ залишилися в казках про берендеїв та царя Берендея. Рештки берендейської культури (близько 1000 могил, що зберігалися до 70 років XIX ст.) знищені “шукачами щастя” , а тепер заорані. Хіба що в Ружинському районі Житомирської області, в долині Роставиці залишилось кілька могил, які у 1928р. були оголошені заповідними місцями. В Ягнятині та Карабчіївці Ружинського району збереглися рештки укріплень на скелях.

У селі Трушках, яке на Роставиці, колись бував І.Нечуй-Левицький. Тут він писав повість “Микола Джеря”.

Нижче села Пилипчі до села Глибочка, і далі Рось робить кілька зигзагоподібних поворотів. У селі Глибочка в зручному місці у 1979р. річка перекрита дамбою, утворено Глибочанське водосховище.

На одному з поворотів у Рось впадає друга по величині її ліва притока – річка Кам`янка, яка бере свій початок біля села Василівки Бердичевського району на Житомирщині. Русло Кам`янки звивисте, проходить між крутих схилів та кристалічних порід. На річці багато ставків. Біля села Великополовецьке приймає води річки Суботь, де утворено два великих стави.

Рось перетинає місто Білу Церкву, більша частина якого знаходиться на лівому березі. У південно-західній частині міста річка робить поворот і тече в південно-східному напрямку. У Білій Церкві Рось перекрита греблею, вище якої русло має середню ширину 130 метрів, місцями і більшу. З цього приводу хочеться навести один факт, викладений у книжці “По річках України” в 1938р. : *“У Білій Церкві є найбільша на річці Рось гребля-міст. Цікаво, що поверхня води на Росі за греблею підіймається до 137 метрів над рівнем моря”*.

У південно-східній частині міста в Рось впадає річка Протока (Роток) – ліва притока, яка бере свій початок у Васильківському районі . У вершині ширина річки 1- 4 метри, а починаючи від села Гребінки аж до Білої Церкви, на річці утворено суцільний каскад ставків, тож місцями водне дзеркало їх сягає ширини 100–200 метрів. На схід від Білої Церкви на Протоці два великих ставки – Костопальня та Боровецький. Подекуди береги річки високі, дно здебільшого мулисте, при впадінні в Рось – піщане і більш твердіше.

У центральній частині Білоцерківського району (в районі межиріччя між населених пунктів Безугляки, Трушки, Біла Церква, Роток, Шкарівка, Глибочка) в 1959-62 роках розвідано родовище з радоновими водами.

Біла Церква – місто обласного підпорядкування. Знаходиться на обох берегах річки Рось за 84км на південний захід від Києва. Залізнична станція. Через місто проходить автострада Одеса – Санкт-Петербург. Площа 33,7км². Населення станом на 31.12.2005р. – 206,1тис.чол., в т.ч. жінок – 54%, жителів у віці 15-59 років – 68,5%. Місто нагороджене орденом “ Знак Пошани ” у 1983 р.

Виникла на місці древньоруського міста Гюрієв (Юр’їв), заснована в 1032р. київським князем Ярославом Мудрим для укріплення південних кордонів держави. Після монголо – татарської навали (середина XIII ст.) місто не згадується у джерелах, проте археологічні дані свідчать на користь існування населеного пункту в ті часи. 1362р. – у складі Литовського князівства з назвою Біла Церква. Відродження міста відбулось 1552р. після спорудження замку київським воеводою князем С.Ф.Пронським.

Місто є великим промисловим, культурним і туристичним центром. Тут діє 38 основних промислових підприємств, у тому числі 2 державних (харчової промисловості–3, метало-

обробної—4, хімічної— 5, машинобудівної та ремонтної – 11, легкої – 3, добувної – 1). Найбільші з них ЗАТ СП “Росава” (спеціалізується на випуску автошин), “Науково-виробнича фірма “Ферокерам” (виготовляє феритові та ювелірні вироби), БілоцерківТЕЦ, ВАТ-и–“Валса” (спеціалізується на випуску автошин), “Білоцерківський завод гумових технічних виробів“, ТОВ “Інтер-ГТВ“ (обидва підприємства випускають формові та неформові гумово-технічні вироби), колективне підприємство “Білоцерківхлібопродукт”. Найстаріше (від 1850 року) промислове підприємство – ВАТ “Білоцерківсьільмаш”(ви-пускає сільськогосподарські машини, комбайни, борони).

В промисловості міста зайнято 20 тис.чоловік.

За 2005р. обсяг реалізації промислової продукції склав 1484,5 млн.грн.(без ПДВ та акцизного збору), що становить 13,7% від обсягів по Київській області.

Порівняно з 2004р. промислове виробництво зросло на 14,2%, зокрема шин для вантажних автомобілів на 55,6%, для сільгоспмашин – на 21,2%, комбайнів “Рось-2” – в 2,7 рази, культиваторів –у 8,7рази, збірного залізобетону – на 19,6%, цегли – на 5,4%, кондиторських виробів – на 16,3%.

Діє 4 транспортні вантажні підприємства і 2 пасажиро – транспортні , 28 будівельних організацій та 350 торговельних компаній. Знаходиться 22 філії різних банків, 5 готелів.

Активно розвивається приватний бізнес. Станом на 1.01.2006р.зареєстровано понад 2,5 тис.юридичних осіб та 13,8 тис.фізичних. Громадяни, зайняті в приватному бізнесі, становлять 20% від усього працездатного населення. Ними за два останніх роки введено в експлуатацію 74 магазини,14 кафе, 7 АЗС, 13 перукарень та багато інших закладів підприємницької діяльності.

Середньомісячна зарплата штатних працівників підприємств, що звітуються, становить 732 грн., зокрема в промисловості – 834 грн., будівництві – 901 грн., транспорті і зв`язку – 434 грн., торгівлі і сфері послуг – 619 грн.

У місті функціонує 6 вищих навчальних закладів : Білоцерківський державний аграрний університет, медичний коледж, гуманітарно-педагогічний коледж, технологіко-економічний коледж БДАУ, технічний коледж ТСО України, коледж сервісу і дизайну та 6 філій, 4 науково-консультативні пункти. А також діють 3 палаци культури, музично–драматичний театр ім.П.Саксаганського, 2 кінотеатри, центр творчості “Соняшник “, 3 школи мистецтв, 5 музичних шкіл,

будинок художньої творчості, будинок юних техніків, Будинок органної і камерної музики, 8 ДЮОШ, 21 релігійний заклад. А ще—26 загальноосвітніх шкіл, 8 лікарень, кліматичний і бальнеологічний курорт (показання: захворювання органів руху й опори, периферичної нервової системи), 5 стадіонів, парк культури.

Від 1924р. діє Білоцерківський краєзнавчий музей. Перлиною міста є ландшафтний дендропарк (створений у 1793 – 97роках), де в 1962р. відкритий музей. Є парк культури і відпочинку, жіночий монастир.

Археологічні пам'ятки: 3 кургани (3 тис.років до н.е. – поч. 2 тис.н.е.), Палієва гора—поселення пеньківської культури (VI – VII ст.н.е.), руське городище (XII– XIII ст.), Замкова гора та її округа – дитинець - замок і посад – містечко (XI – XVIII ст.).

Архітектурні пам'ятки: хлібні склади (1788), Зимовий палац (поч.XIXст.), споруда Дворянських зборів (поч. XIX ст.), Торгові ряди (1809 –14) ; церкви – святого Миколая (1-ша половина XVIIст.), архієпископа Мирлікійського Чудотворця (1706 – 1852) , костел Іоана Предтечі (1796 – 1812), собор Преображення Господнього (1833 – 39). [17]

У Білій Церкві народились і працювали багато відомих учених і особистостей, зокрема Я.Яциневич – композитор і хоровий диригент, Б.Вул – фізик, Ю.Линник – математик, О.Медвідь – триразовий олімпійський чемпіон з вільної боротьби.

У місті жили і працювали: Шолом Алейхем (Ш.Рабинович) – класик єврейської літератури, К.Стеценко – композитор, Л.Курбас—театральний режисер—новатор, В.Кучер—письменник, М.Вавилов—ботанік, генетик, П.Попович – льотчик – космонавт.

Тут перебували письменники: Т.Шевченко, І.Нечуй – Левицький, К.Паустовський, Ю.Смолич, художник І.Сошенко.

У місті встановлені пам'ятники Ярославу Мудрому, Б.Хмельницькому, Т.Шевченку, П.Запорожцю, воїнам – визволителям та ін.

*

Нижче Білої Церкви ширина Росі набагато менша, в середньому сягає 20 - 35 метрів, незарегульована дамбами . До Рокитнянського району річка тече спокійно поміж крутого правого берега та пологого лівого, лише де-не-де зустрічаються кам'яністі бар'єри та невеликі пороги. Взагалі долина Росі має широку терасу. Її береги пересічені ярами, обабіч яких луки. По лівому березі від території міста до

села Томилівки впродовж 17км простягнувся великий лісовий масив соснового та мішаного лісу. По узбережжі зустрічаються болота.

В селі Шкарівка знаходиться Святодухівська церква XVIII - XIXст., біля села Коженики виявлено городище I тисячоліття до н.е. – XI - XIII н.е.

Біля села Пугачівки Рокитнянського району в Рось впадає ліва притока– річка Узин (з притокою Красною), хоч річка в основному знаходиться на території Білоцерківського району. Вона протікає через містечко Узин, де встановлено бюст льотчику-космонавту П. Р. Поповичу.

На схід від Узина – очисні споруди каналізаційних стоків потужністю 1387тис.м³ на рік. Згідно з документацією – з повною біологічною очисткою. Вода після проходження через очисні споруди вважається нормативно чистою. Скид стоків здійснюється в болотисту місцевість – балку Безіменну (за 3 км від верхів'я річки Рокити) .

Значний індустріальний і соціальний потенціал, 200 - тисячне населення Білої Церкви дають велике навантаження на навколишнє середовище і природу Надроснянського краю, особливо на річку Рось у місті та нижче нього. Розуміючи це, в районі та Білій Церкві докладають зусиль для покращення природоохоронного та екологічного стану. Діють два стаціонарні пости контролю забруднення атмосферного повітря пилом, двоокисом сірки, окисом вуглецю, двоокисом азоту.

На основі природоохоронних заходів підприємств і організацій загальноміського значення була прийнята Комплексна програма з охорони довкілля міста на період до 2005р. Така ж програма розроблена й на 2006 – 2010 роки. Виконуючи їх, за останні роки проведено певну роботу з покращення екологічного стану в регіоні. Зокрема, здійснено еколого–гідрологічний моніторинг на територіях заводів східного промвузла міста; ремонт гідротехнічних споруд на річці Рось та зміцнення берегів у районі нижньої греблі (ЗАТ “Росава”); санітарну розчистку берега Росі від мулу упродовж 1,7км силами Білоцерківського управління меліоративних систем і водного господарства; будівництво напірного каналізаційного колектора довжиною 197 метрів силами КОКП ВКГ “Київоблводоканал”; реконструкцію аспіраційних систем з удосконалення системи зволоження на ВАТ “Білоцерківський завод залізобетонних конструкцій” . На НВФ “Фотокерам” після введення в експлуатацію очисних споруд

дощових стоків повністю ліквідований їх скид у річку Рось, а очищену воду завод використовує на виробничі потреби, економлячи її. Здійснено низку інших заходів.

Великим надбанням є те, що водовідведення дощових стоків з територій підприємств міста здійснюється 21 колектором, з яких 5 відомчих.

Не можна не помітити позитивної роботи Білоцерківського відділу екологічного контролю Державного управління екології і природних ресурсів у Київській області (начальник Кропивницька І.В.) в боротьбі за покращення екологічного і санітарного стану в контрольованому регіоні. Відділ оперує повним спектром даних, володіє обстановкою, веде безкомпромісну роботу з усунення проблем. Тож чимало з них розв'язується.

Та чи не найбільше досягнення регіону – це забезпечення жителів Білої Церкви та деяких інших міст і сіл якісною дешевою питною водою в необхідній кількості !

Раніше місто забезпечувалося водою з водосховища, яке знаходиться у Білій Церкві на річці Рось біля дендропарку “Олександрія.” У зв'язку з розвитком міста, будівництвом шинного заводу, на річці Росі було збудовано Глибочанське (Трушківське) водосховище, і з 1979р. місто споживало воду з цих двох водосховищ. Але, через те, що в джерелі на території дендропарку “Олександрія” (вище водозабору) було виявлено шестивалентний хром, на вимогу Комітету з охорони природи (лист від 28.12.1990р.№4-9-35/747) водозабір з цього водосховища був припинений і більше не поновлюється.

Та тут виникло нове питання: як забезпечити місто Умань (Черкаська область) питною водою? На урядовому рівні було вирішено прокласти водогін Дніпро–Біла Церква для підпитки Білоцерківського водозабору. Такий водогін у 1991р. збудовано від села Халеп'я Обухівського району довжиною 110км. Але в зв'язку з Чорнобильською катастрофою (сумнівна якість дніпровської води в той час та спроможністю Біло-церківського водозабору подавати необхідну кількість води на Умань), потреба у дніпровській воді відпала, водогін так і не запрацював.

У 1991р. вводиться в експлуатацію водопровід до міста Умані проектною потужністю 20 тис.м³ води на добу . Питання постачання питною водою споживачів Умані частково вирішено. У 2003р. Умань відбирає 3669,2 тис.м³ води, у

2004р.– 3599,6 , у 2005 р.–1821,9тис.м³ (на 1847,3 тис.куб.м менше, ніж у 2003 р.) .

З Глибочанського водосховища вода подається на білоцерківські водоочисні споруди, де проходить хімікомеханічну очистку, а потім – споживачам міста. Вода відповідає ГОСТ СанПин 4630 –88 “Питна вода“, а згідно з Природоохоронною картою [5] за трьома екологічними індексами (за сольовим складом, еколого-санітарними та за токсико-радіаційними критеріями) вважається як добра .

В районі та місті Білій Церкві всього 67 водокористувачів, у тому числі – із поверхневих водойм 8 підприємств, з підземних горизонтів – 59. З підземних горизонтів воду використовують в основному сільгосппідприємства (у 2004р. – 18010,8 тис.м³ , у 2005-му – 17010,5).

Головним водокористувачем річки Рось є КОКП ВКГ “Київоблводоканал“. У 2004р. ним забрано 23700,8 тис.м³ води, у 2005-му – 19687,7, при ліміті 42105,9 тис.м³, який систематично встановлює Державне управління екології та природних ресурсів .

Використання води характеризується такими даними :

Споживач	Кількість спожитої води (тис.куб.м)	
	2004 р.	2005 р.
Всього	23700,8	19687,7
<i>в тому числі :</i>		
Біла Церква	19308,7	17533,2
Умань	3599,6	1821,9
Узин з с.Іванівкою	792,5	332,6

По білоцерківському водозабору витрати води зменшились у 2004р. порівняно з 2003р. на 1780,7тис.м³, у 2005 р. до 2004-го –на 4013,1 тис.м³. Зменшення споживання води по-являється в основному тим, що населення запроваджує все більше водолічильників.

Біла Церква за містом (в напрямку на Узин) має очисні споруди каналізаційних стоків (збудована 2-га черга у 1992 р.) з повною біологічною очисткою, проектною потужністю 125 тис.м³ на добу (45625 тис.м³ на рік). За 2004р.вони прийняли 18155,3 тис.м³ стічних вод, за 2005 р. – 18316,4 тис.м³. Скид стоків здійснюється нижче міста в річку Рось.

Як відмічають відповідні компетентні служби, екологічний стан регіону хоч і контрольований, але **складний**.

Відповідно до паспортизації населених пунктів України, яка проводилась у 1991-1992 рр. лабораторією математичних моделей і радіаційної гігієни Українського наукового Центру радіаційної Медицини МЗ і АН України, у 34 населених пунктах району було виявлено забруднення ґрунтів радіоізотопами цезію, стронцію і плутонію. В деяких місцях вони сягали 11,14 – 8,20 Ки/ км² [18].

Нині на території району - 23 населених пункти, які віднесені до посиленого радіологічного контролю. В тому числі Біла Церква і 19 населених пунктів відносяться до IV зони, Йосипівка, Павлівка та Узин – до III-ї. Всього в них проживає 283 тис. жителів.

Обстановка нині на забруднених територіях України неоднозначна. Більш відкрито про це почали говорити по телебаченню та писати в пресі. Ось одна з публікацій: *“Через 20 років після аварії на Чорнобильській АЕС українцям, як і раніше, варто уникати вживання грибів, лісових ягід, лікарських трав, а також м'яса диких тварин”*.

Про це говориться в звіті, опублікованому Міністерством охорони здоров'я України.

“Радіаційна обстановка в лісах продовжує залишатися дуже напруженою. Відзначається нагромадження радіонуклідів, перевищення норми в грибах, ягодах, лікарських травах, а також у м'ясі диких звірів. Постійне вживання дикорослих рослин може привести до збільшення вмісту радіоцезію в організмі людини на 40%, – стверджують у Мінздраві, передає “Новий регіон”.

За даними медиків, тільки в 2005 році виявлене перевищення припустимого рівня вмісту радіонуклідів у диких ягодах і грибах у Волинській області на 19,1 %, у Житомирській на 51,1 % і т.д.

У Мінздраві повідомляють, що сьогодні в Україні залишається близько 40 населених пунктів, де радіоактивність у молоці і м'ясі постійно перевищує припустимий рівень вмісту радіоцезію в 5-15 разів. У більш ніж 400 населених пунктах рівень зараженості молока складає більше 30 %.

Разом з цим трапляються випадки перевищення радіоцезію в картоплі й овочах у більше ніж у 10 селях, а також радіостронцію в зернових культурах у більш ніж у

50 селах України. Цього не відзначалось в попередні роки”, – повідомили в Мінздраві. “For Um” [19].

Вищенаведені дані можуть стосуватись і Білоцерківщини, та інших забруднених районів.

Згідно з даними Природоохоронної карти [5] місто Біла Церква та площа навколо нього у межах 5-7 км входять до зони забруднення приземного шару повітря техногенним пилом. Серйозною проблемою є неоснащення технологічного обладнання підприємств системами пилогазоочистки. На жодному підприємстві не встановлено споруд з уловлювання газоподібних викидів (хоч загалом у країні це проблемне питання. Чи не через відсутність надійних технологій?). Найбільше викидів у повітря таким чином здійснюють ТЕЦ, котельні тепломереж, а також транспортні засоби.

Вищезгадане вимагає спорудження окружної дороги в місті. Є потреба в будівництві споруд зливної каналізації мікрорайону №4 та в Таращанському мікрорайоні. Гостро назріло питання спорудження полігону твердих відходів. Міське сміттєзвалище переповнене й експлуатується уже за рахунок нарощення висоти.

У сільських населених пунктах збирання сміття проводиться нерегулярно.

До кінця в районі не вирішено проблеми зберігання та захоронення непридатних для використання хімпрепаратів. Всього таких 120 тонн. З них 40 тонн - у сховищах сільгосп-підприємств і 80 тонн зберігається у спеціальних загерметизованих контейнерах у хімоб'єднанні.

У Білій Церкві водовідведення у водойми за 2005р. зафіксовано в кількості 31млн.м³. Хоч загалом воно зменшилось, але у зв'язку із зростанням обсягів виробництва, на багатьох підприємствах – збільшилось. Тривалий час не вирішується питання будівництва очисних споруд різних по забрудненості дощових і талих вод з територій підприємств, організацій та вулиць. Є таких 7 випусків, через які у річку Рось поступає понад 4 млн.м³ забруднених стоків (це загальна проблема).

У підземних водах дендропарку “Олександрія” у місті Біла Церква виявлено нафтопродукти, шестивалентний хром, аміак від діяльності військової частини. Концентрація 6-ти валентного хрому у джерелі в 2005 р. становила 0,021 (при ГДК –0,001), амонійного азоту 128,96 мг/л (при ГДК –0,5

мг/л). Забруднення декоративних ставків, які мають зв'язок з Россю, 6-ти валентним хромом і аміаком продовжується!

У місті Узині та навколишніх селах проблемним є питання подальшого використання земель і постачання їх жителів питною водою, оскільки нафтопродуктами забруднена територія біля 100 км² (Див. Природоохоронну карту Київської області, на якій вказана зона забуднення). Причиною забруднення ґрунтів, ґрунтових і підземних вод є безгосподарська діяльність військової частини А-3898. Проте практичних заходів з усунення забруднень з боку військового відомства не вживається. Основні мотиви – відсутність коштів.

Оскільки проблема з постачанням питної води жителям Узина залишалась, маючи потужне водосховище з відповідною водою на Росі, було прийнято, напевно, єдино правильне рішення – перевести жителів міста Узина (18 тис.чол.) на споживання росьової води. Тож споруджується водопровід Біла Церква – Узин з двох ниток, кожна по 21 км. Нині по одній з них місту подається вода (879 тис.м³). Другу (резервну) гілку водогону планувалось завершити до кінця 2006 р.

Рокитнянський район Київської області

ВОДА з підземних джерел – це живий мінерал існування людини і всього живого.

Забруднення водних ресурсів є причиною виникнення хвороб та зниження довголіття людини на Землі.

Рокитнянський район утворений постановою Всеукраїнського Центрального виконавчого комітету 7 березня 1923р. Знаходиться на півдні Київської області. Межує з

Білоцерківським, Таращанським, Миронівським, Богуславським і Кагарлицьким районами Київської області. Площа 0,63 тис.км². По території району проходить Південно-Західна залізниця. В районі знаходиться залізнична станція Рокитне (а також проміжні станції - платформи в селах Бушево, Ольшаниця, Житні Гори, Бирюки). Через район проходить автодорога (р-7) Біла Церква –Тараща – Звенигородка – Умань.

В районі 23 населених пункти, із них: 22 села і 1 – селище міського типу, яке є адміністративним і культурно-господарським центром району, діють 14 сільських і 1 селищна ради.

Станом на 1 січня 2006 р. в районі проживало 32,8 тис. жителів (84,3% до 1.01.1997р.), в т.ч. в смт. Рокитному – 12,6 тис.жителів, в селах– 20,2. Питома вага сільського населення – 62%. Із загальної чисельності працездатне населення в працездатному віці становить 16,3 тис.чоловік (49,7%), пенсіонерів, які отримують пенсію – 12,8 тис.чоловік (39%). Середній розмір пенсії – 396 грн.

У 2005р. народилося 299 дітей, померло 707 громадян. Природний приріст складає мінус 408 осіб.

Землі району - здебільшого чорноземи опідзолені та типові. Ясно – сірі лісові зустрічаються в основному на лівому борезі Росі в районі сіл Блощинці, Пугачівка, північніше Рокитного та біля села Бушеве. Певні території займають болотні, засолені ґрунти, зокрема по всій протяжності правого берега річки Гороховатки, а також на Схід від села Ольшаниці та біля села Синява. Подекуди зустрічаються дерново-підзолисті, дер-нові глейові. [5]

*

Рокитнянський район вважається сільськогосподарським зернобурякового напрямку з розвиненим тваринництвом.

У процесі реформування в останні роки утворилося 30 суб'єктів господарської діяльності, в тому числі: сільськогосподарських товариств з обмеженою діяльністю (СТОВ) – 14, приватних агрофірм – 7, приватних підприємств – 5, акціонерних товариств – 4.

Загальна земельна площа сільськогосподарських підприємств становить 32410,5 га, в тому числі : сільгоспугідь 31316,1 га, з них ріллі – 31130,6 га.

В структурі посівних площ зернові культури складають 62 %, цукрові буряки – 10,1, кормові культури – 22 %.У 2005р.

сільськогосподарськими підприємствами зібрано зернових (включаючи кукурудзу) по 38,1 цнт з кожного гектара.

Діє також 29 фермерських господарств, які в основному вирощують зернові культури та цукрові буряки на загальній площі 1204 га (зернові – 1016,7 га, цукрові буряки – 172 га).

На території району знаходиться 12 промислових підприємств, але кілька не працюють. Обсяг реалізації продукції тих, що працюють і входять в основне коло, у 2005 р. склав у сумі 102,8 млн.гривнів. В порівнянні з 2004р. обсяги зросли на 67%.

Основними підприємствами є :

Назва підприємства	Назва продукції, яку виробляє
ВАТ "Рокитнянський цукровий завод"	цукор з буряків цукор з сирцю
ПП "Сіمول"	масло вершкове цільномол.продукція
ВАТ "Рокитнянська продовольча компанія"	консерви
Дочерне ПП "Рокит – нянський гранкар`єр"	щебінь камінь
ВАТ "Рокитнянський спецкар`єр"	щебінь камінь
ВАТ "Рокитнянський комбінат хлібопродуктів"	заготівлі зерна комбіорми
ВАТ "Ольшаницьке хлібоприймальне п-во"	заготівлі зерна

Розвинена соціальна сфера, яка представлена розгалуженою сіткою закладів освіти, медицини, культури. Зокрема, функціонує 21 школа, в яких навчається 4270 учнів. Діють рокитнянські професійний ліцей, музична школа, навчально-виробничий центр творчості молоді, дитяча-юнацька спортивна школа, дитячий будинок комбіновано-змішаного типу, ліцей економічно - правового профілю.

Створено краєзнавчий музей. На території району знаходиться низка історико-архітектурних споруд, з яких 5 занесені до державного реєстру та включені до Державного каталогу як пам'ятки історії та культури. Це : Троїцька церква в селі Бушеве (1750р.), Церква Йосипа Обручника в селі Житні Гори (1766р.), Михайлівська церква із дзвіницею в селі Острів (1740р.), Миколаївська церква в селі Синява (1730 р., реставрована в 1988р.), Покровська церква в селі Ромашки (1843р., реконструйована в 1991р.).

*

Заліснені площі району сягають близько 9,9тис.га, що становить 15,7% території району. Ліси в основному знаходяться обабіч річки Рось. Практично відсутні ліси в північно - східній половині району, яка розташована за залізницею .

В районі держлісгоспів нема. Знаходяться 3 лісництва : Бушівське та Ольшаницьке – ДП “ Богуславського лісгоспзагу, “ які займають площу на території Рокитнянського району понад 5100 га та Сухоліське – ДП “ Білоцерківського лісгоспзагу “ – 4785 га.

Позитивним у роботі лісових господарств є те, що вони започаткували створення якісних захисних смуг берегів річки Рось. Зокрема, працівники Бушівського лісництва у 2004р. посадили берегову лісосмугу на площі понад 1 гектар.

З метою збереження унікальних природних територій , їх біологічного і ландшафтного розмаїття у 1998р. проведено резервування природних ділянок на землях державного призначення у прибережних захисних смугах та водоохоронних зонах річки Рось для створення гідрологічного заказника

“Кам`янський“, гідрологічної пам`ятки природи місцевого значення “Криничка Вирякова“, ботанічного заказника загальнодержавного значення “Острівський“, комплексної пам`ятки “ Адамовє “.

Державний заповідник місцевого значення “Бушівський“, до складу якого входять пам`ятки природи “Божа гора“ та “Палацова гора“, знаходиться на території Бушівського лісництва ДП “Богуславський лісгоспзаг“. Територіально він роз`єднаний, займає відповідно квартали 19 і 36 повністю та 18 і 37 частково. Це ділянка площею 148 гектарів, - знаходиться на системі терас річки Рось. Тут ростуть цінні екзоти – модрина європейської, сосни

Веймутової та чорної, буку. Жаль, що вони поступово випадають з деревостану. Але ліс у заказнику сам по собі має значну наукову цінність, особливо старий із двоюрисним деревостаном: дуби (70 - 80 –ти річні), граби висотою 16-17 метрів.

Проектований ботанічний заказник “Острівський” розташований на лівому березі у заплаві річки Рось, вище за течією від селища Рокитне, навпроти гранітного кар’єру “Острів”, і займає ділянку колишнього піонерського табору до села Бирюки. Заплава характеризується розмаїттям рослин. Тут виявлені значні площі рідкісного центрально-європейського виду, занесеного до Червоної книги України, рябчика шахового.

Проектований Кам’янський гідрологічний заказник – ділянка заплави річки Рось, площею близько 10 га, землекористування СТОВ “Нива” – від мосту біля гранітного кар’єру до впадіння в Рось невеликої притоки.

Комплексна пам’ятка природи “Адамово” – знаходиться неподалік селища Рокитне на правому березі Росі поблизу Бушівського гранітного кар’єру. Її площа 1,5 га – відшарування цікавих плескатих каменів докембрійських кристалічних порід [20].

По території району протікає кілька річок та струмків загальною протяжністю 179 км, найбільші з них:

Назва річки	Куди впадає	Загальна довжина (км)	в т.ч на території району(км)	Ширина руслу (м)
Рось	Дніпро	346	44	40
Гороховатка	Рось	53	35	10
Насташка	Рось	27	18	5
Поправка	Насташка	27	5	3
Рокита	Рось	20	18,5	5
Узин	Рось	18	2,5	3
Черня	Насташка	13	5	3

В районі налічується близько 50 ставків загальною площею водного дзеркала понад 900га. В основному ставки розміщені на річках: Гороховатці (22 площею 770га), Рокиті (8) та Насташці (5), а найбільші – в селах Телешівка, Бакумівка.

Найбільшим водоймищем у Рокитнянському районі є річка Рось, протяжність якої в межах району понад 44км, середня ширина 20-40 метрів. Вона в районі починається від

північної околиці села Бірюки і спокійно тече до села Бушеве. Береги її в основному пологі, хіба що правий дещо вищий. Приміром, біля села Бірюки сягає висоти 20 метрів. Заплава річки досягає 1-2 кілометрів ширини. Тут можна розрізнити тераси: лукову (перша) та надлукову (друга). Надлукова тераса в основному піщана, лівий берег якої покритий сосновим лісом, нижче Рокитного - сосновим і мішаним. На Росі де-не-де мож-на розгледіти і більш високу третю терасу (біля Рокитного). Друга тераса здебільшого лежить вище від першої на 2-4 метри, третя тераса від другої – на 12-13 метрів.

Місцями по ходу річки зустрічаються площі з кам'янистими виходами – біля населених пунктів Остві, Рокитне, Бушеве, де діють гранкар'єри з видобування граніту. На початку минулого століття Рось у кількох місцях була перекрита дамбами, на яких стояли млини: в селах Пугачівка, Синява та Бушево. Залишки дамб та млинів збереглися до наших часів. Від початку району до самого Богуслава можна дістатись по правому березі автодорогою, яка пролягає неподалік річки, місцями дуже близько підходячи до русла.

*

На початку свого шляху, біля села Пугачівки, Рось приймає ліву притоку – ручку Узин. Далі по лівобережжю аж до Рокитного розтягнувся Сухоліський ліс, де на березі в урочищі “Піщане” знаходяться 6 баз відпочинку, з яких функціонують 4 (3 – київських підприємств і установ та одна білоцерківського УТС “Діброва”).

Від Пугачівки Рось тече в основному поміж рівних берегів, а біля села Острів – звивисто поміж островів. Тут у неї впадає річка Насташка, яка витікає з Таращанського району.

Біля села Синяви Рось проходить крізь товщу кристалічних порід. Тут долина звужується до 100 – 200 метрів. Синява стоїть на правому березі Росі. Це – старовинне місто Синелець. Переказ каже, що до приходу татар Синява називалась Стринявою і була значним містом. На це вказують залишки стародавнього замку з ровом та земляними валами. Під час татарського нападу в замку збирались околиці мешканці і тут захищались. У цьому місці часто викопували східні монети, стріли від луків, кинджали та інші речі, – ясні докази того, що тут справді були бої з татарами.

На лівому березі видно сліди земляного валу. Цей вал у літописах і народних переказах називається “Зміїний вал”. Він починається з круч Дніпра, проходить біля Корсуня-Шевченківського, йде на Богуслав, Рокитне, Сухоліси, Білу Церкву, перетинає біля села Фурсів річку Кам’янку й губиться на Сквирщині, біля села Почуйки. Поблизу цього валу знайшли римську зброю [1].

У селі Синяві знаходиться пам’ятний знак антському царю III століття до нашої ери Божу (Бусу), з ім’ям якого пов’язують місцевий топонім “Божа гора”. Знак являє собою гранітний обеліск, на якому кріпиться зображення розіп’ятих на хресті антів. Знак встановлено в 1996р. (скульптор Анатолій Гончар).

Напроти Синяви на лівому березі Росі розташоване Рокитне. Ці населені пункти з’єднані мостами. Через Рокитне протікає річка Рокита, яка бере свій початок на Білоцерківщині і впадає в Рось у селищі. На річці утворено 8 ставків, в тому числі два – в Рокитному, які використовуються для любительської рибаловлі та відпочинку жителями селища.

Рокитне – селище міського типу з 1924р.(раніше місто). Населення 12584 чоловік (на 1.01.2006р.), що становить 85,1% до 1.01.1997р. Відстань від Рокитного до обласного центру Києва залізницею 130 км, автодорогою – 120 км.

Рокитнянська земля має давню історію. Археологи на території району і сучасного селища виявили кілька поселень доби бронзи та черняхівської культури, а також ранньослов’янські поселення. Ярослав Мудрий, закладаючи міста на Пороссі, уздовж Зміїнних валів, заклав таке й поблизу сучасного Рокитного. У гирлі річки Гороховатки, між теперішніми населеними пунктами Шарки і Ольшаниця, знаходилось місто Торчеськ, адміністративний центр Пороського удільного князівства. Рокитне відоме з XV-початку XVI ст. За переказами дістало свою назву від рокити або верболозу, що у великій кількості ріс тут на берегах.

У XVI ст. Рокитне було місцем проживання українського козацтва, 1648-1712 роках – сотенне містечко Білоцерківського полку. Кілька разів у Рокитному перебував Богдан Хмельницький. Неодноразово воно піддавалось спустошенню завойовниками та переходило від одних до інших власників. Тривалий час належало польській шляхті, проти якої жителі Рокитного брали активну участь у визвольній війні.

Після другого поділу Польщі у 1793 р. Рокитне увійшло до складу Російської імперії. Після царського маніфесту 1861р. про ліквідацію кріпосництва, життя українського народу дещо полегшало, почали розвиватися різні промисли та освіта. У Рокитному з'являються майстерні та невеличкі заводи з переробки сільськогосподарської сировини, почали діяти пивоварний, медоварний, миловарний, цегельний заводи, 2 млини тощо.

Нині в райцентрі сконцентровані основні промислові підприємства та соціальна інфраструктура, про що сказано раніше.

*

Споживачі району питною водою забезпечуються із свердловин (це понад 1 млн.куб.м за рік), а також – з криниць. Нині надзвичайних проблем із забезпеченням жителів району питною водою пока що немає.

Питання централізованого забезпечення водою жителів райцентру розпочалось вирішуватися ще в 1959р., при допомозі підприємств, зокрема, цукрового заводу, коли по-чали споруджувати багатоповерхівки. 1989р. було розпочато спорудження нового водозабору за межами Рокитного, пробурено додатково ще 4 свердловини, до центру селища підведений напірний колектор.

На даний час водопостачання райцентру практично розв'язується за рахунок багатьох свердловин, об'єднаних у додатково збудовані та задіяні водонапірні башти (їх 3), а також підземні резервуари. З башт вода подається споживачам без будь-якої очистки (немає потреби в такій, адже якість води відповідає вимогам стандартів на питну воду, як стверджують відповідні служби).

Водне господарство райцентру належить виробничому управлінню житлово-комунального господарства селищної ради. В його віданні 10 артсвердловин : 4 – в 2-3км від Рокитного, 6 – в селищі. Середня глибина свердловин – 30-40 метрів. Загальна їх потужність 1920м³ на добу. Фактичне споживання води в рік становить 224 -232 тис.м³. В розрахунку на 1 жителя водозабезпечення становить 160 л на добу.

Потреби в питній воді допомагають вирішувати відомчі водогони, які діють на окремих підприємствах та організаціях : цукровому заводі, автопідприємстві, центральній районній лікарні, переробно-заготівельному підприємстві, заводі продтоварів, СТОВ “Нива“, ВАТ “Синявське” .

Та стан водогосподарства райцентру викликає стурбованість : за тривалий період експлуатації водопровідна мережа застаріла, трапляються часті пориви труб, більшість свердловин також старі. А раніше розпочаті споруди почали руйнуватись, бо з 1995р. по 2003–й практично роботи по будівництву не продовжувалися. Хоч із місцевого бюджету направлялись кошти на ремонтні роботи (за 2004 - 2006 роки – більше 330 тис.грн.), проте головні проблеми не були розв'язаними. З 2004р. почали виділяти кошти облбюджету для завершення будівництва водозабору. Як розповіли фахівці, яким небайдуже це питання, новий водогін має будуватися з перспективою закриття старих свердловин , які вичерпали свій ресурс, та заміни старих водопровідних мереж.

*

В районі, зокрема в селищі, проводяться певні практичні заходи з покращення довкілля.

В природоохоронній зоні річки Рось у 90-х роках минулого століття припинено експлуатацію сміттєзвалища в Рокитному, будівництво асфальтового заводу в селі Острів, бази "Райсільенерго", заборонено експлуатацію тракторного стану КСП "Ольшаниця", асфальтових заводів МДБУ та рай ШРБУ . Проведено розширення селищних очисних споруд за рахунок коштів ВАТ "Рокитнянський цукровий завод". Це дало змогу забезпечити надходження на очисні споруди додатково понад 500м³ стічних вод за добу. Вирішено проблему водовідведення каналізаційних стоків з рокитнянського НВО "Загальноосвітня школа № 5" на очисні споруди.

Відповідно до Програми оздоровлення басейну річки Рось здійснено чимало заходів щодо припинення розорювання берегів річок, упорядкування благоустрою природних джерел води під акцією "До чистих джерел", до участі в якій запрошуються трудові колективи підприємств, організацій та учнівська молодь. Здійснено резервування природних ділянок для створення заказників місцевого значення тощо.

Всі котельні та переважна більшість підприємств працюють на природному газі, в зв'язку з чим та припиненням роботи деяких виробництв забруднення атмосфери помітно зменшилось. Організовані джерела викидають в атмосферу 453 т різних шкідливих речовин щороку, 95,9% від усіх викидів припадає на долю ВАТ "Рокитнянський цукровий завод" .

Важливо те, що на території району залежали непридатні та заборонені для застосування отрутохімікати відсутні. 140 тонн твердих та рідких хімікатів, що належали Таращанській "Сільгоспхімії" і зберігались на залізничній станції в селі Ольшаниці Рокитнянського району, після довгорічної тяганини були затарені в залізобетонні контейнери і вивезені за межі району у 2002р. в село Салиха Таращанського району. Разом з ними близько 20 тонн пестицидів з усіх господарств району було також відвантажено до Салихи.

Внесення отрутохімікатів у ґрунт дещо зменшилось і характеризується такими даними :

	2003 р.	2004 р.	2005 р.
- на 1 га ріплі (кг)	1,0	0,8	0,8
- на 1 га сільгоспугідь (кг)	1,3	0,7	0,7

Рокитне має каналізаційні очисні споруди з повною біологічною очисткою стоків, які знаходяться за межами населеного пункту. Їх проектна потужність 4,5 тис.м³ на добу. Пере-важна більшість підприємств, організацій, житлових багатоповерхівок та приватних будинків скидають відпрацьовані стоки на ці споруди – 800-900 м³ за добу. Після очищення на очисних спорудах стоки поступають на біологічні ставки, де ще додатково очищаються за рахунок природної аерації, а потім випускаються в річку Рось за межами Рокитного.

Промислові стічні води від цукрового заводу в період переробки цукрових буряків скидаються на наземні поля фільтрації площею 102 га в 2 км за межами Рокитного та на віддалі 3 км від Росі.

В селищі організований планово-подвірний збір твердих побутових відходів у контейнери, які сміттевозами вивозяться на полігон.

Вирішується питання закриття незаконного сміттєзвалища в селищі, яке розміщене в межах житлової зони і перетворилося в екологічно небезпечний об'єкт. Відповідно до проекту ведеться спорудження сміттєзвалища за 3 км від Рокитного.

Відповідні служби стверджують, що підприємства району не мають випусків забруднених стічних вод у річку Рось, а також відсутні вогнища забруднення підземних вод. А акваторія Росі забруднюється після випусків стічних вод з каналізаційних очисних споруд після очищення від Білої Церкви та Рокитного. В селищі є зливна каналізація з

прийому дощових та талих вод на житловому масиві цукрового заводу, які потім випускаються в річку. Ще не вирішено питання водовідведення від житлової сфери по вул. Ентузіастів, закладів соцікультурного побуту в Рокитному-2, від баз відпочинку в урочищі "Піщане". До єдиної системи очищення каналізаційних вод не підключені ВСП "Пекар", "Українські ковбаси", переробно-заготівельне підприємство, ПП "Месата", ПП "Сімола".

Неподалік річки Рокити в межах міста розташовані деякі підприємства та організації, на берегах – житло, не скрізь є вулична і об'єктова зливна каналізація, аби стічні води подавались на каналізаційні очисні споруди. Тож вузька річка несе велике санітарне навантаження.

В населених пунктах району не організований суцільний збір побутових відходів, а також роздільний.

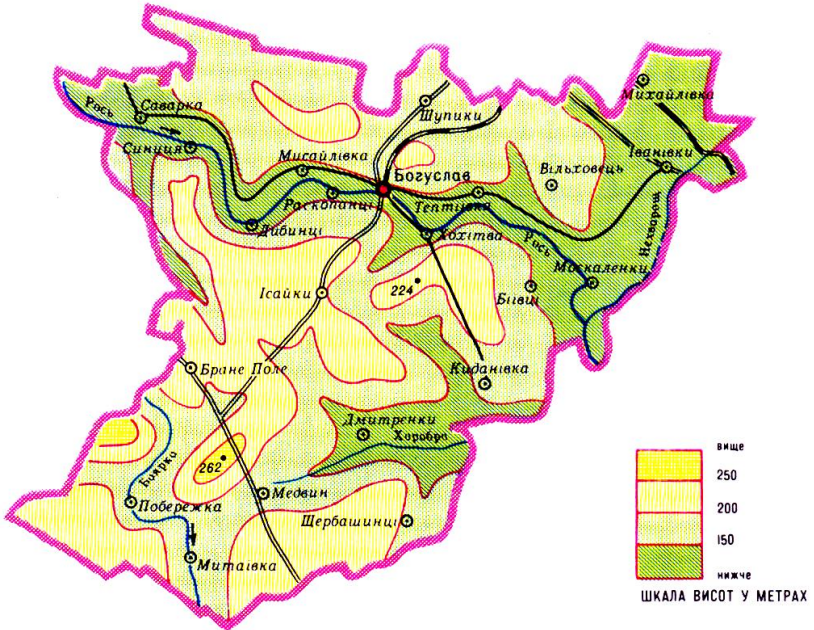
Якість води в річці Рось за останні роки не відповідає гігієнічним нормативам, як стверджують місцеві жителі та фахівці відповідних служб. В 2004 - 2006 роках найбільш забруднена вода за мікробіологічними показниками зафіксована з весни до осені 2005 р., як на вході на територію району (село Бірюки), так і на виході з району (село Бушеве). В окремих аналізах за санітарно-показовими мікро-організмами – індекс кишкової палички становив від 2300 до 6200 шт./л води, при рекомендованому показнику 1000 шт./л., за хімічними показниками БСК (біологічне споживання кисню) – від 5,0 до 9,28 мг O₂/дм³, ХСК (хімічне споживання кисню) – до 36,72 мг O₂/дм³.

За 1999 р. у санепідемслужби району немає відомостей про факти значного погіршення показників якості води чи факти загибелі риби в річці Рось.

Від Рокитного до Богуславського району Рось тече повільно в долині, ширина якої сягає 1–3 км, обабіч якої знаходяться великі лісові масиви. За селом Бушеве вона повертає на південь і приймає ліву притоку – річку Гороховатку. Ця річка бере початок у сусідньому Кагарлицькому районі, біля села Новосілки, з висот 198 - 201 метр. Має давню історію, в різні часи порізно називалась і відігравала важливу роль у житті місцевих поселенців. Лише в Рокитнянському районі на берегах Гороховатки знаходиться 7 населених пунктів, на річці влаштовано багато ставків, в яких розводять рибу. Місцями долина річки заболочена.

В річці Рось та її притоках водяться переважно такі риби : карась, короп, червоноперка, лин, щука, окунь, сом, а також – в`юни. Проте, як свідчать рибалки та фахівці, останнім часом їх кількість зменшилася через забруднення водойм та браконьєрство. Популяція риби відновлюється повільно, збільшується, зокрема білої риби, в основному за рахунок ставків, які випускаються в річку.

Богуславський район Київської області

Богуславський район знаходиться в південно – східній частині Київської області. Утворений у 1923р., у 1925-1932 рр. район ліквідовано, 1933р. – відновлено. Площа 772 км². Від райцентру до Києва відстань–125 км. У районі тупикова залізнична станція Богуслав, найближча–Миронівка. Одне місто–Богуслав та 40 сільських населених пунктів, які знаходяться на території однієї міської та 21 сільських рад.

Станом на 1.12.2005р. в районі проживало близько 37,9 тис.чоловік , у тому числі в місті – 16,8 тис.чоловік, у селах – 21,1 тис.чоловік (55,7 %). Від загальної кількості жінок – 55 %, чоловіків – 45 %.

Природний приріст населення відсутній, про що свідчать такі дані :

Народжуваність		Смертність		Природний приріст	
2004 р.	2005 р.	2004 р.	2005 р.	2004 р.	2005 р.

(чоловік)

		На 1000 населення			
8,3	8,5	20	21,7	- 11,7	- 13,2
		Абсолютні дані			
320	324	780	822	- 460	- 498

Пенсіонерів налічується 14,7тис.осіб (38,8% від загальної чисельності населення району). Рівень безробіття в 2005р. сягає 6,87% (в 2004 р. – 7,8%).

Земельні ресурси на території району станом на 1.01.2006р. характеризуються такими даними [44]:

	Га
1. Загальна площа земель	77183
З них : сільськогосподарські землі	51729
В тому числі сільгоспугіддя	50895
З них рілля	43665
- багаторічні насадження	759
- сіножаті	3629
- пасовища	2843
- під госп.будівлями і дворами	372
- під госп.шляхами і прогонами	326
- забруднені с.г. угіддя	136
- землі запасу	5
2. Ліси та лісовкриті площі – всього	19518
в т.ч. - агроліс	4664
- держліс	14854
у тому числі : - лісові землі	18466
- чагарники	1052
3. Забудовані землі	2966
4. Відкриті заболочені землі	804

У народному господарстві на кінець 2005р. зайнято 11,7 тис.осіб, зокрема у сфері виробництва–2,3тис.осіб (сільському господарстві – 1,3 тис.осіб, в промисловості – 1,0 тис.осіб).

Богуславщина вважається **аграрним** районом– напрямок зерно-буряковий з розвинутим тваринництвом. Із загальної площі сільгоспугідь ріллі налічується 43665 га .

Після реформування колгоспів сільськогосподарську галузь нині представляють 19 різних сільгосппідприємств та 27 фермерських господарств.

Чисельність зайнятих у сільгоспвиробництві за останнє десятиліття значно зменшилася, в 2005р. становить 1281 чол.

Сільгосппідприємствами в 2005р. вироблено продукції на загальну суму 32,8млн.грн. Валова продукція рослинництва

склала 27,0 млн.грн. Вироблено 47650 т зернових . Продукції тваринництва вироблено на загальну суму 5,8 млн.грн.

Основні показники роботи тваринницької галузі такі (по сільгосппідприємствах) :

Показники		За 6 міс. 2005 р.	За 6 міс. 2006 р.	+, - до 2005 р.
Поголів`я ВРХ	Голів	4792	4123	- 669
у т.ч. корів	- " -	1847	1581	- 286
Поголів`я свиней	- " -	2677	3439	+ 762
Птиці	Голів	176		- 176
Вироблено продукції :				
М`яса (в живій вазі)	Тонн	292	243	- 49
Молока	- " -	2620	2610	- 10
Яйця	Тис.шт.	5	-	- 5

Основних промислових підприємств, які звітуються в районі, – 7. Ними в 2005р. реалізовано промислових товарів на суму 40 млн.гривень (130,3 % до 2004 р.).

Назва підприємства	Назва продукції (основної)
1. ВАТ "Богуславський завод продтоварів"	Кондиторські вироби
2. ВАТ "Богуславський консервний завод"	Консерви
3. ЗАТ "Богуславський маслозавод"	Масло тваринне
4. ВАТ "Богуславський кар`єр"	Нерудні буд-матеріали
5. ВАТ "Муліт"	Блоки магнітні Котушки
6. ВАТ "Богуславська суконна фабрика"	Тканини готові Вовняна пряжа
7. Філія ТОВ СП "Агропром-інвест – Богуславка "	Меблі

Крім цих, ще працює кілька підприємств, зокрема ТОВ ВП "Богуславський гранкар", ДП "Богуславське лісове господарство", ДП акціонерного товариства "Київхліб" "Дослідний хлібзавод(цех №2)", ВАТ " Богуславська

сільгосптехніка “, Дибинецький цегельний завод ТОВ “Київська ПМК-2 “, ТОВ “Богуславкерамік“. Ці підприємства випускають промислової продукції і надають промислових послуг на значну суму та забезпечують майже 30% надходжень до бюджетів усіх рівнів.

У промисловому виробництві найбільшу питому вагу займає продукція харчової та переробної промисловості.

В минулому році прибутки в промисловості склали 973 тис.грн., збитки – 778 тис.грн. Сальдо + 125 тис.грн.

Інноваційною діяльністю займаються : ВАТ “Богуславська суконна фабрика”, ВАТ “Богуславський завод продтоварів”, ЗАТ “Богуславський маслозавод” та ВАТ “Богуславський консервний завод“. У 2005р. ними освоєно виробництво 4 нових видів продукції.

З метою дальшого розширення інвестиційного потенціалу розроблена “Програма залучення інвестицій та поліпшення інвестиційного клімату в Богуславському районі на 2004-2006 роки“. Загальні обсяги інвестицій в основний капітал (капітальні вкладення) упродовж останніх трьох років зростають. У 2005 р. вони склали 47млн.грн., у тому числі в капітальне будівництво–22млн.грн., на придбання техніки і обладнання – 18,6млн.грн. Прямі іноземні інвестиції відсутні. В районі вважають, що в економіку Богуславщини ще недостатньо направляєтся інвестицій через географічну віддаленість району від столиці та в зв'язку з тим, що тут лише тупикова залізнична станція.

В районі зареєстровано 95 малих підприємств та 1124 суб'єкти підприємницької діяльності – фізичних осіб; разом зайнято 1765 осіб.Зростає чисельність підприємницьких структур і надходження від них до бюджету. В 2005р. вони склали 3,9 млн.грн. або 12,9 % від загальної суми надходжень.

Вцілому по району надходження до бюджету в 2005р. становили 30,2млн.грн., в т.ч. власні – 7,7 млн.грн. В 2006 р. плануються доходи в сумі 37,3 млн.грн.

*

Богуславський район лежить у межі Придніпровської височини. Відносно рівні ділянки на правобережжі Росі. На північний захід району–широка заплава річки , низька лівобережна тераса та низькі схили річкової долини. Північно - західна частина лівобережжя річки становить собою перехід до так званого Київського плато й вирізняється спокійним рельєфом. Решта території

характеризується великою розчленованістю з наявністю різноманітних ерозійних форм [17].

На території району з корисних копалин є великі запаси сірих перфорованих гранітів, гончарної та будівельної глини, піску.

Клімат району помірно-континентальний, м'який, з теплим тривалим літом. Середня річна температура повітря становить 7,6 градуса. Зима нестійка, з невеликим сніговим покривом та частими відлигами. Найхолоднішим місяцем вважається січень, хоча в лютому інколи бувають більші морози. Середня температура взимку становить мінус 6–8°. Найтеплішим місяцем є липень, його середня температура + 20°.

Сума середньорічних опадів складає 532мм. Середня вологість повітря взимку –72,6%, влітку–66,2%. Вітри здебільшого західні, південно-західні, північно-західні.

Найбільш розповсюдженими ґрунтами є чорноземи опідзолені та типові малогумусні, темно-сірі та ясно-сірі лісові. В межах сіл Бране Поле–Софійка зустрічаються лучно–чорноземні ґрунти.

Під лісом та лісозайнятими площами знаходиться 19518 га земель, це 25,3% від загальної площі району.

В районі діє два лісогосподарських підприємства: ДП “Богуславський лісгосп” та Богуславське державне агролісництво, у віданні яких на території району знаходиться 18,1 тис.га лісів.

Лісові масиви ДП “Богуславського лісгоспу” розташовані на території трьох районів – Богуславського, Таращанського (8888га) та Рокитнянського (7336га). Загальна площа лісу становить 30260га. Складовими лісу є такі основні породи дерев: дуб звичайний –56% від загальної площі, сосна звичайна – 15, ясень звичайний –11, граб – 9, інші – 9%.

На території Богуславського району лісгосп займає площу лісів 14036га, які охоплені 5-ма лісництвами. Поташнянське лісництво займає загальну площу 5139га, Богуславське – 4146га, Медвинське – 3908га, Ольшаницьке – 655га, Таращанське –188га.

У ДП “Богуславський лісгосп” діють два цехи переробки деревини: Таращанський і Богуславський. Переважаюча продукція, яку вони виготовляють, це заготовки випиляні дубові та ясеневі, пиломатеріали обрізні та необрізні. Основними покупцями заготовок випиляних є іноземні споживачі. В 2005р. цехами було виготовлено 413 куб.м пиломатеріалів, 1443 куб.м заготовок випиляних. На експорт

відправлено лісоматеріалів круглих 30857куб.м, заготовок випиляних 1293куб.м.

В 2005р. всього посаджено лісу на площі 257га, в тому числі в Богуславському районі–на площі 126га, Рокитнянському – 71 га. Вздовж берегів річки Рось у 1985-1990 роках створено близько 300 га берегозахисних полос.

На території лісів лісгоспзагу знаходяться два заказники місцевого значення :

Назва заказника	Площа (Га)	Чим визначний	Місце знаходження
“Саварка” орнітологічний	89	Сірою чаплею	Ольшаницьке лісництво. Кв.10.Всі виділи
“ Турчино “ заповідне урочище	327	Вікові дерева (110-410 років) дуб,модрина, ялина	Медвинське лісництво. Кв.5,6,7,8,9,10. Всі виділи.

У 1997 році на базі колишніх колгоспних лісів було створене Богуславське державне агролісництво. На даний час воно займає в районі 4065 га лісу. До лісництва входять 7 обходів: Медвинський–766га, Ісайківський–779га, Вільхивецький – 634га, Саварський – 600га, Шупицький – 229 га, Біївський –1400га, Дибинецький – 758га.

Більша частина території відноситься до басейну річки Рось. На південному заході району приблизно на лінії сіл Бране Поле – Медвин проходить вододіл між басейнами Дніпра і Південного Бугу . Річка Боярка (село Побережка), що впадає в річку Гнилий Тікич , відноситься вже до басейну Південного Бугу.

В районі протікає 9 річок загальною довжиною 128 км, це :

Назва річки	Куди впадає	Загальна довж.(км)	в т.ч. по району	Площа басейну кв.км	Ширина русла м	Притока - ліва, права
Рось	Дніпро	346	30	12600	50	пр.
Богуславка	Рось	10	10	27	3	л
Бутеня	Рось	12	4	72	2	пр.
Боярка	Гн.Тікич	33	15	196	3	пр.
Реп`яшка	Рось	12	12	87	5	пр.
Нехворощ	Рось	23	17	138	5	л
Фоса	Рось	16	16	75	5	пр.
Котова	Рось	18	8	9	4	пр.
Хоробра	Рось	29	16	287	10	пр.

Протікає ще кілька струмків загальною довжиною понад 20км, найбільші в районі сіл Киданівка –7км, Біївці – 5км. Найбільш зарегульвані ставками річки Реп'яшка та Хоробра.

Всього налічується 98 ставків загальною площею 437га. З них 26 ставків–в оренді (223га). Найбільше ставків на територіях таких сілрад: Медвинська – 9 (61,5га), Дмитренківська – 8 (58,8га), Дибинецька – 9 (56га), Вільховецька –11(37га), Киданівська–8(33га), Щербашенська – 9 (23,5га), Хохітв`янська – 10 (23га).

Річка Рось–найбільше і головне водоймище спеціального використання в районі. Як у давнину, так і нині вона відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку регіону. Про це свідчать архітектурні пам'ятки, які в основному розташовувались у надросянських населених пунктах, перші промисли–млини тощо. На річці збудовано дві гідроелектростанції та водосховища – Богуславське , площею водоскиду 9340 км² і Дибинецьке – 9220км². Річка є основним і єдиним джерелом централізованого постачання жителів райцентру питної води.

Колись землі Богуславського району так були відведені, що кутом в 2,5 кілометри заходять в територію Рокитнянського району(Див.карту). Тож річка Рось на початку своєї течії на півночі тече по межі з цим районом і ще 4,7 км – по межі з Таращанським районом.

У **Таращанському** районі в Рось впадають дві річки – Котлуй та південніше села Бовкун – Киндюха.

Котлуй бере свій початок за селом Лісовичі, її довжина 23 км. В неї впадає кілька струмків та на ній утворено багато ставків. Не доходячи 9 кілометрів до Росі, на річці Котлуй розташоване місто Тараща, де діє кілька промислових підприємств та різних виробничих структур. Найбільші підприємства – це ВАТ “Завод Мотор”, ТОВ “Торговий Дім Будком“, філія “Таращанський завод комбікормів та преміксів“, ВАТ ВВП “Укрзооветпромпостач“, ТОВ “Таращамолоко“. Останнє – знаходиться в природоохоронній зоні річки Котлуй.

Киндюха бере свій початок за селом Лук'янівка, її довжина близько 13км. На цій річці також багато ставків – близько 30 –ти.

В період весняного паводка, а особливо восени, коли випускаються ставки, їх стоки направляються в Рось. Тож збільшується мутність та змінюється кольорність у ній води, про що свідчать богуславці. В районі виділено 3 створи постійного спостереження за станом відкритих водойм. За

ними регулярно здійснює контроль санепідемстанція. Як проінформували компетентні органи, у 2006р. забруднень води не виявлено .

Постачання міста питною водою здійснюється від міського водогону, який знаходиться на балансі КП «Таращаводоканал». Комунальний водогін, протяжність якого в місті - 13км, забезпечується водою із 7 артсвердловин: 3 свердловини розташовані в поймі річки Котлуй біля села Улашівка, 4 – в Таращі та селі Кирдани. Всі свердловини об'єднані в єдину систему. В 2005р. на місто подано 114,8 тис.м³ питної води. Через відсутність станції знезалізнення на Улашівському водозаборі якість води не відповідає стандарту щодо вмісту заліза. Програмою “Питна вода України на 2006–2011роки” , ниби , заплановано збудувати таку станцію. В селах району також діють свердловини.

Місто має каналізаційні очисні споруди: анаеробний реактор та 4 біоставки – накопичувачі, після якого на них скидаються стоки. За добу на КОС надходить близько 60 м³ стоків. За 2005р. їх усього направлено 62,8тис.м³. Біоставки розташовані в стороні від річки Котлуй приблизно за 4 км поблизу хутора Малоберезянський , недобудовані, не прийняті комісією та непередані комунальному підприємству, що може викликати сумнів у надійності їх роботи.

В селі Салиха, в огороженому сховищі, в спеціальних ємкостях зберігаються невідомі або непридатні для використання хімікати, які сюди звозились також із Рокитнянського району. Так, у селі Ольшаниці Рокитнянського району знаходились непридатні та невідомі отрутохімікати , які належали Таращанській “Сільгоспхімії “, яка там мала своє сховище (оскільки в Таращанському районі відсутня залізниця, в Ольшаниці на ній знаходилось прирейкове сховище отрутохімікатів та агропрепаратів для Таращанського району). Тож було прийнято компромісне рішення: вивезти згадані хімікати у вказане сховище, хоча це – проміжний запобіжний захід .

Село Салиха розташоване на початку річечки, яка за кілька кілометрів впадає в Рось біля населеного пункту Кам'янка Рокитнянського району.

*

Далі, упродовж 30 кілометрів, Рось долає свій зигзагоподібний шлях поміж чудового ландшафту, чисельних кам'янистих берегів та острівців, крутого правого та більш

пологого лівого берегів до Корсунь-Шевченківського району, перетинаючи район із північного заходу на південний схід.

З початку району, на лівому березі річки, розкинувся великий масив соснового і мішаного лісу Ольшаницького лісництва, де знаходиться орнітологічний заказник місцевого значення “Саварка”, відомий сірою чаплею та особливою лісистістю. Далі, упродовж 5 кілометрів уздовж берега, розташоване село Саварка. Дослідники вважають, що то була літописна Савана – укріплення та городище XI - XIII ст. відоме під нинішньою назвою Половецьке. Тут ще збереглися рештки двох валів. На правому березі знаходилось укріплене городище в районі села Момоти.

За селом Бородані, де знаходиться Воскресенська церква 1800р., Рось робить крутий поворот на схід. Тут, у зручному звуженні через річку, між селами Чайки – Дибинці держконторою “Сільенерго” споруджено Дибинецьку ГЕС, офіційно введена в експлуатацію 28.08.1951 р. Гребля має 150 метрів у довжину, 5 метрів у висоту та ширину 2,5 метри. Гребля тримає 320 гектарне дзеркало водосховища. Енергетичне об-ладнання виготовлене на Свердловському заводі “Урал-електроапарат”. У машинному відділенні встановлено 3 гідроагрегати по 200 кВт кожен. Проектна потужність ГЕС 600 кВт, фактична - 450 кВт.

З 1953р. ГЕС відноситься до Корсунь-Шевченківської енергосистеми, куди увійшли Корсунська, Стеблівська та Дибинецька гідроелектростанції. В 1955р. до системи увійшла й Богуславська ГЕС. З 1958р. проходить реорганізація енергосистеми, тож у 1962р. Дибинецька ГЕС була підпорядкована новоутвореному Богуславському району електромереж.

З часу введення в експлуатацію ГЕС працює. У 1997р. водолази Київського 5-го експедиційного загону підводних і гідротехнічних робіт капітально відремонтували і зміцнили залізобетонну греблю, наростивши її додатково на 40 см по всій довжині від дна до поверхні. Після того ще проводились ремонтні роботи та переобладнання.

Нижче Дибинецької греблі Рось має незначну ширину, течія повільна, тече між селами Мисайлівка та Розкопанці, поміж лісистими берегами. В Розкопанцях знаходиться Іванівська церква 1884р.

В Богуславі, упродовж 3 кілометрів, річка протікає між гранітними скелястими берегами, які підвищуються деінде до 15 метрів. Річище закидане валунами. Кристалічні породи

на цій ділянці не лише виступають на берегових схилах, а й утворюють пороги.

Якраз тут, у центральній частині міста, в одночасно зручному й унікально неповторному за своєю геологічною будовою і красою місці, й споруджено в 1955р. Богуславську ГЕС. Як доводять проектувальники, гідроелектростанцію розмістили дуже вдало, у старому руслі Росі, не спричинивши ніякої шкоди навколишньому природному середовищу. Вони перетворили його на підводний канал майже кілометрової довжини, котрий проходить паралельно нинішньому основному руслу. Будівельники поглибили річище, укріпили береги. Глибина водосховища у верхньому б'єфі біля станції сягає 9 метрів. Обладнання для ГЕС виготовлено на Свердловському заводі "Уралелектроапарат", яке в основному працює безвідмовно. В 1990р., вперше за увесь час роботи, було проведено капітальний ремонт енергоблоків, у 1997р. замінені гідроствори та виконані певні доробки в автоматичі.

З 1998р. здійснюється поетапна реконструкція обох гідроелектростанцій.

Богуслав – місто з 1938р., районний центр, розташоване по обох берегах Росі. Ліва частина – більше старе місто. Населення 16,7тис.жителів, що становить 43,8 % від загальної кількості жителів району .

Богуслав, згідно з Іпатієвським літописом, був заснований у 1032р. як пороська сторожова фортеця: " І почав Ярослав городи ставити по Росі – Юр`ев, Корсунь, Богуславль". В офіційних документах перші спогади про місто датовані 1195р. З трьох сторін майже неприступним був град Богуславль (Богословль, Богословле). З півдня його охороняли прямовисні кам'яні схили, порожиста бурхлива Рось, а за островом підступна річка Свалочка (зараз по її руслу проходить канал до ГЕС). Замок розташовувався в південній частині Богуславля, в районі нинішньої Свято – Троїцької церкви та дитсадку №3 над Россю.

З Богуславом пов'язано багато історичних подій, Богуславщина і Богуслав часто переходять від одних завойовників до інших, ними неодноразово піддавалися руйнуванню , в тому числі і богуславський замок. Літописні згадки свідчать, що з 1061 по 1210р. на Київську Русь тільки великих нападів половців та інших кочівників було 46 , зокрема на Поросья –19. У такій тривожній ситуації значно зростає роль порубіжних міст на Київщині: Торчеська,

Треполя, Корсуня, Богуславля (значний час був центром князівства) і Канева. До 1240р. (з інших джерел –1237) фортеця в Богуславлі була зруйнована монголо – татарами. Богуслав був захоплений і знищений. Монголо-татарське іго проіснувало до 1460р. Нанесло велику руйнацію Київській державі, зокрема надросянським поселенням, затримало їх економічний і культурний розвиток. Особливо спустошливими у першій половині XVIст. були набіги орд Менглі-Гірея, проти якого в 1546р. виступили козаки під проводом черкаського старости Остапа Дашкевича під Браним Полем. Участь у цій боротьбі брали й богу-славці.

Після Люблінської унії 1569 р.– південні окраїнні землі , в тому числі Богуславщина , відійшли до речі Посполитої (до цього з 1320 по 1569р. були в складі Литовського князівства). В 1589р. було утворене Богуславське староство. У 1620р. Богуславу надано магдебурзьке право та право вживання магістрацької корогви з гербом.

Проте польські князі та шляхта все більше притискують український люд. Тож в Україні поширюється визвольний рух. У 1648р. він перетворився у національно-визвольну війну під проводом Богдана Хмельницького. Біля села Виграєва Корсунського староства відбулася відома Корсунська битва , козацьке військо розгромило військо польське . Через кілька днів загін Максима Кривоноса визволив Богуслав, який став сотенним містечком спочатку Білоцерківського, а потім Корсунського полку. В Богуславлі бував Богдан Хмельницький у 1651,1654,1655 і 1656 роках .

З 1654р. Богуславщина – в складі Росії, з 1667р., після Андрусівського перемир'я, знову у складі Польщі.

В середині XVIIст. набуває нова хвиля повстанської боротьби проти поневолювачів – гайдамаччина. Вона не проминула й Богуслава. Тут діють загони повстанців, а в 1768р. Максим Залізняк із смілянським полковником Шилом, об'єднавшись з богуславськими повстанцями, перебили ляхів у замку.

З часом, коли надросянські землі переходять до Росії, життя тут дещо стабілізується : починають зароджуватись різні промисли. Відроджується і Богуслав. На кінець XIX ст. в ньому проживає близько 13 тисяч жителів , діє 181 лавка. Він стає одним із центрів вивозу пшениці до Одеси, для відправки за кордон. У 1900р. в Богуславлі налічується уже 16270 жителів.

Зараз це чимале містечко з розвиненою інфраструктурою. В ньому діє близько 15 промислових підприємств

та виробництв, різні обслуговуючі населення та сільгоспвиробників організації, 3 відділення банків. В районі і місті поряд з 22 загальноосвітніми та 3-ма церковними школами діють 2 філіали вищих навчальних закладів: Богуславське відділення МАУП, Богуславський навчально-консультативний центр Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету. А також – гуманітарний коледж ім. І.С.Нечуя-Левицького, два ПТУ.

На території району туризм як галузь нерозвинутий, проте багате історичне минуле краю, живописна місцевість, природні умови сприятливі для його розвитку.

Діють музеї історії Богуславщини, І.Сошенка. Нещодавно відкритий музей першому міністру меліорації М.А.Гаркуші.

В місті чудово поєднано “старе місто” з новим – сучасним. На правому, більш півдному березі Росі за останні десятиліття збудовані нові споруди, житлові багатопверхівки та адміністративні приміщення, що кидається в очі. Ліва частина міста надихає своєю історичною унікальністю : тут на крутих схилах збереглися своєрідні, притаманні лише Богуславу, планування вулиць та забудова, старовинні будівлі. Серед пам’яток архітектури в місті – кам’яниця (кінець 18 ст.) , будинок фабриканта Д.Покраса (кінець XVIIIст.), Троїцька церква (кінець XIX ст.).

В Богуславі встановлені пам’ятники та погруддя: Т.Г.Шевченку, І.Сошенку, І.Нечую - Левицькому, Марку Вовчку, Марусі Богуславці, партизанці М.Гризун.

На Богуславщині народились: письменник Л.Пахаревський (село Щербашенці), кінорежисер В. Денисенко (снт.Медвин), конструктор турбореактивних двигунів А.Люлька (село Саварка).

*

Від Богуслава до села Москаленок Рось тече у вузькій долині з крутими та високими берегами, з чисельними пагорбами. Береги малозаліснені.Середня ширина русла 30–50 мет-рів. До Стеблівської ГЕС можна без перепон допливти човном.

За Богуславом на правому березі річки розташоване село Хохітва. Тут знаходиться будинок - садиба, де проживала Марко Вовчок. За 7 км від Богуслава на лівому березі річки, в селі Вільхівець знаходиться історична пам’ятка – храм Успення Богородиці (середина XIX ст.).

Напроти села Бієвців з Росі прокладено водопровід для міста Миронівки.

Останнім населеним пунктом, де завершує свій шлях річка на Богуславщині – село Москаленки. Тут навесні 1861р. річка Рось пробила собі нове річище, по якому тече й зараз. Проти села утворились острів та затока.

Південніше села на території Богуславського району в Рось впадає її ліва притока – річечка Нехворощ. Тут чудові піщані береги, глибокі затоки, а по лівому березі річечки – чудовий сосновий ліс (уже Корсунь-Шевченківського ДП “Лісгоспу”). У 80-90-х роках минулого сторіччя на колишньому колгоспному полі Москаленківської сільради, де колись росло жито, кияни споруджують капітальні дачні приватні будинки, інші споруди. Прикро лише, що *“при будівництві дачних будинків у водоохоронній зоні річки Рось допускаються порушення вимог природоохоронного та санітарного законодавства “*.*

** Рішення Корсунь-Шевченківської районної ради від 27 травня 2004 року “ Про погіршення екологічного стану основного русла річки Рось нижче греблі Корсунь-Шевченківської ГЕС “.*

У Богуславському районі річка Рось є місцем відпочинку та риболовлі. В ній водяться в основному карась, лин, короп, сазан, головень, плітка, червоноперка, лящ, товстолоб, верховод, щука, судак, білизна, сом, а також раки . Кількість водних живих ресурсів невелика, вони зменшуються, а вилови риби незначні. Рось перекрита греблями, тож рибні ресурси в основному місцеві або поповнюються за рахунок ставків, з яких у річку випускається вода. Інколи в уловах зустрічаються особини значних розмірів, зокрема сом, щука, товстолоб, сазан.

Рибалки Богуславщини рибалять в основному в Богуславському та Дибинецькому водосховищах, а деякі дістаються до Стеблівського, бо нижче Богуслава риби катма. Як стверджують місцеві рибалки-любителі та в президії райради УТМР, на Росі спостерігається браконьєрство і з ним у районі ведеться боротьба спільними зусиллями – рейдовими бригадами в складі представників РВ ВС, екологічної служби, громадських інспекторів УТМР. В 2005р. ними вилучено і знищено 81 сітка, в 2006р. – понад 200. В останній рік за актами державної інспекції охорони і відтворення водних живих ресурсів та регулювання рибальства (м. Біла Церква) Богуславським судом розглянуто

понад 10 справ про браконьєрство, згідно з рішеннями якого в порушників Правил рибальства вилучені знаряддя лову риби, вони ще й оштрафовані на значні суми коштів за нанесені збитки державі.

Для проведення рибоохоронних заходів місцеві рибоохоронні служби майже не забезпечуються фінансуванням та відповідними засобами. Місцеві рибалки - любителі заявляють: "Якби була ще активнішою робота органів рибоохорони та хоч трохи зарибнювалось Богуславське водосховище, у ньому риби було б удосталь".

Район – з недостатньою забезпеченістю місцевими водними ресурсами. Розташований в області тріщинних вод Українського щита.

В Богуславі знайдено джерело мінералізованої води, яка відноситься до розряду природних столових мінеральних вод. Рівень мінералізації становить 0,75 – 1,3 г/л. Серед інших багатьох складових частин у ній прослідковується і срібло.

Водопостачання жителів району здійснюється в основному з криниць, міста Богуслава – з міського водогону з Росі та приватних криниць. Артезіанських свердловин дуже мало, в Богуславі діє 2 відомчих. Централізованим водопостачанням жителі сіл забезпечені на 15 %, міста - на 90 %.

Богуславська міська система водопостачання належить комунальному підприємству Київської обласної ради "Богуславтепловодопостачання". В КП нещодавно об'єднані три комунальні служби: тепломережа, водопровідне господарство та водовідведення. Про позитивні сторони об'єднання всіх служб ось що говорить директор КП Олександр Чуприна: *"У комплексі послуги – тепер надаються одним виконавцем. У комплексі концентруються людський ресурс та техніка, стаємо мобільнішими"* [21].

Перші мережі водогону в Богуславі введені в експлуатацію в 1957р., водоочисні споруди пройшли пуско-наладку в 1975р. Після цього ще проводились різні ремонтні роботи та удосконалення роботи мережі. Система водопостачання складається з водозабору з Росі–станції I-го підняття, водоочисних споруд, станції II-го підняття, хлораторного цеху, резервуару чистої води, станції III-го підняття, водогону протяжністю 33,7 км..

Всього водокористувачів у місті 4797, у тому числі підприємств та установ - 97, населення – 4700 абонентів. Споживання води ними становить в межах 440 тис.м³ у рік. Най-більшими споживачами води в 2005р. є ВАТ “Консервний завод” – 40,6тис.м³, райлікарня–45,7, КП “Тепловодопостачання” – 11,2, гуманітарний коледж – 7,7, ВАТ “Суконна фабрика” – 4,9, населення – 247,3, інші підприємства й організації –152,6 тис.м³.

Водоочисні споруди та водогін в основному забезпечують потреби споживачів міста. При потужності водоочисних споруд 11,2тис.м³ на добу, в середньому фактично споживачам міста надається 2тис.м³. Через тривале використання труб на водогоні бувають пориви, лише в минулому році їх зафіксовано близько 30.

Лабораторний контроль за роботою КОС, які належать КП КОР “Богуславтепловодопостачання” здійснює відомча лабораторія, яка акредитована в 2004р. На вимогу СЕС власником КОС здійснюється також лабораторний контроль якості води в Росі та нижче скиду стічних вод. Бактеріологічний контроль проводиться бактеріологічною лабораторією сан-епідемстанції, в тому числі й дослідження води річки Рось у місці скиду стічних вод та 500 метрів нижче скиду.

Якість води в джерелі – річці погіршується, з окремих показників усе частіше перевищує допустимі нормативи, що підтверджують відповідні служби та жителі Богуславщини. Згідно з Природоохоронною картою Київської області оцінка якості поверхневих вод у створі водного об'єкту (річка Рось) вище і нижче Богуслава характеризується такими категоріями якості: за екологічним індексом за сольовим складом – дуже добра, екологічним індексом за еколого – санітарними критеріями – задовільна, екологічним індексом за токсико-радіаційними критеріями – погана.

Особливо це помітно упродовж кількох останніх років під час весняного паводка та в літньо-осінній період, під час дощів і скиду води зі ставків, які знаходяться вище водозабору, зокрема Рокитнянського та Таращанського районів - погіршуються прозорість та кольорність води. Про це свідчать дані лабораторних аналізів. У 2005р. досліджено всього 217 проб води в річці Рось. Таких, які не відповідають вимогам СанПІН № 4630-88 виявлено 31, що становить 14,1%. Із санітарно-хімічних показників також є багато проб, що не відповідають вимогам санітарних правил.

У місцевій пресі відомості про аналізи води в Росі та водогоні чомусь майже не публікуються .

Внаслідок збільшення забрудненості води водоочисні споруди працюють з великим навантаженням. Хоч і знаходяться в задовільному стані, але потребують ремонту, а також часткової заміни водопровідних мереж . Хлораторний цех вимагає реконструкції з переходом на сучасні технології знезараження питної води.

Місто частково забезпечене водою з водогону, а частково з приватних криниць. Є проблеми на деяких вулицях з постачанням жителів якісною питною водою. Зокрема, ще в 90-х роках з вини колишнього керівництва заводу “Муліт” були забруднені важкими хімічними сполуками колодязі по вулиці Корсунській. Хімічні відходи зливали неподалік заводу. Грунтовими водами ці відходи й потрапили до колодязів. Уже давно на вулицях Корсунській і Росьовій пити воду і готувати на ній їжу – неможливо. Люди неодноразово зверталися в різні організації за допомогою, проте ось уже 16 років проблема не вирішується.

Обстановка з якістю води в Росі, яка не завжди відповідає санітарним нормативам і погіршується, останнім часом все тривожніша. Про це свідчить і те, що жителі міста та органи місцевої влади частіше почали задумуватись, як у майбутньому розв'язувати питання питної води. В районі бачать вирішення цієї справи за рахунок підземних джерел. Проте, в Богуславі такі можливості надзвичайно обмежені, оскільки кам'яні породи розташовані повсюдно і близько від поверхні. В минулому за 15км від Богуслава, в районі села Карапиші, були проведені геологорозвідувальні дослідження і виявлені значні запаси артезіанських вод. Районною Програмою забезпечення населення якісною питною водою планується збудувати водогін у 2 нитки Карапиші – Богуслав в 2007-2010 роках.

Села району каналізацією охоплені на 10%, місто – на 85%. У 7 селах діють місцеві очисні споруди, збудовані в 1981-1989 роках, фактична потужність яких в основному 20-50 м³ на добу (кожна). За наявними даними, СЗЗ, де вони розміщені, витримуються: відстань до житла 0,5-1,0км, скид стоків у річку не здійснюється, а – в підземні горизонти. В основному сантехнічний стан споруд задовільний, крім сіл Вільхівця та Іванівки.

В Богуславі діють каналізаційні водоочисні споруди з

повною біоочисткою, проектна потужність – 8 тис.м³ на добу. Проект розроблений ГПІ-10 міста Ульяновська. Об'єкт введений в експлуатацію в 1984р. в пригородній південно-східній частині міста, на правому березі Росі. Комплекс очисних споруд складається з насосної станції перекачки стічних вод, технологічних ємкостей, котельні, хлораторної, контактного резервуара, мулових і піщаних полів, самопливного і напірного колекторів довжиною 45 км та інших об'єктів. Скид очищених каналізаційних стоків здійснюється за 9 км від міського водозабору в річку Рось: по правому березі за селом Бієвці та нижче водозабору, який прокладений від Росі до міста Миронівки.

Об'єми фактично скинутих очищених стоків у річку характеризується такими даними :

	2004 р.	2005 р.	За 6 міс. 2006 р.
Всього (тис.м ³)	324,0	346,3	141,7
В середньому за добу (м ³)	887	949	778

Лівобережна частина міста скид стоків здійснює спочатку на каналізаційну насосну станцію №1, потім – на центральну каналізаційну станцію. З неї – на очисні каналізаційні споруди.

З правобережної сторони скид проводиться по самопливних колекторах на міські каналізаційні очисні споруди. Давно назріло питання припинення скидання стічних вод із каналізаційних очисних споруд так званого “Фінського містечка” (одного з житлових масивів міста) в річку Рось в межах міста. Для цього потрібне будівництво напірного колектора довжиною близько 600 метрів, щоб скидати стоки на загальноміські каналізаційні очисні споруди.

Згідно з даними відповідних органів, на території району відсутні підприємства, які скидають або можуть скидати в річку Рось неочищені стічні води. Є 2 узаконені випуски очищених стічних вод – КП “Богуславтепловодопостачання”.

Богуславський район частково газифікований. У ньому вважають, що Богуславщина – один з найменш газифікованих районів Київської області. Станом на 1.05.2006р. із 41 села не газифіковано 17.

У місті на централізованому обслуговуванні тепломереж знаходилось 2643 абоненти. З 2002р. по 1.09.2006р. на індивідуальне опалення перейшло майже 260 квартир, ще

близько 100 осіб взяли дозволи на перехід . Ціни на опалення за 1кв.м для населенн – 2,50 грн. за опалювальний період (6 місяців); за теплопостачання – за 1 Гкал.: для населення – 119,92грн., для бюджетних організацій–163,39грн., для госпрозрахункових організацій – 208,14 грн.

*

У районі проводиться робота зі збереження довкілля та покращення екологічного становища. Зменшено кількість котелень на твердому паливі, 20 працюють на газі, що скоротило забруднення повітря. В 2002р. в м.Богуславі побудовано самотічний каналізаційний колектор від 70-ти квартирного житлового будинку по вул. Вишневій, стічними водами якого постійно забруднювались вулиці міста та річка Рось . Практикується проведення прибирання стихійних сміттєзвалищ та сміття з територій населених пунктах та берегів Росі в основ-ному в період 2-х місячника благоустрою, в “День довкілля”. П`ятниця встановлена в районі днем санітарної очистки. Рішенням міськради від 8.06.2006р. №19–02-V введені “Правила благоустрою територій міста, забезпечення в ньому чистоти та належного санітарного стану“.

Райсанепідемстанція вносить ділові пропозиції та вживає певні заходи впливу до порушників санітарних норм. Лише в 2004р. нею винесено 29 постанов про призупинення діяльності об`єктів господарювання.

Та загалом радіологічна і екологічна обстановка не зовсім сприятливі. Про це свідчать високі рівні зменшення населення, значні мінусовий природний приріст та захворюваність місцевих жителів.

Однією з причин такого стану є те, що район підпав під радіологічне забруднення. Як наслідок, статус потерпілих від катастрофи на Чорнобильській АЕС мають 32 тис. жителів (понад 80% від загальної чисельності). Лише 4 населених пункти не належать до зони посиленого радіологічного контролю.

На території району налічується понад 360 джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, з них організованих – 105, у тому числі обладнаних ПГОУ – 27, що становить 23,4%. Сумарна кількість викидів в атмосферу становить 3,0 тисячі тонн щороку, з них 97% припадає на викиди ГКС-35 “Ставищенська”, що розташована біля села Дибинці.

Всього підприємств, які мають викиди в атмосферу, нараховується 21, що на 2 більше, ніж у 2004р. В 2005р. здані в експлуатацію 2 АЗС ТОВ "Астра ЛТД" (в селі Медвин та місті Богуславі). Основна кількість промислових підприємств, які в тій чи іншій мірі забруднюють атмосферне повітря, знаходиться в Богуславі. Зокрема 13, які мають дозволи і ліміти на викиди. Це КП "Богуславтепломережа", ВАТ "Богуславське АТП –13249", ЗАТ "Богуславський маслозавод", ВАТ "Богуславський консервний завод", ВАТ "Богуславська суконна фабрика", ВАТ "Завод "Муліт", філія підприємства "Богуславка" та інші.

Не вирішується питання вивезення за межі району або централізованого надійного зберігання чи утилізації непридатних для застосування та невідомих пестицидів, яких на території району всього нараховується 34850кг. Вони зберігаються в сховищах ВАТ "Райагротехсервіс" та 13 сільгосппідприємств. Реалізацією пестицидів займаються 7 суб`єктів підприємницької діяльності через приватні магазини, яким видано на це дозволи.

В 21 сільському населеному пункті із 40 діють 30 сміттєзвалищ, затверджених рішеннями відповідних сільських рад та діє полігон твердих побутових відходів у Богуславі, який належить комбінату комунальних підприємств. З метою вивчення впливу полігону на водоносний горизонт ККП чотири рази на рік (по сезонах року) здійснює лабораторний контроль якості питної води шахтних колодязів у садибах громадян, які межують з районом розташування сміттєзвалища.

На міському полігоні площею 1,5га накопичилось приблизно 124тис.тонн різних відходів та сміття. В зв'язку із значним навантаженням на існуючу земельну ділянку назріло питання про розширення полігону або перенесення в інше місце, а також отримання дозволу на дальше складування твердих побутових відходів.

Полігони для накопичення та утилізації промислових відходів у районі відсутні. 8 підприємств в установленому порядку отримали дозволи на можливість тимчасового розміщення відходів на підприємствах. Тож відходи різних класів небезпеки в незначних кількостях зберігаються у визначених місцях цих підприємств та вивозяться для утилізації на спеціалізовані підприємства.

В Богуславі згідно з графіком здійснюється планове очищення вулиць та централізоване вивезення побутово-

харчових відходів помешкань громадян, яким охоплено близько 45% квартир багатоповерхівок, відомчих та кооперативних будинків, дитячі дошкільні заклади та інші об'єкти і установи, в тому числі суб'єкти підприємницької діяльності в сфері торгівлі і громадського харчування. Недостатнім залишається стан централізованої санітарної очистки від індивідуальних будинків. *"...лише близько 30 % підприємців міста та лише 10 % громадян, що проживають в приватному секторі міста, користуються послугами комбінату комунальних підприємств"* [21]. У селах вона не проводиться через відсутність спецтранспорту та спеціалізованого підприємства.

Засмічення території району та берегів Росі набуває значних розмірів, що турбує не лише відповідні організації, а й жителів району. З цим вони ведуть боротьбу, порушують питання на своїх зібраннях, матеріали все частіше можна прочитати в районній газеті "Вісті Богуславщини". Свідченням цього можуть бути, наприклад, публікації: за 18.03.2006р. "Потопаємо у смітті"; 8.04.2006р. "Поприбираймо", де говориться, що в Богуславі було аж 15 стихійних сміттєзвалищ. 23.05.2006р. в публікації "Поліетиленова епідемія" старший інспектор ОНПС південно-східного регіону Київської області П.Пидюра відмічає: *"Сміттєва" проблема для Богуславщини не нова. А поліетиленова поступово перетворюється на справжнє лихо*" (це стосується і інших районів.Авт.). *На території Богуславського району немає жодного санкціонованого полігона сміттєзвалищ. На території більшості сілрад знаходяться тонни невідомих речовин, які можуть повести себе непередбачено.*" Тут же він пояснює: *"...Згідно з чинним законодавством (Закон України "Про відходи", статті 9,12,21) територіальні громади є власниками відходів, що утворюються на об'єктах комунальної власності чи знаходяться на їх території і не мають власника або власник яких невідомий. Органи місцевого самоврядування забезпечують: організацію збирання і вивезення побутових відходів, у тому числі відходів дрібного виробництва, створення полігонів для їх захоронення..."*

Особливої ваги набувають проблеми річки Рось. Та найбільше зло їй завдають люди, про що часто публікуються матеріали. Ось один з них за 4.05.1999 р.: *"Що тільки не кидають в її води зарозумілі господарі: і сміття, і всякий хатній непотріб, навіть, пардон, відходи туалетів. Яким*

тільки місцем думають вони, коли влаштовують нужники на березі Росі ?”

Чи змінилось щось на краще ?.. Фактів засмічення не зменшується. Всі їх чи доцільно перелічувати? Але не можна не згадати наймолодших патріотів рідного краю. Це учні 7-А класу Богуславської ЗОШ №2, які на сторінках районки за 15.04.2006р.в замітці “А річка плаче” надзвичайно стурбовані її станом :*“Побудували підприємства, які почали нещадно забруднювати її (річку.Авт.). Нам, жителям старовинного міста, важко на це дивитися. До промислових шкідливих стоків додалося ще й браконьєрство: рибалки – варвари ловлять рибу на сіті цілими мішками, зовсім не замислюються над тим, що залишиться їхнім же нащадкам...І це ще не все. Туристи та інші жителі міста, які приїздять– приходять купатися, залишають після себе сміття...”*

Про все це чи можна ліпше висловитись, як у своєму вірші – місцевий поет Т.Конопако :

*“ Чи чули ви , як річка плаче? Як стогне ? - Серденько болить.
Вона про допомогу просить , ніяк не може зрозуміть,
Чому вода в ній не прозора ? Як скло вона вже не блищить,
І де взялася кольорова, та звідкіля вона біжить ?
Чому це риба мертва плава, на березі кругом - сміття?”*

*Позаростала бур`янами сестра великого Дніпра .
Красуня Рось була широка, шуміла хвилями завжди.
Тепер вона лише шепоче і просить люд :” Допоможи “.
Озвіться, влада й депутати, всі промисловці та народ.
Ми разом всі повинні стати на захист річки, чистих вод.”*

Черкаська область

Черкаська область утворена 7 січня 1954р. Територія – 20,9тис.км², займає 3,5% всієї площі України. Протяжність із південного заходу на південний схід 245км, із півночі на південь – 150км. Розташована в лісостеповій зоні.

Межує з Вінницькою (протяжність124км), Кіровоградською (388км), Київською (340км), Полтавською (212км) областями.

Клімат помірно континентальний. Середні температури: літня + 20,1⁰ С, зимова – 5,9⁰, середньорічна температура + 7,3.⁰ Річна кількість опадів - 450 – 550 мм.

Найбільші річки, які протікають по території області: Дніпро довжиною 150км, Гірський Тікич – 161,Тясмин –133,

Рось – 101км. Найбільше водосховище–Кременчуцьке. В межах області простягається на 130км. Ширина біля Черкас – 18км. Найвища точка області (на захід від Монастирища)сягає 275м.

Найпоширенішими ґрунтами є чорноземи (3/4 загальної площі). Родючість їх за якісними показниками займає перше місце в Україні.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 26 лютого 1958 р. нагороджена орденом Леніна за успіхи, досягнуті в справі збільшення виробництва й заготівель зерна, цукрових буряків, м'яса, молока та інших сільськогосппродуктів.

Корисні копалини: титанові руди, бентонітові і палигорські глини (родовище одне з найбільших у світі , граніт, лабрадорит, каолін, піски, буре вугілля, торф.

Кількість населення станом на 1.01.2006р. складає 1341,5 тис.осіб, в тому числі міського–737,1(54,9%) і сільського 604,4тис.чол. Щільність населення на 1кв.км становить 64 чоловіки. В місті Черкасах проживає 292,9тис.осіб.

Щодо адміністративно–територіального поділу, то в області є 20 районів, 16 міст, в тому числі міст обласного підпорядкування - 6 (Черкаси, Ватутіне, Золотоноша, Канів, Сміла, Умань), районів у містах –2, селищ міського типу – 15, сільрад – 525, сільських населених пунктів – 824 [37].

Основні соціально – економічні показники по області

	Один. виміру	2000	Р О К И		
			2001	2004	2005
Валова додана вартість (у факт.цінах)	млн.грн.	3179		6093	
Основні засоби	- "	21399		23238	26789
Доходи населення	- " -	1823		6744	9103
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	- " -		- 6,3	350,2	506,2
Обсяг реалізації промис- лової продукції (робіт, послуг) у факт. цінах	- " -		3298	6003	7493
Продукція сільського г –ва (в порівн.цінах 2000 р.)	- " -	2754	2870	3276	3484
в т.ч. рослинництва	- " -	1843		2147	2195
тваринництва	- " -	90		1129	1290
Зовнішня торгівля това- рами :	млн.дол.США				
експорт	- " -	220		404	340

імпорт	- " -	139	224	310	
Кількість постійного населення на кінець року	тис. осіб	1414	1398	1354	1342
Природний приріст (+), скорочення (-) населення	- " -	- 14,1	- 14,1	- 14,2	- 12,0
Кількість зайнятого населення (15 – 70 років)	- " -	599	558	561	579
Кількість безробітних за методологією МОП (15-70 років)-	- " -	71	71	72,6	62,9
Рівень зареєстрованого безробіття	%	4,1	4,2	5,7	5,2
Середньомісячна номінальна зарплата найманих працівників	грн.	175	229	465	642
Середній розмір місячної призначеної пенсії пенсіонерам, які на обліку в ПФ	грн.	79,4	177,8	309,3	
					В 2006 р. - 391,3 грн.

Питома вага Черкаської області в деяких загальнодержавних соціально – економічних показниках

	%
Кількість наявного населення	2,9
Валовий регіональний продукт (до 2004 р.)	1,9
Основні засоби	2,1
Доходи населення (попередні дані)	2,5
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування (крім банків і бюджетних установ)	0,8
Обсяг реалізації промислової продукції	1,6
Продукція : - рослинництва	5,3
- тваринництва	5,2
Інвестиції в основний капітал	2,2
Кількість зайнятих в усіх сферах економічної діяльності	2,8
Кількість зареєстрованих безробітних	4,5

Парки – пам`ятки садово- паркового мистецтва

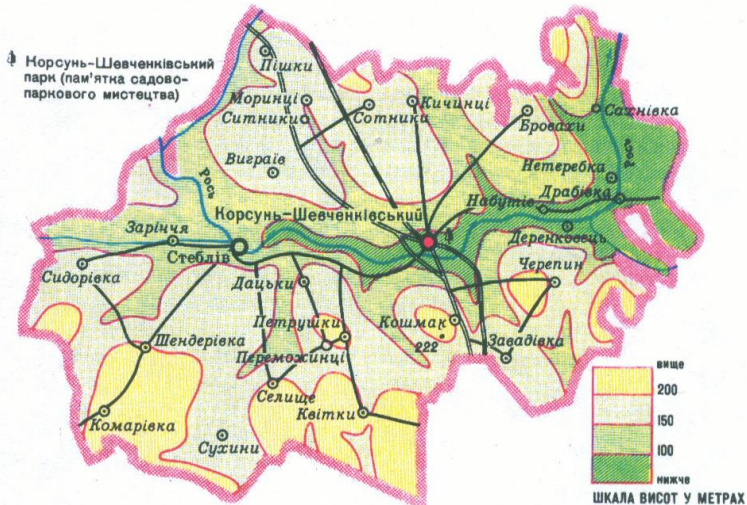
1. Дендропарк "Софіївка" (заснований у 1796 р.) – м.Умань.
2. Синицький парк (закладений у середні ХІХст.)–с.Синиця Христинівського району.
3. Козачанський парк (друга половина ХVІІІст.) – с.Козацьке Звенигородського району.
4. Тальнівський парк (70-ті роки ХІХ ст.) – м.Тальне.

- 5.Булищанський парк (із віковими деревами, будинком, де Т.Г.Шевчен-ко служив козачком у пана Енгельгардта, заснований в XVII ст.) – с.Будище Звенигородського району.
- 6.Корсунь-Шевченківський парк (ландшафтний парк, створений в кінці XVIII ст.) – м. Корсунь-Шевченківський.
- 7.Парк Декабристів (пам`ятка садо – паркового мистецтва, пов`язана з перебуванням декабристів в Україні) – м.Кам`янка.
- 8.Велико-Бурімський парк(з 30-х років XVIII ст. на правому березі р.Сули) – с.Велика Бурімка Чорнобаївського району.

Зоопарк

Черкаський зоологічний парк (закладений у 1980 р., утримується 124 види тварин, з них 13 занесено до Червоної книги України) – м.Черкаси.

Корсунь–Шевченківський район

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА І ГЕОГРАФІЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ

Корсунь-**Ш**евченківський район (до 1944р.Корсунський) утворений 7 березня 1923р. Територія району становить 0,9 тис.кв.км (4,3% площі області). Знаходиться у північній частині Черкаської області, межує з Черкаським, Городищенським, Звенигородським, Лисянським і Канівським районами Черкаської області та на північному заході з Богуславським Київської області.

Протяжність району зі сходу на захід до 46км, з півночі на південь до 33км.

Всього в районі 25 рад: 23 сільських, Стеблівська селищна і Корсунь-Шевченківська міська, яким підпорядковані місто Корсунь-Шевченківський, смт. Стеблів та 52 сільських населених пункти.

НАСЕЛЕННЯ

З початку утворення район вважався сільськогосподарським, бо, дійсно, тоді промисловість займала незначну питому вагу в його економіці, а населення в основній своїй масі проживало на селі. Так, у 1925р. на Корсунщині мешкало 97 тис. жителів, з них у селах – 79,4 тис осіб, у містах – 17,6 тис. чоловік (18%). В той час усі села мали набагато більшу чисельність жителів, ніж у даний час. А окремі села були значними населеними пунктами того періоду. Зокрема, у Стеблеві проживало 6,3тис.жителів, у Деренківці та Шендерівці – по 4,5 тис.жителів; Сахнівці та Сухинах – по 3,5; Виграєві – 2,9 тис.жителів.

У 70-80-ті роки минулого століття обстановка дещо змінилася, в районі значно зріс промисловий потенціал як за кількістю промислових підприємств, так і у вартісному виразі обсягів виробництва. Як свідчать дані “Комплексного плану економічного і соціального розвитку Корсунь-Шевченківського району на 1981-1985рр.”, розробленого райпланом, обсяг виробництва товарної продукції в 1980р. складав 88 млн.крб., в тому числі: промислової– 55млн.крб.(62,5%), сільськогосподарської–28,4млн.крб. (37,5%). Зміщується й вектор зайнятості населення на користь робітників і службовців, зайнятих у промисловому виробництві та сфері обслуговування міста. Таким чином, район з 80-х років фактично є сільськогосподарсько–промисловим, а Корсунь-Шевченківський – населений пункт, який повністю відповідає вимогам міста з відповідною інфраструктурою. Тому в 1981 – 1982 роках порушувалося питання про надання Корсуню - Шевченківському статус – міста обласного підпорядкування.

Станом на 1 листопада 2005р. на території району проживало 47,3 тис. жителів. З них міського (Корсунь-Шевченківський з Гарбузином і Саморіднею, Стеблів)–24,8 тис.чоловік, сільського–22,5тис.чоловік. Середня густота населення– 53 чоловіки на 1км². Чисельність населення від 1970р. характеризується такими даними :

Назва населених пунктів	1970 р. чол.	1990 р чол.	2001 р. господ. чол.	2005р. чол.**	
Бровахи (с.р.)	1278	731	298	568	478
Буда Бровахівська	389	166	72	118	102
Кірове (с.р.) х.Паськів	1101	768	380	631	560 6*
Виграїв (с.р.)	1061	697	300	586	542
Деренківець (с.р.)	2983	2110	884	1911	1690
Драбівка (с.р.) х.Червоне	2407	1644	683	1363	1267 28*
Завадівка (с.р.)	1421	965	433	967	746
Заріччя (с.р.)	709	639	234	623	525
Склименці	463	239	109	246	189
Миколаївка х.Хльорівка	640	404	187	301	205 13 *
Квітки (с.р.)	2406	1627	695	1426	1245
Кичинці (с.р.)	932	540	191	459	337
Мирошники	340	82	26	40	33
Комарівка (с.р.)	932	590	255	444	414
Хильки	478	276	132	246	195
Кошмак (с.р.)	527	355	127	167	230
Глушки	387	230	84	213	151
Миропілля	267	212	84	213	159
Моринці (с.р.)	631	408	169	278	299
Ситники	590	385	188	384	370
Берлютине					19*
Нетеребка (с.р.)	1645	1496	538	1343	1139
Набутів	1288	1004	408	955	798
х.Сахнівське					20*
Сахнівка (с.р.)	2306	1796	686	1536	1505

Дацьки (с.р.)	703	404	109	366	315
Переможинці	762	452	200	403	351
Прутильці	377	228	99	201	164
Яблунівка	754	596	268	591	524
Петрушки (с.р.)	972	576	290	506	402
Листвина	527	569	250	598	534
Пішки (с.р.)	675	438	218	345	326
Нехворощ	349	214	108	154	150
х.ЗеленаДіброва					30*
Селище (с.р.)	2085	1839	750	1658	1498
Гута Селищанс	580	329	115	208	161
Тараща	929	480	215	388	342
Сидорівка (с.р.)	1405	893	455	838	770
Скрипчинці	569	119	165	253	218
Гута Стеблівська	280	86	57	56	52
Сотники	1002	590	225	529	432
Сухини (с.р.)	1588	1016	430	920	714
Черепин (с.р.)	935	580	264	530	445
Вільхівчик	524	320	150	285	250
Карашина	712	690	310	700	631
Шендерівка (с.р.)	1705	993	522	943	853
Нова Буда	512	271	124	193	160
На селі	43132	29047		25155	22485
Смт Стеблів (с.р.)	5400	4800		4000	3808
м. Корсунь-Ш . (м.р.)	16800	21700		19300	18974
Гарбузин	1808	1924	692	1559	1622
Саморідня	679	449	236	471	425
В місті	24687	28873		25330	24829
ВСЬОГО по району	67819	57920		50485	47314

* Чисельність жителів хуторів за попередні роки врахована по відповідних сільрадах..

** Чисельність жителів у 2005 році визначена розрахунково згідно з методикою (Дані статуправління).

Починаючи від середини 70-х років минулого століття, чисельність жителів району постійно зменшується. Високі темпи зменшення спостерігаються за останні 20-15 років. У порівнянні з 1970р. в 2001р. (коли проводився перепис) чисельність жителів району зменшилась на 17,3тис.осіб, або на 25,6%, в 2005 р. – на 20,5 тис. осіб, або на 30%.

Чисельність міського населення до початку 90-х років зростала, в основному за рахунок збільшення жителів Корсуня - Шевченківського. Але потім цей процес змінився, намітилося стабільне зменшення кількості міських жителів, в т.ч. і по місту.

Особливо великими темпами йде скорочення сільського населення. Якщо у 1970р. на селі проживало 43,1тис.чоловік, то у 2005р. уже – 22,5 тис. чоловік. За цей час зменшилось на 20,6тис.осіб, або майже на 48%. В порівнянні з 1970р. від загальної кількості жителів району питома вага сільського населення зменшилась від 63,6% до 50%. Найбільше скорочення населення спостерігається у малих і віддалених селах: Мірошники – в 10 разів; Гута Стеблівська - в 5,4; Буда Бровахівська – в 3,8; Гута Селищенська – в 3,6; Нова Буда, Миколаївка – в 3,1; Бровахи, Тараща–в 2,7; Комарівка, Прутильці, Нехворощ – в 2,3 раза.

Причин погіршення демографічного стану багато: це і зменшення народжуваності дітей, і виїзд людей за межі району, старіння населення, прогресивне зростання негативних тенденцій стану його здоров'я, що характеризується зростанням смертності.

Особливо турбує питання зниження природного приросту.

Цьому свідчать такі сумарні дані за 9 останніх років.

(чол.)

	Народилось		Померло	
	1996-2000	2001-2004	1996-2000	2001-2004
По району - всього	1128	671	3438	2660

За 2001-2005 роки в 51 населеному пункті смертність перевищує народжуваність.

(чол.)

	Народжуваність			Смертність			Природний приріст		
	2003	2004	2005	2003	2004	2005	2003	2004	2005
	На 1000 населення								
По району	7,4	7,1	7,3	20,1	22,0	21,6	-12,7	-14,9	-14,3
По районах області	7,7	7,6	7,7	20,8	21,1	18,6	-13,1	-13,5	-10,9

Абсолютні дані

По району 362 345 346 1061 985 1062 -623 -717 -679

Із загальної кількості населення чоловіки становлять 21,1 тис.осіб, жінки –26,1 (55,3%).

Кількість постійного населення за основними віковими групами станом на 1.01.2006р. розподіляється таким чином: всього населення 47249 осіб, в тому числі :

- у віці молодшому за працездатний - 7124 особи;
- у працездатному віці - 25392 особи;
- старшому за працездатний вік - 14733 особи.

Баланс трудових ресурсів, проведений розрахунковим методом, показує, що вони також постійно зменшуються. Працездатне населення у працездатному віці, яке зареєстроване в районі, становить 25,4тис.чоловік, тобто потенційні трудові ресурси дорівнюють 53,7%. (У 1980р., наприклад, працездатного населення налічувалось 32 тис.чол). Але, якщо врахувати те, що багато молодих людей зареєстровані в районі, ніде не працюють або працюють за його межами (за кордоном, в Києві, Черкасах та інших містах), то реальних трудових ресурсів значно менше – 21 тис.осіб, або трудові ресурси становлять 44,5%.

БАЛАНС трудоуних ресурсів

	Тис.чол. На1. 01.2006 р.
Загальна чисельність населення району	47,2
1.Чисельність працівників, зайнятих у всіх сферах економіки (найнятих)	10,0
в т.ч. - промисловість	2,3
- с/г.підприємства	1,6
- в інших сферах	1,0
- в підсобному господарстві	3,9
- союстановах та організаціях	1,2
2. Зайнятих на інших підприємствах, в організаціях, що не звітуються в районі, чи не зарахованих до штату в них та приватному секторі	1,6
3. Органіч управління та держустановах	0,8
4. В малому підприємстві	3,0
5. Пенсіонерів	18,2

6. Діти і молодь у непрацевдатному віці	7,2
7. Безробітне населення в районі - всього *	4,7
в т.ч.- безробітні зареєстровані	1,1
- безробітні незареєстровані	3,6
+ ще не зайняті працевдатні в районі (47,2 тис.чол.- 1+2+3+4+5+6+7 =)	1,7
Всього	47,2

* Відповідно до даних облстату по області рівень безробіття за методикою МОП становить 9,8 %. (Статистичний щорічник Черкаської області за 2005 рік.Стор.30). Тож розрахунок безробітних в районі вирахований за цією методикою.

На 1 січня 2006р. в районному центрі зайнятості зареєстровано 1108 осіб безробітних, у тому числі сільські жителі віком до 35 років складають 68,7% від загальної кількості безробітних. Із загальної кількості зареєстрованих отримували допомогу по безробіттю 817 осіб. Реєстрований рівень безробіття становить 4,1%.

Надзвичайно зменшилася кількість зайнятого населення у виробничих галузях (промисловість, сільське господарство, будівництво, транспорт). Разом із загальним зменшенням трудових ресурсів, йде перегрупування зайнятих від виробництва в сферу торгівлі, обслуговування та управління. Така ситуація згубна для економіки.

Особливо цей процес помітний на селі. Він характеризується такими даними [22]:

	На 1.01. року			% 2005 до 1995
	1991	1995	2005	
Чисельність працюючих	13643	10375	5604	54,0
В т.ч. зайнятих у :				
- сільському господарстві		6339	1878	29,6
- лісовому господарстві		165	58	35,2
- промисловості		1544	216	14,0
- будівництві		109		-
- торгівлі і громад. харчуванні		260	121	46,5
- постачанні, заготівлі, збуті		26		-
- транспорті, зв'язку		251	84	33,5
- держ. управлінні		135	89	65,9
- освіті і культурі		927	432	46,6
- охороні здоров'я, соц. допомозі		292	152	52,1
- інших галузях мат. виробн.		147		-

- інших не виробничих галузях 178 -
 - фінансовій діяльності 7 +

Якщо на 1.01.1991р. за межами свого населеного пункту працювало 21% жителів, в основному сільських (із 13643 – 2881 особа), то на 1.01.2005р. – 45,6% (із 5604 – 2553 особи), а за кордоном – 1,5% від загальної кількості працюючих.

ЕКОНОМІКА і СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У 2005р. в районі нараховується 580 суб`єктів господарювання, які занесені до державного реєстру (В 2000 р. їх було 389) [43].

ПРОМИСЛОВІСТЬ

У районі працює більше 20 промислових підприємств. Представлені вони в основному харчовою, легкою та машинобудівною галузями. В 2005р. реалізовано промислової продукції всього на суму 117450тис.грн., що становить 135% в порівнянні з 2004р. (це по тих підприємствах, які звітуються перед райвідділом статистики). Насправді в районі виробляється промислових товарів на значно більшу суму. Деякі власники у районі мають філіали підприємств, тут не звітуються. Малі приватні виробники продукції – також. Обсяги їх виробництва державою чомусь не враховуються .

В 2005р. порівняно з 2004р. зросли обсяги з виробництва борін дискових, костюмів та курток робочих, готових тканин, цукру-піску, масла “Селянського” та спредів, овочів консервованих, щебеню та відсіву.

В районі працюють такі підприємства, які випускають продукцію та виконують промислові роботи :

№ пп.	Назва підприємства (колишня назва)	Назва головних видів продукції
1	2	3
1.	ТОВ “Верстатопром” (верстатобуд. завод)	Верстати деревообробні
2.	ВАТ “ВО “Восход” (ремзавод)	Борони дискові Машини для кормовиробництва Послуги механічні
3.	ВАТ “Стеблівська бавовняна прядильно-ткацька фабрика”	Прядиво бавовняне Прядиво вовняне Готові бавовняні тканини Ковдри стьобані Готові напіввовняні тканини

	Постільна білизна
4. ЗАТ “ Корсунь-Шевчен – ківська швейна фабрика”	Костюми робочі Куртки робочі Штани робочі Напівкомбінезони
5. ТОВ “ Панда “ (<i>Селищенський цукроз.</i>)	Цукор – пісок
6. ТОВ “ Набутівський цукрозавод “	Цукор – пісок
7. ВАТ “ Корсунь- Шевчен- ківський маслосирзавод ”	Масло селянське Спреди Вершки Сир кисломолоч
8. Плодоконсервний завод	Соки овочеві і фруктові Овочі консервовані
9. ТОВ “ Іва “ (<i>Фабрика “ Корсунчанка”</i>)	Меблі з лози
10. ЗАТ “ Скіф “ (<i>фабрика “ Корсунчанка “</i>)	Взуття спеціальне
11. ЗАТ “ Дана “ (<i>машинобудівн. завод</i>)	Пласмасові вироби
12. ВАТ “ Корсунь-Шевчен- ківське хлібоприймаль- не підприємство “	Борошно
13. ЗАТ “Украгровибухпром “	Вибухові роботи
14. ЗАТ “ Стеблівський завод продтоварів “	Хлібобулочні вироби Мінеральна вода “ Рось “
15. Комунальне підприєм- ство “ Тепломережа “	Теплоенергія
16. ДП “ Корсунь-Шевчен - ківський гранкар`єр “Сівач “	Щебінь Відсів
17. ДП “Корсунь-Шевченківський держлісгосп “	Деревина розпиловочна
18. Філія “ Корсунь-Шевчен-	

	ківський завод будматеріалів" АТЗТ Фірма " АПЕКС "	Цегла
19.	ТОВ " Корсунь-Шевченківський цегельний завод"	Цегла
20.	Зовнішньоекономічна асоціація "Новосвіт" (Корсунська і Стеблівська ГЕС)	Електроенергія
21.	Корсунь-Шевченківське комунальне поліграфічне підприємство	Бланково-акцидентна продукція

У 2005р. активну інноваційну діяльність здійснювали 2 підприємства: ТОВ "ВО "Верстатопром" та ВАТ "ВО "Восход". Загальний обсяг реалізації інноваційної продукції склав 9 млн.грн.(7,7% від загального обсягу реалізації промислових товарів у районі).

Інвестицій в основний капітал за рахунок усіх джерел фінансування в районі направлено 15,4 млн.грн. (166% до 2004р.). З них на капітальне будівництво – 8,7млн.грн., на придбання машин і устаткування– 6,5млн.грн. Серед підприємств, які найбільше коштів направляють на інвестиційну діяльність,—ТОВ "Панда", ВАТ "Маслосирзавод", ВАТ "ВО "Восход",ЗАТ "Швейна фабрика", ЗАТ "Укragровибухпром", ВАТ "Хлібоприймальне підприємство".

Зовнішньо–економічна діяльність району характеризується такими даними :

Всього	2005 р. (тис.дол.США)	до 2004р.(%)	В %% до загально обласного обсягу
Експорт	9047	104,7	2,66
Імпорт	10927	120,0	3,52
Сальдо (+,-) - 1881(імпорт перевищує експорт на 17%).			

Район привабливий для інвесторів, зокрема зарубіжних. Знаходиться на зручних транспортно – торговельних і туристичних шляхах, має значний фінансово-банківський та промисловий потенціал, у тому числі машинобудування, який

можна використати для розвитку інших виробництв. В районі є база для вкладання інвестицій, приміром, ВАТ “Стеблівська б.п.-т.фабрика” – для виробництва махрових та тонкосуконних виробів, пледів; плодоконсервний завод – для випуску плодоовочевої продукції; Корсунський парк та річка Рось – для розвитку іноземного туризму в програмі “Золота підкова” тощо. Район має значну кількість незайманої робочої сили, причому висококваліфікованих спеціалістів. Напевно, для цього доцільно мати **Інвестиційний паспорт** району, як це зроблено в інших районах, щоб інвестори могли краще орієнтуватися .

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

Виробничий напрямок реформованих і новоутворених сільськогосподарських товариств та підприємств – зернобуряковий з молочно – м'ясним тваринництвом.

Валова продукція сільського господарства за 2005р. по всіх категоріях господарств склала 144,8млн.грн., що більше ніж у 2004р. на 26,8%. В тому числі :

	Всього	% до 2004 р.	Рослин-ництво	Тварин-ництво
С\г підприємства	62,5	131,2	53,5	8,9
Господарства населення	82,3	123,6	52,5	29,9
Всього	144,8	126,8	106,0	38,8

Сільгосппідприємствами отримано 5,9млн.грн. прибутків. Рентабельність галузі склала 14,9%.

Сільськогосподарські товаровиробники 32,3% загального обсягу всієї продукції реалізували переробним підприємствам (включаючи споживчу кооперацію), комерційним структурам – 62,2%, решта продана на ринку – 0,2% та видана населенню в рахунок оплати праці – 2,4%.

Від реалізації продукції **рослинництва** сільгосп підприємствами отримано 33,9млн.грн., 4,2млн.грн. прибутків. Рентабельність галузі склала 13,7%.

Разом у всіх категоріях господарств вирощено 90925т зерна у вазі після доробки (110,4% до обсягу попереднього року), цукрових буряків (фабричних)–107967т (в 2,3 рази більше), соняшника–3189т(170,1%), картоплі–57055т (128,4%), овочів –12276т (150,1%), плодів і ягід – 2365т (73,7%).

Основним товаровиробником картоплі, овочів та фруктів за останні роки стали особисті підсобні господарства

населення. Ними вироблено 99,7% картоплі (56908,5т), 99,2 % овочів (12178 т), 94,7% фруктів (2241т).

Урожайність основних видів сільськогосподарських культур характеризується такими даними : (цнт/га)

	2005 р.	
	По всіх категор. господарств	В т.ч. по сільгосп-підприємствах
Зернові та зернобобові	38,4	39,8
Цукрові буряки	404,5	418,5
Соняшник на зерно	12,5	12,4
Картопля	177,9	94,6
Овочі	177,5	109,5

Під урожай 2006р. посіви сільськогосподарських культур розміщені на площі 42509 га, що на 2026га (на 5% більше від минулого року), з них у сільськогосподарських підприємствах – 32419га(71,6% до загальної площі), у господарствах населення – 10090га (28,4%).

	2006 р.	2006 р. до 2005 р. у %	Частка площ у господарствах населення (%)
Посівна площа-всього	42509	105,0	23,7
Зернові культури	24096	100,2	18,9
В т.ч. Пшениця	8300	98,0	25,8
Жито	587	56,0	18,7
Ячмінь	8936	122,3	16,9
Кукурудза	5408	108,8	13,7
Горох	576	49,6	0,9
Просо	13	12,6	12,3
Гречка	145	27,6	5,9
Цукрові буряки	3841	137,0	3,7
Соняшник	2160	83,1	10,1
Соя	2916	в 1,9 рази більше	1,9
Ріпак	2080	в 3 рази більше	-
Картопля	3004	93,7	99,9
Овочі	699	101,0	99,0
Кормові культури	3939	74,9	37,4

Станом на 1.08.2006р. у сільгосп підприємствах налічувалось: тракторів–339одиниць, в тому числі високопродуктивних – 27, зернозбиральних комбайнів – 64, вантажних автомобілів–264, сівалок–186, плугів –186, культиваторів –

184 одиниць. У фермерів – 6 комбайнів, в індивідуальних власників та інших –17 комбайнів. Зростає чисельність техніки в господарствах населення (шт.) :

	Наявність на 1. 01.	
	2001 р.	2005 р.
Трактори	253	309
в т.ч .мінітрактори	34	45
Вантажні автомобілі	69	112
Комбайни	1	6
в т.ч.зернозбиральні	1	6

Від реалізації продукції **тваринництва** сільгосп підприємства в 2005р. отримали прибутків 1,7млн.грн. Рентабельність галузі склала 16,7%.

У сільськогосподарських підприємствах та господарствах населення налічується худоби :

	Всього	в тому числі :			
		На 1.01. 2006 р.	В с/г. підприємствах		В госп - дарствах населення
			+	-	
			до 2005 р.		
Велика рогата худоба	9646	5222	- 704	4424	
В т.ч. корови	5331	1594	- 138	3737	
Свині	17506	7077	+ 1191	10429	
Вівці	2260	476	-5	1784	
Птиця	134955	0	-	134955	
Коні	861	220	- 71	641	

У 2005р. реалізація основних видів продукції тваринництва становила :

	Всього	В т.ч. реалізація :	
		с/г. підприємств	господарств населення
Худоба та птиця (в живій вазі)	1428	1124	304
Молоко та мол. продукти	11340	3987	7353
Яйця (тис.шт.)	44,5		44,5

8,9 тисяч господарств населення утримують худобу. Їх частка в загальному обсязі зростає. Поголов'я корів у

загальній кількості становить 70%, свиней – 60, птиці – 100 %. Продаж молока займає 65,7%, яєць – 100%. У фермерських господарствах худоби майже немає.

Напередодні професійного хліборовського свята – Дня працівників сільського господарства голова районної ради В.М.Рябошапка відзначив (газета “Надросья” за 18.11.2006 р.), що “,, є всі підстави бути задоволеним 2006 роком. Зібрано хороший урожай зернових і технічних культур: валовий збір хліба досяг 87 тис.тонн, цукрових буряків 135 тис.тонн.

...не все так похмуро в галузі тваринництва. Порівняно з минулим роком в цілому по району виробництво м'яса зросло на 175т, а молока – на 262 т.

Якщо порівняти результати роботи з обласними, то вони – одні з найкращих, район входить у п'ятірку лідерів. Сільськогосподарська галузь у нас виходить на новий рівень.”

Всього в районі станом на 1.07.2006р. налічується 39 сільськогосподарських підприємств різної форми власності, які утворилися після реформування колгоспів або використовують сільськогосподарські угіддя, в тому числі СТОВ– 21 (на 1.01.2006р.–25). У їх користуванні знаходиться 33882 га земель, у тому числі сільгоспугідь 33295 га.

Перелік

сільгосппідприємств та інших сільгоспвиробників станом на 1.07. 2006 року

№ пп.	Назва сільгосп-підприємства	На території якої ради знаходиться земля	Площа земель(га)
1	2	3	4
		СТОВ	
1.	“ Рось “	Стеблівської	1627
2.	“ Правда “	Всього	1006
	– “ –	в т.ч. Кичинецької	28
	– “ –	Сотницької	977
3.	“ Прогрес “	Всього	1325
	– “ –	в т.ч.Селищенської	1221
	– “ –	Сухинівської	104.5
4.	“ Аграрник “	Черепинської	1410.6
5.	“ Світанок “	Сидорівської	2571
6.	“ Нива “	Моринської	1385
7.	“ Набутівське “	Нетеребської	283
8.	“ Промінь “	Петрушківської	626
9.	“ Україна “	Кошмаківської	28,5
10.	ТД “ Корсунь- Агро-		

	Прогрес “	Сухинівської	915
11.	“ Агрофірма Корсунь”	Всього	2932
	— “ —	в т.ч. Кичинецької	245
	— “ —	Нетеребської	317
	— “ —	Петрушківської	168
	— “ —	Корсунь-Шевч.	2203
12.	“ Деренківець “	Деренківецької	1615
13.	“Агрофірма Доступ“	Комарівської	36
14.	“ Агрофірма” Агро-Рось “	Квітчанської	1932
15.	“ Родина “	Зарічанської	1696
16.	“ Дружба “	Пішківської	1508
17.	“ Агрофірма” Злагода “	Всього	2036
	— “ —	Селищенської	730
	— “ —	Шендерівської	1306
18.	“ Агрофірма ім. Б.Хмельницького	Виграївської	498
19.	” Корсунь Агрофірма Відродження “	Корсунь-Шевченк.	172
20.	“ Фортуна “	Завадівської	178
21.	ім.Б. Хмельницького	Комарівської	925

ТОВ

1.	“ Лан “	Всього	515
	— “ —	в т.ч. Драбівської	46
	— “ —	Нетеребської	469
2.	“ НВФ “ Урожай “	Всього	5855
		в т.ч. Завадівської	894
		Кичинецької	296
		Шендерівської	692
		Кошмаківської	1020
		Кровської	731
		Бровахівської	486
		Дацьківської	1736
3.	“ ВКФ “Симиренківські сади “	Завадівської	37
4.	“ Галант “	Завадівської	273

СВК

1.	ім. Щорса	Завадівської	9
----	-----------	--------------	---

ПСП

1.	“ Очаків “	Нетеребської	105
2.	“ Агрофірма “ Лебідь “	Всього	11,7
	– “ –	в т.ч. Селищенської	11,3
	– “ –	Корсунь-Шевч.	0,4
3.	“ Драбівське “	Драбівської	1137

ПП

1.	“ Росинка –2 “	Всього	269
	– “ –	в т.ч. Зарічанської	40
	– “ –	Шендерівської	229
2.	“ Затишок “	Комарівської	18
3.	“ Усга – Агро “	Бровахівської	177

Інші організації

1.	АТ “ Корсунь-Шев- ченківське хлібо- приймальне п-во “	Виграївської	86
2.	СПТУ- 33	Корсунь-Шевч.	103
3.	ПТУ -39	Стеблівської	27
4.	КСП “ Корсунь-Шевч. відгодів. пункт “	Всього	32
	– “ –	Нетеребської	16
	– “ –	Корсунь-Шевч.	16
5.	Корсунь-Шевч. філія ВАТ НВО “ Прогрес “	Корсунь-Шевч.	48
6.	Мліївський сад - інститут	Всього	392
	– “ –	в т.ч.Деренківецької	220
	– “ –	Завадівської	172
7.	АТЗТ “Газбудінвест“	Нетеребської	87

Фермерських господарств налічується 26, у їх користуванні знаходиться 630,7га землі, в тому числі 488 га ріллі.

Підрядними **будівельними** організаціями району в 2005 році в районі виконано будівельних робіт на суму 6,4 млн.грн., що становить 133,8% до відповідного періоду минулого року.

Збудовано 1-шу чергу газопроводу Корсунь-Шевченківський – село Селище, який дасть змогу газифікувати ще 20 населених пунктів. На його спорудження направлено 9млн.грн., в тому числі 6млн.грн. – державних

коштів, решту вклало ТОВ “Панда” (генеральний директор Г.Б.Бобов).

За 2005р. введено в експлуатацію 8894кв. метрів загальної площі житла індивідуальними забудівниками, в тому числі по місту – 7176, в сільській місцевості – 1718кв. метрів.

Підприємствами **автомобільного транспорту** в 2005р. доставлено замовникам 6,76тис.тонн вантажів, що на 18 % менше порівняно з відповідним періодом попереднього року. Пасажирооборот у цілому зріс на 11,5%. Слід відмітити, що за рахунок послуг приватних перевізників – таксистів значно покращилось обслуговування жителів району. Лише в місті Корсуні-Шевченківському курсує близько 80 одиниць легкових таксі, вартість послуги за 1 кілометр проїзду становить в середньому 1,8 - 2 грн.

За 2005р. підприємства госпрозрахункової форми фінансування, для яких надання послуг усім категоріям споживачів є основною діяльністю, реалізували послуг на суму 6,7млн.грн., що більше від 2004р.на 37,4%. Обсяг послуг, реалізованих населенню, складає 4,3млн.грн., у порівняльних цінах зменшився на 3,3%. У розрахунку на 1 жителя району реалізовано послуг на 90,5грн., що у 2,7раза менше, ніж у середньому по області.

Обсяг обороту роздрібної і оптової **торгівлі** (юридичних і фізичних осіб) становить понад 40 млн.грн.

За 2005р. 30 (73.2%) підприємств та організацій району отримали 6,2млн.грн. прибутків (за попередній рік – 6,4 млн.грн.). Решта 11 (26,8%) мали збитки в сумі 1,6 млн.грн. (в минулому році–8,5 млн.грн.). Фінансовий результат (сальдо) від звичайної діяльності до оподаткування підприємств та організацій становив 4,6млн.грн. прибутків.

Прибутки отримали : сільське господарство та пов`язані з ним послуги, лісове господарство, добувна промисловість, оптова й роздрібна торгівля.

В цілому транспорт і промисловість спрацювали збитково. Найбільші суми від`ємного фінансового результату отримали підприємства харчової промисловості .

У 2005р.налічувалось 126 **малих підприємств**, кількість яких за рік зросла на 4%. З них: 32 займаються промисловістю і сільським господарством, 26 – торгівлею та послугами з ремонту транспорту. Зареєстрованих суб`єктів підприємницької діяльності-фізичних осіб – 1468, збільшилось на 6%. Надход-ження до бюджету від діяльності малого підприємництва становить 4,1млн.грн., що становить 12% до

загальних надходжень районного бюджету або 41,8% до власних надходжень.

Надходження до зведеного районного бюджету характеризуються такими даними : (млн.грн.)

	2005 р. Факт.	2006 р. План	Темп росту в %%
Бюджет району – всього	34,1	43,3	127,0
в тому числі : - власні доходи	9,8	11,1	113,3
в загальному обсязі (%)	29	27	- 2
- субвенція	9,0	10,0	111,1
- дотація	15,3	22,2	145,1

Усім суб`єктам господарювання району банки надали понад 25 млн.грн. кредитів, з яких 99% - короткотермінових.

Зростає заборгованість суб`єктів господарювання району. На 1 січня 2006р. в порівнянні з відповідним періодом попереднього року кредиторська заборгованість зросла на 5,8% (в цілому склала 88,2млн.грн.), дебіторська збільшилась на 63,8% (становила 43,7млн.грн.). Найбільшу частку в загальній сумі дебіторської і кредиторської заборгованості займають галузі сільського та лісового господарства, оптової та роздрібною торгівлі .

Баланс взаємної заборгованості від`ємний. У цілому кредиторська заборгованість у 2 рази перевищує дебіторську, причому з усіх галузей. Із загальної суми кредиторської заборгованості 20,8% припадає на суб`єкти інших країн, в т.ч. 16,8 млн.грн. – просроченої.

В 2005р. середньооблікова кількість штатних працівників в економіці району становила 9976 осіб (без малих підприємств та фізичних осіб , зайнятих підприємницькою діяльністю), з них працівників , зайнятих у промисловості, 2267 осіб, в сільському господарстві та пов`язаних з ним послугах –1603 особи. В порівнянні з 2004р. їх чисельність зменшилась відповідно на 2,3%, 0,5%, та 19,9%.

Розподіл кількості штатних працівників такий: 49,9% працює на підприємствах приватної форми власності, 29,9% - державних та державної корпоративної, 20,2% - комунальної та комунальної корпоративної.

Упродовж 2005р. тривав процес зростання рівня номінальної **заробітної плати**. Так, номінальна середньомісячна заробітна плата, нарахована на 1 штатного

працівника, за 2005р. в порівняно з 2004р. зросла на 44,8% і склала 568,86 грн., що на 22,5% вище прожиткового рівня (453грн.) для працездатних осіб та на 71,3% вище розміру мінімальної заробітної плати (332грн.), встановленого на 1 вересня 2005р. До середнього рівня області цей показник склав 88,5%. Середньомісячна номінальна зарплата найманих працівників по району становила 569грн. (144,8 % до 2004 року), в тому числі в промисловості – 631,7грн., на сільсп- підприємствах – 344,4грн.

Всього в 2005р. в районі проживало 18,0 тисяч пенсіонерів. Тих, які отримують пенсію в Пенсійному фонді, на початку 2006р. налічувалось 17582 особи. За 2005р. їм виплачено пенсій 78265тис.грн. або в середньому 371 грн. в місяць на одну особу. Станом на 1.08.2006р. налічувалось 17133 пенсіонери, їм за 7 місяців нараховано 49563тис. грн. пенсій, - 413 грн. на одного пенсіонера.

Ще близько 500 пенсіонерів отримують пенсію з бюджету міністерств оборони, внутрішніх справ та інших відомств.

У районі близько 5 тисяч сімей користуються субсидіями держави. Всього в 2005р. призначено місячних субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово - комунальних послуг 58,6 тис.грн., для відшкодування витрат на придбання скрапленого газу та твердого палива –991,6 тис.грн. Середній розмір призначеної субсидії у грудні минулого року на 1 сім`ю становив відповідно 22,87грн . і 333,96 грн.

Громадянам району за всі види комунальних послуг у 2005р.нараховано платежів на загальну суму 4891тис.грн., сплачено ними 5078тис.грн. Рівень сплати становив 103,8 %. Поряд із цим станом на 10.01.2006р. заборгованість становила 706тис.грн. Найбільше – за газопостачання, опалення, квартплату. Середній термін заборгованості 1,7 місяці.

ГЕОЛОГІЧНА БУДОВА. ГРУНТИ. ЗЕМЕЛЬНІ УГІДДЯ

Територія району розташована на Придніпровській височині, в центральній частині так званого Українського кристалічного щита, має незначні підвищення, пересічені ярами і балками, невеликими річками та струмками. Рельєф поверхні пов`язаний з льодовиковим періодом і наступними ерозивними процесами. Густина річок становить 0,6 – 0,8 км на 1кв.км. Абсолютні позначки поверхності змінюються в

межах від 100-150 метрів у долинах річок і балок до 220-245 на водорозділах.

Найбільш розчленованими є південно-східна і південна частини території району, пересічні річками Рось і Фоса. Найменш розчленована – північна частина, де переважає плоско-рівнинний характер рельєфу.

В геологічній будові беруть участь породи докембрію, палеогенові і четвертинні відкладення. Четвертинні відкладення лежать на всій площі району. Представлені лесовими, лесовидними суглинками і алювіальною товщиною піщано – суглин-кових порід. Відкладання докембрію представлені кристалевими породами Коростенського інтрузивного комплексу, складними габро і коростенськими гранітами. В межах району кристалеві породи на значній території виходять на поверхню. Відкладення палеогенів представлені різнозернистими пісками, мергелями.

Вчені вважають, що на території району є понад 100 різновидностей ґрунтів. Ґрунти в основному опідзолені і чорноземні. Значно меншу площу займають лугові і чорноземнолугові, наливні та болотисті ґрунти. Зокрема, опідзолені становлять 49%; типові чорноземи – понад 36,7; лугові і чорноземнолугові – 5,4; наливні – 3,3; болотні – 3,1; виходи порід і розмиті ґрунти – 1,3; дерново-підзолисті – 0,8; дернові – 0,4%.

У нинішніх межах район утворений у 1965р. і станом на 1.01.2006р. займає площу 89621га. Із загальної площі земельні угіддя розподіляються на: [23]

- сільськогосподарські землі	63339 га
з них ріллі	46163 га
- ліси та інші лісовкриті площі	21047 га
- забудовані землі	2760 га
- водна територія	1225 га
- відкриті заболочені землі	660 га
- яри, піски, кам'янисті та інші землі	537 га

Всього земель у власності і користуванні сільськогосподарських підприємств (СТОВ, фермерські господарства, СПТУ, КСП, Мліївський садінститут, агрофірми та інші організації) - 33882га.

У власності й оренді понад 11 тисяч громадян району станом на 1.01.2006р. знаходилось 8,5 тис. га землі. В тому числі: під будівлями – 2,7 тис. га, для ведення особистого підсобного господарства – 4,5, для товарного виробництва – 1,31, взяті в оренду – 250га.

Кризові явища, які охопили всі сфери життя нашої країни, різко проявилися і в сільському господарстві. Багато площ використовуються неефективно, повсюдно спостерігається погіршення охорони земель.

“ 50% орних угідь України пошкоджуються ерозією. Щорічні збитки від цього лиха становлять 9,2 млрд.грн.

На початку ХХ століття, за даними відомого вченого, основоположника вчення про ґрунти і ґрунтознавство В.Докучаєва, вміст гумосу в чорноземах України становив 7-9, а тепер -1,5 - 4,2%. Відверто кажучи, ми втрачаємо землю під ногами, а нація, яка її втрачає, не має майбутнього. Багаті й сильні держави дбають про майбутнє і бережуть землю як зіницю ока. А ми зводимо все до вирішення проблем сьогоденішнього дня” [24].

За останні 15 років зменшилося застосування пестицидів, добрив, хімічних меліорантів та засобів захисту рослин. Це з одного боку ніби й добре – менше забруднюються землі, а з іншого боку, якщо дотримуватись технології внесення і зберігання, використання лише відомих і якісних хімікатів, то зменшення їх внесення веде до втрати родючості ґрунтів.

Спостерігається тенденція скорочення внесення органічних і мінеральних добрив та порушення співвідношення між азотом, фосфором і калієм при внесенні мінеральних добрив. Порушення правила Лібіха веде не тільки до недобору врожаю, а й сприяє закисленню ґрунтів, зменшує ефективність застосування пестицидів.

Внесення органічних та мінеральних добрив, хімпрепаратів у господарствах району та Черкаській області характеризуються такими даними:

	Органічні добрива			Мінеральні добрива в діючій речовині		
	1990 рік	2004 рік	2005 рік	1990 рік	2004 рік	2005 рік
	Тис. тонн			Тис.ц		
По району	479 *	25,9 *	23	74,0	18,1	22,7
	Тонн / га			Кг/га посівної площі		

По району	10,8 *	1,5*	0,5	168	68	79
По області	10,6 *	1,2 *		158	27	

По району	Безводний аміак		Аміачна вода			
	тис.га		тис.га			
	4,7*	1,5 *	5,3	0 *		
По району	Пестициди та ін. хімпрепарати					
			кг/га ріллі			
			4,77	0,78	1,3	

* “Прогноз фітосанітарного стану агроценозів та рекомендації щодо захисту сільськогосподарських рослин від шкідників, хвороб та бур’янів у господарствах Черкаської області”. 2005 р.

“Сільгоспідприємствами району під посіви сільськогосподарських культур у 2005 році внесено 24 тис. цнт. мінеральних добрив у поживних речовинах (на 14 % більше, ніж в 2004 році; в т.ч. 12 тис. ц азотних (50% в загальному обсязі), 5,5 тис. ц фосфатних (23 %) і 6,5 тис. ц калійних (27 %).

У розрахунку на 1 га посівної площі внесено по 79 кг проти 68 кг у 2004 році. У 2005 році 37% площ сільськогосподарських посівів зовсім не удобрювались мінеральними добривами. Ними в тому році удобрено 19.1 тис. га, торік – 19.8 тис. га.

Фактично в 2005 році органічні добрива внесено лише на 1,5% посівної площі (23 тис. т органіки, в середньому 49,4 т на гектар) [25].

Зменшення внесення органічних добрив пояснюється в першу чергу скороченням їх виробництва через різке зменшення поголів’я всіх видів худоби і птиці та зміну технології використання соломи та іншої органіки в сільгоспідприємствах та фермерських господарствах.

Підтвердженням вищесказаного свідчать дані про наявність поголів’я худоби в сільгоспідприємствах району :

	(голів)		
	Станом на 1 січня		
	1990р.	2005р.	2006р.
	в колгоспах		
Велика рогата худоба-всього	43216	5926	5222
в т.ч. корови	11475	1732	1594

Свині	31952	5886	7077
Птиця	41444	0	0
Вівці	14000	481	476
Коні	1498	292	220

Останніми роками значно погіршилась фітосанітарна обстановка на посівах, набувають поширення різні хвороби та шкідники сільгоспкультур [27].

КОРИСНІ КОПАЛИНИ

Район порівняно небагатий на корисні копалини. На його території поширені такі : будівельний камінь, камінь-ріпак, глини для цегельно - черепичної сировини, глини гончарні й фарфарські, будівельний пісок, торф . Де-не-де зустрічаються прошарки бурого вугілля, в урочищі кар`єру “Сівач” – кварци та інші мінерали.

За даними Українських геологічних територіальних фондів Міністерства геології України корисні копалини на території району розміщені так [26]:

Місцезнаходження, місцеположення	Назва корисн. копалин	Балансові запаси А+Б+Сі в тис.м ³	Ступінь освоєння
1. Сівач.2кмдо Пнч.З. від Корсуня –Шевченків.	граніт, щебень, бут	4827	розробля- ється
2. 2 км на Пнч.від с.Миколаївки	граніт	120	не розроб.
3. На Сх.околиці Корсуня- Шевченківського	граніт круп- нозернист.	300	не розроб.
4. 1,5 км на Сх. від заліз- ничн.ст.Корсунь	граніт	1337	розробл.
5. Півд .околиця. села Деренківця	граніт сірий середньозерн.	100	не розроб.
6. На березі р.Рось смт.Стеблів	граніт розовий	1 млн. м ³	не розроб.

7. На прав.березі Росі в селі Карашина	граніт сірий	120	не розроб.
8. 5 км на Півд.З. від залізн.ст.с.Кошмак	граніт сірий	57	не розроб.
9. На Сх. Околиці села Листвина	граніт крупно-зернистий	20	не розроб.
10.7 км на Сх. від залізничн.ст.Корсунь	глини, піски	2653	розроб.
11. Урочище Червоне, 10 км від залізн.ст.	суглинки, глина	8	розроб.
12. 1,8 км на Півд.З. від смт.Стеблева	суглинки	617	резервне
13. 3 км на Сх. від залізн. ст. Корсунь	пісок дрібнозерн.	5727	не розроб.
14. 2 км на З. від Корсуня-Шевч. на лівому березі Росі	пісок дрібнозернистий	160	не розроб.

Згідно з “Геолого-економічною оцінкою сировинної бази торфу УРСР станом на 01.01. 1983р.” Міністерства геології УРСР, Київська геологорозвідувальна експедиція в 1983р. поклади торфу характеризувала такими даними [26]:

Назва родовища	Місцеположення	Балансові запаси по категоріях А+В+Сі в тис.тонн
1. Імшанське	1,5 км на Сх. від села Драбівки	854
2. Дижевське	В 12 км на Півн.Сх. від Корсуня-Шевченк. в заплаві річки Фоси	363
3. Завадівське	В 10 км на Півд.Сх. від Корсуня-Шевченк. 10 км на Півд.Сх. від села Завадівки	18
4.Нетеребське	В 13,5 км на Півн.Сх.	241

від Корсуня-Шевченк.
на Сх. від села Нетеребки

У смт.Стеблеві виявлені джерела хлоридно-гідрокарбонатної магнієво-кальцієвої води, промисловий розробіток якої розпочався в 1961р. місцевим підприємством, яке нині називається ЗАТ “Стеблівський завод продтоварів”. Щороку ним розливалось 1 млн. літрів столової мінеральної води “Рось” та солодких напоїв з неї. В останні роки розлив води зменшився.

КЛІМАТИЧНІ УМОВИ

За кліматичними, ґрунтовими та фізико-географічними ознаками Корсунь-Шевченківський район, як і вся Черкащина, цілком відноситься до лісостепової природно-кліматичної зони. Клімат помірно - континентальний з теплим літом і нестійкою зимою.

Дані метеостанцій, які на початку 80-х років минулого століття знаходились найближче до Корсунь-Шевченківського району (Мартинівська, Городищенська, Жашківська, ст. ім.Шевченка), та пізніші спостереження свідчать, що за останні 3-4 десятиліття кліматичні умови в цьому регіоні мало що змінилися. Проте з окремих показників є деякі відмінності. Так, якщо до 1976р. за даними згаданих метеостанцій, середньо-річна температура повітря становила $+6,7+7,7^{\circ}\text{C}$, то після вказного періоду у Корсуні - Шевченківському фіксується $+6,8 + 8^{\circ}$ (Спостереження веде автор книжки з 1975 р., щоденно).

Д А Н І

про кліматичні умови до 1976 року

місяці													За рік
1	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII		
Середньомісячна і річна температура повітря, в градусах С													
1	-4,6	-5,9	-0,9	6,8	13,9	17,1	19,1	18,6	18,8	7,6	0,9	-3,7	6,7
2	-5,6	-5,1	-0,2	7,8	15,2	18,3	20,6	19,5	14,3	7,8	1,6	-3,1	7,6
3	-5,5	-4,9	0,1	8,0	15,2	18,2	20,6	19,6	14,4	8,2	1,8	-3,0	7,7
Абсолютний максимум температури повітря, в градусах С													
1.	10	11	22	30	33	35	37	38	35	29	26	12	38
4.	13	12	23	30	34	37	39	38	36	32	24	13	39
Абсолютний мінімум температури повітря, в градусах С													
1.	-34	-37	-26	-16	-4	1	4	3	-6	-19	-24	-30	-37
3	-36	-36	-29	-12	-4	1	5	2	-5	-22	-23	-31	-36
4.	-41	-37	-29	-13	-4	2	5	2	-6	-23	-24	-29	-41
Середньомісячна і річна кількість опадів, в мм													
1.	22	23	24	28	48	62	73	48	42	35	27	25	467

Середньомісячна і річна відносна вологість, в %% о13 годині

1. 83 79 73 57 51 54 56 54 55 67 78 85 66

1. Перший рядок - Жашківська метеостанція (83 км від Корсуня).
2. Другий рядок - Мартинівська (22 км від Корсуня).
3. Третій рядок - Городищенська (20 км від Корсуня).
4. Четвертий рядок – ст.ім.Шевченка (48 км від Корсуня).

Незначне підвищення середньорічної температури відбувається за рахунок зниження морозів. Якщо абсолютні мінімуми до 1976р. в січні-лютому фіксувалися мінус 36-41°, то таких низьких температур після вказаного періоду уже не спостерігається. Найнижчі зафіксовані: 9 лютого 1976р.– 28 °, у лютому 1978,1994 – 26 °, 20 січня 2006 р.– 28 ° .

Зменшилися періоди тривалості низьких температур. Хіба що в січні-лютому 2006р. вони видались дещо тривалішими, ніж у попередні роки. Температура мінус 11-28° тривала з 19 по 28 січня та мінус 12-24 ° з 5 по 17 лютого. За рахунок цього багаторічна амплітуда коливань температури повітря по району також зменшилась і становить 62-68° (раніше 75-80°).

За останніх 40 років найсуворішою можна вважати зиму 1976 р.: морозний період тривав близько 95 днів, до того ж майже безперервно до 24 березня . При цьому спостерігались великі морози, в січні 10 днів мели заметілі.

Найхолоднішим місяцем вважається січень, хоч у лютому бувають більші морози. Середня температура повітря січня становить мінус 5,1°. Тривалість періоду з середньодобовою температурою менше 0 градусів дорівнює в середньому 113 –115 днів.

Були випадки до 1976р., коли в Корсунь-Шевченківському районі найбільш ранні заморозки спостерігались 8 вересня, перші – між 4 та 18 жовтня. Після вказаного періоду вони зафіксовані : 30 вересня 1976 р.– мінус 3°, 2 жовтня 1979р. – мінус 3, 13 жовтня 2004р. – мінус 3° .

До середини 60–х років у нашій місцевості зима починалася раніше. Як правило, 1 грудня зимові заноси покривали землю, а морози сковували ґрунт. В останні десятиліття, як свідчать спостереження, зима розпочинається пізніше. Починаючи від 1976р. в 42% випадків 1 грудня була плюсова температура, сніг лежав лише в 23% років. Грудень 2006 року видався одним із найтепліших за останнє століття: весь місяць спостерігалась плюсова температура, приміром, 16 грудня вона тримається в межах + 4+ 7° !

Зима ж вступає в свої закономірні права в повній мірі десь з другої половини грудня, коли поступово холоднішає повітря і промерзає ґрунт. З 16 грудня мінусова температура спостерігається в 2/3 випадків. Січень—по-справжньому зимовий місяць. У більшості випадків 7-9 січня температура повітря різко знижується. Другий цикл зниження температури припадає на 18-25 числа місяця. Але в січні бувають часті відлиги. Так, у 1993р. з 9 по 27 січня постійно утримувалась плюсова температура. В 1994р. практично весь місяць вона була такою, лише 19-22 січня була мінусовою. В 2005р. з 1 по 16 число спостерігалась температура вище 0°.

Останні морози здебільшого бувають 23-25 березня, пізні —4-9 квітня. Найпізніші заморозки в Корсуні — Шевченківському зафіксовані 5-7 травня 1999 року —1-3°. Максимальна глибина промерзання ґрунту фіксується в межах 1,00—1,30 метра.

Абсолютні максимуми температури зареєстровані в липні - серпні +38+39 °С. Інколи й вищі, наприклад, 4 серпня 1998 року + 40°. Пересічна температера липня + 20,6° .

Середня тривалість безморозного періоду дорівнює 245 - 255 днів, вище + 5° — 200-210 днів, вище + 10° — 160-170 днів, вище + 15° -115 -119 днів. Вегетаційний період 200-212 днів. [27]

Середня багаторічна кількість опадів по району — 460 - 490мм. Лише в окремі роки сягає до 550мм. 72 % їх випадає в теплий період (IV-X) і 28% - в холодний період (XI-III). Найбільше випадає в червні — липні.

За багаторічними даними Уманської метеостанції з 1901 по 2004р. (103 роки) було 60 років, коли за вегетаційний період випало опадів менше норми (412 мм).

Під час сівби озимих культур була засуха у вересні 1903, 1927, 1932, 1961, 1991 років, коли за місяць випало 1- 7 мм опадів при нормі 43 мм.

Найбільша кількість опадів за рік —1013 мм зафіксована в 1966р. [27]

Найвище значення відносної вологості спостерігається взимку (86-88%), найнижче—влітку в липні (63-66 %), середньорічне значення —76-78%. Абсолютна вологість найменшою фіксується взимку 3,9 мб, найбільша влітку — 15,1-15,9 мб.

Тимчасовий сніговий покрив на території району з'являється дуже рідко в жовтні, а здебільшого 20-26 листопада. Найраніша дата за останні роки зафіксована 21 жовтня 1976р. В 2006р. перший сніг випав 5-6 листопада товщиною покриву ґрунту до 6см. Стійкий сніжний покрив

утворюється в кінці грудня, руйнується переважно 1-7 березня, сходить 10-15 березня. Найпізніші дати сходження – 26березня–2 квітня. Число днів у році зі сніговим покривом 73-80. Найвищі їх рівні – 30 - 35 см.

Вітри на території району переважають західні, північні і північно-західні. Середньорічна швидкість вітру дорівнює 3,7 м/сек., найбільші швидкості спостерігаються в зимово-весняний період – 4,2 - 4,6 м/сек.

На основі карти ізоліній середніх багаторічних величин випаровувань з водної поверхні за безлідний період та розрахунків, проведених проектним інститутом “Укрводоканалпроект”, норма випаровування по Корсунь-Шевченківському району прийнята за $L_0 = 650$ мм (по Білій Церкві $L_0 = 627$ мм). Розрахункові випаровування за вирахуванням опадів в різні по водності роки становлять в рік: в середньому по водності році 400 мм ($L = 50\%$), в маловодному – 477 ($L = 75\%$), дуже маловодному році – 585 мм ($L = 95\%$).

Все більше зустрічається обмілілих ставків. При тій же кількості води площа водного дзеркала в кожному ставку значно збільшилась, а тому втрати її на випаровування зросли в кілька разів.

ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО

В природі слід брати в борг. Зрубав 1000 гектарів лісу – скільки ж і посади. Вилував в озері крупну рибу – дай підрости малькам. Інакше залишишся без лісу і риби...

В. Біанкі.

Ліси Корсунь-Шевченківщини за своїм місцезнаходженням та народногосподарським значенням виконують в основному захисні, кліматорегулюючі, водоохоронні, санітарно-гігієнічні та оздоровчі функції і мають обмежене експлуатаційне значення. Вони забезпечують покращення навколишнього природного середовища та відіграють значну роль у розвитку регіональної економіки.

Черкаська область, маючи площу 20,9 тис. км², відноситься до малолісних регіонів України: загальна площа лісового фонду області – 345 тис. га, в тому числі вкритих лісом 319,3 тис. га, що складає 15,6% її території (по Україні – 15,7%). Оптимальною для області є лісистість у 18-20%. Лише за такого рівня ліси позитивно впливатимуть на клімат, стан ґрунтів та водних ресурсів, зменшуватимуть наслідки водної і

вітряної ерозії, забезпечать одержання більшої кількості деревини.

На території області ліси розміщені нерівномірно. Найбільші площі вони займають у Черкаському районі (37,2%), Канівському (35), Смілянському (23,6), Чигиринському (21,8), Звенигородському (19,4). Найменший відсоток лісистості в Жашківському (1,8%), Драбівському (2,6), Христинівському (4,6) і Чорнобаївському (4,9 %) районах [28] .

У межах Корсунь-Шевченківського району станом на 1.01.2006р. заліснені площі займають 21047 гектарів [23], що становить 23,5% площі району та 6,1% загальної площі лісового фонду області.

Розподіл лісових масивів так проведений, що на території району знаходяться два державні підприємства – лісокористувачі: ДП “Корсунь-Шевченківське лісове господарство” та ДП “Лисянське лісове господарство” (Стеблівське лісництво). Площа лісництв розподіляється так :

	Га	% від загальної площі
Корсунь-Шевченківське ДП	20079,1	83,3
Стеблівське лісництво	4037,4	16,7
Всього	24116,5	100,0

Основними лісокористувачами в районі є :

	Площа (га)
1. ДП “ Корсунь-Шевченківське лісове господарство”	20079,1*
2. ДП “ Лисянське лісове господарство “(Стеблівське лісництво)	4037,4*
3.Залізниця (Шевченківська дистанція лісонасаджень)	190
4.Державний історико-культурний заповідник (Корсунський парк)	93

** Згідно з даними ДП лісового господарства у вказаних площах враховані території лісів лісництв району, які частково знаходяться й на території інших районів.*

На виконання Указу Президента України “Про вдосконалення системи ведення лісового господарства”, яким передбачена повна передача лісового фонду держави у підпорядкування підприємствам Державного комітету лісового

господарства, рішенням Черкаської облради від 30.11.2001р.

№22-26 усі ліси, які знаходились у розпорядженні різних сільгосп підприємств, були передані до державного лісового фонду. До ДП “Корсунь-Шевченківське лісове господарство” 18-ма сільгосптовариствами передано 2791,1га лісів, іншими – до ДП “Лисянське лісове господарство” – 1966,4га. Таким чином, усього передано до Держкомлісгоспу 4757,5га лісу і в лісництвах Корсунь-Шевченківського району загальна площа лісів становить 24116,5га.

Передані ліси здебільшого – дрібні, зріджені, молодняк та середньовікові. Після їх передачі у відання державних лісгоспів, у районі проведено ревізію цих лісів, сформовані лісові обходи, за ними закріплені майстри лісу. Здійснюється планомірне заліснення зріджених площ та галявин. У 2006 р. Корсунь-Шевченківським лісгоспом, наприклад, заплановано створення лісозахисних насаджень на площі 40 га. Зрозуміло, що всі перелічені заходи дають можливість краще відтворювати ліс та набагато ефективніше вести лісгосподарську діяльність.

ДП “КОРСУНЬ - ШЕВЧЕНКІВСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО” є великим підприємством району з розвиненою виробничо-лісовою інфраструктурою, працює стабільно (директор Гоголюк П.І.). В його розпорядженні всього знаходиться 25437,1 га лісів на землях кількох районів, у тому числі лісництва району займають площу 78,9%. Найбільшими лісництвами є: Корсунське (5000га), Виграївське (3611га), Квітчанське (2659га), Таганчанське (7532га), Кумейківське (3292га), Яснозірське (3343га). Діє лісозаготівельний комплекс та переробні цехи деревини, підсобні промисли та об'єкти соціально-побутового призначення.

Основними видами діяльності є: збереження та відтворення лісу, а також – вивезення, переробка і насадження лісу. Порівнюючи площу суцільних зрубів та посадки лісових культур за три останні роки можна зробити висновок про переважання лісовідновлення над вирубками. На території Корсунь-Шевченківського району посаджено лісу (га) :

2003 р.	2004 р.	2005 р.
82,0	71,0	77,0

Вивезення лісу загалом по підприємству в 2005р. склала 41,6тис.куб.м, в тому числі з лісництв району – 22,9 тис.куб.м. Із загальної кількості на експорт у 2004 - 2005 роках

відправляло в середньому за рік 8,4 тис.куб.м, що майже вдвічі більше, ніж у 2003р.

До СТЕБЛІВСЬКОГО ЛІСНИЦТВА ДП “Лисянського лісового господарства” відносяться в основному ліси правобережжя річки Рось від її початку в районі до Квітчанського лісництва. Ліси порівняно малі. Найбільшими лісовими масивами є урочище “Підлісся” - 346 га (село Шендерівка), урочище “Піски” – 324 га (село Яблунівка), урочище Ярмаркове–263 га (Чіковані), урочище Гута–Селищенська–253га, урочище Морозинці –153га.

Ліси здебільшого середньовікові та молодняки, а також другої групи. В районі лісництво не має виробничо-перероблювальної бази, а займається в основному вивозкою деревини (в 2004-2005 роках – відповідно 924 і 927м³) та залісненням території. В 2005р.суцільні вирубки лісу склали 6,2га, суцільні санрубки–4,6 га, посадка лісових культур–10,8га.

Ліси Корсунщини сформовані більше ніж десятьма видами головних та супутніх лісоутворюючих порід, серед яких домінують сосна, дуб, граб, ясен, клен, акація.

На території району діє кілька заказників та природоохоронних об'єктів місцевого значення :

Назва об'єкту	Площа, га	Що собою представляє	Місцезнаходження
		Заказники	
“ Стеблівський “	273,7	загально-зоологічний	Стеблівське * водосховище
“Виграївський“	3522	зоологічний	Виграївське лісництво
Заказник “Насадження ялівцю звичайного “	2	ботанічний	Корсунське л-во Кв.59,вид. 3
Заказник “ Підсніжник”	4,5	ботанічний	Корсунське л-во Кв.36, вид. 14 *
Алея княгині Лопухіної	1,6	садо-парков. мистецтва (ялинова алея)	Урочище * “ Гончариха” Кв.43, вид.21

” Кучерява гора”	2, 0	ботанічний (незаймана ковила) Пам`ятки природи	Квітчанська* сільрада
“ Гайдамацький дуб “	0,1		Квітчанське л-во Кв.32, вид.17
“ Казберова криниця “	0,1		Квітчанське л-во Кв.32,вид.15
“ Наливайкове “ (“Наливайків шлях”)	2,0		Квітчанське л-во Кв.32,вид,15,17. Кв.38, вид.1
Дерево липи зви- чайної . 350 років	0,01	Ботанічна	Квітчанська сільрада *
Вікове дерево ясеня 2 шт.	0,01	- “ -	- “ - *
Дерево дуба. 350 – 400 років	0,01	- “ -	- “ - *
Дерево липи зви- чайної. 350 років	0,01	- “ -	с. Яблунівка *
“ Гора Дівиця “ с.Сахнівка	10		Таганчанське л-во Кв.113,вид . 22
“ Гора Пастушка “ с. Сахнівка	5,4		Таганчанське л-во Кв.131. вид. 13
Дерево ялини с.Петрушки	0,1	Ботанічна	Корсунське л-во Кв.59, вид .4
“ Різаний Яр”	238		Корсунське л-во Кв.23,24,25,26

** Перелік заповідних територій місцевого значення, затверджений рішенням Черкаської обласної ради № 5-3 від 23 грудня 1999 року.*

До Державного реєстру національно-культурного надбання занесено Корсунь-Шевченківський ландшафтний парк – пам`ятка садово-паркового мистецтва XVIII–XIX століть.

Жаль, що за окремі пам`ятки забуто .

ВОДНІ РЕСУРСИ.

Річка Рось та населені пункти по річці.

“ Прісна вода - це безцінний скарб. Без неї ми неспроможні прожити. І її нічим не заміниш. До того ж водні ресурси вкрай вразливі : діяльність людини згубно позначається на кількості і якості запасів прісної води “ [3].

Кофі Аннан. Генеральний секретар ООН

Основними джерелами забезпечення водними ресурсами Корсунь-Шевченківського району є річка Рось, її притоки, дощові та підземні води.

Гідрологічні умови району визначаються в основному його геологічною будовою. Води в більшості випадків знаходяться в нижніх горизонтах лесової товщі і залягають на червоно-бурих глинах чи на глинястих шарах лесової товщини. За даними Київського інституту “Укріпродгосп” за ступенем забезпеченості ресурсами підземних вод район відноситься до частково забезпечених. Прогнозні корисні експлуатаційні ресурси підземних вод району складають 37 тис.м³/добу.

В деяких випадках горизонт ґрунтових вод знаходиться в піщаних шарах, які зустрічаються серед лесових порід. Глибина залягання ґрунтових вод від 5 до 20 метрів. Використовуються ґрунтові води цього горизонту для влаштування криниць .

Другий водоносний горизонт – палеогенові відкладини. Він мало вододостатній і рідко зустрічається в районі.

Третій водоносний горизонт прив'язаний до древньої кори вивітрювання. Кристалічні породи на значній площі перекриті продуктами свого розпаду. Потужність порід кори вивітрювання змінюється в достатньо широких межах. У районі цей водоносний горизонт експлуатується деінде артезіанськими свердловинами глибиною від 35-60 метрів у долинах річок, до 60-130 метрів – на вододілах. Дебити свердловин коливаються від 4-8 м³/год. до 15-30 м³/год. Цей та нижні горизонти в районі досліджені недостатньо.

Водогосподарський баланс району, прорахований Черкаським облводгоспом по річках Росі і Вільшанці, має такі значення :

	Млн. м ³ / рік
Водні ресурси	232
Санітарний стік	39
Безповоротне водоспоживання	9
Водогосподарський баланс	0,45
Стік , що передається в нижчележачий	

район

185,35

По території району протікає 17 річок, з них ті, які мають протяжність понад 10 км – 14, загальною довжиною 225 км (Див. таблицю: Характеристика річок Корсунь-Шевченківського району). Крім них на території району (за офіційними даними – 1986 рік) налічувалось 95 струмків загальною довжиною близько 150 км. Нині їх набагато менше.

На території району знаходиться два водосховища на річці Рось – Корсунь-Шевченківське та Стеблівське, повний об'єм води яких складає 19,45млн.м³, а також – 135 ставків загальною площею 490 га з об'ємом води близько 20 тис.м³.

Характеристика річок Корсунь-Шевченківського району

Назва річки	Куди впадає	Загальна довжина км	Відстань від початку км	Довж. річки по р-ну км	Ширина русла м	Площа басейну кв.км	Кільк. ставків в долині
Рось	Дніпро	346,0	245,0	61,2	30-60	12600	2
Хоробра	Рось	29,0	15,7	13,3	5-10	287	1
Нехворощ	Рось	23,0	8,8	7,5	8-12	138	1
Боровиця	Рось	21,2		21,2	5-10	132	11
Моргулянка	Вільшанка	19,2	13,2	6,0	5-10	98	-
Котівка	Хоробра	18,0	16,1	1,9	5-7	90	-
Гарбузинка	Рось	17,0	3,9	13,1	3-5	70	2
Фоса	Вільшанка	16,5	11,4	6,4	10-20	152	-
Соковиця	Рось	16,4		16,4	5-10	80	5
Грузька	Вільшанка	15,9	8,1	7,5	3-5	100	3
Листвинка	Рось	15,0		0,9	5- 6	86	5
Фоса	Рось	14,4		14,4	3-10	49	6
Сотничанка	Рось	11,3		11,3	3-6	29	2
Броваха	Рось	11,3		11,3	2-4	26	1
Набутівка	Рось	9,1		9,1	2-4	23	2
Миропілка	Рось	7,9		7,9	3-5	25	-
Черепинка	Рось	6,3		6,3	3-6	21	1

Ставкове господарство району характеризується такими даними [23]: Станом на 01.04. 2006 р.

Назва ради	Всього шт	ставків га	З них шт	придатних га	Використовується (шт.)
1. Бровахівська	3	7,7	2	4,9	-
2. Виграївська	3	2,3	3	2,3	3
3. Дацьківська	14	32,5	7	31,7	3
4. Деренківецька	5	6,5	4	5,0	2
5. Драбівська	-	-	-	-	-
6. Завадівська	3	13,3	2	10,0	2
7. Зарічанська	9	18,0	7	12,8	2
8. Квітчанська	9	37,6	8	30,9	4

9. Кичинецька	2	17,5	1	16,9	1
10. Кіровська	8	8,0	1	0,6	-
11. Комарівська	7	47,9	7	47,9	-
12. Кошмаківська	4	20,9	2	20,5	1
13. Моринська	7	13,7	7	29,3	7
14. Нетеребська	-	-	-	-	-
15. Петрушківська	4	13,1	1	12,4	1
16. Пішківська	5	5,4	4	5,1	4
17. Сахнівська	-	-	-	-	-
18. Селищенська	8	20,4	8	20,4	5
19. Сидорівська	12	25,5	10	16,8	5
20. Стеблівська	8	15,5	5	7,6	5
21. Сотницька	2	18,0	2	15,8	2
22. Сухинівська	5	8,0	2	2,5	-
23. Черепинська	3	4,2	2	3,7	2
24. Шендерівська	12	96,5	10	94,7	10
25. К.-Шевченківськ.	2	57,4	2	57,4	1
Всього	135	490,0	97	449,0	60

Сільське ставкове господарство, як свідчать дані, використовується недостатньо ефективно. Із наявних 135 ставків майже третина непридатні для використання. Із тих, що придатні (97 ставків) використовуються по договорах оренди 46, без таких – 14 або всього використовується 62%.

Найбільше ставків на території Дацьківської, Сидорівської, Шендерівської, Зарічанської, Квітчанської сільських рад (12-9 ставків), по площі – в Шендерівській, Комарівській, Квітчанській.

У місті Корсуні-Шевченківському знаходиться Мартанський став, утворений на річці Корсунці ще в другій половині XIX ст. площею близько 40 га. В останні десятиліття його площа зменшилась до 19,1га. В ньому водились риби – червоноперка, окунь, щука, карась, короп, влітку – дикі водоплавні птахи, зокрема білі лебеді. ВАТ “Корсунь – Шевченківське хлібоприймальне підприємство” взяло в міській раді став в довготермінову оренду, ще в 2002р. воду випустило з метою проведення реконструкції.

Одним з найбільших багатств району є річка Рось. По території району вона протікає упродовж 61,2 км, розмежовуючи його навпіл. На її берегах розташовано 11 населених пунктів. В економічному і соціальному житті району річка відіграє надзвичайно важливу роль.

На Корсунщині Рось починається біля хутора Хльорівки, по правому березі за 1,5 кілометри на північ від населеного пункту, по лівому – проти хутора .

Правий берег Росі пересічений вибалками та горбкуватою поверхнею, яка сягає висот 40 – 60 метрів і тягнеться до смт.Стеблева, порослий очеретами. Саме тут, біля Хльорівки, знаходиться Бабина гора, заввишки до 70 метрів над рівнем річки. Ця гора є найвищою серед тутешніх, так званих, Ламаних гір. Як показують дослідження археологів та доводять дослідники, зокрема Л.Г.Овсієнко, на Бабиній горі, напевно, був військовий сторожовий пункт русів, збудований у зручному місці.

Лівий берег – широка низька тераса, берег піщаний, покритий мішаним і сосновим лісом, який подекуди близько підходить до річки . Перед Стеблевим – крутий, глинистий.

Це одне з найпривабливіших місць Корсунь – Шевченківщини. Великий лісовий масив, здебільшого дозрілого лісу, представлений широким спектром дерев, лісової рослинності, де-не-де: ліщинниками, малинниками, ягідниками, грибними місцями тощо. В лісі мешкають різні дикі тварини – козулі, дикі свині, борсуки, лисиці, ласки, куниці, зайці – русаки, білки та птахи.

Річка тут звивиста, має глибокі, зарослі очеретами, лататтям та іншою водною рослинністю затоки; і найширша в межах району, сягає 150 метрів і більше, тече спокійно поміж мальовничих берегів. На водних плесах гніздяться водоплавні птахи. У річці водяться різні риби : карась, лящ , густера, лин, короп, червоноперка, плітка, товстолоб, окунь, щука, судак, сом, верховод, дзерка, йорж та деякі інші. А також – раки. В окремі роки їх популяція така, що раколови перетворили їх вилов у прибутковий бізнес.

Зваживши все це, київські підприємства в 70-х роках минулого століття облюбували цю місцину під свої бази відпочинку, яких нині діє 6. На лівому березі Росі у лісі впродовж 70-90-х років звели велику кількість будиночків та інших споруд, навіть на самому березі збудували лазню; до баз лісом проклали асфальтовий шлях (під тиском районної влади, аби не наносити лісовим землям руйнації).

Зрозумівши цінність цього місця, потім і деякі місцеві підприємства встановили свої будиночки у дубовому урочищі, давши базам назву “Дубки”.

У 1986р. поряд, у тихому сосновому куточку на березі Росі, було збудовано триповерхове приміщення піонер-

табору “Рось”, в основному за рахунок коштів колгоспів району та обладнано при допомозі Централізованого фонду страхування (потім назву змінено на “Оздоровчий табір“ Рось “ із запланованою частковою зміною профілю– оздоровлення і колгоспників). Та через об’єктивні і суб’єктивні причини цей заклад не зміг виконувати передбачені для нього функції. Від 2002р. він перейшов у довготермінову оренду до приватного підприємця і називається “Приватне підприємство Всеукраїнський оздоровчий молодіжний бізнес – центр “Модус“. Зараз ця установа, так би мовити, пройшла своє нове народження. Проведено ремонтні роботи готельного корпусу та комунікацій, започатковано широкий спектр оздоровчих та відпочинкових послуг для молоді: оздоровчі дитячі і молодіжні табори, спортивний та зелений туризм, організація різних громадських заходів – семінарів та конференцій, урочистих сімейних свят, екскурсій тощо. У 2005р.одночасно з іншими заходами тут оздоровлено понад 500 дітей з усієї України, в тому числі близько 100 дітей Корсунь-Шевченківського району.

Безумовно, згадана місцевість і нині має неабияку привабливість. Та через масовий наплив людей, особливо влітку, безконтрольну експлуатацію ними лісу, берегів та водойми, вона втрачає свою чистоту та красу. Різко зменшилась популяція диких птахів, риби та раків у Росі.

З метою збереження цієї природи за пропозицією районних органів влади рішенням обласної ради від 23 груд-ня 1999 р.№ 5-3 Стеблівське водосховище площею 273,7 га оголошено загальнозоологічним заказником місцевого значення із назвою “Стеблівський“, підконтрольний районній організації УТМР. Але того, що тут оголошено заказник, замало.

Нижче від баз “Дубки,“на кам’янистому березі Росі, збереглись залишки колишньої гуральні. Далі річка спокійно тече до Стеблева.

Дослідники вважають, що у басейні Дніпра через Полтавщину, Стеблів, Житомирщину проходив кордон льодовиків. *“У Стеблеві збереглись наноси, що прилягали до льодовика. Це так званий лес. Він являє собою дрібнозернистий суглинок, що лежить під чорноземними ґрунтами “.*[1] Дійсно, на північній околиці Стеблева і в інших місцях є значні виходи суглинків, під час дощу лесова грязь тут дуже слизька.

Про те, де знаходиться Стеблів, краще за І.С. Нечуя-Левицького висловити навряд чи можна : *“ Стеблів стоїть*

по обидва боки Росі в дуже гарному і оригінальному місці. Річка Рось тече з півночі і серед Стеблева круто повертає углом на схід сонця, вдарившись об високу, рівну, як стіна, скелю Спас. Над самою скелею стоїть церква Спас (у 1923 році церква згоріла. Авт.), а коло самої скелі впадає в Рось невеличка річка Боровиця...Наша хата стояла за Россю проти самої церкви) [29].

Стеблів—селище міського типу (з 1648р. – містечко). Стеблівський район створений згідно з постановою Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету від 07.03.1923р., а в листопаді 1924р. став районним центром (до цього входив до Шендерівського району). Розформований 02.09.1930р*. З 1936р. – селище міського типу. Центр селищної ради розташований на крутих кам'янистих берегах річки Рось, де в неї впадають праві притоки – річки Хоробра і Боровиця. Віддаль до районного центру Корсуня - Шевченківського 16 кілометрів. Через селище проходить автодорога Черкаси – Корсунь-Шевченківський – Стеблів – Лисянка – Звенигородка – Умань. У 2005р. тут проживало 3,8 тис. жителів.Територія – 7,5 км².

Стеблів – стародавнє поселення з давньою історією. На його території виявлено поселення трипільської культури, збереглися також рештки двох поселень скіфського часу та ранньослов'янського черняхівської культури. Навколо Стеблева виявлено багато скіфських курганів та могил. Поблизу збереглося городище часів Київської Русі.

Для захисту земель 1031р. тут князь Ярослав Мудрий поселив полонених поляків, а 1032р. спорудив твердині над Россю з метою захисту південних кордонів Київської Русі від нападів войовничих кочівників. Серед них – Боровий (нині Стеблів), де 1036р. за наказом князя зведено фортецю. Як припускають історики, вона і це літописне місто були знищені монголо-татарськими завойовниками Батия. Тепер встановлено меморіальну табличку з написом: “Академія наук Української РСР. Городище. Охороняється державою”.

Щодо походження назви літописного міста Боровий є різні судження дослідників, в тому числі і місцевих. Чи то назва міста походила від імені Бор – колишнього родоначальника, чи назва Боровий має автохтонні корені – від назви річки Боровиці? Згідно з переказами, які зібрав свого часу І.С.Нечуй-Левицький, назву річкам Боровиця та Хоробра дав Ярослав Мудрий на честь хороброї боротьби, яка

увінчалась перемогою його воїнів над кочовими племенами. Тож автохтонність назви вирогідна.

“В стародавніх документах, зокрема, в Іпатіївському літописі від 1190 року, оповідається про нашестя агресивних половців на південний кордон Русі, що проходить по річці Росі. Серед поселень, які спустошували кочівники, згадується і наш легендарний Боров-град “[30].

Після загарбання магнатсько – шляхетською Польщею України Стеблів, якому було надано магдебурзьке право, належав різним власникам. Оточений з усіх боків водою, крутими скелями, валом і високими палями, він ще довго був неприступним і під час воєн ставав місцем кривавих сутичок.

1616р. у Стеблеві проживало 400 козацьких і 100 міщанських родин.

1620р. в Стеблеві перебував гетьман Війська й.к.м. Запорозького Петро Конашевич -Сагайдачний. Гетьманом також був уродженець Стеблева Олефір Голуб, серед козацтва відомий під прізвиськом Стеблівець, який прийняв гетьманську булаву з рук П.Сагайдачного. Є твердження, що в Стеблеві бував Богдан Хмельницький.

Згідно з люстрацією Київського воєводства у 1622р.Стеблів був маєтком, що належав до Корсунського староства.

З 1648р. Стеблів став сотенним містечком, тут стояла козацька сотня. Його населення було активним учасником національно – визвольної війни 1648-1654 рр.під проводом Богдана Хмельницького, зокрема, Корсунської битви та інших селянсько-козацьких повстань[31].

Після смерті Богдана Хмельницького, погромів українських поселень турками, татарами та польською шляхтою, яка йшла по українській землі з мечем і вогнем, зокрема під проводом сумнозвісного Стефана Чарнецького, визвольна війна українського народу переможно завершилась. Цей страшний час історики назвали Великою Руїною. Погром 1664р. для стеблівців став роковим.

Тільки-но після цього руйнування Стеблів почав відбудовуватись, як його спіткали нові нещастя. Через міжусобиці між гетьманами та полковниками за гетьманську булаву у серпні 1669р. козацький Стеблів знову запалав, зазнав руйнації за участі татар. У 1678р. вже турецьке військо напало на українські землі, здобуло Канів. Повертаючись додому, піддало вогню і всеконечному вельми плачевному запустінню Черкаси, Корсунь, Стеблів, Суботів.

Зруйнувало козацьку столицю Чигирин та інші українські міста й села.[8]

У 1793р. Стеблів в складі Правобережної України приєднаний до Росії. Поступово починає відновлюватись життя в зруйнованих поселеннях, в чому числі і Стеблеві. У 1845р. він уже був чималим на той час містом. В ньому проживало 2553 жителі.

Набувають розвитку різні промисли: круподерництво, олійництво, особливо млинарство, для чого були зручними береги річки Рось. У першій половині XIX століття в Стеблеві починає розвиватись промисловість. У 1844р. були засновані цукроварня та рафінарня. Суконну мануфактуру ("суконку"), побудовану 1818р. в селі Великих Прицьках, поміщик Голвинський перевів 1845р. до Стеблева. На фабриці працювало понад 400 вільнонайманих та кріпаків. Це підприємство випускало сукна, ластик, трико, фланель, ковдри, хустки. 1885р. побудовано вальцевий млин, з 1888р. почала працювати слю-сарна майстерня, яка згодом перетворилася на чавуноливарний завод.

У 1913р. на кошти земства збудовано нове приміщення лікарні на 40 місць (у цьому приміщенні знаходиться нинішня лікарня). Вона обслуговувала майже 65 тисяч жителів із 6 волостей: Шендерівської, Ісайківської, Корсунської, Квітчанської, Вільховецької та Селищенської [32].

Про стеблівські краєвиди та кручі є багато розповдей та згадок. Ось одна з них до 50-х років минулого століття: *"Біля Стеблева Рось знову перетинає кристалічні породи. Береги підходять аж до річки, утворюючи величезні виступи та стрімкі кручі. Гранітні скелі величезними мурами нависають над Россю. Річечка Боровиця при впадінні її в Рось тече в такій глибині, що скелі та дерева, які нависли з обох берегів, цілком ховають під собою річечку. В одному місці береги Росі підходять дуже близько один до одного "*

Якраз у цьому зручному місці і стоїть Стеблівська ГЕС. Рішення про її будівництво було прийнято постановою Ради Міністрів Союзу РСР від 15 березня 1948р. № 709 і постановою Ради Міністрів Української РСР від 4 травня 1948р. № 736. Вартість об'єкту становила понад 16 мільйонів карбованців. Будівництво здійснювалось упродовж 1948–1952 років у складних геологометричних умовах. Було виконано 105,8 тис.м³ земляних робіт, зірвано та переміщено 32,3 тис.м³ скелястих порід. Введення в експлуатацію гідроелектростанції проводилось поетапно: 1-ша черга 1560 кВт - в грудні 1951 р. ;

2-га черга 999 кВт - в березні 1952 р.;

3-тя черга 270 кВт - в липні 1952 р..

На станції встановлені дві гідротурбіни потужністю 1425 к.с. (завод - виробник "Уралгідромаш") і гідрогенератори потужністю 2000 кВА (завод-виготовач "Уралелектромаш"). Після завершення будівництва потужності ГЕС та її морфологічні характеристики такі: потужність гідроагрегатів склала 2 тис.770 кВт., довжина греблі по гребеню 80 метрів, ширина 4,5 метри, висота 18,5 метри, напір 13,3 метри, 7 регулювальних щитів загальною пропускною спроможністю 1420 м³/сек. Об'єм водосховища 15,7 млн.м³, площа водного дзеркала 637,8 га.[45]

Спорудження ГЕС позитивно вплинуло на економічне і соціальне життя стеблівців та жителів навколишніх населених пунктів. Більш швидкими темпами розвивається виробництво. З початку експлуатації гідроелектростанція виробила близько 500 млн.квт.годин електроенергії.

В селищі нині діють такі підприємства та заклади: ВАТ "Стеблівська бавовняна прядильно - ткацька фабрика", ЗАТ "Стеблівський завод продтоварів", ТОВ виробничо-будівельне підприємство "Сільбуд-Інвест", ТОВ "Коріс АМ", СТОВ "Рось", ПТУ-39, дільнична лікарня, психо-неврологічний інтернат, літературно - меморіальний музей І.С.Нечуя – Левицького, Свято-Преображенська церква, середня школа.

В Стеблеві народились письменник І.С.Нечуй-Левицький, хореограф Василь Авраменко.

Встановлено пам'ятник у 1968р. письменнику І.С.Нечую-Левицькому, меморіальні дошки на честь письменниці Марко Вовчок та поета Адама Міцкевича, які бували в Стеблеві.

*

Після спорудження гідроелектростанції русло та береги Росі в Стеблеві невідомо змінилися: на багато метрів піднявся рівень води, затопивши кам'яні бар'єри та острови, і скелю, напроти якої стояла хата сім'ї Левицьких. Уже нема таких високих круч, які колись нависали над річкою. Хоча в старому руслі та нижче греблі продовжують височіти обшліфовані водою та обвітрені століттями кам'яні береги та острівці.

Рось від Стеблевської ГЕС розпочинає свій дальший шлях поміж крутих кам'янистих скель, які на 20–35 метрів підіймаються над вируючим водопадом з гідроелектростанції. Одна з них на правому березі, зразу ж нижче греблі, носить назву

“Сфінкс”, яку описував Нечуй Левицький. Це дійсно чудове місце, чи не одне з найцікавіших у Стеблеві.

Берегова смуга порізана вибалками. Річка тече до Корсуня–Шевченківського спокійно. В руслі де-не-де зустрічаються камені–валуни. Обабіч річки то тут, то там береги вкриті лісом.

В урочищі Горохова балка на лівому березі Росі в травні 2006р. відбувся 16-й збір – похід дитячих і юнацьких організацій–скаутів, пластунів, волонтерів з назвою “Козацькими шляхами“, на який з усіх куточків України з`їхались понад 1400 представників молодіжних організацій. Запропоновано було створення на базі цього табору Всеукраїнського центру скаутського руху.

Не доходячи села Яблунівки, поміж кам`яних острівців річка робить зигзаг. Тут, на правому березі, поряд із сосновим лісом розмістилось дачне селище корсунців, яке почало розбудовуватись у 80-х роках минулого століття.

Село Яблунівка розташоване на правому зручному березі Росі – поряд річка, через село проходить асфальтова автодорога Корсунь–Шевченківський – смт Лисянка–Умань. За історичними джерелами поблизу села виявлено поселення трипільської культури, доби бронзи, черняхівської та ранньослов`янської культур. У 1754р. власником села був Йосиф Яблонівський. Напевно, й назву село отримало від прізвища власника.

По лівому березі, напроти села Яблунівки, де до 80-х років минулого століття був хутів Павлівка, по долині за 1,5 кілометри від річки знаходиться село Виграїв. Поблизу нього виявлено давнє поселення, а до середини XVIIст. тут знаходився хутір. Село відоме тим, що в цьому місці 26.05.1648р. українське військо під проводом Богдана Хмельницького виграло знамениту битву над польською шляхтою. Відтоді село носить назву Виграїв. Тут встановлені пам`ятні знаки : на честь перемоги Богдана Хмельницького та на місці битви під Корсунем 1648 р.

Від Яблунівки річка тече поміж невисоких берегів, правий – вкритий гарним сосновим лісом з назвою “ Піски “, аж до міста Корсуня–Шевченківського. За 2 кілометри від міста, на лівому березі Росі, на території ДП гранкар`єр “Сівач” знаходиться так звана скеля Козак - Камінь – гранітний тригранник у вигляді піраміди. Назва пов`язана з подіями Національно – визвольної війни середини XVII ст.(Пам`ятка

була огорожена металевим тинком, та навесні 2006 року крадії знесли її).

Нижче кар'єра річка робить коліно і в урочищі Лютовище (стар.) знову тече поміж крутих, скелястих, часто оголених кам'яних берегів. Ширина русла 60-70 метрів. Острови з кристалічних порід, вкриті очеретами, поділяють русло на рукави. Це одне з багатьох улюблених місць відпочинку і риболовлі корсунців. Хоча в останні роки у водосховищі риби зменшилося через різні природо-екологічні негаразди та браконьєрство, все ж тут рибалки-любители можуть повудити карася, лина, густеру, ляща, червоноперку, окуня, сома, щуку, які ще не перевелись.

Тут, за 2,5 кілометра від центра Корсуня-Шевченківського, по лівому березі на пагорбі висотою до 40 метрів над рівнем води, на майданчику розміщена міська водонасосна станція 1-го підняття.

Нижче за течією, на лівому березі, – схили пагорбів, що прилягають до водосховища, зарослі акаціями та вільхами. В 0,7км від річки - приміщення колишньої птахофабрики колгоспу “Зоря”, нині частково використовуються для утримання ВРХ. В цьому місці Рось робить ще один поворот – у північно-східному напрямку, тече спокійно поміж високих берегів до греблі гідроелектростанції. Тут уже й місто Корсунь-Шевченківський.

Корсунь-Шевченківський (до 1944 р. – Корсунь) – місто районного підпорядкування, центр району. З 1923р. – місто. Розташоване на скелястих берегах річки Росі. Переважна частина поселення знаходиться на лівому березі. Через місто проходить залізниця зі станцією Корсунь та автодорога (А–285) республіканського значення Київ-Дніпропетровськ. Віддаль до міста Києва –142км, до обласного центру Черкаси – 76км.

Чисельність населення по міській раді на 1.11.2005р. складала 21 тис.чоловік. В тому числі проживало в Корсуні-Шевченківському 18974 особи, в пригороді: Гарбузині – 1622, Саморідні – 425 осіб.

Станом на 1.04.2006 р. площа земельних угідь по міській раді становить 7629 га.

Площа міста займає 1353га. З неї зайнято під сільськогосподарськими землями – 526,4га, житловою забудовою – 162, промисловими підприємствами –142, кар'єрами – 8,9, землями громадського призначення – 63,

комерційними структурами – 35,7, вулицями та проїздами – 103, залізницею – 57, лісами, парками, скверами–166, Мартанським ставком – 19,1, під озерами – 4,9 га.

До заснування міста на надроснянських берегах проживали древні народності. Про це свідчать виявлені на території сучасного міста поселення трипільської культури, доби бронзи та скіфських часів, кілька поселень черняхівської культури. При впадінні річечки Корсунки в Рось, в урочищі Замчище, височить городище – залишки фортеці, збудованої князем київським Ярославом Мудрим. У цей час, очевидно, в 1032р. було й засноване ним місто–фортеця. Про це свідчить те, що в Корсуні та поряд, у селі Гарбузині, виявлені два древньоруські поселення, а також залишки оборонних укріплень – „змі-йових валів” поблизу міста.

Щодо походження назви міста, є кілька гіпотез. Дві з них найбільш вигодні. Перша: назва міста пішла від Кримського міста Херсонеса (слов'янською – Корсунь). Його виходці з кримського міста, яких після хрещення Русі, на берегах Росі поселив князь Володимир, ніби й дали назву поселенню на Росі – Корсунь, яке своєю чарівною природою нагадувало їм рідний південний Корсунь. *“ За іншою – назва “Корсунь” має тюрське походження. Частина “кор” перекладається як “палаюча” або “кара”, що в перекладі “чорна”, і частина “су” означає в тюрських мовах “вода” [32].*

В кінці XI ст. Корсунь був одним з важливих прикордонних укріпфорпостів Київської Русі, центром удільного князівства. 1240р. його зруйнували монголо-татари. З часом Корсунь поступово відроджується, переходить під владу то одних, то інших країн. З 1320р. – до литовського князівства, після Люблінської Унії (1569р.) – до Польської Корони.

1584р. Корсуню надано магдебурзьке право, він стає центром староства.

В 20-х роках XVIIст. Корсунь був значним містом середньої Наддніпрянщини і за кількістю населення випереджав Черкаси, Білу Церкву та інші міста, поступаючись лише перед Чигирином [31].

Корсунь був одним з центрів українського козацтва. Тут у 1625р. був утворений полк реєстрових козаків, відбувались козацькі ради. Жителі міста брали активну участь у різних козацьких повстаннях та визвольній війні проти польської шляхти, зокрема 1648р. – в битві українського війська під проводом Богдана Хмельницького поблизу Корсуна, проти польсько-шляхетського війська. Згодом полковому місту

Корсуню підпорядковувалося 18 міст і містечок : Богуслав, Стеблів, Мліїв, Вільшана, Лисянка, Звенигородка та інші, де розміщувались козацькі сотні [31].

У 1651р.на сестрі сотника Корсунської сотні Івана Золотаренка Ганні одружився Богдан Хмельницький. У Корсуні гетьман проводив ради, приймав іноземних послів.

У зв'язку з розбратом у верхівці козацтва, корсунський полк підтримував то Польщу, то Росію, то Туреччину, багато міст і містечок Правобережжя були зруйновані. В 1674р. польське військо, а в 1678р. турецьке піддали вогню і запустінню Корсунь.

1711р. з підписанням Прутського трактату, за яким російський уряд зобов'язався не втручатись у справи Правобережної України, польські магнати знову повернулись у свої володіння, знову розпочався утиск місцевих жителів, особливо козаків. З часом із значного козацького міста Корсунь перетворився в невеличке містечко. В цей час по Україні розпочинається нова хвиля повстань. Коли вибухнуло всенародне повстання – Коліївщина, корсунська біднота стала її активним учасником.

Після возз'єднання Правобережної України з Лівобережною у складі Росії Корсунь увійшов до Київського помісництва. 1799р. корсунський маєток викупила у Понятовського російсь-ка казна, і цар Павло I подарував його міністру юстиції генерал-прокурору Росії П. В. Лопухину.[32]

З 1846р. Корсунь входив до Канівського повіту Київської губернії. 1859р.у Корсуні, у свого троюрідного брата В.Г.Шевченка, побував Т.Г.Шевченко.

З 1861р. Корсунь – центр Корсунської волості, з лютого 1921р. став повітовим центром. 12 квітня 1923р. Київський губвиконком ухвалив постанову про перейменування Богуславського округу в Шевченківський з окружним центром у Корсуні, який за цією постановою став містом.

У січні - лютому 1944р. в районі Корсуня відбулась одна з визначних операцій з оточення і розгрому німецьких окупантів, яка отримала назву Корсунь-Шевченківська битва. Місто було визволено 14.02.1944р. А 01.12.1981р.Корсунь-Шевченківський нагороджений орденом Вітчизняної війни I ступеня.

*

Серед сільських районних центрів Черкащини Корсунь-Шевченківський виділяється як чималий промисловий і

торговельно-фінансовий центр. У місті сконцентровано близько 20 промислових підприємств та виробництв, а також знаходяться основні обслуговуючі сільське господарство та населення організації (ВАТ “Райагропроммеханізація”, ВАТ “Корсуньрайагropoстач,” ВАТ “Райагpoxім“, ВАТ “АТП –17144”, комунальні підприємства –“Тепломережа“, “Водоканал”, “Водовідведення“, “Виробниче житлове ремонтно-експлуатаційне управління“, комбінат комунальних підприємств та інші. Діє 6 відділень банків, велика мережа приватних малих підприємств, магазинів та наповнений широким асортиментом товарів приватних власників–орендарів універмаг райспоживтовариства.

Бюджет міськради характеризується такими даними: (тис.грн.)

	2005 р. факт.	2006 р. план	Темп росту в %%
Всього доходи	3266	3957	121,2
В тому числі : - власні	3228	3809	118,0
- дотація	38	147	в 3,9 раза

В місті широка культурно-освітня і духовна інфраструктура. Знаходяться 2 будинки культури; районна і дитяча бібліотеки; дитяча школа мистецтв ; вищий навчальний заклад

(ВНЗ)–педучилище ім.Т.Г.Шевченка 1-го рівня акредитації (660 студентів), при якому діє філія Уманського педагогічного університету ім. П.Тичини (300 студентів); аграрний ліцей (ПТУ №33, в пригороді–Гарбузині); дитяча юнацько-спортивна школа; районний центр дитячої та юнацької творчості; міжшкільний навчально – виробничий комбінат.

У районі створена хороша база загальноосвітніх шкіл, більшість з яких збудовані в 1970-1986 роках минулого століття. Але їх кількість та чисельність учнів зменшується. Всього в районі 28 шкіл та школа-інтернат, де навчається понад 5,7 тис.учнів (у 1980 р.відповідно 35 і 8,6 тис.учнів). В тому числі в місті – 3 загальноосвітніх школи, гімназія, ліцей .

Діє Свято-Іллінська церква (Камінний провулок, 6), збудована в 1979р. Відноситься до Черкаської єпархії Української Православної Церкви.

В центрі міста в сквері (вул.Горького) за ініціативи благочинного Корсунь-Шевченківського благочиння протоієрея Іоана (І.Є.Налапка), яку підтримала громада Свято-Іллінської церкви, зводиться храм Нерукотворного Образа Спаса.

Виконком міської ради 21.06.2002р. видав дозвіл на спорудження, а 7-ма сесія 4-го скликання рішенням № 7-3/16 від 15.11.2002р. затвердила проект відведення земельної ділянки під забудову в розмірі 0,2538га. Будівництво розпочалось у 2003р. за індивідуальним проектом архітектора В.В.Крив`якіна, затвердженого ВАТ “Черкасцивільпроект”. Храм вершить позолочений купол, на якому встановлено хрест. Висота храму 29 метрів (без хреста). Його видно з багатьох місць міста. 29 серпня 2006р. в день “храму” в місті Корсуні-Шевченківському, відбулось перше богослужіння в храмі, що споруджується – в нижній церкві в ім`я Праведної Анни. Приміщення храму знаходиться в стадії будівництва. Відповідно до пропозицій проекту поряд передбачено спорудити дзвіницю.

На площі за районним Будинком культури поряд із залишками фундаменту колишньої Спасо–Преображенської церкви (зруйнована в 1934р.) за пропозиції громади цієї церкви в 2004р. розпочаті роботи з будівництва Спасо - Преображенського церковного комплексу УПЦ Київського патріархату. Розпорядженням міської ради від 21 жовтня 2002р. була відведена земельна ділянка по вул.Шевченка, 3 під комплекс. Уже зведена церква – каплиця висотою майже 20 метрів за проектом Д.О. Юріна . Роботи не завершені. В майбутньому планується спорудження храму з дзвіницею. Настоятель благочинний Ростислав (Р.Било) здійснює організацію будівництва. При будівельному майданчику в пристосованому приміщенні діє Спасо-Преображенська церква Київського патріархату.

В місті встановлені стела на честь перебування Т.Г.Шевченка (1845,1859 рр.), 2 поруддя і пам`ятник поету (1960,1970,2003рр.), пам`ятник В.І.Леніну, знаходиться історична пам`ятка – могила художника І.М.Сошенка. В місті та районі зведений меморіальний комплекс споруд в честь воїнів - визволителів та перемоги в Корсунь-Шевченківській битві.

*

На західній околиці Корсуня-Шевченківського річку перетинає залізобетонний міст, збудований у 1982р. для обхідної дороги навколо міста. В цьому місці ширина річка сягає 100 - 120 метрів.

Далі, по правому березі, де знаходиться ВАТ “Верстатопром”(раніше верстатобудівний завод ім. Богдана

Хмельницького),— Заросся. Його з містом з'єднає старий металевий міст, через який у 2005р. до Заросся прокладено газопровід. На території заводу в 1967р., з нагоди 100-ї річниці заснування підприємства, встановлено бюст Богдану Хмельницькому, привезений з Вільховецького цукрового заводу Звенигородського району.

Нижче мосту знаходиться острів Зелений – геологічна пам'ятка. В 1983р.на острові встановлено скульптуру древнього воїна-захисника – пам'ятний знак “Містам-форпостам Київської Русі. м. Корсунь-Шевченківський”. Знак є історичною пам'яткою.

Зразу ж за островом, між вузькими крутими кам'янистими берегами, у надзвичайно зручному місці знаходиться Корсунь-Шевченківська гідроелектростанція – одна з первісток гідроенергетичної системи країни. 13 грудня 1929р. президія Шевченківського окружного комітету прийняла постанову про її спорудження, орієнтовною потужністю близько 2000 кіловат. А уже 2 травня 1930р. урочисто розпочалось будівництво. Перший струм ГЕС дала 18 липня 1934р.

Відповідно до паспорта гідроелектростанція має такі основні техніко-експлуатаційні характеристики [33]:

1. НАИМЕНОВАНИЕ ГЕС И ТИП -

Корсунь-Шевченковская

деривационная гидроэлектростанция *

Местонахождение : УССР, Черкасская обл.

г.Корсунь-Шевченковский

Владелец : Корсунь-Шевченковский РЭС

Наименование ближайшей ж.д. станции : ст. Корсунь
Одесско-Кишиневской ж.д.

2.Дата ввода ГЕС в эксплуатацию : 18 июля 1934 г., после
восстановления – март 1947 г.

3.Установленная мощность гидроагрегатов: 1700 кВт

- напор 9,8 м
расход 25 м³/сек.
4. Балансовая стоимость (в ценах 19...г) 8,400 млн.руб.

5. Гидрологическая и водохозяйственная характеристика :

- а) Источник, используемый для получения эл.энергии – р.Рось
б) Характер питаемого источника - смешанный
в) Период ледостава ноябрь-март
ледохода март – апрель
г) Водосборная площадь бассейна в створе водозабора -10700 кв.км
д) Средний сток - 3750 млн.м³
е) Регулирование стока суточное

6. Характеристика водохранилища :

- а) Площадь зеркала водохранилища при НПГ - 170 га
б) Объем водохранилища - полный -3,750 млн.м³
- полезный -3,240 - « -
- регулируемый - 222,7 тыс.м³
в) Отметки уровня воды: отметки напоры
верхнего бьефа при НПГ 98,7 м ** 9,8 м
наивысшего 99,0 м ** 10,2 м
наинизшего 96,95 м ** 6,5 м
г) Отметки уровня воды нижнего бьефа НПГ 88,47 м**

7. Пропусная способность гидроузла :

- Через плотину при НПГ 1295 м³/сек
В т.ч. через гидротурбины 25 –«-

II. ОБЪЕКТЫ ОСНОВНОГО ПРОИЗВОДСТВЕННОГО НАЗНАЧЕНИЯ

1. Плотина

Максимальная высота	16 м
Максимальный напор	6 м
Длина по гребню	193 м
Число пролетов: водосбросных(5 X4)	17
водосливных(нерегулируемых)	3
водозаборных (4 X 4)	2
Ширина пролетов в свету	5 м
Напор на пороге плотины	4,2 м
Ширина по гребню	5 м
Пропускная способность(всех щитов)	1270 м ³ /сек

2. Водозабор

Пропускная способность	32,33 м ³ /сек
Затворы	2 шт.

3. Подводящий (деривационный) канал

Длина	113,6 м
Ширина :в начале водозабора	9 м
Глубина канала	4,5 м

8. Отводной канал

Длина	262 м
Средняя глубина по дну	15-20 м
Расчетный расход	25 м ³ /сек

* Дані відображені відповідно до оригіналу паспорту ГЕС (після введення ГЕС).

За даними проекту Корсунь-Шевченківського водосховища і ГЕС на р.Рось, розроблених Українським відділенням інституту Сільенергопроект у 1962 р., максимальний горизонт спрацювання водосховища дорівнює 97,7 м абс, НПГ – 98,7 м абс, МФГ – 99,0 м. Проте при дослідницьких роботах 1984 р. було проведено контрольне нівелювання греблі ГЕС і рівнів води у водосховищі від стінових реперів держспітки за № 1216 (приміщення контори ГЕС) і № 529 (будівлі верстатозаводу), встановлених ДДІГІЗом в 1976 р., яке показало, що проведені від-мітки подані не в Балтійській системі висот і відмінні від неї на 1 м. **Отже в дійсності відмітки рівня води відповідають : верхнього б'єфу при НПГ – 99,81 м БС, найвищого – 100,11 м БС, найнижчого – 98,06 м БС. Ці уточнення були внесені до паспорту ГЕС (Див. оригінал паспорта).

Спорудження гідроелектростанції було великою гордістю для корсунців. Після її введення в експлуатацію невпізнано на краще почали змінюватись економіка і життя як у Корсунському районі, так і в сусідніх районах.

Утворене греблею водосховище дало можливість більш ефективно використовувати річку Рось для транспортних перевезень. Тільки у 1938р. по річці було доставлено майже 78 тисяч тонн вантажів. У районі діяло відділення водного транспорту, до складу якого входило 5 пристаней, 8 катерів, 33 баржі вантажопідйомністю від 6 до 18 тонн кожна. Працювала річкова пасажирська лінія Корсунь – Стеблів. У ті роки до Набутівського цукрового заводу баржами доставляли буряки.

У передвоєнні роки загальна довжина повітряних ліній електропередач ГЕС становила близько 670 км [1], було введено в експлуатацію 138 трансформаторних підстанцій, до яких під'єднались споживачі Корсунського,

Городищенського, Лисянського, Богуславського, Канівського районів. Електричний струм отримали 110 колгоспів, 4 МТС, 4 цукрозаводи, 3 текстильні фабрики, 42 млини. В будинках жителів засвітилися тисячі електролампочок.

У лютому 1944р. під час відступу фашисти зруйнували греблю і турбінний зал електростанції. Уже 1947р. практично були завершені роботи з відбудови ГЕС. 13 березня був запущений перший гідроагрегат, а 22 червня цього ж року – другий.

У 50-х роках ХХст. на річці споруджуються також гідроелектростанції в селі Дибинці (1951р.), смт. Стеблеві (1952 р.). В 1953р. на базі цих 3-х електростанцій утворено першу в Україні Корсунь-Шевченківську сільську енергосистему, яка здійснювала єдине управління електростанціями та електричними мережами 35,20,10, 0,4 кВт семи районів: Богуславського, Лисянського, Вільшанського, Корсунь-Шевченківського, Городищенського, Черкаського і Канівського.

У 1955р. вводиться в експлуатацію Богуславська ГЕС і приєднується також до енергосистеми. Таким чином загальна потужність системи досягає 6000 кВт. Підпорядковувалась ця енергосистема Київській обласній будівельно-монтажній конторі “Сільелектро”. Диспетчерська служба енергосистеми знаходилась у Стеблеві.

З 1958р. проходять часті реорганізації енергосистем та їх перепідпорядкування. З 12 березня 1999р. Корсунь-Шевченківський район електромереж – у складі відкритого акціонерного товариства “Черкасиобленерго”. За наступні 3 роки 23 райони електромереж, Уманські електромережі та ВП “Черкасиенергоремонт” одержали самостійність у фінансово-господарській діяльності і почали працювати в умовах енергоринку. Впроваджуються автоматизовані системи зв'язку, комп'ютеризація, оперативно – інформаційний комплекс диспетчерського управління, телемеханізація підстанцій тощо.

За деякі роки попереднього десятиріччя генерація та споживання електроенергії по Корсунь-Шевченківському РЕМ характеризується такими даними :

Роки	Споживання	Виробництво (Млн.кВт. год.)
	по РЕМ –усього	-----
	Млн.кВт год.	Всього в чому числі:
		К.-Ш.ГЕС Стебл.ГЕС

1990	104,2	19,5	7,3	12,2
1991	109,3	23,4	7,9	15,6
1999	62,4	7,7	2,8	4,9
2000	37,5	6,9		

Виробництво електроенергії від споживання складає в різні роки різний відсоток – від 21,5% у 1991р. до 12,3% у 1999р. Виробництво електроенергії в районі в 2000р. до 1991 р. склало 29,4 %.

У 2001р. Корсунь-Шевченківська і Стеблівська ГЕС передані в довгострокову оренду Зовнішньоекономічній асоціації “Новосвіт” м. Вінниця (в області керівництво здійснює Черкаська філія).

Після передачі ГЕС в оренду орендарем здійснено певний комплекс заходів з ремонту гідроелектростанцій. Зокрема, по Корсунь-Шевченківській греблі в 2003р. проведено ремонт аварійних биків у підводній частині верхнього б'єфу, замінено 16 водозливних щитів на нові із заміною пазів конструкцій, замінено дерев'яне верхове покриття греблі на бетонне. На Стеблівській ГЕС проведено ремонт гідроспоруд у машинному залі та проїжджій частині греблі. Для збільшення по-тужності Корсунь-Шевченківської ГЕС та забезпечення повноводності річки Рось нижче греблі планується монтаж двох додаткових мінітурбін безпосередньо на греблі.

Новий користувач ГЕС виробництво електроенергії наростив більш, ніж утричі в порівнянні з 2000р. *“За словами директора Черкаської філії ЗЕА “Новосвіт” А.Ярвого, реконструйована Корсунь-Шевченківська РЕС може повністю забезпечити електроенергією весь Корсунь-Шевченківський у разі аварійного відключення від національної енергосистеми... Щорічно дві останні (Корсунь-Шевченківська та Стеблівська ГЕС) виробляють стільки електроенергії, що забезпечують нею увесь Корсунь-Шевченківський район”.**

**Газета “Надросся” за 18 лютого 2006 р.*

У місті Корсуні-Шевченківському у 80-х роках ХХ ст. планувалось будівництво заводу з відновлення деталей, вузлів і агрегатів Автовазу. Для забезпечення майбутнього підприємства водою та вирішення питання, куди і як скидати використані стоки, у 1984р. Державний проектний інститут “Укрводоканал” провів обширне дослідження акваторії річки Рось у деяких районах. Основні ж дослідницькі роботи

здійснювались на Росі в Корсуні -Шевченківському біля діючого водозабору (вище якого поряд намічалось спорудження ново-го водозабору) та по акваторії Росі до села Гарбузина. А також –на лівому березі біля села, в 7 кілометрах нижче водпоста УГКС і в 14 кілометрах нижче водозабору – в безіменній балці за селом, де впадає в Рось безіменна річечка (більш за все це струмок від села Кірове), куди передбачалось скидати каналізаційні очищені стоки. На даних ділянках в серпні-вересні 1984р. були проведені інженерно-гідрологічні дослідження: стану дна річки, виміри глибин та кількості води в різні періоди року, визначення швидкості і напрямку течії, горизонти високих вод і робочі горизонти води, нівелювались поздовжні і поперечні профілі русла і берегів річки по обох сторонах. Проведені відбори проб донних відкладин та води на хіманалізи. Здійснено низку інших важливих досліджень.

Підсумки проектно - дослідницьких робіт інститут виклав у документі “Звіт про інженерно - гідрологічні дослідження, розрахунки і гідрологічний нарис р. Рось. Пояснювальна записка і креслення. 825-1,2-0-ІЯ.1984р.” (Деякі дані використовуються в книзі).

Проведені проби відкладин дна русла Росі в межах водозабору до греблі ГЕС показали, що на дні зустрічається каміння. А в основному переважали піщані частинки (до 70-80%) в переміш з гравієвими (20-30%) . В середній течії помітне перевищення ракушняка. Найбільш чисельні щодо гранулометричного складу середні піщані частинки діаметром 0,5-0,25мм (до 40%, місцями – до 70%). Менше зустрічаються крупні пиловидні частинки в діаметрі 0,05 – 0,01мм – до 15% в загальному об'ємі відкладин.

Товщина шару свіжоосілого ущільненого мулу біля берегів досягала значень 0,3–0,4 метри, в середньому по акваторії 0,10–0,15 метра. На середині водосховища дно щільно піща-не з домішками ракушняка.

Після вказаного періоду відмічається заростання дна річки черепашками та збільшення шару мулу, особливо біля берегів та в затоках. Основні причини цього: розорювання берегів річок, відсутність значних весняних паводків і заростання прибережної частини русла річки очеретами та іншими водоростями. А також тим, що обидві ГЕС до 2001р. поступово зменшували виробіток електроенергії. Відповідно й зменшувався різкий скид води з водосховищ.

В останні роки дещо змінений режим роботи ГЕС, збільшився виробіток електроенергії та здійснюються більш різкі скиди води через турбіни, що в якійсь мірі позитивно впливає на промивання свіжоосівшого шару мулу у водосховищах і скиду водоростей. Внаслідок прискорення течії прозорість води знижується.

Мало місце зменшення скиду води через основне русло, що призвело до погіршення санітарної ситуації нижче греблі ГЕС та закриття пляжів (Газета "Надросся" за 2 червня 2004р.). Для виправлення становища рішенням районної ради від 16 березня 2005 р. №17 рекомендовано ЗЕА "Новосвіт" забезпечити санітарний скид (промивку) основного русла Росі нижче греблі Корсунь-Шевченківської ГЕС через затвори греблі в кількості не менше 2,3 куб.метри за секунду.

Спостереження за рівнем, температурою, мутністю, льодовим режимом води в Росі, станом рідких і твердих стоків у Корсуні-Шевченківському ведуться з 1928р. З нього по 1954р. ці спостереження велись на водпосту Українського гідрометеорологічного центру (УГМЦ), який з 1.01.1955р.перенесений на 1,4км вище за течією і розміщений на правому березі річки Рось в 2км нижче греблі Корсунь-Шевченківської ГЕС, на північній околиці села Карашина. Пост діє і в даний час. Проте з деяких показників спостереження уже не проводяться.

Дані про діяльність водпостів на річці Росі

Місцезнаход- поста	Віддаль від гирла км	Період дії		Висота нуля графіку МБС	Кому належить пост
		Відкритий	Закритий		
Богуслав	119	1.09.47 р.	Діючий	125,83	УГМЦ
Стеблів.ГЕС	84	1955 р.	Не діє	—	Урсільенерго
Корсунь-Шевч.	65	1928 р.	1954 р.		
		1.07. 54 р.	Діючий	85.57	УГМЦ
с.Деренківець	47	8.10.1912 р.	30.09.57р.	83.90	УГМЦ

У 1984р.максимальні глибини Росі від гранкар`єру "Сівач" до греблі Корсунь-Шевченківської ГЕС відмічались: в районі створа водозабору в межах 4,4 – 5,0 метрів, на ямах місцями – 7-8 метрів. Нині вони фіксуються відповідно: 2,5– 4,0 метри і 5 – 6 метрів.

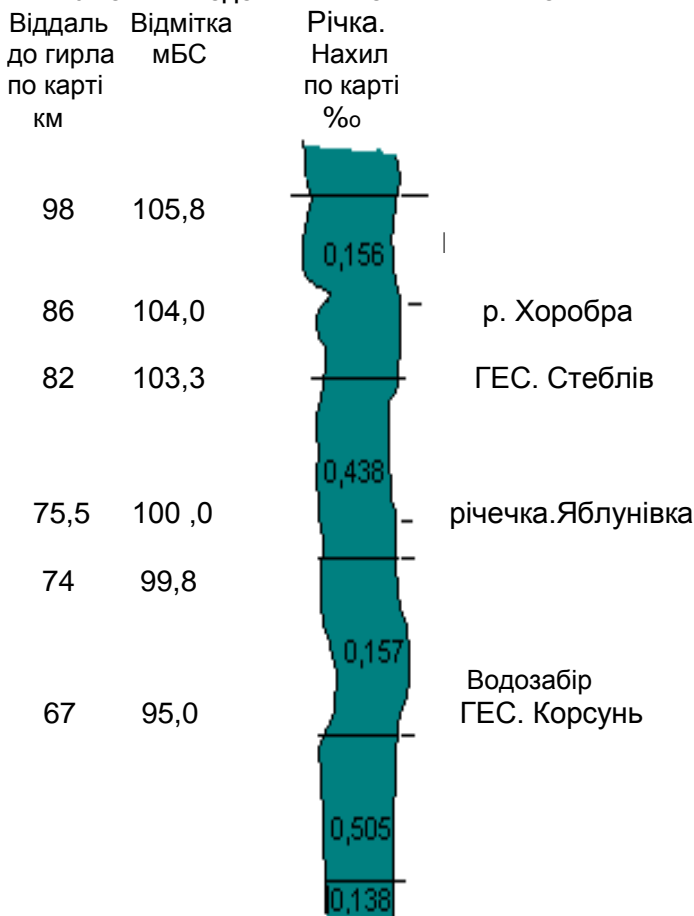
При стоячих турбінах і закритих усіх заставках греблі в літній період середня течія Росі в районі водозабору становить 0,05 – 0,08 м/сек., нижче греблі в районі водпоста в

селі Карашина 0,35 - 0,41 м/сек. Влітку 2004 р., наприклад, на водпосту - фіксується 0,32 м/сек. Швидкість течії річки може часто змінюватись і це залежить від багатьох факторів : кількості води та раповості скиду її з інших водойм в той чи інший період, режиму роботи турбін ГЕС та стану заставок греблі.

У разі залпового викиду неочищених стоків у ріку Рось – отруєння води в Корсунь-Шевченківському районі раніше досягало: від Богуслава за 17год., від Білої Церкви – за 84 год. Середня швидкість течії - 26 км за добу. Як пояснюють працівники ГЕС, нині швидкість течії дещо уповільнилась через заростання берегів водоростями та обмілінням русла.

Швидкість течії залежить також і від нахилу дна річки. Згідно з промірами, які проводились у 1984р., нахили дна Росі в межах району становили:

УМОВНИЙ ПОДОВЖНИЙ ПРОФІЛЬ РІЧКИ РОСЬ

48 85,4 85,4 с. Деренківець

Тобто, від початку Стеблева до Стеблівської греблі ГЕС – 0,156‰, від греблі до закінчення села Яблунівки – 0,438, від Яблунівки до греблі Корсунь-Шевченківської ГЕС – 0,157, від ГЕС до села Деренківця – 0,505 і від Деренківця до села Сахнівки (до позначки 40 км від гирла річки Рось) – 0,138‰.

За хімічним складом вода річки Рось відноситься до гідрокарбонатного класу, групи кальцію. Величини мінералізації води в річці біля Корсуня-Шевченківського коливаються в межах 3,5 – 6,3 мг.-екв/л.

Живлення річки Рось в основному снігове із помітною участю дощового і ґрунтового. В річному русі рівня виявляються: високий весняний паводок, низька літньо - осіння межень, яка майже щорічно порушується дощовими повенями і з малостійкими рівнями взимку внаслідок відлиг.

Весняний паводок на Росі в межах району починається в середньому 3-5 березня, інколи раніше – 6-10 лютого чи з запізненням – 31 березня. Середня інтенсивність підвищення рівня води – 0,3-0,6 м/добу, найбільша – 2,2 м/добу.

Максимальний річний рівень за період спостережень (з 1929р.) на Росі біля водпоста у Корсуні – Шевченківському зафіксований 24 березня 1947р. – 760 см (93,17мБС, при базовому рівні 85,57мБС), який близький до 2% забезпеченості. Також високі рівні були 5 квітня 1956р. – 723 см, 8 квітня 1980р. – 688см. Найменший рівень зафіксований 12 квітня 1975р. – 274см.

Упродовж року бувають дві межені, крім весняного паводка, літньо-осіння (травень – листопад) в середньому 119 діб та зимова (грудень – лютий) приблизно 66 діб.

Майже щорічно в період літньо-осінньої межені проходить одна-дві дощових повені з висотою підняття води до 0,5 – 1,5 метри, а інколи – й вище. В липні – вересні спостерігаються найнижчі рівні води. У грудні – лютому, в період раптових відлиг, бувають також зимові повені.

Максимальний літній рівень води від повені на водпосту зафіксовано 2 червня 1980р. – 243 см (87,18 мБс). 1.08.2004р. був плановий скид води з водосховища, тож рівень води становив 322см. Мінімальний 24-27 жовтня 1959р. – 161см. Максимальний зимовий рівень зареєстровано 21 березня 1980р. – 245см, мінімальний 24 лютого 1982р. і 22 лютого 1970 р. – 161см.

Літньо-осінній період підвищення і спаду рівня води в середньому продовжується 115-119діб, середньомісячні витрати (скиди) її в цей період – 7,41м³/сек. Найбільш маловодний період триває 15-17діб, а середні витрати води за цей час становлять 4,64 – 4,70 м³/сек .

Мінімальні літні середньомісячні витрати води зафіксовані в жовтні 1963р. – 2,01 м³/сек., що становить 98 – 99% забезпеченості. Добовий мінімум спостерігався 28 червня 1952р. – 0,031м³/сек., максимум 2 червня 1981р. – 12,3 м³/сек.

Під час зимової межени середні витрати води становлять 11,4 м³/сек. Найбільш маловодний період продовжується 15-17 діб, середні витрати води в цей час становлять 7,72 м³/сек. Мінімальні зимові середньомісячні витрати спостерігалися в січні 1954р. – 2,97 м³/сек., добові – 31 грудня 1961р. – 0,37 м³/сек. Добові максимумами зафіксовані 31 грудня 1981р. – 14,1 м³/сек.

Режим витрат води упродовж року відповідає ходу рівня. Основна кількість води річка отримує навесні від танення снігу. Тоді ж проходить більша частина річного стоку (54-63 %). Влітку і восени річка скидає 23%, а взимку – 14% річного стоку.

Найбільші середньомісячні витрати води спостерігаються з березня по квітень, найменші – в липні-вересні. З року в рік водність Росі змінюється. З 1929р. найбільш багатоводними були 1932 і 1980 роки, маловодними – 1936, 1954, 1964 роки.

За період спостереження на водпосту в місті Корсуні-Шевченківському середні величини річного стоку коливались у межах від 7,24 до 47,8 м³/сек.

Тривалість весняного паводка в середньому становить 50-60діб. Максимальні витрати води в період паводка спостерігались 24 березня 1947р. – 1240 м³/сек., які близькі до 5% забезпеченості. Другим по величині витрат був 1932р. – 1200м³/сек. За останні десятиріччя на Росі проходять невеликі весняні паводки, скоротилась їх тривалість, лише у 1980р. паводок був значним, максимальні витрати води 8 квітня сягали 882м³/сек. У 2006р. паводок тривав з 20.03. по 21.04., проте рівень води порівняно був невисоким.

Під час літньої повені найбільші витрати води в середньому продовжуються від 6 до 25 діб. У червні 2006р. паводок тривав з 15 червня по 10 липня, найвищий рівень води на водпосту в селі Карашина зафіксований 30 червня – 379см.

Температура води в річці взимку – близько 0°C, липні-серпні сягає максимуму. За даними багаторічних спостережень максимальна добова температура води спостерігалась 11 липня 1951р. – 28,7°, 15 липня 1952р. – 28°. Середньомісячна максимальна температура становить близько 24,5°. За останні десятиліття найбільш теплими видались 1975 і 2005 роки, середня температура води в червні-липні зафіксована 24,6°, а найвища – близько 27°.

Перші льодові утворення на річці з'являються в середньому в перших числах січня, найбільш ранні – 10-15 листопада. Льодостав в середньому продовжується 50-56 діб, найбільше – 103 доби. Із кінця лютого річка скидає крижаний пан-цир, починається весняний льодохід. У цей час можливі утворення заторів криги вище греблі ГЕС і нижче неї. У 1963р. такий затор продовжувався 23 доби (з 14 березня по 5 квітня). Після вказаного періоду найбільші затори мали місце у 1980 р., коли було знесено перший і другий містки через р.Рось на острові Коцюбинського у місті Корсуні – Шевченківському. За останні роки подібних льодових заторів не спостерігалось.

Середня тривалість весняного льодоходу складає 19-21 добу, найбільша – 47діб. Максимальна товщина льоду взимку на річці сягає 60-70см.

Природний стан води у р.Рось: вода без кольору, запаху і смаку, придатна для пиття (споживання людьми) після відповідного очищення.

Мутність води в період проходження весняного паводка і дощових повеней досягає максимальних значень. Максимальні показники мутності спостерігались 4 квітня 1956р. – 3100 г/м³. Цього року і середньорічна мутність одна з найвищих – 1160 г/м³. У весняно - літній період мутність води набагато нижча .

В основному на стан прозорості води раніше впливали ґрунтові наноси з полів. За своїм гранулометричним складом наноси в Росі в районі водозабору “Сівач” різноманітні: це пилеподібні частинки, мул (77-95%), а також піщинки та інші частки порід.

Нині *“ Крім землі, знесеної з полів , у воду потрапляє величезна кількість різних хімікатів, органічних і мінеральних добрив. Ось чому вода в річках непридатна не лише для побутових, а часто й для технічних потреб. Проблема чистої води стала для України першочерговою”* [24].

В останнє десятиліття якість води і в Росі значно погіршилася з вищезгаданих причин. Одним із основних показників, який це засвідчує, є насиченість води киснем. У Корсунь-Шевченківському водосховищі часто вона знижується до 30%, а значить зупиняється процес її самоочищення. Розчинний кисень до 1984р. в середньому становив 5,1-11,6 мг/л або 40-108% насиченості. У 1998р. – 6.08-10.72 мг/л.

У проведених аналізах за кілька останніх років він коливається: у 1999 р. –1,0 -10,72 ; у 2003 – 3,4 - 8,32 ; у 2004 – 4,0-12,0 ; у 2005 –2,68 - 8,9, 1-ше півріччя 2006р.–1,8 - 6,8мг/л води (норматив - не менше 4 мг/л). При цьому характерно, що деякі інші показники не виходять за межі встановлених нормативів[34].

Особливо погіршився стан річки влітку 1999р. Спеціалісти цей факт називають екологічною катастрофою. Підтвердженням цього є звернення депутатів Черкаської обласної ради до Верховної Ради України в 2002р. з клопотанням глибоко вивчити фахівцями причини різкого погіршення **екологічного** стану річки Рось і розробити державну програму її збереження та оздоровлення. В ньому, зокрема, говориться : “ ...річка обміліла, якість води в ній щороку погіршується до такої меж , що **навіть після проходження очищення вона непридатна до вживання.** Практично в усі пори року спостерігається цвітіння води, неприємний запах, збільшення показників групи азоту, зниження вмісту розчинного кисню, високе бактеріальне забруднення.

Особливо небезпечна ситуація виникла у червні 1999 року, коли якість води настільки погіршилась, що загинула велика кількість риби в річці, вийшли з ладу водоочисні споруди. Було прийнято рішення про заборону експлуатації водогону міста Корсуня-Шевченківського і два місяці людей забезпечували привізною водою. Це викликало велику соціальну напругу.

Загроза виникнення екологічної катастрофи у місті і районі існує і досі, оскільки, починаючи з березня цього року, вода в Росі стала непрозорою, в ній підвищився вміст нітратів, заліза, міді, цинку, нікелю, нафтопродуктів.

Незважаючи на те, що в 1999 році було проведено розслідування причин виникнення екологічної катастрофи, винних не виявили і ніхто не поніс покарання “.*

* Газета “Надросся” за 24 липня 2002 р.

Звернення депутатів Черкаської обласної ради та стан річки (раптове зменшення вмісту розчинного кисню до надзвичайно низького рівня, зміна запаху і кольору води та масова загибель риби) є переконливим свідченням того, що відбулось забруднення річки.

З цього приводу є цікавий матеріал, надрукований 3 липня в газеті "Вісті Богуславщини" під назвою "А яка вода у нас?". В ній говориться: *"Багатьох богуславців стурбувала інформація, вміщена у недавньому номері "Фактів", про перевищення допустимого рівня аміаку в росьовій воді в Корсунь-Шевченківському районі. Адже вода до наших осель також надходить з річки. То чи можна вживати її без ризику захворіти ?*

Як запевнив нас лікар із загальної гігієни районної сан-епідемстанції А.В.Ковальський, недавні обстеження якості води перевищення допустимих рівнів шкідливих речовин у воді р.Рось не показали. Деяко зменшився через спеку вміст кисню, що, звичайно, погіршує якість води.

25 червня (забруднення відбулось на початку другої половини червня. Авт.), коли комісія у складі головного санітарного лікаря району О.І.Мохнача, начальника регіональної екологічної інспекції О.В. Слюсаря та головного спеціаліста з питань цивільної оборони райдержадміністрації В.В.Яценка здійснювала обстеження води вниз по Росі аж до Виграївських дач, робила заміри та опитування місцевих жителів, чи не спостерігали вони загибелі риби, якихось надзвичайних фактів не було виявлено. Вода відповідала санітарним нормам".

Дехто пояснює, що погіршення показників якості води в Росі відбувається в наслідок зниження рівня води в річці через відбір великої її кількості на Умань, через зменшення санітарного скиду, підвищення температури. А значить, змінився і змінюється режим водосховища, погіршуються показники води.

А що ж пояснюють інші офіційні фахові джерела ?

Після згаданих подій різними комісіями проводилось вивчення причин забруднення річки. Так нічого об'єктивного не повідавши, якось все притихло. Лише з часом на вимогу районних та обласних органів влади поновилася робота, проводились аналізи води в Росі від Білої Церкви до Стеблева, здійснювалось листування між різними республіканськими відомствами. Так, 21-27.05.2002р.

державним управлінням екоресурсів в Черкаській області були проведені аналізи за 26 показниками в 7 місцях від верхнього б'єфу Стеблівської ГЕС до місця вищого скиду вод в Богуславському районі (документ називається "Аналіз поверхневих вод №137, 147,152,157,162,179,183"). Згідно з цим документом переважна більшість показників не перевищувала нормативи ГДК. Були перевищення щодо вмісту нітрат-іонів в 1,4-2 рази. Розчинний кисень у всіх місцях, де бралися проби, не був меншим установлених нормативів (у тому числі біля верхнього б'єфу Стеблівської ГЕС він становив 12мг/дм³, на межі з Київською областю – 8,8мг/ дм³).

Державний комітет України з водного господарства своїм листом від 15.08.2002р. № ВЛ/9-440 повідомив Міністерству екоресурсів таке: "Держводгосп України за дорученням Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2002 року № 8462/4 розглянув рішення Черкаської обласної ради від 03.07.2002р. та звернення депутатів Черкаської обласної ради до Верховної Ради України щодо екологічного стану р.Рось і повідомляє.

Басейн р.Рось відноситься до найбільш зарегульованих басейнів України. В басейні р.Рось побудовано 1283 ставків і водосховищ, де заакумульовано 254029 тис.куб.м води. Тому твердження про обміління річки Рось внаслідок введення в дію у 1994 році водопроводу на м.Умань, який щодоби забирає 13 тис.куб.м води (4745 тис.куб.м за рік), є необґрунтованими.

5 червня 2002 року відбулось засідання робочої групи басейнової Міжвідомчої комісії з установаження режимів роботи водосховищ і управління водними ресурсами р. Рось на червень-вересень 2002 року. Рішенням Міжвідомчої комісії особлива увага приділялась встановленню режиму роботи Стеблівського та Корсунь-Шевченківського водосховищ в умовах можливого погіршення якості води. Зобов'язано Корсунь-Шевченківську райдержадміністрацію у зв'язку з можливістю виникнення надзвичайної ситуації (підвищення температури повітря і води, зниження розчинного кисню, замору риби) провести розчистку (чого – не вказано. За змістом – дна річки. Авт.) у районі водозабору та розглянути можливість перенесення водозабору в інше місце (на більшій глибини).

За даними обстежень, проведених Київським облводгоспом у 1998 році, технічний стан 5 найбільших

водосховищ на Росі (Щербаківського, Володарського, Дибинецького, Стеблівського, Корсунь-Шевченківського) визнано незадо-вільним. На цих водосховищах необхідно провести розчистку накопичених відкладів у обсязі 14,68 тис.куб.м.

Аналіз багаторічних даних обсягу стоку р.Рось в районі м.Корсуня-Шевченківського вказує на його збільшення в останні роки (1991–817000тис.куб.м; 2001–871000тис.куб.м). У той час, як мінімальна природна літньо-осіння витрата р.Рось біля м.Корсунь – Шевченківський становить 2,3куб.м/с, то режим роботи вищерозташованих водосховищ дозволяє утримувати її не меншою 6,8куб.м/с.

При цьому за останні 10 років забір поверхневих вод у басейні р. Рось зменшився з 137800 тис.куб.м у 1990 році до 85750 тис.куб.м у 2001 році.

У 2001році у басейн р.Рось було скинуто 3249 тис.куб.м неочищених зворотних вод, у тому числі безпосередньо у русло Росі –2805тис.куб.м. Крім того у басейн Росі у 2001році скинуто 658 тис.куб.м недостатньо очищених зворотних вод. Основними забруднювачами є водоканал м.Біла Церква (щорічно скидає 2162тис.куб.м зворотних вод без очистки), Кагарлицький та Узинський водоканали (що-річно скидають 584 тис.куб.м недостатньо очищених зворотних вод), а також розміщені в басейні цукрові заводи.

Враховуючи викладене, можна зробити висновок, що забір води з басейну р.Рось з 1990 по 2001 рік зменшився майже вдвічі, а скид неочищених зворотних вод збільшився з 2200 до 3900тис.куб.м, що свідчить про велике антропогенне навантаження на басейн річки .

Аналіз даних спостережень моніторингової служби Держводгоспу показує, що вниз по течії річки якість води погіршується.”

З цього повідомлення все ясно. Лише одне є не зовсім зрозумілим: як і за які кошти очистити русло Росі і куди нижче перенести місце водозабору в Корсуні-Шевченківському: до греблі ГЕС чи нижче неї, де показники води можуть бути ще гіршими ?

Здавалося б, уже пройшов час і про даний випадок не слід було б згадувати. Але... Якщо по - серйозному не задуматись над вищезгаданим, особливо над тим, про що говориться в передостанньому абзаці Звернення, надіятись на “якось воно буде”, екологічне лихо може

повторитися будь-коли. І воно може бути таким, що жителі міста залишаться без води, **в місті може виникнути дійсно екологічна катастрофа !**

Екологічний стан Надросся, розслідування, аналізи води свідчать, що надій на покращення її якості в річці – нашій напувальниці, очікувати нічого. Тим більше, що вищі керівні органи практично ніяких заходів не вживають, коштів на вирішення проблем Росі не виділяють. У листі - відповіді Міністерства екології та природних ресурсів на Звернення депутатів Черкаської обласної ради говориться: *“Для вирішення екологічних проблем р.Рось у 2003 році питання фінансування природоохоронних заходів з Державного фонду охорони навколишнього природного середовища буде розглянуто додатково”* ... Іде четвертий рік, та в районі не відчули, що щось змінилося на краще.

Продовжується погіршення якості води в річці, що визнав Держкомводгосп. Це фіксується райсанепідемстанцією, про що вона систематично в районній пресі інформує населення (напевно, для того, щоб було якесь реагування). Так, у газеті “Надросся” за 14 червня 2003р. повідомлялось: *“За 5 місяців цього року було проведено 173 санітарно-мікробіологічних дослідження. Відхилення від норми встановлювались неодноразово. Особливо напружену ситуацію корсунці пережили в березні, коли різко погіршилась якість води в річці Рось як з мікробіологічних, так і з **хімічних** показників. У декілька разів зросла бактеріальна забрудненість води, і очисні споруди не змогли справитись з очисткою.”*

2 червня 2004р.—*“...з купанням у брудній воді та питтям її пов'язане поширення гепатиту “А” торік. Невідомо, яку біду принесе вона цього літа, адже лабораторні дослідження вже зафіксували неблагополучну ситуацію. Навіть на закритому пляжі купаються діти, наражаючись на небезпеку тяжко захворіти.”*

За даними облсанепідемстанції в 2005р. порівняно з 2004р. загальна інфекційна захворюваність по області на 10 тис.жителів (за попередніми даними) зросла на 8%, по району – на 22%. З вірусного гепатиту “А” по області – зменшилась на 13%, по району зросла на 55% [35].

11 серпня 2004р. - *“...з 5 липня почав різко зменшуватись розчинний кисень у воді і становив 3,5 мг/л води при нормі не менше 4 мг/л ; 14 липня він становив 1,6 мг/л...У зв'язку з цим, дуже знизилась насиченість киснем води в Росі і*

становить 18,6–38%, коли нормальні процеси у воді проходять при насиченості її киснем не менше 60%. Особливо це впливає на флору і фауну річки.”

Газета “Вісник Корсуня” за 12 серпня 2004р. :

“Останнім часом, коли задощило, вода у Росі змінила колір. Фахівці санепідемстанції почали фіксувати падіння рівня кисню у воді. За всім цим стоїть вже до болю знайома картина екологічної катастрофи: загибель риби, хвороби людей, привозна вода тощо. Але тепер уже ніхто не скаже, що річка сама по собі “задиhaється”.

Газета “Надросся” за 18 червня 2005р.: - “Сезонні проблеми з водою у Росі для мешканців району – не дивина, бо останнім часом трапляються досить регулярно. З тією невеликою різницею, що щоразу причини погіршення її стану можуть бути іншими. Результат же один – ми позбавлені і здорового відпочинку на річкових берегах, і простого милування її красою. А що найприкріше – виникли сумніви щодо того, чи якісну п’ємо воду.

...у річковій воді, починаючи з 26 травня, різко знизився вміст розчинного кисню і вже при щодобових дослідженнях становить 1,6-3,4мг/л. Насиченість води киснем у цей період склала 19,2-36,2% (показник нижчий 30% – самоочищення води у водоймі практично припиняється). Зниження вмісту розчинного кисню у воді може обумовити і зміну інших показників, які нормуються у питній воді, що призведе до зниження якості питної води з відповідними наслідками.

...показники (розчинний кисень у воді та насиченість води киснем) свідчать про хворобу самої річки, про втрату її спроможності до самоочищення.

Що ж до причин погіршення стану води, то ними можуть бути як хімічне, так і органічне забруднення. Враховуючи, що мікробіологічні показники відповідають нормативам, група азоту не виходить за допустимі межі, більш імовірно, що забруднення – **хімічного** походження.”

В газеті “головний санітарний лікар звернула увага й на таку болючу проблему, як утворення на берегах річки **стихійних сміттєзвалищ**, які є одним із найнебезпечніших чинників забруднення води. “

У газеті “Надросся” за 9 листопада 2005р. відмічається : “...Якщо з бактеріальних показників вода в створі “Сівач” майже не мала відхилень, то санітарно – **хімічних було встановлено 73 відхилення із 100** проведених аналізів, 69 із яких показали зниження вмісту розчинного кисню нижче

мінімального значення. Тому щодо р.Рось потрібно вживати кординальні заходи, адже вода в Корсунь-Шевченківському водосховищі не може самоочищатись.”

У газета “Надросся” за 10 грудня 2005р. в публікації санлікаря СЕС “Рось знову“ хвора“ пишеться: “...з 21.11.2005р. різко зросла каламутність – з 0,65 мг/л до 5,2 мг/л, значно зменшилась прозорість, з’явився коричневий відтінок, характерний запах. Значно погіршала якість води на межі з Богуславським районом, де зросла каламутність. Крім того, в 2,5 рази погіршилися мікробіологічні показники.

З’ясовувати джерело забруднення повинні компетентні органи.” Які ?..

Не можна сказати, що органи влади району не цікавляться станом води в Росі. За їх дорученням санепідемстанція з 23 травня по 21 червня 2006р. майже щоденно проводила дослідження води в річці з окремих важливіших показників: вмісту розчинного кисню, мутності, кольорності, вмісту аміака, індексу ЛКП (кількості кишкових паличок) – в притоках та на межі з Богуславським районом. Вони показали, що в Росі в межах Корсуня-Шевченківського з 26 травня вміст розчинного кисню у всіх пробах був нижчий допустимого норматива – 1,6-3,7 мг/л води! По кольорності – в більшості випадків перевищував допустимий норматив (норматив не більше 20°). Окремі результати досліджень такі [34]:

Назва водойму		Розчинний кисень мг / л	Кольорність о
14.06.	р. Боровиця	4,0	25
14.06.	р. Хоробра	5,6	25
13.06.	Рось, межа з Богуславським районом	4,7	20
13.06.	районом	4,0	20
10.06.	Рось. Корсунь	2,7	23
13.06.	Рось. Корсунь	2,7	13
14.06.	Рось. Корсунь	2,0	15
15.06.	Рось. Корсунь	2,8	28

“...починаючи з 3.07.2006 року різко знизився рівень кисню у воді до 1,9 – 2,99 мг/л. ...в межах району джерела

забруднення не встановлено” * (Газета “Надросся” за 16 серпня 2006 р.).

“...в межах і Корсуня, і Стеблева вода в Росі дуже каламутна, такої навіть в пору літньої спеки не було. Відповідний має і запах...Скоріше за все забруднення води можливе в Київській області, оскільки за даними Богуславської райсан-епідемстанції така ж ситуація і в межах Богуслава.”*

** “Газета “Надросся” за 22 листопада 2006 р.*

Ці, далеко не всі відомості СЕС переконливо підтверджують складний стан річки Рось в Корсунь-Шевченківському районі.

В 1984р., коли розроблявся проект водопостачання заводу з відновленню деталей, вузлів і агрегатів Автовазу, дослідження показували, що із спорудженням заводу і додаткової соціальної інфраструктури в місті Корсуні-Шевченківському наявні ресурси і якість води в річці повністю могли задовольнити їх потреби.

*

Головну красу Корсуня - Шевченківського все ж становлять річка Рось та замок Лопухіних, що височить над Россю.

Нижче греблі гідроелектростанції Рось тече в крутих берегах із корсунських гранітів – ріпаків, між невеликими природньо – красиво розташованими 7-ми островами, утворюючи до десятка рукавів.

На островах та прилеглий території нині знаходиться палацово-парковий ансамбль з кількох стародавніх споруд та Корсунського парку, започаткованого 1782р. корсунським старостою кн.С.Понятовським як літня позаміська резиденція. Головним об'єктом, який поряд з іншими розташований на острові Коцюбинського, є палац, збудований у 1787-89 роках. У 1799р. Корсунський маєток переходить у власність до найясн.кн. П.В. Лопухіна, який у 1835-40-х роках провів значну перебудову палацу. Відповідно до постанови Ради Народних Комісарів Української РСР і ЦК КП(б) України “Про організацію державного історичного музею в м.Корсуні-Шевченківському” від 28.07.1945р. № 8-1201 в палаці відкритий музей історії Корсунь - Шевченківської битви.

29. 08. 1981 р. в одній з будівель ансамблю відкритий історичний музей.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 08.02.1994р. №79 утворено Корсунь-Шевченківський державний історико-культурний заповідник, який є правонаступником музею історії Корсунь-Шевченківської битви. До його складу входять території історико-культурного та природно-заповідного фонду м. Корсуня-Шевченківського, смт Стеблева, с.Квіток та с. Виграєва [32].

Нижче острова Коцюбинського знаходиться острів Дені, на західному боці якого – крута гора зі скелею над річкою. З цим островом, зарослим різнокольоровим бузком, пов'язано чимало подій та розповідей. До наших днів дійшла цікава легенда про трагічну любов молодої пари Яна і Наталки. Мешканці міста острів по - іншому не називають, як Янталка. На ньому встановлено скульптурну композицію “Ян і Наталка” (“Янталка”).

Місцеві прозаїки і поети історію любові Яна і Наталки викладають у своїх творах кожен по-своєму. Та за переказами вона найвирогідніше така :

*В Корсуні є скеля мовчазна,
Ронить сльози в Рось бузок незримо.
Закохалась тут
Наталка чарівна
В Яна із блакитними очима.
І не знали двоє голуб`ят,
Що кохання стане їм виною,
Що не зможе Ян
За дружину взять,
Вірної Наталочки чарівної .*

Приспів:

*Коли Любов дарує Долі два крила
І Вічність вибраних у Щастя огортає
Тоді зника закон земного Зла
І часу плин ніхто не помічає.
“ Не позвалям, - батько- граф кричить, -
Щоб панич з безрідною побрались” .
“ Боже, чи ти знає ,
Як лях дочку украв ? ” -
Так кріпачка – мати побивалась !
“ Хай , кохана, смерть нас поєдна !
Якщо люди нам супроти стали...”
Шепоту зізнань
Почула бистрина,
Та ще скеля, як вони прощались.*

*Кинулися з кручі молоді
Й гілочку бузку з собою взяли.
Розійшлось тоді
Лиш коло на воді...
Рось навіки пару повінчала.*

Приспів:

*Коли любов дарує Долі два крила
І Вічність вибраних у Щастя огортає
Прощальний шепіт із шумків луна-
Янталка часу плин не помічає...*

Іван Немченко.

м.Корсунь-Шевченківський

Сучасники милуються природою острова, художники зображають тут чарівні бузкові надросянські краєвиди. Тож митці Корсунщини свою громадську організацію – літературно-мистецьке об'єднання в 2003р. при її створенні назвали “Янталкою”. Завдяки їм ця назва стає все крилатішою.

За островом Янталкою– Корсунський парк. Поруч з неповторними видами, містками, пляжами та шумками поміж островів Росі, створеними природою, нашими предками і сучасниками, це одне з давніх місць відпочинку корсунців. У парку – чисельна різноманітність видів дерев і рослинності, облаштоване джерело цілющої питної води. Разом з тим парк потребує реконструкції та поновлення лісо-рослинного ландшафту. Якби здійснити комплексну на науковому рівні розбудову території історико-культурного заповідника та парку, безумовно, вклавши сюди відповідні кошти, ця заповідна місцина була б перлиною краси і активним місцем відпочинку не лише для вітчизняних туристів, а й іноземних. Ця справа окупилася б сповна.

Далі Рось, долаючи кристалічні породи, які простягаються вздовж течії, звивисто тече аж до села Деренківця. Праве узбережжя за парком та селом Карашиною корсунці в останні два десятиліття все активніше використовують для дачно-городніх потреб і любительського рибальства.

В приміському селі Гарбузині, яке розташоване на лівому березі, в 1859р. бував Т.Г.Шевченко. Тут народився письменник П.В.Жур. Неподалік річки, в долині за селом, знаходиться аграрний ліцей, де у XVI–першій половині XX ст. був Корсунський Свято – Онуфрієвський монастир.

Зразу ж за аграрним ліцеєм розпочинається село Набутів. Поблизу нього виявлено поселення скіфської культури (VII-IVст. до н.е.), поселення черняхівської культури, давньоруське городище XI – XIII ст. На південній околиці села на лівому крутому березі Росі знаходиться урочище Очаков. До-слідники вважають, що тут була фортеця – велике укріплення у нижньому Пороссі. Місцеві краєзнавці висловлюють припущення, що на місці сучасного села знаходилось літописне місто Дверен (Дерновий). У 1850р. найясн.кн.П.П. Лопухіним тут, на лівому березі Росі, засновано цукроварню (цукровий завод діє і нині). В 30-х роках минулого століття з ініціативи заводу по річці почалося перевезення цукрових буряків. Передбачалося, що після спорудження водосховищ на Росі вище Корсуня (Стеблів, Богуслав) вирівняється збіг річки, чим буде забезпечене регулярне судноплавство на Росі до містечка Межиріч, а після прочищення обмілин – і до Дніпра, для сполучення з Черкасами.

На правому березі проти Набутова – село Деренківець, яке ніби успадкувало свою назву від літописного Дернового. Від нього до села Михайлівки (Канівського району) Рось тече серед низинних берегів. Тут річка вступає в дніпровську долину, яка здебільшого по весні затоплюється паводком, утворюючи значні болотисті та наносні мулисті території. Русло річки в середньому становить 30 - 40 метрів, долина сягає 1-2 км.

За селі Набутів, біля села Драбівки, Рось круто повертає на північ. По обох пологих боках долини, майже до самого Дніпра, нині ростуть зрілі ліси, здебільшого на правому піщаному березі – соснові. Колись ліси підходили аж до самих берегів річки. Та, як свідчать історичні матеріали: *” Особливо інтенсивно почала утворюватись стояча вода після того, як тут вирубали ліси. Тепер яри вільно зносять у річку пісок та мул, засмічуючи річище. Ось чому вода почала розливатися по низинних берегах й затоплювати прибережні землі. Наскільки інтенсивно йшов цей процес, можна бачити хоча б із таких фактів: площа затоплених земель у 1868 році становила тут 55 га, в 1904р. досягала 2200 , у 1906-1907рр. цю площу висушили, відвоювали у води і зробили родючою. Починаючи від села Хрещатика до гирла Росі, ще тоді прорили по річищу канал шириною 25-30 метрів та глибиною 2-2,3 метра.*

Крім того, з цією меліоративною метою ще у 40-х роках ХІХ-го століття проклали “Дежів канал” (потім назви “Діжева”, “Фоса”.Авт.), який з’єднав Рось біля села Набутова з річкою Вільшанкою біля села Байбузи .”

Також був проритий канал “Імшан” від річки Рось в районі села Нетеребки і сполучувався він із сучасною Фосою напроти села Старосілля. Тепер згадані канали пересохли, влітку здебільшого являють собою мілкі канали .

Далі на лівому пологому березі – села Нетеребка, Сахнівка. Поблизу села Сахнівки виявлено кургани, поселення трипільської культури та ранньослов’янські, городище ХІ-ХІІІст. На північ за селом тягнеться низка утворених природою гористих курганів, один з яких має назву гора Дівця. На її вершині знаходилася фортеця, збудована за часів Київської Русі, про що свідчать залишки старого городища. І село, вірогідно, засновано в ті часи і мало назву Осетрів. Пізніше стало називатись Сахнів Міст. Його назва, напевно, походила від прізвища власника мосту. Є згадка, що в 1651р. тут розміщувався Сахнівський полк. 1792р. селу був наданий привілей про підтвердження магдебурзького права і герб, на якому – зображення двох осетрів та відділена срібна голова.

Село нині відоме в країні Авторською О.А.Захаренка загальноосвітньою школою. Завдяки діяльності цього педагога - академіка в навчальному закладі створена зразкова матеріально-технічна база та набутий передовий досвід методів шкільного виховання і навчання, який поширюється в Україні. Нині проводиться реконструкція шкільних приміщень за рахунок держави, на що виділено 1 млн.грн.

Нижче по течії за 2 кілометри від Сахнівки, на межі Корсунь-Шевченківського і Канівського районів, річку Рось перетинає газопровід Уренгой - Ужгород, який через Таганчанський ліс іде до села Мельники Канівського району.

РИБНИЦТВО

Зловити судака – це вище і солодше любові !

А.П.Чехов.

Маючи на Корсунь-Шевченківщині велику кількість водойм загальною площею 1225га, в тому числі 61 кілометрову Рось, про рибництво не можна не згадати. Доречно й заглянути в минуле, бо, як кажуть: “Без минулого нема майбутнього”.

Рибництво як галузь у районі існувало давно – в колгоспах. Проте вагомого економічного значення не мало, а було допоміжною ланкою. Майже в усіх колгоспах, крім Нетеребського, Сахнівського та Дравівського, були ставки. Їх збудували колгоспники. У 80-х роках минулого століття ряд ставків було реконструйовано, поновлені греблі. Значну роботу в цьому напрямку провів Черкаський облводгосп.

В окремих господарствах цій галузі надавалася певна увага, зокрема в колгоспах ім.Дзержинського село Шендерівка, ім.Леніна село Ситники, ім.Мічуріна село Комарівка, ім.Горького село Сидорівка, “Родина” село Заріччя та деяких інших. Найкраще ця справа велася в перших двох. Тут рибництво було поставлене на промислову основу: працювали рибоводи, діяли спеціальні ставки-розплідники, маточники та товарові, де вирощувалась риба. Колгоспи мали навіть прибутки від її реалізації.

Із середини 90-х років ставкове господарство почало занепадати, а з реформуванням колгоспів практично припинило свою діяльність. Більшість ставків міліють, заростають очеретами та бур'янами. Вилов риби в сільгоспідприємствах зійшов нанівець, про що свідчать дані облстату.

(тонн)

Роки	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Кількість	41	12	20	8	13	-	-

Ставки передаються сільським радам, а в один період були практично безгоспними. Сільські ради, не маючи коштів на утримання та ведення рибництва, почали передавати їх в оренду. Спочатку передача водойм в оренду стримувалось через недосконалість законодавства, та й справа для людей була новою. Крім цього місцеві жителі окремих населених пунктів орендарям, зокрема приватним особам, м'яко кажучи, влаштовують різні перепони. Не можуть вони примиритись з тим, що колишні колгоспні ставки, як і самі колгоспи, будучи кооперативною власністю, тепер без рішення громади передаються чужим людям.

З часом ця справа дещо налагоджується. Із 135 ставків 46 (318 га) використовуються за договорами оренди (34% ставків), переважно приватними особами, а також окремими сільгоспідприємствами. Безумовно, це кращі водойми і в зручніших місцях. Реконструкції чи капітальних ремонтів орендованих ставків практично не здійснюють,

користуються такими, які були. Але береги деяких ставків все ж окультурили .

Раніше на ринку більше реалізовувалося річкової риби. За останні 2 роки на базарах та в населених пунктах помітно збільшився продаж ставкової риби, особливо в 2006р. Орендарі переважно реалізують карася, коропа, товстолоба, білого амура, рідше окуня чи щуку. А скільки в цілому вирощено риби в районі невідомо, бо орендарі не звітують про це. Але підрахунки показують (виходячи з орендованої водної площі та середньоможливих уловах з 1 га дзеркала), що в 2006р. орендарі могли реалізувати понад 100 тонн риби.

Між місцевими жителями та орендарями не скрізь складаються нормальні відносини. Орендарі не дозволяють місцевим жителям користуватись водоймами – вудити рибу. Деякі навіть заявляють, що це їхня власність, виставили заборонні таблички біля водойм. Безумовно, такі відносини не на користь обом сторонам (Подібна обстановка і в деяких інших районах Надросся).

Громадяни з інших районів і нашого почали звертатися за роз'ясненнями до компетентних органів. Ось що з цього приводу пояснюють спеціалісти в газеті "Нова Доба" за 3.08.2004р.: *"У Водному кодексі України ст.47 "Право загального користування" йдеться про те, що коли укладається угода про оренду водойми, обов'язково повинні обумовлюватися й пункти, що стосуються умов загального водокористування для населення, в тому числі й спортивної та любительської риболовлі. Окрім того, якщо угода про оренду не погоджена й не завірена Черкаським обласним водним господарством на рибогосподарську експлуатацію певного водного об'єкта, то орендар не має права на живі ресурси цього ставка, а тим більше забороняти іншим людям ловити рибу. За загальноприйнятими правилами кожен рибалка може виловити до 3 кг риби в день. До речі, за дотриманням умов угоди повинна слідувати сільська рада".*

Це саме в цій же газеті за 8.08.2006р. пояснює Черкаське обласне виробниче управління меліорації і водного господарства області, доповнюючи: *"Загальне водокористування здійснюють громадяни для задоволення їхніх потреб (купання, плавання на човнах, любительське і спортивне рибальство, водопій тварин, забір води без застосування споруд або технічних пристроїв)*

безкоштовно, без закріплення за окремими особами та без надання відповідних дозволів. Орендар зобов'язаний доводити до відома населення умови водокористування та заборонну інформацію табличками “.

Це повинні знати як громадяни, так і орендарі.

Проте орендарі не поспішають погоджувати угоди на оренду ставків у згаданій організації, бо там напишуть в угоді пункт на право людей користуватись орендованим ставком – вудити рибу, бо ставки є власністю держави. З цього випливає, якщо договір непогоджений, значить люди мають право вільно рибалити, а орендар не має права на живі ресурси цього ставка.

Деякі орендарі дозволяють платне любительське вудіння риби. Та окремі з них, щоб недопустити до ставка людей, таку заламують ціну, що не захочеться тієї риболовлі. Ці дії також сумнівні. “Правила любительського і спортивного рибальства” регулюють і це питання: розцінки на любительське рибальство повинні бути державними. Органи рибохорони (Черкаський територіальний відділ середньодніпровського державного басейну охорони й відтворення водних живих ресурсів та регулювання рибальства) мають такі розцінки на кожен вид риби.

Це зрозуміло. Проти оренди ставків здравомислячі люди нічого не мають, аби лише орендарі виконували законодавство, яке регулює правила укладання договорів, та дотримувались правил, які дають право людям користуватися державними водоймами.

Але є інші речі, які наводять на роздуми. Крім орендованих, в переважній більшості населених пунктів є багато інших ставків, які не використовуються і навряд чи будуть використані (в районі таких – 37). Прийдуть ще в гірший стан, як ті 39, що вже в такому стані. Чому б їх не використати для тих же місцевих жителів при їх допомозі ?

З цього приводу є позитивні приклади. В моєму рідному селі Вільховці на Звенигородщині є Гільків ставок (поряд з іншими шістьма), віднесений до заказника місцевого значення. Зрозуміло, в оренду не може бути відданим. Сільська рада зробила добрий і розумний жест: надала право жителям села – ентузіастам користуватися цим водоймом. Ті в складчину, за власний кошт закупають зарібок, заріблюють став, рибалють і слідкують за порядком на водоймі. Чому б не піти таким шляхом іншим сільрадам ?

Річка **Рось** не використовується для промислового рибництва. Колись був задум, щоб якийсь із колгоспів цим займався. Та на малих річках, напевне, така діяльність недоцільна.

Риби різної в Росі раніше було стільки, що законним способом – на вудочки рибалка міг скільки виловити за день, що не потрібно було застосовувати сіті. Електровудок не було в помині. В період нересту з Дніпра до Корсунь-Шевченківського підходила маса риби. В Корсунь-Шевченківському та Стеблівському водосховищах було багато риби, особливо щуки, окуня, ляща, коропа, судака, плітки, а також раків. Рибалки – любителі насолоджувались гарною риболовлею в своєму районі, не їдучи до далекого Дніпра.

Та це було не так давно, до 1999р., коли Рось отруїли, коли мертву рибу з Корсунь-Шевченківського водосховища вилувляли. Надросяни очам свом не вірили, як багато і які великі екземпляри риби водилися в річці: метрові щуки, соми, велетні сазани та товстолобики. А мертвим окунем дно річки було вкрите мов білим килимом, так його було багато.

На Корсунщину, зокрема на Стеблівське водоймище, приїздило безліч столичних любителів риболовлі – щуки на спінінг, а взимку – щоб повудити великого окуня, плітку, ляща, судака. Останніх 7-8 років на Стеблівському водосховищі взимку водночас чомусь припиняється клювання риб. Це починається різко, коли встановиться товщий лід, здебільшого в другій половині січня в якийсь день і уже до весни активного клювання риб не чекай, чого не відмічалось у попередні роки. Та й рибалки знають, що риба в лютому-березні завжди клює більш активно. Тож вони вимушені останнім часом виїжджати на Дніпро, де до весни клювання риб покращується. “Сіткарі” розповідають, що сітки в цей час покриваються слизом, на дні водойму з’являються загиблі мальки риб та раки, які потрапляють також до сіток. У цей період відмічалось погіршення показників води і в районі міського водозабору. На думку досвідчених рибалок, пояснюється це тим, що здійснюється десь у вищих за течією місцях Росі скид забруднених вод під лід, риба хворіє, погіршується нормальний процес її харчування, а значить – і клювання.

Раніше більш предметно велася боротьба з браконьєрством загальними зусиллями: формувалися рейдові бригади з числа інспекторів УТМР, райвідділу міліції, природоохоронних органів із залученням громадськості, навідувались інспектори рибохорони, особливо в період

нересту. Та з кожним роком контролююча діяльність згаданих органів послаблюється.

Це на руку нечесним людям, їх називають, на мій погляд, дуже лагідним словом – браконьєри. А вони все далі, використовуючи всюдозволеність, господарюють на річці. Щоб не бути голослівним, ось лише кілька офіційних повідомлень про їхню діяльність.

В газеті “Надросся” за 17.03.2001р. (період нересту) - в статті “БРАКОНЬЄРИ РОЗПЕРЕЗАЛИСЯ” написано: *“Шановна редакціє! Просимо опублікувати наше звернення до громадськості, голів районної та сільських рад, природоохоронних організацій. Треба покласти край злісному браконьєрству – знищенню риби в Росі електрохватками. Електробвизь риби розвелося так багато, що скоро в наших во-доймищах не залишиться нічого живого. Вони так знахабніли, що знищують рибу навіть серед білого дня, а тим, хто зауважує за їхній злочин, загрожують фізичною розправою. Рибу знищують навіть у меліоративних канавах, там вже нема й жаб.*

Хочемо, щоб наш голос почули і в селах Лука, Межиріч, Михайлівка Канівського району – там теж повно цих електроглітаїв. На нашу думку, необхідно в кожному населеному пункті організувати товариства зі збереження рибних запасів, а також від забруднення річки Рось.

Всього 28 підписів жителів Сахнівки.”

Газета “Вісник Корсуня” за 28.04.2005р.: *« А що творять браконьєри ! Нікому діла до них нема. Б'ють рибу, шастають сітками вільно. Де ж міліція, екологічна інспекція? УТМР взагалі самоусунувся. Ніби все в порядку. Ніби влади немає. Такого “безпредела” раніше не було.»*

До редакцій газет, до органів влади поодинці і делегаціями все частіше звертаються корсунці, щоб навели порядок на річці.

Редакція “Надросся” вимушена була 4.06.2005р., після детального вивчення становища та зустрічі з керівниками відповідних контролюючих органів, надрукувати велику статтю з викриттям браконьєрства під назвою: “КОМУ ЖИВЕТЬСЯ ВЕСЕЛО , ПРИВІЛЬНО НА РОСІ ? Такий стан (надруковано в статті) пояснюється тим, що: *“...сьогодні в районі немає людини, яка б контролювала використання рибних запасів. Власного рибінспектора у нас немає...вихід поки один: спільна активність громади, товариства мисливців та рибалок, правоохоронних органів “.*

А голова райради УТМР відповів:- *“Ми всього – навсього – громадська організація, яка за статутом повинна заохочувати людей у питаннях спортивного полювання та рибальства, сприяти веденню боротьби з браконьєрством... При виявленні фактів браконьєрства маємо право складати акти самі й передавати їх правоохоронним органам. Наша районна організація ближче до мисливства, ніж до рибальства”*. З цього досить дивного пояснення випливає, що уже УТМР ніби й не повинне вести боротьби з браконьєрським виловом риби. То як тоді оцінювати всі десятки попередніх років, коли воно цим займалось і ніхто з керівників районної організації УТМР не заявляв, що організація займається не своєю справою? Що змінилось? Статут? Ні. Тим більше, що відповідальність за заказник “Роський” (Стеблівське водосховище) обласна рада своїм рішенням поклала на райраду УТМР. І не відміняла його. То як же розуміти позицію району ?

Після цієї публікації, по гарячих слідах, так сказати, в червні було проведено 2 рейди. Внаслідок чого, як пише знову газета за 11 червня 2005р. в замітці “Хроніка” війни “з браконьєрством”, члени рейдової бригади *“...витягли з глибин близько 20 сіток. В ніч з 8 на 9 червня в районі Виграєва – 18 конфіскованих сіток !”* Ці факти переконливо свідчать про реальний стан на Росі і справедливі обурення громадськості.

Люди сподівались, що нарешті після цих публікацій відповідні контролюючі органи активізують роботу щодо захисту рибних запасів Росі, по-новому почне працювати райрада УТМР.

Та де там ! Знищення риби в державній річці набрало ще більших обертів, бо з браконьєрством ніхто не веде боротьби, навіть єгері (інспектори) УТМР розраховались. Тож браконьєрський вилов риби уже здійснюється у всіх на виду. Читаємо статтю в газеті “Надросся” за 30.11.2005р. “Браконьєр святкує перемогу?": *“Спокійне життя Росі в кращому сні не являється. Від Сахнівки до Гарбузина, а особливо в межах Деренківця, невтомно працюють “електрохваткарі.” Від острова Зеленого в нашому місті до водозабору сіткарі щодня збирають свої врожаї. Електрохватки навіть вдень ідуть в діло, щоб вночі себе не видавати фарию.*

У Стеблівсько-Виграївській акваторії сторожі баз відпочинку, не соромлячись, поділили негласно плесо, мов городи на полі : оце моя грядка, а то твоя, і, боронь Боже, сунути сюди носа, себто сітки.

*Здається, всюди браконьєр, відчувши безкарність, святкує перемогу. А чому б і ні ?! **Де оприлюднені наслідки рейдів, складені протоколи, штрафи, судові справи?** Складається враження, що районна рада УТМР уклала з ними мирну угоду про ненапад, дружбу і співробітництво на все життя, що залишилось. Не сказали свого слова правоохоронці і, треба відверто зізнатись, обласна рибінспекція.*

Василь Кононенко, дільничний інспектор Черкаської держрибінспекції. Володимир Чувашов, громадський інспектор Черкаської держрибінспекції.”

Особливе слово слід сказати на адресу рибінспекції. Бачачи таку обстановку та щоб допомогти району, місцеві рибалки – любителі 5.05.2005р. направляють до начальника Черкаської рибінспекції листа такого змісту : *“На річці Рось в Корсунь-Шевченківському районі останнім часом створилась критична ситуація із збереження рибних запасів; знищення риби і всього живого в річці набуло небачених меж. Про це не раз висвітлювалось в обласній та районній пресі і , напевне, Вам повідомлялось.*

Протяжність річки в межах району становить 61,2 км. Це значна територія. Силами УТМР немає змоги таку площу охопити контролем. Органи міліції не завжди можуть здійснювати контрольні рейди.

Назріло питання введення в районі штатної одиниці рибінспектора від облрибінспекції . Прохання вирішити дане питання”.(Невідомо, чи якийсь орган району офіційно з подібним проханням звертався до облрибінспекції ?).

Отримали листа–відповідь від 24.06.2005р. за № 983/05, в якому пишеться: *“На Ваш лист повідомляємо, що питання охорони водних живих ресурсів на рибогосподарських водних об’єктах Черкаської області – річках та водосховищах знаходиться на першому плані діяльності Черкаської обласної держрибінспекції.*

Інспекція готова заключити угоди на співпрацю з громадськими організаціями в питанні охорони рибних запасів на річках області.

Але, оскільки на даний час Черкаська облдержрибінспекція знаходиться на стадії реорганізації, юридично інспекція не має можливості заключати угоди на співпрацю. Дане питання буде вирішуватися безпосередньо після реорганізації інспекції та надання їй нового юридичного статусу.”

*Начальник Черкаської
обласної держрибінспекції П.Г.Сагун.”*

Дійсно, пройшла реорганізація Черкаської рібінспекції, двічі змінювалось її керівництво та штат. Рибалки –любителі, не дочекавшись поновлення якихось стосунків керівництва райради УТМР з рібінспекцією (аби заключити угоду на співпрацю, яка б давала райраді УТМР особливі права на контроль і обілечування рибалок на Росі) та відповіді від рібінспекції, 27.07.2006р. знову направляють листа з попереднім проханням уже до нового її керівництва.

Лист підписав 21 житель Корсуня-Шевченківського.

Новий орган рибохорони ніякої відповіді не дав, а в район направив рейдову групу, яка промайнула по Росі, нічого не виявивши. На цьому все й скінчилось.

На Росі в межах району риба ще водиться. Найбільша популяція карася, окуня, підлящика, ляща, лина, червоноперки, йоржа, верховода. Менша – плітки, сома, судака, коропа, товстолоба, щуки, головня, бабки, дверки. Рідко зустрічаються сазан,білий амур, в'язь, синець, білізна. Практично уже відсут-ні піскар, носар, чехонь, миньок (хіба що останні на весні підій-дуть з Дніпра).

Кількість риби значно зменшилась і з кожним днем, мабуть, популяція буде зменшуватись, якщо так здійснюватиметься охорона рибних запасів річки. Деякі її види зовсім зникли і зникають. Через посилений вилов великої риби сітками та ураження струмом від електровудок, надзвичайно впало відтворення молоді риб.

Крім вищезгаданих причин (забруднення річки, браконьєрство, неконтрольований вилов, незариблення), є й інші причини цього процесу. Це – зниження рівня води нижче греблі Корсунь-Шевченківського водосховища, що негативно впливає на підхід риби з Дніпра до греблі ГЕС; щоденні різкі її підняття та скиди гідростанцією, що призводить до загибелі ікри в період нересту та гниття берегової рослинності (чого не спостерігалось так наочно до 2002р.).

Аби припинити забруднення води бензином, мастилами та знизити рівень браконьєрства, облвиконком заборонив використання човнів з двигунами на малих річках області (такі заходи вжиті і в інших областях), в тому числі й на Росі. Незважаючи на це, в нас окремих особам чомусь це дозволено.

Якщо ближчим часом не змінити ставлення до Росі, не ліквідувати першопричин (частину з яких можна усунути, якщо забажати), річка перестане виконувати свою повноцінну багатогранну роль у нашому житті, звичайно, крім виробництва електроенергії. А відносно риби може статись так, як сказано у вірші Германа Абрамова :

“Страшный сон “:

“Мне казалось, как в бреду :
 Поймали судака
 В двухтысяч одиннадцатом году.
 Послышался вопрос
 Не в шутку, а всерьез :
 - Какая рыба это ?
 И не было ответа .“

ЯКУ ВОДУ СПОЖИВАЄМО ?

“Якість води має відповідати санітарним нормам і бути придатною для вживання” [3].

Водна хартія.

Під таким заголовком інколи друкуються інформації райсанепідемстанції в районній газеті (мешканці району за це лише вдячні спеціалістам СЕС та редакції). Але чи всі глибоко вникають у суть цих повідомлень, інколи скупих?

Якихось особистих висновків із цього питання робити не збираюсь, вони уже давно зроблені фахівцями і широко висвітлені в пресі. Просто проведу хронологічний передрук лише окремих матеріалів, аби більш предметно всі зрозуміли важ-ливість цієї проблеми.

Скільки всього споживається води в районі, ніхто достеменно не знає. Згідно з офіційними даними, у 1991р. прісної води на різні потреби використовувалось 10млн.м³ у рік, в 2005р.–3,2 млн.м³. Основними джерелами постачання води для населення є криниці та міський водогін – з річки Росі. Для виробничих потреб підприємства та сільгоспвиробники використовують воду з річки та ставків. Артезіанських свердловин надзвичайно мало, а ті, які раніше споруджені в господарствах, здебільшого не працюють.

Здавалося б, якість води в криницях краща, ніж у річці. Та як свідчать факти, це не скрізь так.

Ось що з цього приводу з тривогою пишуть спеціалісти в газеті “Надросся”:- за 26 червня 2002р.: *“ В межах міста, та й в інших населених пунктах району, важко знайти криницю, де вода відповідала б вимогам державних санітарних норм як за хімічним складом, так і вмістом мікроорганізмів. Артезіанські свердловини з хорошою водою також рідкість, їх можна перелічити на пальцях. При такому розкладі справ річка Рось залишається головним джерелом водопостачання райцентру, а в перспективі – й смт. Стеблева та сіл району. Але і це джерело ненадійне, у цьому переконалися корсунці в 1999 році.”*

- за 9 листопада 2005р.: *“Сильно турбує стан водопостачання смт. Стеблева“;*

- за 8 лютого 2006р.: *“Відсутність коштів, невизначеність відповідальних осіб, невиконання вимог ст. 18 Закону України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” призвели до такої ситуації, що нині в районі важко знайти криницю, де вода була б якісною. Ось лише деякі дані . За 2005 рік відхилення за мікробіологічними показниками становило 35,6% (у той час, коли в області – 13 %), за санітарно - хімічними показниками (вміст нітратів) – 62% .*

За останні три роки в районі назовсім закрито 60 криниць громадського користування “.

Складна ситуація на сільських водогонях. У багатьох з них спостерігається стійка тенденція до погіршення якості води. Питома вага нестандартних проб за хімічними та бактеріологічними показниками в 1,5 - 1,6 разів перевищує середньо-обласний показник.

Безумовно, в районі є приклади, коли деякі місцеві ради, керівники окремих підприємств, установ, а також громадяни, як, наприклад, у Корсуні – Шевченківському

О.П.Кушнір, не є сторонніми спостерігачами такого становища, дбають про стан криниць, артсвердловин, а значить – і про здоров'я громадян. Та цього недостатньо.

ВОДОГОСПОДАРСТВО МІСТА

Питаннями водопостачання споживачів міста та обслуговуванням водопровідної мережі займається Корсунь-Шевченківське виробниче управління “Водоканал”, на балансі якого знаходяться станція забору води першого підняття в урочищі “Сівач”, фільтрувальна станція, насосна станція другого підняття та водогін завдовжки 32км. З кінця 2006 року передбачається передача йому ще 22км безгоспних водопроводів. Основні споруди водопровідної системи введені в експлуатацію в 1964р. В 1984р. проведено реконструкцію станцій першого і другого підняттів, що дало змогу збільшити потужність водогону до 3,3тис.м³ на добу.

При встановленому річному ліміті 1,6 тис.м³, фактичний корисний відпуск води споживачам характеризується такими даними :

	1980 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.
Всього (тис.куб.м)	763	440	388	363
в тому числі :				
- населенню		328	302	269
- підприємствам і організаціям		72	66	94
Кількість споживачів-всього :		2348	2358	2489
в тому числі :				
- квартир		2238	2238	2358
- підприємств і організацій		110	120	131

Обсяги споживання води споживачами порівняно з 80-90-ми роками минулого століття зменшилися з низки причин. Головні з них: окремі підприємства частково згорнули роботу або зменшили обсяги виробництва; важливу роль для економії води відіграють лічильники, яких уже налічується у громадян 3,5 тисячі одиниць, в госпорганів –110 ; стан водогосподарства змушує більш раціонально подавати воду.

Кількість споживачів збільшується, в основному за рахунок відкриття нових приватних підприємств та в зв'язку з будівництвом індивідуального житла.

Найбільшими споживачами води з міського водогону є населення (74%) та такі підприємства і організації: ТОВ “Верстатопром”, ВАТ “Маслосирзавод”, КП “Тепломережа”, райспоживтовариство, міськрада, агрофірма “Корсунь”, ЗАТ “Агрокопродукт, райвно, які за рік її споживають від 18 до 4 тис.м³.

Для покращення системи водопостачання та якості води, забезпечення функціонування водопровідної мережі міста за останні кілька років прокладено 3,2км напірного колектора діаметром 225мм, замінено 12км водогону на поліетиленові труби діаметром 225мм - 32мм, переведені підвищуючі насоси насосної станції на автоматичний режим роботи, на насосній станції другого підняття встановлено частотний перетворювач струму тощо.

Давно збудована система водоочистки і водогін не були розраховані на сучасні 5-ти - поверхові будинки, водопроводи – тупикові. При будівництві не був врахований гідравлічний розрахунок. Очисні споруди в основному задовольняють потреби в очищенні необхідної кількості води, технологія очистки застаріла (як і на більшості об'єктів водопровідної системи країни), і не оновлюється. Розподільча мережа водопостачання стара, зношена, потребує заміни на деяких вулицях та окремих ділянках житлових масивів міста. В зв'язку із зношеністю водопровідних труб, зростає кількість їх поривів. Так, у 2004р. зафіксовано 46 випадків, у 2005-му– 53. Часті пориви вуличних і будинкових водопроводів ведуть до забруднення води у водогоні. Витік та невраховані втрати води сягають 15 %.

За час, що минув після вводу водопровідної системи, надзвичайно погіршилась якість води в джерелі водозабору – річці Росі. А тому процес водоочистки потребує якісних змін (діє практично первинне хлорування).

Є проект на реконструкцію водоочисних споруд водопідготовки, згідно з ним передбачається зміна технології очистки води: знезараження – із застосуванням гіпохлориднатрія, зміна дренажної системи швидких фільтрів із трубчатого дренажа на пористий полімербетон, зміна способу промивання фільтрів і т.і.

Якість води з водопровідної мережі міста Корсуня-Шевченківського характеризується такими даними :

* [35]

	2004 *	2005*	2006	2004*	2005 *
	1-ше півр.				
За хімічними показниками					
Досліджено проб	236	172	101	4961	4425
Проб з відхиленнями	16	17	1	218	264
%	6,7	9,9	1,01	4,3	6,0
За бактеріологічними показниками					
Досліджено проб	109	91	47	6228	6227
Проб з відхиленнями	18	4	2	289	277
%	16,5	4,3	4,2	4,6	4,4

Ніби останні аналізи й справні. Від відповідних служб можна почути: "Вода у водогоні відповідає стандартам "Пітна вода." Але майже всі жителі міста чомусь п'ють сиру воду не з крана, а з криниць або свердловин, у крайньому разі купують у магазинах. Чи роз'яснює робота недостатня, чи насправді вода у водогоні сумнівної якості ?

У нас очищення водопровідної води здійснюється із застосуванням хлору і очищена таким способом вода вважається цілком придатною для споживання людьми. Але ось що з цього приводу пише популярна обласна газета "Черкаська вежа" за 31.05.2006р. в статті "Водопровідна вода – смерть для українців" (Хоч погляди окремих фахівців з цього приводу дещо розходяться): "В Україні уся водопровідна вода токсична і непридатна для вживання". Таку заяву у прямому ефірі радіостанції "Голос Києва" зробив директор Інституту колоїдної хімії та хімії води Національної Академії Наук України (НАНУ) Владислав Гончарук.

Він констатував: "Вода, яка хлорується, є технічною, непридатною і шкідливою для людського організму". Коли хлор взаємодіє з водою, він створює дуже багато патогенних, канцерогенних поєднань, які є у воді, і на всіх наступних стадіях очистити воду від цих компонентів неможливо.

Крім того, він додав, що за останні 100 років у водопровідних водах світу з'явилися грибки, які не вбиваються хлором, озоном – це виключно стійкі організми, і людство вже насичене ними. За даними українських спеціалістів у галузі грибків 90% людства хворіють грибковими захворюваннями, методів лікування яких немає.

За результатами спеціальних досліджень, на водопровідних фільтрах Дніпра знайдено велику кількість патогенних грибків, яких раніше там ніколи не було.

За словами Гончарука, зараз у Дніпрі знаходиться стічна вода, тому він радить київським споживачам пити виключно бюветну воду."

Дійсно, в Києві "...на сьогодні побудовано 201бювет."
[36]. А що ж робити нам ?

Наведені факти, далеко неповні, переконливо свідчать про те, що забезпечення населення міста якісною питною водою стає дедалі проблемнішим. **Це чи не найбільша нині проблема для Корсуня - Шевченківського ?!**

Чи є якісь перспективи в розв'язанні згаданої проблеми? Думається, що поки що є.

Насамперед це вжиття радикальних невідкладних заходів з очищення сховищ від непридатних та заборонених для використання хімпрепаратів, берегової санітарної захисної зони річки Рось та інших річечок від сміттєзвалищ, від деяких об'єктів і недопущення подальшого забруднення ґрунтів, берегів річок, водойм у межах свого району, а також проведення реконструкції водоочисних споруд та водогону. Не вживанням чисельних заходів на папері, не на словах, а конкретними діями забезпечити усунення першопричин та поскоріше визначитись у розв'язанні головної проблеми.

Альтернативою централізованого водозабезпечення можуть бути **артезіанські свердловини**, розміщені в окремих місцях району, на підприємствах. Як стверджують фахівці, за рахунок цього зменшиться навантаження на міські водоочисні споруди та водогін. Можна досягти покращення технології приготування і якості питної води.

Для цього є позитивні приклади з досвіду інших регіонів, навіть надросянських райцентрів, зокрема Погребища, Володарки, Тетіїва, Рокитного, Таращі, Канева. Наприклад, у перших двох районах протікає річка Рось, поряд є інші повноводні річки, в яких вода значно чистіша, ніж у Росі в районі Корсуня-Шевченківського. Там немає Білої Церкви, Богуслава..., але райцентри споживають питну воду не з Росі, а з артезіанських свердловин. Чому ?..

Деякі районні "спеціалісти" заявляють, що Корсунь-Шевченківський район знаходиться на суцільному кам'яному плато, тож, мовляв, свердловин пробурити неможливо та й віднайти водного місця не доведеться. А чи хтось предметно займався геологічними дослідженнями та

вивченням цього питання? Як пояснюють очевидці, давно було пробурено кілька пробних свердловин у районі села Деренківця і віднайдено великі запаси води, “ціле підземне озеро”.

Чи є у нас карта-схема якості води в криницях та свдловинах по **кожному** населеному пункту та місту, щоб можна було визначитись, де доцільно відкривати свердловини, а де ні?

Чи є в нас приклади забезпечення водою із свердловин?

Так, є!

Деякі підприємства та установи мають відомчі свердловини і водогони, водою з яких забезпечують свої потреби, а також населення. Наприклад, ВАТ “Приват Агро Черкаси” (Набутівський цукрозавод) має артсвердловину потужністю 245 м³ води на добу. Забезпечує питною водою понад 1000 жителів, дільничну лікарню та завод. В смт. Стеблеві діє кілька артезіанських свердловин, які забезпечують потреби у питній воді завод продтоварів, психоневрологічний інтернат, деякі установи та частково жителів населеного пункту. Діють вони в районній лікарні, ВАТ “Маслосирзавод”.

Як свідчать дані санепідамстанції, в I-му півріччі 2006 році нею проведено 6 санітарно-гігієнічних обстежень водогонів, порушень умов їх експлуатації не виявлено. На відомчих водогонах проведено 4 мікробіологічних дослідження якості води, відхилень від нормативів також не виявлено.

Безперечно, централізоване і відомче водопостачання, має певні відмінності. Основні з них такі, що при централізованому водозабезпеченні використовується технологічний процес приготування питної води, а при децентралізованому вода використовується у своєму натуральному вигляді або підлягає нескладній обробці. В зв'язку з відсутністю в сільській місцевості спеціалізованих служб експлуатації водопровідно-каналізаційних господарств та відомчого лабораторного контролю, є чимало питань з безпечної експлуатації водогонів. Тож назріває питання передачі їх у відання місцевих рад.

Жителі району на свій розсуд почали вирішувати проблему води. За кілька останніх років у районі пробурено уже понад 100 поверхневих індивідуальних свердловин у господарствах населення, здебільшого – в місті. Ці роботи здійснює спілка підприємців Тарана – Ріпи. Спілка має

відповідну техніку та досвід роботи. Укладання труб (останнім часом – пластикових), здійснюється в основному на глибину до 50 метрів. Є можливості – й на більшу глибину.

У породах було пробурено багато свердловин спеціалістами ЗАТ “Украгровибухпрому”. Нині цією справою займається підприємець О.В.Жало. Загальна глибина буріння з кам’яними породами сягає 60 метрів. Ним у різних місцях міста і сіл району в породах пробурено чимало свердловин, майже всі водні.

Власники 30 квартирного 5-поверхового ЖБК №7 по вул.Палія,17 вирішили розв’язати проблему постачання будинку питною водою із свердловини. Віднайшли організацію, які провели проектно-вишуковувальні роботи (ПВ ВАТ “Черкасиводопроєкт”), геологорозвідувальні та буріння свердловини (ВАТ ПМК-92 з села Червона Слобода), домоглися отримання пільгового кредиту на спорудження будинку через облдержадміністрацію, з якого 30тис.грн. використано на свердловину. У 2004р. при бурінні свердловини було пройдено шар чорнозему, глини, піску і близько 1,5 метра бурого вугілля. Глибина свердловини сягає 36 метрів, дебет води, як підтверджують спеціалісти, повністю забезпечить 30-ти квартирний будинок, межа до 80 – ти квартир.

Зрозуміло, що при спорудженні свердловини, виникли певні проблеми, адже це перша свердловина, яку виконує група людей, до того ж самотужки. Але головне, що люди шукають вихід із становища.

Є доцільність встановлення в місті бюветів.

28 липня 2006р. на засіданні колегії райдержадміністрації розглядалось питання “Про підготовку районної програми “Питна вода на 2006-2020 роки”. У своєму виступі заступник головного санітарного лікаря району П.В.Охріменко з тривогою відмітив, що *“...всі поверхневі та підземні води за рівнем забрудненості не відповідають вимогам стандарту на джерела водопостачання. Питна вода стає активним чинником шкідливого впливу на здоров’я і першопричиною виникнення багатьох небезпечних масових інфекційних захворювань.”* Підсумовуючи розгляд питання голова райдержадміністрації І.Л.Пустовіт сказав: *“...ведуться роботи по пошуку альтернативних джерел водопостачання, зокрема зараз розробляється проект бювету в мікрорайоні “...*(Газета “Надросья “ за 2 серпня 2006 р.).*

Щоб вирішити проблеми річки Рось, централізованого водопостачання (та й спорудження сучасних очисних споруд каналізаційних стоків) дійсно потрібні немалі кошти. Всі надіються, що їх виділить держава, або зсилаються на неї.

А чи насправді в даний час це реально ?

В країні зараз діє 9588 об'єктів централізованого водопостачання, з них 982 водопроводи, що не відповідають санітарним нормам (А скільки подібних споруд очищення каналізаційних стоків ?). Найбільше таких у Херсонській області – 204 (18,4%), Харківській –112(8,1%), Луганській–110 (21,2%), Донецькій – 70 (13,5%), Житомирській – 62 (11,2%), Миколаївській – 54 (10,2%),Київській – 72 (3,6%),Вінницькій – 18 (1,9%).

В Черкаській області немає водопроводів, які б не відповідали санітарним нормам. [36]

Можна поставити запитання: - Куди держава спрямує в першу чергу централізовані капіталовкладення –на Черкаську область чи ті області, де становище забезпечення населення водою надзвичайно проблематичне ?

Це дає привід для роздумів: що робити – чекати, коли держава чи хтось інший виділить кошти, чи вишукувати їх на місці ? Безперечно, в нас є відповідні служби і фахівці, які безпосередньо відповідальні за вищезгадане, тож вони мають вирішувати, як далі розв'язувати проблему забезпечення якісною питною водою населення.

4 жовня 2006 р. в районній газеті “Надросся” розміщено оголошення :

**“Корсунь-Шевченківська міська рада Черкаської області
ЗАПРОШУЄ ІНВЕТОРІВ - ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ВЗЯТИ
УЧАСТЬ У КОНЦЕСІЙНОМУ КОНКУРСІ
на об'єкт права комунальної власності.**

Концесієдавець : *Корсунь-Шевченківська міська рада.*

Об'єкт концесій : *цілісний майновий комплекс комунального підприємства “Водоканал”, призначений для здійснення послуг водопостачання.*

Оціночна вартість цілісного майнового комплексу становить 1384400 гривень.

Орієнтовна вартість капіталовкладень упродовж перших восьми років концесій – 17 млн.грн.

Термін ,на який надається концесія : 49 років.

Заявки на участь у конкурсі приймаються до 17 години 4.12.2006 року.”

ВОДОВІДВЕДЕННЯ

У місті Корсуні-Шевченківському неоднозначна обстановка з очищенням каналізаційних стоків, використаних вод та їх відведенням: **відсутні очисні споруди каналізаційних стоків з повним біологічним очищенням.** Діючі поля фільтрації не дають надійної очистки прийнятих забруднених стоків.

Лише ВАТ “Верстатопром” (1-ший майданчик) має споруди біологічної очистки стічних вод. На всіх інших підприємствах вони відсутні. Більшість підприємств, транспортних організацій не мають каналізації чи колекторів з прийому стічних забруднених дощових вод, які б подавалися на поля фільтрації. Деякі мають вигрібні ями, з яких нечистоти періодично вивозяться на поля фільтрації.

Лише на кількох вулицях діє зливна каналізація. Забруднені дощові води з неї та територій підприємств і організацій потрапляють прямо в річку Рось. Потребує уточнення стан водоочищення в нововідкритих малих приватних підприємствах.

У місті діє система відведення використаних стічних вод від помешкань жителів міста (в основному багатоквартирних будинків), підприємств та установ через самопливні та напірні колектори, насосні станції – на поля фільтрації, які знаходяться за 6 км на північний схід від міста. Поля фільтрації – це 4 карти площею 4 га. Після фільтрації води потрапляють в ґрунт.

Міська каналізаційна система знаходиться у віданні комунального підприємства “Водовідведення” (раніше – плодоконсервного заводу). До каналізаційної мережі відносяться: самопливні колектори – 18,1 км (діаметром 500 мм – 2,5 км, 400 – 1,5 км, 300 – 1 км, 200 – 8,6 км, 100 – 4,5 км); напірні колектори – 15,5 км (діаметром 200 мм – 11 км, 100 мм – 4,5 км); 5 каналізаційних насосних станцій та поля фільтрації.

Потужності діючих полів фільтрації 860 м³ на добу, нині подається в середньому 460 м³. Кількість скидів стоків на поля фільтрації в останні роки зменшується. Так, 2003р. їх було скинуто 227,8 тис. м³, у 2004-му – 189,2, у 2005-му – 163,9 тис. м³. Кількість стоків зменшується через те, що деякі підприємства не працюють на повну потужність, а також у зв'язку з установленням в помешканнях громадян та на багатьох підприємствах лічильників води.

Каналізаційна система в задовільному стані, зокрема 4 насосні станції. Однак, в зв'язку з відсутністю пробивочно – промивочної автомашини КО-502 міська каналізація засмічена

- на 1/2 діаметра каналізаційних труб, від КНС –3 відсутня друга нитка напірної траси до полів фільтрації. КНС-5 та напірна траса від неї потребують реконструкції.

На реконструкцію діючих полів фільтрації з установами відповідних очисних споруд виготовлена проектна документація. Проектна можливість їх після реконструкції – 860 м³ на добу, що в повній мірі задовольнило б потреби міста та забезпечило повне очищення стічних вод, які очищеними могли б відправлятися не в підземні горизонти, а в річку. Кошторисна вартість робіт 1,3 млн.грн.(в цінах 2003р.).

Тарифи

для населення за водопостачання та водовідведення по регіону, який вивчається

Назва міста	Назва організації, що надає послуги	Ціна за 1 куб.м (грн.)	
		Вода	Водовідвед.
Погребище	КП " Комунсервіс " *	2,23	2,96
Володарка	Тепловодопостач. *	2,46	3,54
Біла Церква	Водоканал *	0,96	1,17
Рокитне	Водоканал *	1,64	2,81
Богуслав	Тепловодопостач. *	1,72	2,46
Корсунь-Шевч.	Водоканал **	3,60	
- " -	КП "Водовідведення" **		4,76

* На 15.08.2006 р. ** З 1. 09. 2006 р.

У деяких містах служби водопостачання і водовідведення об'єднані в одну організацію, у Володарці та Богуславі до неї відноситься ще й тепломережа.

ТЕПЛОМЕРЕЖА

В зв'язку з підключенням у 1991р. міста до газопроводу, припинили діяльність близько 30 котелень, які працювали на твердому і рідкому паливі. На природному газі нині працює 6 централізованих котелень, підпорядкованих КП "Тепломережа," загальною потужністю 37,04 Гкал/рік. Протяжність міських тепломереж в 2-х трубному обчисленні сягає 18,3 км.

У середньому за рік котельні споживають 3,5-4 млн. м³ газу. До 1.01.2005р. на обслуговуванні КП "Тепломережа" знаходилося 2,3 тисяч абонентів-квартир та близько 60 підприємств, організацій та установ. Котельні в основному якісно задовольняли обслуговування споживачів. Проте, в зв'язку з системним підвищенням у країні цін на природний

газ, тероризуванням платників можливим відключенням від тепломереж за несплату коштів, значна частина громадян-абонентів почала спішно переводити своє житло на індивідуальне опалення. Таким чином понад 600 споживачів відійшли від КП “Тепломережа”, особливо активно цей процес спостерігається в 2006 році.

Такий хід подій чи на користь КП “Тепломережа” та абонентам, які залишилися на його обслуговуванні? У крайньому разі з 15 жовтня 2006 р. ним запроваджуються нові тарифи : за 1 м² загальної площі житла абонент сплачує влітку по 0,64 грн., а в зимовий опалювальний період – 3,62 грн.

РАДІАЦІЙНА ТА ЕКОЛОГІЧНА ОБСТАНОВКА

Я все віддаю би, аби чарівність живої природи примножувалась, не маючи меж, аби суспільство (маленьке і велике) жило за законами Совісті, залишаючи після себе не пустелю та озонові діри, а скарби людської доброти, щедрості і турботи про матінку Землю та її дітей , про затишок для всього живого, залишаючи оазиси творчості, радості і любові.

О.А.Захаренко, академік, колишній директор Сахнівської середньої школи Корсунь - Шевченківського району.

Питання охорони навколишнього середовища і природних ресурсів почали гостро турбувати жителів та відповідні служби району уже з середини 80-х років минулого століття. Із зростанням промислового та сільськогосподарського виробничого потенціалу, кількості транспортних засобів та техніки, розширенням застосування в сільському господарстві різних хімпрепаратів, активної експлуатації господарниками та населенням природних угідь і водойм все більш починає забруднюватись довкілля. Невпинними темпами зростають викиди забруднюючих речовин в атмосферу. В 1990р. лише від стаціонарних джерел вони зафіксовані в кількості близько 5 тис. тонн, від транспортних засобів – понад 8 тис.тонн у рік. Обсяги скиду у поверхневі водойми забруднених стічних вод сягають 47,5 тис.м³. І це не все...

З метою покращення становища в районі різними органами упродовж останніх 15 років приймається чимало заходів і програм.Чи доцільно всі їх перелічувати ? Та хотілося б назвати одну–це “Довготермінову Програму

охорони навко-лишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів Корсунь-Шевченківського району на 1990-2005рр.”, розроблену плановою комісією райвиконкому спільно з комітетом з охорони природи на основі висновків і пропозицій райсанепідемстанції, агрохімлабораторії, служб агропромислового об'єднання та інших організацій, яка була затверджена 31.01.1990р. рішенням виконкому Корсунь-Шевченківської районної ради. Ця програма порушувала найбільш актуальні проблеми того часу, надзвичайно конкретно передбачала заходи не лише в цілому по району, а й по кожному підприємству чи організації, які були причетні до питань екології та використання природних ресурсів. Нею намічались як першочергові заходи, так і на тривалу перспективу. Напевно, вона має право на життя, якщо районна рада кілька років тому повернулася до неї, а 21.03.2006р. прийняла рішення за № 25-З/ IV про продовження терміну її дії з доповненнями.

Слід відзначити, що деякі питання знайшли вирішення. Та чи не найбільшим досягненням є газифікація району та ліквідація чисельних котелень на твердому і рідкому паливі, які забруднювали довкілля! Закрито два асфальтових вироб-ництва, сховище хімпрепаратів СТОВ “Зоря.” Припинили свою діяльність у водоохоронній зоні свиноферма райспоживтовариства, ряд фермських приміщень колишніх колгоспів, зокрема птахофабрика колгоспу “ Зоря“, табір молодняка СТОВ “ Родина “. Проведено деяку іншу роботу.

Окремі промислові підприємства зменшили обсяги виробництва або призупинили свою діяльність, у селах багато тваринницьких приміщень та гноєсховищ припинили своє існування. Через це дещо знизився рівень забрудненості повітря, ґрунтів та водойм. Як кажуть: “Не було б щастя, та нещастя допомогло“.

Проте із погіршенням економічного становища більшість заходів не знайшли втілення в життя, а головні проблеми так і не розв'язані: міські водогін та каналізаційні очисні споруди, очисні споруди ВАТ “Стеблівська бавовняна прядильно-ткацька фабрика”, відселення населення із санітарно захисних зон підприємств району (у 12 підприємств фактичні зони менші нормативних). Жодне підприємство не спорудило зливної каналізації та засобів зворотного водопостачання тощо.

Заходи, які вживаються, на жаль, недостатні і мало-ефективні. Захист дорогої для всіх річки Рось, наприклад, ще

не став державною програмою і за останні роки фактично нічого не зроблено в цьому напрямку.

Екологічна обстановка в районі складна ! Проблем накопичилось достатньо. Про це свідчать висновки відповідних служб, підтверджують чисельні факти та санітарно-демографічні показники.

Катастрофа на Чорнобильській АЕС завдала і завдає великих втрат природі та здоров'ю населення. В Україні було забруднено понад 50 тис. км² площі у 74 районах 12 областей, де розташовані 2294 населені пункти.

Згідно з дозиметричною паспортизацією населених пунктів України, яка проводилась у червні 1991- лютому 1992 роках, у Корсунь-Шевченківському районі відмічалось забруднення ґрунтів, молока Cs-137 + Cs-134 та підвищення дози опромінення (мбер) в 33 населених пунктах . Нині до IV зони радіологічного контролю територій у районі відноситься 13 населених пунктів: смт. Стеблів, села – Гута-Стеблівська, Заріччя, Комарівка, Миколаївка, Нова-Буда, Петрушки, Сидорівка, Склименці, Скрипченці, Хильки, Шендерівка та хутір Хльорівка, де проживає 6,4 тисяч громадян, з них 1,5 тис. дітей. А в цілому в районі мешкає близько 7 тисяч потерпілих.[40]

Результати досліджень за попередні три роки показують, що концентрація цезію-137 і стронцію-90 дещо стабілізувалась. А в основних продуктах харчування (хліб, м'ясо, молоко, овочі, картопля) вміст цезію-137 становить 1 Бк/ кг – 1,5 Бк/кг, води–до 0,5 Бк/л. Згідно з новими нормативами “Допустимі рівні вмісту радіонуклідів Cs-137і Sr-90 в продуктах харчування і питній воді “(ДР-97) можна зробити висновок, що тільки в питній воді з поверхневих водойм концентрація наблизилась до допустимої, але її не перевищувала. В продуктах харчування рівні радіонуклідів були меншими в десятки разів.

Загальна ж захворюваність населення району, яке постраждало внаслідок Чорнобильської катастрофи, перевищує рівень захворюваності жителів, які не підпали під дію радіації і має тенденцію до зростання, зокрема учасників ліквідації на Чорнобильській АЕС. Провідні місця серед класів захворювань займають захворювання крові, органів травлення, гіперплазія щитовидної залози, кістково - м'язової системи, сечо-статевої.[34]

В останні роки, починаючи з 2002р., в районі намітився деякий спад загальних обсягів викидів шкідливих

забруднюючих речовин в атмосферу в основному через те, що на деяких підприємствах скоротились виробничі потужності, продовжувався процес переведення котелень та індивідуальних будинків на природний газ. Проте їх кількість залишається значною, про що свідчать такі статистичні дані . [37]

	Один. виміру	Р о к и			
		2002	2003	2004	2005
1.Всього викинуто в атмосферу шкідливих речовин від стаціонарних джерел забруднення та автотранспорту - в тому числі від стаціонарних джерел	Тис.т	2,6	2,3	2,4	2,3
2.Викиди шкідливих речовин від стаціонарних джерел забруднення і транспорту на душу населення	кг	52	48	49	49
3.Всього - на 1 кв. км території	кг	1796	1446	1434	1307

Всього різних джерел викидів забруднюючих речовин налічується близько 400, організованих – понад 250. Найбільшу питому вагу серед викидів становлять газоподібні та рідкі, це сірчаний ангідрид, окис вуглецю та азоту. Тверді викиди складають близько 15%.

У 2005р.найбільше викидів забруднюючих речовин у повітря (крім вуглецю, діоксину) здійснили: ТОВ “Панда,” педучилище, ТОВ “Цегельний завод”,ТОВ“Верстатопром“, ВАТ “Стеблівська б.п.-т.фабрика“,ЗАТ “Швейна фабрика“, КП “Тепломе-режа“, філіал “ЗБМ “фірми АЛЕКС, ЗАТ “Скіф“, в основному за рахунок котелень, які працюють на вугіллі та рідкому паливі.

Забруднюють атмосферу також деякі інші підприємства, автотранспорт та сільгоспмашини. Кількість викидів забруднюючих речовин в атмосферу може скоротитись внаслідок переведення в 2006р. котелень деяких підприємств на природний газ, зокрема ТОВ ”Панда”, ВАТ “Швейна фабрика,“ педучилище та ін.

У районі закрито кілька заправочних станцій бензину та нафтопродуктів, що належали нафтобазі. За останні роки відкрито 3 нових АЗС у місті Корсуні-Шевченківському, передбачається будівництво ще двох.

Великий негативний вплив на оточуюче середовище та людей мають токсичні речовини. Їх кількість хоч і зменшується, проте вони утворюються і залишаються в значних кількостях. Переконливим доказом цього є такі дані:*

(Тонн)

	Р О К И				
	2000	2001	2002	2003	2004
Всього по району	50,7	52,9	52,1	44,6	40,9
В т.ч. 1-й клас небезпеки		33,7	35,2	35,3	31,9
2-й - " -		4,1	4,0	0,32	-
3-й - " -		11,0	8,7	8,1	8,2
4-й - " -		4,2	4,2	0,85	0,8

* Звітність про утворення, використання та знищення токсичних відходів. ф.1. Токсичні відходи.

Районні органи вади в 2005р. підтримали українсько-датський проект "Усунення ризику, пов'язаного з накопиченням в Україні непридатних та заборонених пестицидів". Згідно з ним за сприяння керівника ТОВ "АгроРось" колишнього депутата Черкаської облради П.П.Євича зі сховищ кількох сільгосп підприємств району було вивезено ТОВ "Елга" в м. Шостка Сумської області 10534 кг таких хімікатів. А за рахунок українсько-американського пілотного проекту вивезено туди ж ще 13605 кг.

Станом на 20.11.2006р. на території району ще налічується 24953кг невідомих та непридатних для застосування хімпрепаратів (про що свідчать зведені відомості компетентної комісії), в тому числі заборонених – 75 кг, непридатних – 1082, невідомих – 23796 кг. Вони зберігались у сховищах 12 сільгосп підприємств. Деякі сховища перебувають в незадовільному стані.[38,40]

За останні роки пестицидне навантаження на гектар ріллі набуло тенденції до збільшення і має дещо вищий рівень, ніж у середньому по області. (кг/га)

Р О К И							
1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
1,02	0,66	0,81	0,83	0,84	1,07	0,78	1,3
Оброблено пестицидами (тис.га)							
27,6	20,4	17,6	24,0	25,8	25,6	27,7	40,7

В районі в 2005 р. застосовано 81 найменування пестицидів та агрохімікатів.

Корсунь-Шевченківщина за кількістю залишків токсичних відходів станом на 1.12.2005р. в області знаходилася на 10 місці після міст Черкаси, Умань, Ватутіне, Сміла, Канів, Золотоноша, Кам'янського, Драбівського та Смілянського районів.

Незважаючи на складну екологічну обстановку, на охорону та раціональне використання природних ресурсів направляються незначні суми коштів. Так, у 2004 р. в області на поточні витрати було направлено 44 млн.грн., в районі – 79,9тис.грн. (0,002% від загальнообласної суми). Подібний стан і в попередні роки.

Витрати на капітальний ремонт основних природоохоронних виробничих фондів у районі майже не здійснюються. Підтвердженням цього є узагальнюючий звіт по області “Токсичні відходи та поводження з ними”. Витрати на капремонт.

(Тис.грн.)

	Р О К И						
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004

По області	650	236	1498	3712	3080	4800	4787
По району	11,7	0	0,6	2,8	0	4,4	0

Раніше передбачалось побудувати низку сховищ хімпрепаратів майже в усіх колгоспах (тоді була така необхідність). Проте вони не скрізь були збудовані, пестициди та добрива зберігаються в наявних приміщеннях і не зовсім у добрих умовах. Стан сховищ погіршується. Свідченням цього є те, що в 2006 р. із наявних 27 сховищ паспортизовано 17 (63%). У 2002 р. паспортизація становила 92,9 %.

З часом ситуація змінилась, виникла доцільність мати лише кілька сховищ в районі, які б відповідали всім еколого-санітарним вимогам. За межами села Саморідня на основі проекту та екологічних висновків у 1998р. збудоване сховище ТОВ “АгроРось”. В районі відкрито 6 магазинів для продажу пестицидів та агрохімікатів населенню.

За даними 2004р. налічується 99 водозаборів, у тому числі підземних – 92. Кількість підприємств і організацій водокористувачів – 49, з них не мали дозволів на спецвикористання води 27. Кількість водоскидів– 8, з них

Стеблівський психо-неврологічний інтернат–у річку Боровицю, ТОВ “Верстатопром” – у Рось .

Міські очисні споруди, стан яких з кожним роком погіршується, потребують реконструкції. *“Плачевне становище системи очистки стічних вод. Очисні споруди непридатні для експлуатації – за останні 20 років жодне з прийнятих рішень по їх ремонту та реконструкції не виконувалося. Стічні води без попередньої очистки потрапляють на поля фільтрації, а звідти – в водоносні горизонти .”*

** Борис Федоренко, лікар Рай СЕС.*

Газета “Надросся” за 26 червня 2002 р.

В районі не вирішено питання захоронення, переробки та зберігання твердих побутових відходів. У багатьох населених пунктах відсутні узаконені сміттєзвалища.

На південній околиці Корсуня-Шевченківського, в межах села Листвина, в яру, на відстані 1 км від річки Рось, вище міста знаходиться міське сміттєзвалище, відкрите свого часу без відповідної проектної документації та екологічної експертизи. Переповнене. Згідно з Довготерміновою програмою новий полігон твердих побутових відходів було передбачено збудувати ще в 1993 р. за межами водоохоронної зони.

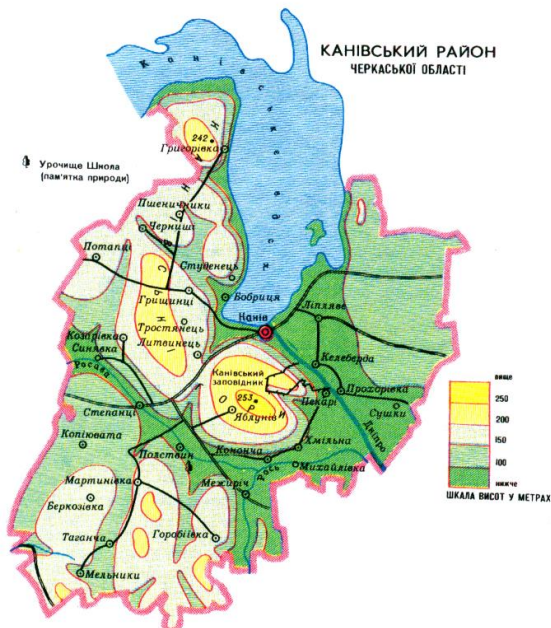
У місті запроваджено вивезення твердих побутових відходів згідно з графіком від багатопверхових житлових будинків та виділяється транспорт комбінатом комунальних підприємств на замовлення підприємств, організацій та приватного сектора для вивезення від них на міське сміттєзвалище різних відходів та сміття. Якби громадяни та приватні підприємці дотримувались елементарних правил винесення на спец-транспорт чи вивезення на міське сміттєзвалище відходів, а не складували на вулицях біля бордюру чи де заманеться, в місті був би належний санітарний стан.

Надзвичайно турбує стан берегів Росі, інших водойм, лісів, лісосмуг та околиць міста і сіл, куди нелюди вивозять і викидають всілякі відходи, непотріб, будматеріали. Навіть падло, нечистоти з туалетів тощо – прямо в річку. І уже так засмітили наше довкілля, що окремі рейди з очищення територій, які організовують органи місцевої влади та ККП, нічого практично не дають. Стихійні смітники накопичуються та засмічують все нові території. Скільки вже санітарно-екологічні служби, порядні громадяни обурюються таким

становищем, з болем у душі звертаються через пресу до жителів району схаменутись, щоб до винуватців вживались найсерйозніші заходи впливу, щоб було покращено утилізацію та стан збору побутових відходів ? Та де там – зжились і з цим. Що ж буде далі ?

Доцільно повторити сказане там же Борисом Федоренком у публікації “Плачевні “плоди” засмічення”: “Після детального аналізу санітарно-епідемічної ситуації за останні роки, можна зробити один висновок : доки відповідальні особи не візьмуться за виконання своїх прямих обов’язків, доки не будуть вкладені в оздоровлення навколишнього середовища необхідні кошти, все залишиться на місці “.

КАНІВЩИНА Черкаської області

*Творить добро. А як це – кожен знає?
Хай під розстане кам'яних сердець,
І хай добро нам душу зігріває,
Хай буде кожен за добро борець.
Добро твоє ніколи не забудуть.
І скільки б ти на світі не прожив,
Усе прекрасне пам'ятати будуть,
Про усе, що ти на цій землі зробив.*

*Микола Ахметов, учень Драбівської ЗОШ
Корсунь-Шевченківського району. 2006 р.*

На Канівщині 2 територіально-адміністративні одиниці :
Канівський район і місто Канів.

Канівський район знаходиться у північній частині Черкаської області. Райцентр – місто Канів. Район утворений 7 березня 1923р. Після того він кілька разів реорганізовувався та перепідпорядковувався. 4. 01.1965р. Указом Президії Верховної Ради УРСР знову утворений. Межує на заході з Богуславським, на північному заході з Миронівським та Переяслав-Хмельницьким районами Київської області, на північному сході з Золотоніським та Черкаським, на півдні з Корсунь-Шевченківським районами Черкаської області.

Площа району 128,3 тис. га (за величиною – на 3-му місці серед районів області). Через район проходить водна артерія – ріка Дніпро, що дає певні переваги. Транзитні залізничні шляхи сполучення відсутні. Тупикові залізничні станції знаходяться в селах Таганча, Ліпляво.

Сільських рад – 29, сільських населених пунктів – 60.

Станом на 1.01.2006р. в районі проживає 22,1 тис. осіб, в тому числі жінок – 13,4 тис. осіб, або 60,6 %. Щільність жителів на 1 км² – 17 осіб.

Із загальної кількості постійного населення (22392 особи), налічується у віці, молодшому за працездатний, 3323 особи, в працездатному – 10544, старшому за працездатний – 8515 осіб. Пенсіонерів, які отримують пенсію в органах Пенсійного фонду, – 9220 осіб або 412 в розрахунку на 1000 чоловік населення.

На Канівщині рівень безробіття (зареєстрований) становить 3,9% (по області – 5,2 %).

Район міститься в межах Дністровсько-Дніпровської лісостепової фізико – географічної провінції та Лівобережно – Дніпровської лісостепової фізико – географічної провінції.

Більша, правобережна частина району лежить на Придніпровській височині, поверхня її – підвищена хвилясто-пасмова рівнина, розчленована ярами і балками. Сьому частину площі району займають понад 5000 ярів. Великий Хмільнянський яр, що входить до списку найбільших ярів Європи, пролягає на 10 кілометрів в довжину. Вздовж правого берега Дніпра, в центральній частині району, простягаються так звані Канівські гори між селами Трахтемирів і Хмільне, довжина яких понад 70км, висота 80-253м. Все це ускладнює землеробство, район відноситься до складної агро – ґрунтової зони з підвищеною розчленованістю рельєфу.

Лівобережна частина Канівщини розташована на Придніпровській низині (поверхня – низовинна плоска полого-хвиляста рівнина; на борівій терасі є горби, пасма).

Клімат помірно-континентальний з теплим літом і порівняно нехолодною зимою з невеликим сніговим покривом. Пересічна температура січня мінус 5,4 °С , липня + 19,1°. Період з температурою понад + 10° становить 170 днів. Опадів у серед-ньому 490мм на рік, максимально їх випадає в червні-липні. Висота снігового покриву в середньому – 19 см. Район відноситься до недостатньо вологої, теплої агрокліматичної зони.

Ґрунти на правобережній частині переважають чорноземні типові малогумісні (60,8% площі району) та опідзолені ґрунти (16,1%), на лівобережній - ясно – сірі та сірі лісові.

Із загальної площі сільгоспугіддя становлять 63999,5га, в тому числі: рілля – 47869га, сіножаті – 3712 , пасовища – 7050га; забудовані землі –3558га, відкриті заболочені землі – 760га ; відкриті землі без рослинного покриву – 3523га. З цих земель: оздоровчого призначення–6,2га, рекреаційного призначення –55, історико-культурного–2, природоохоронного – 3361га.

Корисні копалини: торф, глини, піски, вапняки.

*

Район вважається сільськогосподарським. Спеціалізація рослинництва – зерново-буряківнича, тваринництва – м'ясо-молочна.

На території району діє 50 сільськогосподарських підприємств з різними формами господарювання. В тому числі: СТОВ – 34, акціонерних товариств закритого типу – 1,

міжгосподарських підприємств – 2, приватних – 6, сільськогосподарських кооперативів – 7, а також 70 фермерських господарств.

Відповідно до даних облстату [39] сільське господарство характеризується такими даними:

В користуванні сільгоспідприємств всього знаходиться 47,3 тис. га земельних угідь, у тому числі сільгоспугідь – 42,6 тис. га, з них ріллі – 32,9, сіножатей та пасовищ – 6,6 тис. га.

Валовий збір сільгоспкультур по сільгоспідприємствах становить :

	Од. виміру	Р О К И			
		1990	1995	2004	2005
Зернові	Тис.цнт	793,2	488,6	527,4	512,2
Цукрові буряки	- " -	737	449	101	161
Соняшник	- " -	24,8	18,7	8,6	22,4
Картопля	- " -	13	0,6	0,9	0,3
Овочі	- " -	22,4	2,4	2,3	2,4
Плоди і ягоди	- " -	5,7	0,9	0,1	0

На 1. 01.2006 року налічується поголів`я худоби :

(тис.гол.)

	По всіх катег. В т.ч. с/г. % в с/г. підпр. господарств підприємств до всіх		
	Велика рогата худоба	5,5	0,8
в т.ч. корови	3,8	0,3	7,9
Свині	10,6	1,5	14,2
Вівці та кози	2,0	0	0

Переважає кількість тваринницької продукції виробляється в індивідуальних підсобних господарствах населення.

В сільгоспідприємствах обсяги виробництва зменшилися, оскільки і поголів`я худоби за останні 15 років надзвичайно зменшилось. Про що свідчать дані.

	Од. виміру	Р О К И			
		1990	1995	2004	2005
М`ясо (у живій вазі)	Тис.ц	65,7	25,9	8,0	4,3
Молоко	- " -	240	115	7	7

Яйця	Тис.шт.	63879	7660	6	6
Вовна	ц	476	39	0	0
Вилів риби	т		218	48	43

Промисловість представлена двома основними підприємствами: ЗАТ “Укршампінйон” та ВАТ “Стелма”, які займаються виробництвом грибів, борошна, хлібобулочних та макаронних виробів. В селі Хмільна розташований цех з випуску овочевої продукції.

Функціонує 480 суб`єктів малого бізнесу, в тому числі: 56 малих підприємств (в сільському господарстві –31, промисловості – 4, будівництві –4 і т.д.) та 424 підприємці – фізичні особи.

Землі лісового фонду (ліси, заповідники, водоохоронні лісові насадження) займають 44965га. Таким чином заліснення району становить 35% (більшу територію лісів має лише Черкаський район).Найбільші суцільні лісові масиви знаходяться на лівому березі Дніпра, на південь від Канева та в районі села Бучак, тут лісові масиви підходять близько до Дніпра та його заток. Мало лісів на заході району та майже вони відсутні в східній частині . Здебільшого в лісах ростуть дуб, сосна, вільха, липа, клен, граб, акація біла, осика.

Ліси Канівщини відносяться до трьох лісових господарств: ДП “Канівський лісгосп”–19681га, ДП “Корсунь-Шевчківський лісгосп” – 5631 га та ДП “Золотонішський лісгосп” – 8155 га.

Заготівлі ліквідної деревини по Канівському лісгоспзагу в 2005р. склали 46 тис.щільних кубічних метрів, в тому числі лісоматеріалів круглих – 15, деревини для технологічних потреб – 24 тис.м³. Площі фактичних рубок лісу всього склали 2345га, в тому числі рубки головного користування–78, пов`язані з веденням лісового господарства –2224 га. Було 12 лісових пожеж [39].

Канів - місто обласного підпорядкування. Розташоване на півночі Черкаської області за 45км від залізничної станції Таганча та 7км від станції Ліплявого. Автодороги: від Канева до Черкас – Р-15 (68км), до Києва по трасі Р-1 Черкаси – Переяслав-Хмельницький – Київ (135км) та через Миронівку (150км). До Києва та Черкас проходить водоплавний маршрут по Дніпру, в Каневі – пристань, при впадінні Росі в Дніпро також пасажирська – Тубельці.

Площа міста 0,02 тис.кв.км. Жителів станом на 1.01.2006 року – 26,1тис.осіб.

Лежить в основному на крутому правому березі Дніпра, розчленованому численними ярами і балками. Поширені зсуви ґрунтів. Перевищення висот понад 150 метрів.

Територія Канева та його околиць була заселена здавна. На горах Княжій, Московці, Пилипенковій, на околиці міста, в Ситниках, відомі поселення доби бронзи. Поблизу Канева у скіфські часи існували два городища – Велике і Мале. До нової ери і на її початку тут містилися ранньо – слов'янські поселення зарубинецької культури. На Княжій горі містилось літописне місто Родня, на Тарасовій горі виявлено 3 поселення, курганий могильник та 12 скарбів X – XIII ст.

Літописний Канів відомий з кінця XIст., він був як стратегічний центр Київської Русі, захищаючи південно-східні її кордони. З Каневом пов'язано багато історичних подій за часів Київської Русі, козаччини, загарбання його Польщею та іншими державами, визвольним рухом на Правобережній Україні тощо. В 1144р. київський князь Всеволод будує в Каневі церкву св. Георгія, яку пізніше назвали Успенським собором. А через 40 років його син Святослав, герой “Слова о полку Ігоревім“, від її стін виступив проти половців. Тут починали свою кар'єру сини засновника Москви Юрія Долгорукого – Гліб, Василько та Всеволод.

Канів часто піддавався нападам завойовників та руйнуванню ними. 1240р. татарська орда, очолювана ханом Батием, захопила Канів. Близько 1362р. містом заволоділи литовські феодалі. В XIV ст. на Дніпровій горі було закладено Канівський замок.

У період Козацької держави Канів відіграє особливе місце. Старостами канівськими і гетьманами України були засновник Запорозької Січі Дмитро Вишневецький, Михайло Вишневецький, Остафій Ружинський, канівець Тимофій Орендаренко, полковник Яків Лизогуб. Тут поховано Івана Підкову, Самійла Кішку, інших козацьких старшин. Двічі в Каневі був Богдан Хмельницький.

1667р. Канів відійшов до Польщі, 1672р. – до Туреччини, 1674р.– в складі російської держави. 1683р. Польща знову захопила правобережну Україну. У 1793р. Канів увійшов до складу Росії і один рік був повітовим містом.

Канів – місто з 1796р. У 1837р. відкрито магістрат та міську думу, а в 1852р. затверджено герб. У ці часи починає

розвиватися промислове виробництво. 1849р. тут працювали невеличка цегельня, 16 водяних млинів і 6 вітряків, неподалік міста добували бутовий камінь. У 1830р. почала діяти лікарня.

22 травня 1861р. на Канівській Чернечій горі згідно із заповітом відбулося перепоховання Тараса Шевченка. Пізніше на Тарасовій Горі відкрито музей – заповідник “Могила Т.Г.Шевченка”.

Після реформи 1861р., хоч і повільно, але Канівщина розвивається. Тут діють завод сальних свічок, два медоварних заводи, суконна фабрика, вальцовий паровий млин, завод з випуску полив`яного посуду, майстерня з виготовлення карет. А в 1882р.було відкрито першу міську бібліотеку.У 1911р. в місті уже проживає 12,2 тис.осіб. Із зростанням населення розвиток його пішов дещо швидше. Покращуються шляхи, базарні майдани, споруджено готель, почало працювати двокласне міське училище. Нового розвитку набуває культурно-освітнє життя.

Нині Канів –це промислове і культурне місто, яке отримало свій дальший розвиток із спорудженням Канівської ГЕС та пам`ятко–охоронною спадщиною, зокрема Шевченківською.

В місті –14 промислових підприємств основного кола. Ними в 2005р.реалізовано промислових товарів та промпослуг на суму 246,8 млн.грн., що становить 117,8% до 2004р.

Основними підприємствами є :

Назва	Виробляє продукцію,надає послуги (головні види)
ВАТ “ Канівський маслосирзавод”	Тверді сири, масло, сухе молоко
ЗАТ “ Агроєкопродукт “	Переробка плодоовочевої продукції
Канівська ГЕС	Електроенергія
ВАТ “ Електромеханічний завод “ Магніт “	Мехобробка деталей
ВАТ “Закордоненерго-комплектбуд “	Металоконструкції для електростанцій
ТОВ “ ВШК + “	Продукція с.г.приготування

У Каневі налічується 145 малих підприємств або 55 в розрахунку на 10 тис. жителів, що найбільше серед міст і районів Черкащини (по області – 44). Найбільше з них – у

сфері операцій з нерухомістю та послуг споживачам, у торгівлі, промисловості, будівництві.

Жителі Канівщини забезпечуються питною водою з криниць та артезіанських свердловин. Централізованим водопостачанням район охоплений на 26,8%. 13 сільських населених пунктів мають централізовані водопроводи. Та лише 3 знаходяться на балансі сільських рад, інш-обслуговуються громадою або без господаря.

Джерелом водопостачання населення міста Канева є артезіанські свердловини з водоносних горизонтів в четвертинних алювіальних відкладах надзаплавних терас річки Дніпра та алювіально - флювіогляціальних відкладах. У межах міста експлуатується 12 свердловин. Їх глибина від 47 до 163м. У місті вирішено питання безперебійної подачі води споживачам. За графіком вода подається лише в район заводу "Магніт". Централізованим водопостачанням споживачі міста охоплені на 99% !

Контроль за якісними показниками води в місті здійснює відомча лабораторія КП "Управління ВГК " та райсанепідемстанція – за санітарно - хімічними, токсикологічними, органолептичними та бактеріологічними. У селах контроль здійснює райСЕС в ході поточного нагляду. Як свідчать дані лабораторного контролю цих служб, показники води відповідають вимогам ГОСТ 2874 – 82 "Вода питна. Гігієнічні вимоги, контроль за якістю ".

Канівщина – **це туристичний район**, визначний своїми різноманітними цікавими природними територіями, а найбільше – історико-архітектурними та культурними надбаннями.

Тут налічується 8 археологічних пам'яток (Пилипенкова гора, гора Московка, давньоруське місто Родень на Княжій горі та інші); 3 пам'ятки архітектури (Успенський собор 1144р. , Будинок Базилянського училища 1784р., будинок, в якому мешкав ентограф М.Ф.Біляшівський 1904 р.); 13 меморіальних пам'яток (могил, меморіальних споруд); 5 пам'ятників відомим історичним постаттям та подіям; 6 пам'ятників, пов'язаних з ім'ям Т.Г.Шевченка.

Серед об'єктів туризму: музей – заповідник "Могила Т.Г.Шевченка" на Тарасовій Горі; музей народного декоративного мистецтва – бібліотека-музей російського письменника А.П.Гайдара, якого тут поховано; пам'ятники на могилах А.П.Гайдара та російського актора О.П.Ленського; погруддя одного з керівників підпільної комсомольської

організації “ Молода гвардія” О.Кошового біля школи, де він навчався 1939-1940 років ; пам'ятник екіпажу бронепοїзда № 56.

Певні природничо – історичні пріоритети мають Канівський природний та Шевченківський національний заповідники. Тож у 2001р. кілька наукових установ України подали пропозиції експертам Міжнародного союзу охорони природи (IUCN) при ЮНЕСКО на включення цих пам'яток на звання об'єктів світової природної спадщини. Канівщина претендує на включення до національної системи туристично-екскурсійних маршрутів “Намісто Славутича “.

*

11453 га (9 %) території району зайнято під водоймами. В тому числі: 217га – під річками, 126 – під озерами, 403 – під ставками у 21 населеному пункті (найбільша площа ставків у Степанецькій сільраді – 163 га, Козарівській – 92га) і 10538 га під водосховищами.

На території Канівського району знаходиться Канівське водосховище, а нижче Канівської ГЕС – Дніпро та Кременчуцьке водосховище. Їх загальна довжина в межах району 60 км.

Канівське водосховище утворене в 1972-1978 роках при спорудженні Канівської ГЕС. Загальна довжина 123 км, ширина до 8км, площа 675км² (за даними 1989р.), пересічна глибина 3,9м, максимальна–21м. Повний об'єм води 2,62км³. Довжина берегової лінії–411км. Праві береги – круті, ліві – пологі, піщані. Найбільшу площу серед водних об'єктів району займає якраз це водосховище – 9039га.

Мінералізація води 240–260 мг/л. Водообмін у водосховищі відбувається 16-18 разів на рік. Мілководдя (глибини до 2м) займають близько 24%. Тваринний світ налічує близько 60 видів зоопланктону, та – 30-ти видів риб. На водосховищі 4 гідрологічні пости.

Кременчуцьке водосховище утворене в 1959–1961 роках при спорудженні Кременчуцької ГЕС. Розташоване в межах Черкаської, Полтавської і Кіровоградської областей. Загальна довжина водосховища 149км, ширина до 28км, площа 2250 км², пересічна глибина 6м, максимальна–21м. Об'єм води 13,5км³. Довжина берегової лінії 800км. Береги круті, високі (30-40м), урвисті; поширені ерозивні процеси берегової лінії.

Мінералізація води 225–298 мг/л. Взимку замерзає з кінця грудня до березня. Водообмін відбувається 3-4 рази на

рік. Влітку спостерігається “цвітіння” води. Цей процес охоплює до 70% площі водосховища. Фауна налічує 154 види зоопланктону, 180 – донних безхребетних, 50 – риб (за даними 1990р.). Діє 9 гідрологічних постів.

У Канівському районі від Канівської греблі до межі з Черкаським районом водосховище займає площу 422,5 га. За селом Хрещатик Черкаського району в нього впадає річка Рось двома рукавами.

До Канівщини мають відношення 3 річки, пов'язані з Россю, це – сама Рось, її притока Росава та ріка Дніпро (Кременчуцьке водосховище).

По території Канівського району протікають такі річки :

Назва річки	Куди впадає	Загальна довжина (км)	в т.ч. по району	Площа (га)
Дніпро	Чорне море	2201	60	442,5
Рось	Дніпро	346	23	85,6
Росава	Рось	90	27	20,3
Мартинчанка	Рось	14	14	9
Бобринчанка	Дніпро	14	14	8
Яблунівка	Росава	8	8	4
Грищенецька	Дніпро	7	7	3

*

Рось у Канівському районі розпочинає свій шлях за 1 кілометр від Корсунь-Шевченківського району південніше села Луки, через яке йде дорога з Корсуня-Шевченківського на Канів. В цьому місці ширина Росі становить 17-25 метрів, глибина 1-1,5 метра. Ширина долини сягає 1,5–2 кілометри. Швидкість течії річки при закритому шлюзі Корсунь-Шевченківської ГЕС дорівнює 0,36 – 0,43 м/сек. Тут цікава природа та вигідні умови для проживання: річка, лугова заплава з наносними та супіщаними ґрунтами, по обидва боки долини – ліс, надзвичайно різноманітний рельєф.

На лівому боці долини місцевість гориста, вкрита мішаним лісом, інколи лісками. Висоти сягають 195-208 метрів біля села Горобіївки, яке розташоване в стороні на захід за 2,5 кілометри від річки. Землі сіро-лісові, місцями суглинкові.

На правому боці долини широка полого рівнина з невеликими підвищеннями. Ґрунти піщані та лісові сірі. Тут

вся берегова смуга шириною 4 – 8 кілометри зайнята під дозрілим лісом, в основному сосновим, який місцями близько підступає до річки.

По лівобережжю Росі від межі району впродовж 4-х кілометрів попід горами простяглося село Лука. Тут на правий берег перекинутий дерев'яний місток, який при великих повенях зноситься водою. Колись це було маленьке поселення (в першій половині XVIIст. згадується як село з 10 дворами). Зараз тут мешкає приблизно 400 жителів.

Зразу ж за Лукою – село Межиріч, розташоване в надзвичайно зручному місці на берегах між двома річками – Росавою і Россю. Тож у давнину тут проживали в основному мисливці, виявлено поселення доби пізнього палеоліту. Цікаво те, що ці помешкання з кісток мамонтів стали першими та поки що єдиними житлами того часу у всьому світі.

Вабили ці землі і за княжих часів. Так, на одному із пагорбів, що височить над теперішнім селом, в урочищі Городок, було засноване літописне місто Товарів, яке під 1190р. згадується іпатіївським літописцем: “Половці же бежачі от города (Товарова) обломишася (тобто зупинилися) на Росі...” Не раз це поселення з'являється в спогадах пізніших. А в 1859р. сюди приїздив Т.Г.Шевченко до власника Межиріча, щоб купити ділянку землі поміж Каневом і Пекарями. Тут він і виконав малюнок “У Межирічі”. Та й нині це приваблива місцина.

Село простяглося по узрізу луга майже впродовж 5 кілометрів. Долина місцями сягає 2,5 кілометра, помережена струмками та канавами, які часто затоплюються водою від підняття Дніпра або скиду води з Корсунь-Шевченківської ГЕС.

В районі села Межиріч через Рось та Росаву прокладені мости, якими проходить асфальтова дорога Черкаси – Канів. До Канева краще добиратись дорогою Р-13 (віддаль 15 км), яка йде в бік села Малий Ржавець. Але, щоб відвідати Канівський природний заповідник, чи найбільший в Європі

“Хмільнянський яр,” помилуватись надросянськими і дніпровськими берегами, порибалити чи просто відпочити біля води, можна поїхати від села Гамарні через населені пункти Конон-чу, Хмельну, Пекарі і добратися до могили Т.Г.Шевченка, а там уже й Канів. Правда, сюди відстань довша і дорога не скрізь асфальтова, але добратись можна без особливих проблем.

За Межирічем в Рось впадає ліва притока (одна з її найбільших приток) – річка Росава, яка бере початок за селом Расавка Кагарлицького району. Росава приймає кілька приток, найбільші з них – це річки Росавка (40км), Поточка (30 км), Козарка (24), Шевелиха. Протікає через багато населених пунктів, у тому числі через міста Кагарлик, Миронівку. На ній безліч ставків, зокрема чималі водойми в Кагарлику, Миронівці, біля села Маслівки. Та доля річки незавидна: на її берегах і притоках чимало підприємств та різних об'єктів, які забруднюють воду. На території Степанецької сільради будується забійний комплекс курей, який згідно із заявою на проектування, буде здійснювати скид стоків у річку Росаву в межах 5тис.м³ на добу.

За селом Михайлівкою на лівий берег Росі і до Дніпра можна дістатись через місток, що прокладений через Рось на хуторі Михайлівка. А там нижче села Пекарів на барезі Дніпра знаходяться Канівські каналізаційні очисні споруди. Нижче них – бази відпочинку Канівського природного заповідника, мисливське господарство “Пекарі”.

На правому березі прекрасні місця, заповідні. Густих сосновий бір з пахощами живиці та влітку – з прохолодою підступає з боку Михайлівки аж до води. Далі його змінюють просторі долина та луки, що тягнуться вздовж Росі аж до Дніпра.

Русло річки в цих місцях нешироке – 20–30 метрів, береги круті, але не високі. В своїй нижчій частині приблизно в 1913-1914 роках Рось пробила нове русло справа, а старе русло залишилось як канал і називається Стара Рось. Якраз тут і прокладений газопровід через Дніпро.

В пониззі Росі та придніпровських плавнях природа завжди була надзвичайно чудовою: затоки, озерця, заплави, піщані коси, острови, покриті лісками та очеретами. На островах цілі плантації ожини. В 70-80-х роках минулого століття тут водились зграї водоплавної дичини, тож полювання було дуже вдалим. В Рось та затоки заходило безліч риби, риболовля приносила велике задоволення. Тож природа цих місць вабила насамперед мисливців і рибалок. З часом зростає наплив любителів полювання та риболовлі, зменшується тваринний світ цієї заповідної території. Аби зберегти унікальність Росі та її природний світ, у першу чергу рибні запаси, за пропозиції природоохоронних органів виконком Черкаської обласної ради народних депутатів своїм рішенням від 21.07.1984 р. за № 354

Рось(площею 120 га від Дніпра до моста в с.Межиріч) оголошує заказником місцевого значення з назвою “Роський”. Тут заборонялось рибальство. Спочатку це принесло певні результати.

Та часи змінюються. Сюди все частіше приїзять жителі міст, зокрема Черкас, Києва. Побачивши привабливість цієї місцини, поступово на берегах Росі почали споруджувати маленькі дачні будиночки, потім дачі, вілли, скуповувати в місцевих жителів житлові будинки під дачні потреби. Перші дачні споруди з'явились за Старою Россю, на Росі біля села Хрещатика, озера Об'яштин. А тепер так обсіли річку дачники та міщани від самого Межиріча до Дніпра, що навіть до води не скрізь можна підійти. Про який там заказник можна говорити?.. Зараз ніби дозволяється риболовля в заказнику на одну вудочку, але не в період нересту. А як ще.., інакше навіщо дачникам будуть ті дачі без риби? Деякі навіть прихопили в оренду затоки та озера.

Та коли мова зайшла про рибальство, то не можна не згадати про те, як тут, м'яко кажучи, процвітає браконьєрство. Воно набуло загрозливих меж: рибу глушать електровудками, роблять різні загати у вузькій річці та використовують інші засоби лову. Ось що з цього приводу писала газета “Нова Доба” за 30.05. та 20.06.2002р., кореспонденти якої спільно з рибінспекторами проводили рейд по Росі: *“Русло трохи звужується, течія швидшає, а поміж вербами постають знамениті межиріцькі “павуки” – монументальні вироби браконьєрського мистецтва. Річка тут натикається на численні загати з повалених верб...Загати межиріцьким браконьєрам украй необхідні – вони вкорочують русло ; риба обминає перепони й запливає прями́нінько в сіті.”*

“... Більшої шкоди ніж браконьєрські сіті та “павуки” рибі завдають електровудочки...Межиріцькі “підприємці” мастаки ловити рибу ще й на електровудочки “. Дія цього варварського знаряддя наносить непоправної шкоди рибі і всьому живому, що потрапляє в зону її дії. Від потужного електророзряду гине риба в радіусі 5 метрів. Браконьєри, звісно, вибирують більшу, менша ж осідає на дно, гине, встеляючи його сріблястим килимом.

Тут же член експедиції іхтіолог Віктор Кириносенко пояснює: *“Риба , яка потрапила в зону дії електровудочки й вижила, як правило, залишається безплідною. Ікри в ній майже немає.”*

Чи припинилось браконьєрство, варварське знищення риби в цьому місці в Росі, Дніпрі...?

*

Щодо екологічної обстановки, то вона в якійсь мірі перекликається з іншими попередніми районами Надроснянського краю. Тож наводяться лише окремі дані з цієї проблеми.

Перш за все, внаслідок катастрофи на Чорнобильській АЕС на Канівщині під посиленням радіологічним контролем знаходиться 16 населених пунктів та місто Канів, з них до III-ї зони відноситься село Тростянець. Всього на забруднених територіях з підвищеним контролем станом на 1.01.2006р. проживає 31,4тис.осіб (65,1% населення).

Природний приріст населення один з найнижчих серед сільських районів області. За 2005р. він характеризується даними [37]:

(на 1000 наявного населення)

	Кількість народжених	Кількість померлих	Природний приріст
По району	6,0	30,8	- 24,8
По місту Каневу	8,4	14,2	- 5,8
По області	7,2	24,1	- 16,9

В районі один з найвищих серед районів області показників смертності жителів, він на 1000 наявних у 2005р. становив 30,8 померлих. Високий рівень смертності дітей у віці до 1-го року.

Спостерігається відтік населення. Так, лише в 2005р. кількість вибулих перевищує кількість прибулих на 129 осіб – у межах області, та за її межі – 16 осіб.

На території району знаходиться 9900 кг непридатних та невідомих пестицидів, причому в населених пунктах, сховища яких розташовані неподалік річок (2-3,5 км), це у Степанцях, Козарівці, Таганчі. В 2005-2006 роках всього утилізовано 6,7т хімікатів.

На Канівщині працюють одні очисні споруди – міські, які знаходяться за селом Пекарі на березі Дніпра. Викид стічних вод після очищення здійснюється на поля фільтрації. Потужність споруд – 6,8 тис.м³ на добу, фактично надходить 10 тис.м³. Стан очисних споруд такий, що вони потребують негайного капітального ремонту на всіх стадіях очистки або повної реконструкції. Поки що, ніби, виготовляється проектна документація на це в НДІ будівельного виробництва м. Київ,

яким може бути передбачено відведення стічних вод після очистки в Дніпро.

При всіх негараздах ця місцевість залишається неповторно красивою і багатою на цікаві культурно-заповідні території та водні ресурси. Щоб більш раціонально їх використати, зокрема Дніпро та Рось, регіон був би ще привабливішим як для вітчизняних так і для закордонних туристів, давав би чималий зиск .

Ще раз про воду

Оскільки вода, зокрема прісна, є одним з найважливіших компонентів для існування світу і всього живого, для виживання людини, стає найбільш затребуваною, про неї хочеться сказати дещо більше (на основі висновків учених та фактичного стану справ). Щоб кожний, хто прочитає ці рядки глибше замислився над тим, чи все він особисто робить і що може зробити для збереження річки Рось та інших водних ресурсів.

З питань проблем води у світі та в Україні під авторством Т.А.Кінько та М.Т. Кінько видана цікава книга з аргументованими доказами “Земля – планета спраги”. Краще за них викласти свої міркування, ніж у цьому виданні, навряд чи зможу. Тож наведу лише окремі висновки, дозволивши собі це зробити, авторською мовою книги.

“Споживання прісної води у світі зростає у 2,5 раза швидше, ніж чисельність населення.

З початком XXI століття близько 2 млрд. осіб проживають у місцевостях, де прісну воду міряють на краплини.

Через нестачу води з кінця XX – початку XXI ст. на планеті кожні 8 секунд помирала 1 дитина.

Запаси питної води, придатної для споживання, неухильно зменшуються внаслідок зростання масштабів споживання і забруднення вод, а також через несприятливі зміни, яких зазнає клімат на планеті.

Людство гине разом з планетою в міру того, як вичерпуються запаси питної води.

Близько половини рік світу забруднені або вкрай обміліли. Вісімдесят країн світу, у яких проживає 40% населення світу, переживає серйозну нестачу води.

Очікується, що до 2020р. причиною смерті 76млн. землян, серед яких переважатимуть діти, стане вживання неякісної води. Навіть, якщо до 2015року ООН вдасться забезпечити якісною водою половину тих, хто сьогодні не має до неї доступу, то все одно на Земній кулі через неякісну питну воду помре 34 млн.осіб.

Розраховувати на те, що Природа якось сама поповнить свої запаси прісної води, недоводиться. Самоочищення відбувається лише до певної межі. Поповнити втрачені запаси прісної води Природі нізвідки.

Якщо характер споживання води не зміниться, зазначає віце-президент Всесвітньої ради з Водних Ресурсів Уільям Косаров, то до 2025 року при дефіциті води житиме вже не 30 %, а 50 % населення Землі.

З другої половини ХХ ст. – з початку ХХІ століття Земля що далі, то більше стає Планетою Спраги.”

*

“... Настав час дізнатися про те, яке становище на початку ХХІ століття склалось і в самій Україні. Наскільки воно відрізняється від того, що існує у світі ?

У другій половині ХХ століття водоспоживання в Україні різко зросло. Відтоді Україна що далі, то більше стикається з нестачею прісної води. Становище не тільки загострюється, а й неухильно погіршується.

Водні ресурси України використовуються повністю.

Наприкінці ХХ–початку ХХІ ст. Україні, щоб задовольнити свої потреби , щорічно не вистачало 400млн.м³ прісної води. З другої половини ХХ ст. 260 міст України мають серйозні проблеми з постачанням питної води.

Станом на початок ХХІст. 1228 сіл в Україні, переважно у південних областях, і АР Крим, повністю або частково користувалися привозною питною водою.”

Водний ресурс нашої країни зосереджений в основному у поверхневих водоймах і дуже залежить від поповнення його з атмосферних опадів та транскордонних рік. “Найбільші ріки України – Дніпро і Дністер. У їхніх басейнах зосереджено 80 % населення України. Їхньою водою упродовж тривалого часу забезпечувалися потреби майже всієї України.

Якби не Дніпро, то більшість населення України чисельністю до 36 млн. осіб, давно б залишилися без води.”

Водний ресурс країни доповнюють підземні запаси води. *“ На початку ХХІст. добовий запас підземних вод в Україні оцінювався в 57,2млн.м³ на квадратний кілометр “. Але вони так само розміщені нерівномірно по країні і не скрізь доступні. “За оцінками експертів, основна частина ресурсів підземних вод України зосереджена у північних і північно-західних областях. У межах південної частини українського кристалічного щита, а також в деяких місцевостях Прикарпаття і Причорномор`я добовий показник підземних вод може ледь-ледь сягати 5 000м³ води на квадратний кілометр площі, а подекуди цей показник навіть значно менший.”*

“Наприкінці ХХ–на початку ХХІ ст. в 11 областях України за рахунок підземних вод забезпечується понад 50% потреби у господарсько-питній воді.

Річний запас водних ресурсів на душу населення в Україні - один із найменших на Європейському континенті. За усередненими показниками він складає близько 1000 м³ прісної води на 1 людину щорічно. Наприклад, у Франції на кожного жителя щорічно припадає 4570м³ (за іншими даними – 3500 м³), у Швейцарії – 7280м³, у Швеції і Німеччині – 2400м³ на одну людину, у європейській частині Росії – 5900м³.

Вода, яку вимушене споживати населення України, часто не відповідає вимогам Держстандарту якості питної води. Ступінь забруднення поверхневих вод в Україні наприкінці ХХ ст. вже був настільки значний, що складає загрозу не тільки якості життя, а й безпосередньо життю і здоров`ю населення.

Ріки, довкола яких сконцентровано найбільші промислові регіони країни, відзначаються і найбільшим рівнем забруднення вод.

Значне за обсягами забруднення вод додатково зменшує й без того недостатню кількість доступних запасів пмтної води в Україні. Марнування прісної води зумовлюють і технічні фактори.”

Значна кількість водогонів централізованого водопостачання взагалі не відповідають санітарним нормам. Викликає надзвичайно велике занепокоєння забруднення підземних вод засобами хімізації сільського господарства, нафтопродуктами та іншими забруднювачами, позбутися яких з підземних горизонтів поки що не є можливим. *“З кінця ХХ ст. якість питної води у кожному третьому сільському колодязі України не відповідала вимогам державних стандартів”*.

Гадаю, що цих прикладів достатньо, щоб свідомій людині зрозуміти суть проблеми.

*

“Доступні запаси прісної води на Землі катастрофічно зменшуються, а з урахуванням прогнозних даних, то й взагалі вичерпуються.

*За даними ООН, ЮНЕСКО, Міжнародного інституту вивчення продовольчої політики, численних наукових, громадських, урядових і неурядових організацій наша Вітчизна разом з більшою частиною людства невблаганно втягується у планетарну водну кризу. Роздумувати вже ніколи. **Від обізнаності людей тепер залежить надзвичайно багато. Чим більше людей знатиме про причини і наслідки глобальної водної кризи, тим більша вірогідність зупинити біду.** Ми втрачаємо природні чинники підтримки життя на Землі, яких ніколи належно не цінували, поки їх вистачало.”*

“Справжню ціну води ми, як людство, усвідомлюємо тільки тепер, коли опинилися на порозі глобальної водної кризи. Тепер, коли людство із безсмертного стало смертним, світові знадобиться нове мислення.”

Альберт Ейнштейн. Фізик, лауреат Нобелівської премії.

“Щоб становище змінилось на краще, щоб відвернути планетарну катастрофу, людству треба у стислі історичні строки опанувати новим видом свідомості.

Часи, коли добробуту можна було досягти за рахунок пограбування і руйнування Природи, добігли до кінця. Далі - прірва. Далі – отруєння і вичерпання останніх водних запасів, перетворення Землі на безводну пустелю. Далі – економічні й демографічні потрасіння. Далі – гальмування (або й примусова зупинка) розвитку людської цивілізації.

Сучасним дітям не випадає вже жити за принципом “на наш вік вистачить”. Адже це дітям, а не дорослим, доведеться опинитися у недалекому майбутньому, яке страшить уже сьогодні. На їхній вік може якраз уже й не вистачити... І цілком природно, що діти, на відміну від дорослих, виявлятимуть більше занепокоєння тим, яким буде саме їхнє майбутнє.

*Доводиться гірко пошкодувати, що низький інтелектуальний і освітній рівень більшості людства, примітивність способів існування, які зводяться до колективної співучасті у хижацькому розграбуванні Природи, егоїзм правлячих класів, котрі не відповідають вимогам до еліти за благодетельним впливом на планетарні процеси, роблять згуртування людства практично неможливим. **Відповідальність повинні взяти на себе звичайні люди, які свідомі того, що коїться. І тоді, можливо, ще вдасться відвернути велику Небезпеку.***

Ми опинилися у надзвичайній ситуації, вирятуватися з якої поодиноці не вдасться нікому. Діяти окремим людям, народам і людству проти того й тих, хто наближає всесвітню катастрофу, треба лише спільно”.

Вищезгадане стосується кожного з нас. І чим раніше ми почнемо конкретно займатися збереженням водних ресурсів і довкілля, тим буде краще для нас і прийдешніх поколінь.

Водночас такі важливі для України проблеми, як забезпечення населення питною водою та покращення екологічного стану довкілля не знаходять адекватного відображення в інформаційно - роз'яснювальній та начальновиховній політиці України. Пропонована книга, можливо, хоч трішки заповнить цю прогалину, змінить погляди людей до свого існування та майбутнього своїх дітей і онуків.

Післямова – від автора .

Пересічний читач, прочитавши заголовок книги, може сказати: “Основна тема книги – річка Рось і все про Надросся, то при чому тут, наприклад, населення, економіка, фінанси, екологія ?.. Слід описувати про велич та красу річки, про безмежні успіхи надроссян в її збереженні, про бази відпочинку на її берегах, пропагувати туризм, рибальство тощо.” Мені спочатку також так вважалося. Та в процесі ознайомлення з річкою, її притоками, берегами, з населеними пунктами, зустрічей з десятками місцевих жителів, довелося докорінно змінити свої погляди. Настільки змінилась Рось не в кращий бік та скільки проблем, пов’язаних з нею, накопичилось у кожному районі, що обминути цього не можна аж ніяк ! А всі вони залежать від багатьох факторів: людського, перш за все; природного; наявності виробничого потенціалу, який впливає на використання водних ресурсів; забезпеченості того чи іншого району фінансовими резервами, щоб можна було краще вирішувати проблеми Надросся. А санітарно-екологічна обстановка вразила найбільше і те, як наші любі надроссяни “дбають” про природу та річку .

Довелося більш ширше і глибше зануритись у вивчення ситуації в кожному районі, через який протікає Рось. Для того, щоб на основі конкретних даних було всім зрозуміло, яка насправді соціально-економічна та екологічна обстановка в Надроссянському краї, які основні проблеми слід вирішувати, насамперед, пов’язані із загальною, еднаючою всіх нас надроссян – артерією – річкою Россою.

Для цього довелося витратити більше року для поїздок, зустрічей із фахівцями, запросити від багатьох відповідних служб усіх надроссянських районів необхідні відомості та витратити десятки годин телефонних розмов для їх уточнення, перегорнути безліч газет, книг та довідників...

Щодо загальноприродничих і соціально-економічних відомостей, то у виданій в Україні довідковій літературі вони надзвичайно застарілі (останнім часом такі енциклопедичні та інші довідники не видавались). Усіх їх довелося вибирати з інформацій, отриманих різним шляхом з районів, із статистичних довідників чи місцевої преси. Збір відомостей розпочався з 2005 р., а час ішов. Можливо, деякі дані по районах можуть бути уже дещо іншими. Матеріали по тому чи іншому району, місту чи селу брались із кількох джерел,

інколи вони були різними (приміром, площі лісів, дані про назви підприємств, організацій, показники діяльності, деякі історичні факти тощо). Довелося перегорнути тисячі сторінок інформації та “переварити” чисельну кількість цифр. Тож прошу вибачення, якщо такі неточності можуть бути. Тим більше, книга готувалася самотужки, не так, як деякими авторами, на яких працював цілий штат працівників.

Поряд з історико-природничими темами в книзі подаються матеріали про екологічну обстановку, забезпечення населення питною водою. Ці питання – майже скрізь проблемні, в одних районах менше, в інших більше, тобто вони виглядають як недолік. Автор нікого не критикує і не звинувачує в цьому, адже вони об’єктивні і є реаліями сьогодення. Для країни загалом (тим більше, всі дані про забрудненість довкілля, водойм, стан водопостачання, аналізи води у комунальних водогонях, стан захворюваності населення, в т.ч. внаслідок катастрофи на Чорнобильській АЕС, демографічна ситуація тощо, друкуються в довідниках статоргів, розрахованих на широке коло читачів. Зокрема, багато даних автором використано по Корсунь-Шевченківському та Канівському районах саме із “Статистичного щорічника Черкаської області за 2005 рік”). Питання екології та забезпечення населення питною водою чи не найбільш гострі нині, тому на них повинна бути звернута увага насамперед, можливо, недофінансувавши інші потреби.

Тема Росі є, безумовно, головною. Річка – це великий наш скарб, і ми повинні його цінити. В багатьох регіонах країни, де відсутня річка, люди обділені не просто водним дзеркалом, а багато чим: станом атмосферного повітря, щедрою рослинністю, питною водою, вологою та водними ресурсами для життєдіяльності виробничих галузей, рибою, нарешті – здоровим відпочинком і багатьма компонентами для зміцнення здоров’я. Люди з цих місць їдуть за тридев’ять земель, аби дістатись річки, будують там дачі тощо. А в нас річка під боком, ще й яка!

Чи всі ми цінуємо таке наше багатство? Що робимо, аби зберегти Рось і її притоки повноводними, чистими та придатними для себе і прийдешніх поколінь? Може статися і в нас так, як з героєм древньогрецьких міфів Танталом. Боги покарали його таким чином: поставили по самі уста у воду. Тантал ніяк не міг напиться. Як тільки він намагався це зробити, рівень води опускався настільки, наскільки до неї наближались його губи.

Тож у книжці тематика Росі і водних ресурсів розкривається надзвичайно широко, зусібч для того, щоб кожен читач міг знати більше про Рось та річку, біля якої він живе, щоб міг усвідомити важливість питання з їх збереження. І не лише для цього, а й щоб прищепити не тільки собі, а й іншим громадян вищий рівень самосвідомості .

Догадуюсь, не всім буде до вподоби те, про що висвітлюється в книзі, особливо підприємцям - виробничникам. Ось що заявив молодий керівник одного підприємства при спілкуванні з ним: “ А навіщо про все це писати? Мені, наприклад, ні до чого ці проблеми. Головне для мене виробити продукцію і якомога вигідніше її реалізувати. А все інше мене не турбує“. Ось як розмірковують окремі обивателі, особливо ті, які самі з інших регіонів, а в районах прихотили підприємства. А люди сподіваються, що вони щось корисне зроблять для розв'язання водоекологічних та інших проблем .

А один районний керівник сказав: “ Ми раді, що до бюджету від таких підприємств якась копійчина надійде, хоч знаємо яка її ціна . Ото ж і миримось”.

Книжка не претендує на високе художньо-літературне видання, я не професіональний письменник. Та таке завдання й не ставилось. Головна мета - щоб відповідальні особи могли глибше ознайомитися з деякими природничими, соціально-економічними питаннями, з'ясувати суть наявних проблем, порівняти зі станом в інших районах і щось цінне запозичити собі. А для пересічного громадянина , учнівської молоді – більше отримати інформації про свій край, зрозуміти важливість збереження природи – нашого спільного дому.

Книжка не є моїм особистим надбанням, адже відомостями мені допомагала велика кількість громадян і фахівців різних організацій з усіх районів Надросся, яким не байдуже майбутнє свого краю і річки Рось. Це заслуга насамперед тих людей, які обізнані з ситуацією, щоденно працюють над зміною обстановки на краще, переживаючи за негаразди, що мають місце і які інколи не в силах самотужки їх усунути . Але вони справжні патріоти свого краю .

Всім , хто мені сприяв , висловлюю щирю вдячність. А хто допоміг найбільше, тим подяки будуть висловлені персонально в подарованих книгах .

Про себе

Народився я в хліборобській сім'ї 18.06.1943 року в стародавньому великому селі Вільхівець Звенигородського району Київської області.

Перші документальні згадки про поселення відносяться 1633р. Після утворення Черкаської області в 1954р. моє село знаходиться в її складі. А в кінці 60-х років із чимось бездумності, яка виходила від "великих" сільських дослідників, історичну назву села змінено на Вільховець.

Так ось Вільховець справді велике село. Протяжність його з кінця в кінець сягає 5км. В 1900р., наприклад, у ньому проживало 5378 жителів. Тут діяв один з найбільших в області цукровий завод, також – цегельний, 4 колгоспи, 2 початкові, восьмиріч-на та середня (земська – в народі) школи. До райцентру Звенигородки відстань 6 км, до залізничної станції Ватутіне – 12 км. Через село протікають дві річечки Попівка і Малинівка (Барабашка) з багатьма ставками, які впадають в річку Гнилий Тікич за 3,5 км від села.

Вважаю, що моя родослівна походить від діда Максима (давніших предків не вдалось віднайти). Сингай Максим Григорович народився в 1880 році в селі Вільхівець і прожив тут усе своє довге життя до 1980 року. В нього була сестра та два брати – Терешко і Пилип. Один з братів за пошуками кращої долі на початку 1900-х років виїхав до Канади, де й шлях його загубився. Дід закінчив 2 класи церковно-приходської школи і вважається на той час у селі грамотною людиною і був гарним господарником. До всього – мав неабиякі фізичні дані. Тож працював старшим воловником у пана (по нинішньому – завідувачем фермою). Учасник Першої світової війни, він бере участь в діючій російській армії проти німців у званні ротного командира. Під Орлом потрапляє в полон і майже два роки перебуває на території Румунії.

Перша дідова дружина померла в 1918-1919рр., більше всього від тифу, який тоді лютував по країні, залишивши дідові трьох синів Степана, Дмитра та Мусія. Дід одружився на молодій дівчині

Лізі Кравченко (її звали Лосовега), яка 23 лютого 1921р. народила дочку Оксану – мою матір (в селі її звали Санькою). При утворенні колгоспів діда односельці обирають першим головою колгоспу “Жовтень” (в селі було організовано 4 колгоспи). Потім він працює бригадиром, а далі до глибокої старості – на різних роботах у колгоспі.

В 1939р. мати виходить заміж за мого батька Адама Педченка (народився 10 жовтня 1923р. у великій сім'ї моєї баби Фанасії Брайченко, яка проживала на кутку Педьки. Дід Кость помер дуже молодим у 1933р.). На початку війни мого батька не було призвано на військову службу через вік, тож переходивався він у селі, аби окупанти не відправили до Німеччини. Та одного разу німці схопили його. Тож він до початку 1945 року перебуває на примусових роботах на підприємстві в Східній Німеччині. Звільнений військами Радянської армії, до кінця війни в її складі бере участь у бойових діях у Німеччині та Чехословаччині. Нагороджений медалями “За взяття Берліна” та “За звільнення Праги”.

Дід Максим проживав у збудованій ним хаті на вулиці з чудовою назвою – Новостройка (нині Мічуріна), але віддаленій від центру села, від школи. В ній я і народився в страшному 1943 - му. Спочатку ми всі дружно жили в дідовій хаті. Дід і мій батько господарство вели окремо: городи були поруч, дід і батько мали по корові, яких мені доводилося пасти з малих років. Мене більше опікував дід: розповідав про своє минуле, цікаві історії, вчив ввічливості. Сам був висококультурним: здоровався з кожним, знімаючи шапку перед дорослими і дітьми. Змайструвавши візка, в який впрягались корови, брав мене із собою, коли їхав на поле чи в ліс, чи ще кудись. Виховував працелюбству власним прикладом. Я його дуже любив, понад усе за те, що він зі мною відверто, як з дорослим, говорив і доручав виконувати різну роботу, можливо, не по моїх роках. Як би там не зробив її, завжди хвалив.

Батько і мати працювали весь час у сільському господарстві: батько бригадиром, завідувачем фермою, на різних роботах у колгоспі. Мати – на польових роботах. Тож, можливо, менше їй приділяли уваги мені. Батько був серйозним і я в дитячі роки його боявся, чесно кажучи (Хоч насправді він доброзичливий, лагідний, а так вів себе, щоб я ріс слухняною дитиною. Це я зрозумів набагато пізніше). Лише що..мати: “Скажу батькові”, я ставав послухним і справно виконував завдання, які доручала мати.

Батьки жили дружно. В сім'ї панували добропорядність та повага. 5.05.1953р. народився мій брат Микола. Хоч до нього більше було уваги з боку батьків (так здавалось тоді), до мене батьки ставились більш вимогливо. Це й зрозуміло, бо я був набагато старшим, за що я їм лише вдячний. Мати мала неабиякі здібності до малювання, вишивання, шиття. Можливо, щось передалось мені, бо ще з дитячих років я малював скрізь: на

пустих місцях у книжках, у зошитах, а в школі – стінгазети. Бачачи це, мати прагне розвинути мої здібності, відводить до місцевого художника (це вже коли я навчався в старших класах).

Батьки вирішили спорудити власний будинок. Зводять його в 1959р. поруч з дідовим. Перебралися туди, всі живем дружно, як одна сім'я.

В 1960р. закінчую школу і мерщій їдемо з батьком до Києва: поступати в художній інститут. Та не судилось мені стати професійним художником. Уже було пізно – розпочиналися вступні іспити. Тож відкрив я довідника і почали з батьком шукати інший вуз щоб не втрачати рік. Як зараз пам'ятаю, читаємо: фінансово-економічний інститут. Батько: "Оце годиться...!"

Так я вступив до Київського Інституту народного господарства (КІНГ-а) на фінансово-економічний факультет. Закінчив його і став економістом-фінансистом. Спочатку працював у відділенні Державного банку на Житомирщині. Потім – у Корсунь-Шевченківському: на економічній роботі у відділенні Державного банку, верстатобудівному заводі, РО "Сільгосптехніка"; другим секретарем райкому комсомолу, інструктором райкому партії, понад 18 років – в райвиконкомі (на посадах голови райплану, заступника голови райвиконкому – голови райплану, начальника районного управління економіки), 9 років – керуючим відділень Промінвестбанку та Укрінбанку, заступником начальника управління праці та соціального захисту населення райдержадміністрації.

Та де б не працював, потяг до малювання не полишає мене. Зображаю надросянські пейзажі, портрети родичів і друзів. У 1973р. заочно закінчив університет мистецтв – за фахом живопис. Та з часом (відповідальна робота, любительська риболовля...) все рідше берусь за пензлі та фарби. Але природа, риболовля надихають до іншої творчості – літературної. Тож в обласній газеті "Черкаський край" упродовж 4-х років випускаю щомісячну сторінку "Клуб рибалки", потім друкуюсь у місцевій газеті "Вісник Корсуня", видаю 3 книжки про природу Корсунь-Шевченківщини та риболовлю. А в 2003р. місцеві аматори обирають першим головою районного літературно-мистецького об'єднання "Янталка", до якого входять літератори, художники, фахівці прикладних видів мистецтва, композитори району.

Маю сина, онуку, яка також тягнеться до малювання. Корсунь-Шевченківщину вважаю своєю другою батьківщиною. Але часто їжджу в своє рідне село, там живе ще мій батько і брат із сім'єю.

Не можу забути тих місць, де провів найцікавіші роки дитинства. А вони були дійсно чудовими і неповторними. Хоч жилося небагато: без телевізора, сучасної автомобільної та відеотехніки, мобілок ..., але дихалось набагато легше і жилося веселіше. Кипіло життя. Зараз у селі майже все змінилося: зруйновані колгоспні ферми; немає вже вітряка, який стояв на

найвищому місці колишнього подвір'я колгоспу " Жовтень" як музейна рідкість; не стало черешень та яблунь у лісі "Шпиндалове", де ми пасли корів; зникло джерело " Макортети " з холодною прозорою водою в "Кравченковому лісі"; замулилась річечка, яка від нього текла до нашого "Решитнякового ставка." Лише все це сниться, ніби було вчора. А проснешся – аж страшно, як усе змінилось.

Та найчастіше сниться дідова хата, якої вже давно немає (добре, що хоч фото з неї збереглося). На тому місці посадив я грушу. Нехай росте, щоб ділянка не пустувала.

Прокро спостерігати за вулицями села. Приміром, наша, моя вулиця "Новостройка", колись густо заселена, стала пусткою. Старі жителі, що ще залишилися, десь поодинокі длубаються на городах, молодші виїхали. Стоять спустілі, зарослі кущами, перекошені будинки. Вулиця розмита так, що в подвір'я не можна заїхати. Колишній магазин райспоживтовариства закритий. Добре, що хоч підприємець – жінка із Звенигородки раз на тиждень завозить продукти харчування .

Колишня надія, яка давала роботу селянам, гроші, сприяла розвитку сільського господарства і соціальної сфери – цукровий завод практично знищений, металеве обладнання вирізане і вивезене.

Проїжджаючи селом по дорозі Черкаси – Умань повз стареньку хатину, яка ще збереглася (нещодавно розпочаті роботи з її відновлення) згадується наш земляк, борець за вільну Україну В'ячеслав Чорновіл (до речі, мій далекий родич. Батько його матері і батько моєї баби були двоюрідними. З В.Чорноволом ніколи не доводилось зустрічатись). Жили в цій хаті його предки і він сам в юнацькі роки.

Рідна стороно, тебе, можливо мимоволі потроху забував, поспішаючи на світі жити. Але я завжди з тобою в думках і наяву. Тож висловлюю словами поета свою вдячність моєму Вільховцю :

*"Оця земля була і буде.
Чолом лише одній їй б`ю:
Вона виводила у люди
Далеку молодість мою."*

Григорій Педченко.

Література

1. Юденіч О. По річках України. 1938 р.
2. Газета " Молодь Черкащини " за 2.02.2006 р.
3. Кінько Т.А., Кінько М.Т. Земля - планета спраги. 2004 р.
4. Бейдик О.О., Падун М.М., Географія для вступників до вищих навчальних закладів. 1995 р.
5. Природоохоронна карта. Київська область. Розроблена ДНВЦ "Природа" – Національного космічного агентства України, міністерства екології та природних ресурсів України, з використанням аерокосмічної інформації.
6. Газета " Сільські вісті " за 15.09.2005 р.
7. Географія. Світи, регіони, концепти. 2004 р.
8. Кузьмінський А.І., Суховершко Г.В., Чудновський В.Я. Наш рідний край. Хрестоматія з історії Черкащини. 1993 р.
9. Звіт про інженерно-гідрологічні дослідження, розрахунки і гідрологічний нарис р. Рось. УНДПІ цивільного сільського будівництва. 1984 р.
10. Енциклопедичний словник УРСР. 1987 р.
11. Сиротенко А.Й., Чернов Б.О., Плахута В.Я. Пробний підручник 9 класу середньої школи. 1996 р.
12. Український радянський енциклопедичний словник. 1987 р.
13. Пуговиця М.Н. Сповідь біля млинового колеса. 2005 р.
14. Українська радянська енциклопедія. 1982 р.
15. Стогнійчук І.М. Пізні яблука. 1996 р.
16. Купріяничук О. О. Географія рідного краю. Володарщина. 1999 р.
17. Енциклопедія сучасної України. 2003 р.
18. Дозиметрична паспортизація населених пунктів України, підпавших радіактивному забрудненню після Чорнобильської аварії. Зведені дані. Червень 1991 – лютий 1992 р. (збірник 2).
19. Газета " Молодь Черкащини " за 4.05.2006 р.
20. Зелінський П.М., Шелест А.П. Міра всіх речей – Людина. 2004 р.
21. Газета " Вісті Богуславщини " за 14.01.2006 р., 22.04.2006 р.
22. Статистичний збірник. Соціально – економічна характеристика сільських населених пунктів Черкаської області. Головне управління статистики у Черкаській області. 2006 р.
23. Відомості відділу земельних ресурсів. м. Корсунь-Шевченківський.
24. Ваколюк П.Г. Газета " Сільські вісті " за 11.05.2006 р.
25. Соціально-економічне становище Корсунь-Шевченківського району за січень-грудень 2005 року. Інформація.
26. Проект районного планування. УНДПІ цивільного сільського будівництва. 1986 р.

27. Прогноз фітосанітарного стану агроценозів та рекомендації щодо захисту сільськогосподарських рослин від шкідників, хвороб та бур'янів у господарствах Черкаської області. 2005 р.
28. Журнал "Зелена скарбниця Черкащини". Квітень 2006 р.
29. Хаверусь С.Л. Музей І.С. Нечуя – Левицького у Стеблеві. 1988 р.
30. Хаверусь С.Л. Стеблів над Россю. 2004 р.
31. Історія міст України. Черкаська, Київська області. 1972 р.
32. Малий енциклопедичний словник Корсунщини. 1,2 том. 2003-2004 рр.
33. Паспорт Корсунь-Шевченківської РЕС.
34. Дані Корсунь-Шевченківської СЕС.
35. Основні показники діяльності санепідемустанов Черкаської області за 2005 р. Ст. 59.
36. Журнал "СЕС. Профілактична медицина". №4 за липень-серпень 2006 р. Ст. 61, 62.
37. Статистичний щорічник Черкаської області за 2005 рік. Облстат.
38. Зведені дані щодо умов зберігання невідомих та непридатних до використання в сільському господарстві хімічних засобів захисту рослин у Корсунь-Шевченківському районі станом на 20.11.2006 р.
39. Художньо - методичний альманах Корсунь-Шевченківського РЦДЮТ. Планета добра. 2006 р.
40. Газета "Надросся" за 1999-2006 рр.
41. Географічні і природничі карти України та районів.
42. Горбань С.І. "На зорьке". 1979 р.
43. Паспорта районів Надросся та інші відомості відповідних служб
44. Відомості відділу земельних ресурсів Богуславського району.
45. Відомості Корсунь-Шевченківського РЕМ.

З М І С Т

Передмова	3
Дещо про воду, річки і їх проблеми	7
Загальні відомості про річку Рось	14
В дорогу.Туди, де вона бере свій початок	22
Тут Рось бере свій початок. Вінничина	23
Погребищенський район	25
Тетіївський район Київської області	36
Володарський район Київської області	38
Білоцерківщина Київської області	47
Біла Церква	52
Рокитнянський район Київської області	61
Богуславський район Київської області	72
У Таращанському районі	78
Черкаська область	92
Корсунь-Шевченківський район	95
Загальна характеристика	95
Населення	95
Економіка і соціальне забезпечення	101
Геологічна будова.Грунти.Земельні угіддя	113
Корисні копалини	116
Кліматичні умови	118
Лісове господарство	122
Водні ресурси. Річка Рось та населені пункти	
по річці	126
Стеблів	131
Корсунь-Шевченківський	136
Рибництво	163
Яку воду споживаємо?	172
Водогосподарство міста	173
Водовідведення	180
Тепломережа	181
Радіаційна та екологічна обстановка	182
Канівщина	189
Канів	193
Ще раз про воду	203
Післямова від автора	208
Про себе	211

ББК 20.1 Укр.
К 92

Художньо-природниче, інформаційно-енциклопедичне
видання

Педченко Григорій Адамович

Все про річку Рось і Надросся

Художній редактор В. Метелиця
Технічний редактор В. Горицький

Комп'ютерний набір,
художнє оформлення Г. Педченко

2006. Стор.218

Здано до набору 27.11.2006р. Підписано до друку 28.12.2006р.
Формат 60X84/16. Папір офсетний . Друк офсетний.
Гарнітура Ariel . Ум.друк.арк. 13.75. Ум.фарб.відб. 16.125
Тираж 300 примірників. Зам. № 3109.

Видано на Смілянському КВПП "Тясмин", 20700,
м.Сміла Черкаської області., вул.Перемоги,16.
Тел. (04733) 4-40-20.

Свідоцтво про внесення суб'єкту видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 1483 від 01.09.2003 р.

ISBN 978-966-7036-72-0